GELECEK SAYI

3.Dünya Savaşı ve Hegemonya

- Hegemonya nedir?
- İttifaklar
- Soğuk savaş dönemi
- Hegemonyayı yeniden düşünmek
- Ortadoğu'da hegemonya arayışları
- Özgürlükçü demokratik güçlerin duruşu

ISSN 2147-1703
9 772147 170304

POLİTİKA VE ÖZGÜRLÜK

DEMOKRATİK MODERNİTE

38

DÜŞÜNCE VE KURAM DERGİSİ OCAK-ŞUBAT-MART 2022 SAYI 38 20 TL

POLİTİKA VE ÖZGÜRLÜK

Demokratik Modernite

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın

Sayı: 38

Ocak-şubat-Mart-2022

ISSN: 2147-1703

Gülistan Yayınları Adına Sahibi

Hasan Akbaba

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ramazan Yurttapan

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.

Gülistan Yayınevi

İletişim
Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sk.
No: 5 Daire:14 Beyoğlu/İstanbul
Tel: 0212 293 95 98

Posta Kutusu: 308, Beyoğlu/İstanbul

www.demokratikmodernite.org
facebook.com/demokratikmodernite1
twitter.com/dmodernite
instagram.com/demokratikmodernite
editor@demokratikmodernite.org
demokratikmodernite@gmail.com

Kapak Tasarımı

Nesimi Aday

İç Mizanpaj

Saliha Aras-Osman Akın

Abonelik Koşulları

Yıllık Abonelik Bedeli: 120 TL (Kargo Dahil)
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 80 Euro (Kargo Dahil)
Türkiye İş Bankası
Rıhtım-Kadıköy Şubesi / Hasan Akbaba
Hesap No: 1025-4228406
IBAN: TR 63 0006 4000 0011 0254 2284 06

Basım Yeri
Ceylan Matbaacılık Reklam Film
Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. 318 Güven San. Sit.
B Blok Zeytinburnu, İstanbul
Tel: 0 212 613 10 79

İçindekiler

Özgürlük Toplumsal İnşa Gücüdür*

Editör

Dergimizin bu sayısını Politika ve Özgürlük konusuna ayırdık. İnsan var olduğu andan itibaren hep temel bir arayış içerisinde olmuştur. Bu arayışın ana uğraklarından biri hiç kuşkusuz özgürlüktür. Bu varoluşsal durum, insanın yaşam içinde karakter kazanması ve değer inşası yapmasına da olanak sağlar. Bilince dayalı eylem pratiği olan özgür olma hali, insanın toplum içerisinde yaptığı otonom seçimlerle yapısal bir forma dönüşür. Bu aynı zamanda insanın ve toplulukların kendisini gerçekleştirme hali olarak da okunabilir. Özgür olma hali insanın yaşam serüveniyle de eş başlı ilerler. Bir tür arayış eylemi olan özgürlüğü, tamamlanmış bir edim olarak görmemek gerek. İnsanın varoluşunda eksik kalan bu sancılı kavramı insan merkezli de algılamamak gerek.

Evrenin döngüleri, kendisini değiştirme, dönüştürme ve yapılandırma hali özgürlük arayışı olarak görülebilir. Çünkü özgürlük var olmanın ahengi ve motivasyonu olmaktadır. İnsan genelde evren, özelde dünyadan öğrenerek kendisini var eden bir varlıktır. İnsan toplumsallaşması bu esaslar üzerinde oluştuğundan, evren zihniyetini ve hareket tarzını içselleştirerek, kendi edinimleriyle birlikte kendini var eder. Evren özgürlüğe dönük var olmayı sağladığına göre, insan da ondan özgürlük bilgisini almış olabilir.

Hemen tüm toplum bilimciler, 'İnsan kimdir?' sorusuna cevap aramışlardır. Çeşitli sonuçlara da ulaşmışlar ama bu sorunun cevabı kesin net verilebilmiş değildir. Bu konuda da en yalın yanıtı Abdullah Öcalan vermektedir; "İnsan mikro evrendir," demektedir. İnsan yaratımı özünde evreni anlama anlamlandırma gerekçesi olmaktadır. Evren kendisini tanıma, anlamlandırma ve kavramlaştırma ihtiyacını insan üzerinden gerçekleştiriyor olmalı.

İnsan evrenin hakikatine ulaşınca, kendi hakikatinin de bilincine varır. Evreni tanıdıkça onun gerçekliğine vardıkça, hakikatinin bilincini de edinir. Öcalan, 'Hakikat nedir?' sorusunu şöyle cevaplar; "Hakikat, uyuyan gerçekliktir."

Uyuyan gerçekliliğin bilincine ulaşıldıkça hakikate de varılmış olunur. İnsan motivasyonu ve kendisini var etme hali bir hakikat arayışçılığı olur. Özgürlük hakikati arama, gerçeğin bilincine varma heyecanı, coşkusu toplumsal varlığın inşasına götürmektedir. Zira bilinç oluşumu ve zihinsel yapılanma, kolektif bir duruşa ihtiyaç duymaktadır. Tek başına bir insan, bütün everen hakikatini anlama, kavrama bilinç inşası gerçekleştirme kapasitesine sahip değildir. Ancak onu kolektif kılabilir. Ve onu toplumsal bir inşaya götürebilirse başarabilecektir. Bu anlamda insan toplumsallaşan bir varlıktır; doğrultusu da özgürlük arayışıdır. Toplumsallığın inşası, onun öz savunma, beslenme, çoğalma ve çeşitlenmeye duyulan gereksinim politikanın oluşumuna yol açar. Yani politika pratik yapabilme hali, karar verebilme hali ile gerçekleşebilir. Toplum ortak edinimleri ancak politikayla var eder. Bu bağlamlar içerisinde politikayla özgürlük arasında çok sıkı bir bağ vardır. Özgürlük, toplumun inşa haliyken, politika, onun pratik gerçekleşmesi olur. Dolaysıyla politikanın hakikati iktidar ve devlet bağlantılı değildir. Tam tersi iktidar ve devlet politikanın tüketilmesi, yok edilmesine neden olur. Politika, toplumu ayrıştırır gibi algılansa da aslında bütünleştirir. Politik insan insanı ve toplumu daha reel okuyabilir, davranış normlarını bu bilgi ışığında gerçekleştirir, tolerans gösterebilir. Gelişim ve oluşum hali, toplumu bütünleştirir. Bu anlamda toplum ve bireyi özgürleştiren bir işleve de sahiptir. Politika, iktidarın ya da devletin elinde ise araçsallaşır.

Kapitalist modernitenin tüketim çarkları arasında ezdirilen, özgürlük ediminin alım ve satım ile şekillendirildiği insanın; tüketim yapmadığında kendisini mutsuz hissetme pratiği siyasal gramerin güncelleşmesiyle aşılabilir. Aksi halde aşırı bireycileşen sistem içerisinde bağımlı birer aparat olmaktan öteye geçilemez. Tabi burada SSCB pratiğinde görülen bireyin anonimleşmesi, karakter yitimi gibi tehlikelere de dikkat etmek gerekiyor. Ahlaki politik toplumda bu paradoks, politik insanın örgütlülüğüyle alışılıp, özgür topluma varılabilir. Böylece ne birey yitecek ne de toplum yozlaşacaktır.

Oysa günümüzde görülen ulus-devlet politikaları, aşırı bireyci politikalar uygulayarak toplumun tüketilmesine yol açıyor. Bireyi kutsayan bu yaklaşımlar, bireyin toplumsal karakterini bozmakta ve onu güçsüzleştirerek üzerinde her türlü tasarrufu kullanmaktadır. Bu durum bireyin ve toplumun azami ölçüde yitirilişi anlamına gelmektedir. Bu yitiriliş ahlaki bir yitiriliş, toplumsal vicdanın yok edilişidir.

İktidar ve devlet sahasında özgürlüğü aramak anlamsızdır. Öcalan, "Özgürlük toplumsal inşa gücüdür." der. İktidar ve devlet bunun karşıtlığıdır. Yine özgürlük, politika, demokrasi ve ahlakla doğrudan bağlantılıdır. Bu kavramlar bir birini besleyen, geliştiren tarihsel bir dinamiğe sahiptir. Özünde özgürleşme bu kavramların yeniden güncel bağlantılarıyla topluma iadesiyle mümkündür. Politika son tahlilde toplumsal karar alma, iş bölümü yapma ve pratikleşme hail olduğuna göre demokrasi zorunlu bir gereksinimdir. Yani demokrasi iktidar ve devlete ait değil, topluma aittir.

Bu genel belirlemeler ışığında 20. Yüzyılda Kürt, Kürdistan gerçeği varlık olarak tartışılır hale getirilmiştir. İnkâr, imha ve asimilasyon sonucu Kürt hakikati üzerine kalın bir perde çekilmiş, adeta Kürt'ün kendisi bile kendi varlığına yabancılaştırılmış, onu ret eden bir konuma getirilmiştir. Öcalan, "20. Yüzyılda Kürtlük kurtulmadan önce, var kılınması gereken bir Kürtlüktür," der. Zira yine Öcalan, "Varlığı olmayanın, özgürlüğü olamaz" diyerek özgürlükten önce Kürt'ün varoluşunu yeniden ve özü üzerinde kurmasına işaret eder. Elli yıllık özgürlük arayışı ve mücadelesi önce Kürt'ü, onun varlığını açığa çıkarma bilincini oluşturma ve ardı sıra özgürlük yürüyüşüne geçişi sağlamıştır. Çünkü kendi varlığını, onun gerçeğini önemli oranda ret eden bir durum tersine çevirmeden, özgürlük mücadelesi vermenin olanağı yoktur.

Olmayan bir şeyin özgürlüğü de olamaz. Mücadele Kürt varlığını da açığa çıkardı. Onu var kıldı. Peşi sıra özgürlük tutkusunu, kendi tarihini seçme bilincinin oluşumunu sağladı. Zira Kürt'e tarihi unutturulmuş, sahte bir tarih benimsetilmeye çalıştırılmıştı. Orta Asya'dan gelen bir Türk kavmi biçiminde benimsettirilmeye çalışan bu kolonyal tarih masalı, özgürlük mücadelesi bilinci, politik tutum alınarak aşıldı. Artık Kürt de vardır, dili de tarihi de.

Bu gerçeklik salt Kürt'ün bilincinde köklü bir devrim, yaşamında özgürlükçü bir duruş gerçekleştirmemiş; dünya halkları nezdinde de varlığını bilinçlere yansıtmıştır. Düşmanları dahi bu hakikatin zikredilmesinden kaçınamamıştır. Yaratılan örgütlü ve politik mücadele hattı, hakikati; kolonyal düzen bekçilerine dahi benimsetmiştir.

Bu sayımızda yer alan makaleler; özetle ifade etmeye çalıştığımız bağlamların satır aralarına dokunarak, yeni ve özgün söylemler geliştirip, kolektif fikriyatın inşasına yapısal destek sunmuştur.

Politika ve Özgürlük dosyamızın, özgür toplum mücadelelerine fikri imge düşüreceği öngörüsüyle; iyi okumalar dileriz.

***Abdullah Öcalan**

İçindekiler İçin Tıklayınız...

İktidar ve Devlet; Politik Sözün Dolayısıyla Özgürlüğün Bittiği Yerdir

Ali Fırat

Özgürlüğü, sadece insan toplumuna özgü derin bir arayış olarak söylemleştirmek bana hep eksik gelmiş, mutlaka evrenle ilgili bir yönü vardır diye düşünmüşümdür. Âdeta "Özgürlük evrenin amacıdır" diyesim geliyor. Kendi kendime sıkça, evren gerçekten özgürlük peşinde midir diye sormuşumdur. Evrenin temel taşları olarak parçacık-enerji ikilemini düşündüğümde, hiç çekinmeden enerjinin özgürlük demek olduğunu vurgularım. Maddi parçacığın ise mahkûm haldeki enerji paketçiği olduğuna inanırım. Işık, bir enerji halidir. Işığın ne kadar özgür bir akışkanlığa sahip olduğu inkâr edilebilir mi? Enerjinin en küçük parçacık hali olarak tanımlanan kuantaların, günümüzde neredeyse tüm çeşitliliği izah eden etken olarak anlamlandırılmasına da katılmak durumundayız. Evet, kuantumsal hareket, tüm çeşitliliğin yaratıcı gücüdür. Acaba hep aranan Tanrı bu mudur demekten kendimi alamıyorum. Evren-üstünün tıpkı bir kuantum karakterinde olduğu söylenirken de yine heyecanlanır ve 'olabilir' derim. Yine kendi kendime 'acaba dıştan Tanrı yaratıcılığı buna mı denir?' diye soruyorum. Dolayısıyla özgürlük konusunda bencil olmamak, özgürlüğü insanla sınırlandıran bir indirgemeciliğe düşmemek bence önemlidir. Kafesteki hayvanın büyük çırpınışının özgürlük için olduğu yadsınabilir mi? En değme senfoniyi geride bırakan kafesteki bülbülün şakımasını özgürlük gerçeği dışında hangi kavramla izah edebiliriz? Daha da ileri gidersek, evrenin tüm sesleri ve renkleri özgürlüğü düşündürtmüyor mu? İnsan toplumunun en derin köleliği yaşayan ilk ve son köleleri olarak kadınların tüm çırpınışları, özgürlük arayışından başka hangi kavramla izah edilebilir? En derinlikli filozofların, örneğin Spinoza'nın özgürlüğü, cehaletten çıkış ve anlam gücü olarak yorumlaması aynı kapıya çıkmıyor mu? Sorunu sonsuz içeriği içinde boğmak istemiyorum.

Özgürlüğü evrendeki çoğullaşma, çeşitlenme ve farklılaşma olarak tanımlamak, toplumsal ahlâkı açıklamada da kolaylık sağlar. Çoğullaşma, çeşitlenme ve farklılaşma, zımnen de olsa hep bağrında taşıdığı zeki bir varlığın seçim yapma kabiliyetini düşündürür. Bitkilerin kendilerini çeşitliliğe yönelten bir zekâya sahip olduğunu, bilimsel araştırmalar da doğrulamaktadır. Bir canlı hücredeki oluşumlar, şimdiye kadar hiçbir fabrikada insan eliyle yaratılamamıştır. Belki Hegel kadar evrensel zekâdan (Geist) bahsedemeyiz. Ama yine de evrende zekâya benzer bir varlıktan bahsetmek, tümüyle saçmalık olarak yargılanamaz. Farklılaşmayı, zekânın varlığı dışında başka bir anlatımla dile getiremeyiz. Çoğullaşma ve çeşitlenmenin hep özgürlüğü çağrıştırması, temellerindeki zekâ kıvılcımlarından ötürü olsa gerekir. İnsanı, bilinebildiği kadarıyla evrenin en zeki varlığı olarak tanımlamak mümkündür. Peki, insan, bu zekâsını nasıl edinmiştir? Bilimsel (fiziki, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik) olarak insanı, evrensel tarihin özeti olarak da tanımlamıştım. Bu tarifte insan, evrensel zekânın birikimi olarak tanımlanmaktadır. İnsanın, birçok felsefi ekolde evrenin bir maketi olarak sunulması da bu nedenledir. İnsan toplumundaki zekâ düzeyi ve esnekliği, toplumsal inşanın gerçek temelini teşkil etmektedir. Özgürlüğü bu anlamda toplumsal inşa gücü olarak da tanımlamak yerindedir. İlk insan topluluklarından itibaren

buna ahlaki tutum denildiğini biliyoruz. Toplumsal ahlâk ancak özgürlükle mümkündür. Daha doğrusu özgürlük, ahlâkın kaynağıdır. Ahlâka özgürlüğün katılaşmış hali, geleneği veya kuralı da diyebiliriz. Eğer ahlaki seçim, özgürlük kaynaklıysa, özgürlüğün zekâ, bilinç ve akılla bağı göz önüne getirildiğinde, ahlâka toplumun kolektif bilinci (vicdanı) demek daha anlaşılır oluyor. Teorik ahlâka, etik denilmesi de ancak bu çerçevede anlam ifade edebilir. Toplumun ahlaki temelleri dışında bir etikten bahsedemeyiz. Şüphesiz ahlâkî deneyimlerden daha yetkin bir ahlâk felsefesi yani etiği çıkarılabilir ama yapay etik olamaz. E. Kant'ın bu konuda da çok çaba harcadığı bilinmektedir. Kant'ın, pratik akla etik demesi anlaşılırdır. Ahlâkı aynı zamanda bir özgürlük seçimi, imkânı olarak yorumlaması günümüz için de geçerliliğini koruyan bir görüştür.

İnsan toplumundaki zekâ düzeyi ve esnekliği, toplumsal inşanın gerçek temelini teşkil etmektedir. Özgürlüğü bu anlamda toplumsal inşa gücü olarak da tanımlamak yerindedir

Toplumsal politikanın da özgürlükle bağlantısı görünür bir durumdur. Politik alan, uzgören akılların en çok çarpışıp yoğunlaştıkları ve sonuç almaya çalıştıkları alandır. Bir anlamda katılan öznelerin kendilerini politik sanat aracılığıyla özgürleştirdikleri alan olarak tanımlamak da mümkündür. Toplumsal politikayı geliştirmeyen her toplumun, bunun karşılığının özgürlükten yoksunluk olarak kendisine döneceğini, bedelinin kendisine fatura edileceğini bilmesi gerekir. Politik sanatın yüceliği bu anlamda karşımıza çıkar. Politikasını geliştiremeyen her toplum (klan, kabile, kavim, ulus, sınıf hatta devlet ve iktidar aygıtları), kaybetmeye mahkûmdur. Zaten politika geliştirememek demek, kendi vicdanını, hayati çıkarlarını ve öz kimliğini tanımamak demektir. Herhangi bir toplum için bundan daha büyük bir düşüş, kaybediş söz konusu olamaz. Ancak öz çıkarları, kimlikleri ve kolektif vicdanları için ayağa kalktıklarında, diğer bir deyişle politik mücadeleye atıldıklarında, bu tür toplumların özgürlük talebinde bulunduklarından söz edilebilir. Politikasız özgürlük istemleri vahim bir yanılgıdır.

Politika ile özgürlük arasındaki ilişkinin çarpıtılmaması açısından, iktidar ve devlet politikaları (aslında bunlara politikasızlık demek daha doğrudur) ile aralarındaki farklılıkları özenle belirlemek gerekir. İktidar ve devlet aygıtlarının işleri için strateji ve taktikleri olabilir ama gerçek anlamda politikaları olmaz. Zaten iktidar ve devlet, toplumsal politikanın inkârının sağlandığı aşamada vücut bulurlar. Politikanın bittiği yerde iktidar ve devlet yapıları işbaşında olur. İktidar ve devlet, politik sözün dolayısıyla özgürlüğün bittiği yerdir. Orada sadece idare etme, söz dinleme, buyruk alma ve verme söz konusudur; kanun, tüzük vardır. Donmuş bir akıldır her iktidar ve devlet. Güçlerini de güçsüzlüklerini de bu özelliklerinden alırlar. O halde devlet ve iktidar alanları, özgürlüklerin arandığı, sağlandığı alanlar olamaz. Hegel'in, devletin özgürlüğün sağlandığı gerçek alan olduğu biçimindeki belirlemesi, modernitenin tüm tahakkümcü görüş ve yapılanmalarının temelini oluşturur. Öyle ki, Hitler faşizmi bu görüşün nelere yol açabileceğini açıklayan örneklerin başında gelmektedir. Hatta Marks ve Engels'in öncülük ettikleri bilimsel sosyalizm anlayışında, devlet ve iktidarın temel sosyalist inşa araçları olarak öngörülmeleri, farkında olmayarak özgürlüğe dolayısıyla eşitliğe indirilmiş en vahim darbe olmuştur. "Ne kadar çok devlet, o kadar az özgürlük" gerçeğini liberaller daha iyi fark etmişlerdir. Başarılarını da buna borçludurlar.

Tahakküm araçları olarak devlet ve iktidarlar, özleri gereği, zorla el konulmuş artık-ürün ve değerlerin yani toplam sermayenin değişik bir türünden başka bir anlam ifade etmezler. Sermaye devletleştirir, devlet sermayeleştirir. Aynı husus, her tür iktidar aygıtı için de geçerlidir. Toplumsal politika ne kadar özgürlük doğurucuysa, iktidar ve devlet de o kadar özgürlüğü kaybettiren alanlardır. İktidar ve devlet yapıları birçok kişi, grup ve ulusu belki daha çok zenginleştirip özgürleştirebilir. Ama bu durum ancak öteki toplumların yoksulluğu ve köleliği pahasına

mümkündür. Bunun sonu da soykırımdan savaşlara kadar her tür yıkımdır. Kapitalist Dünya Sisteminde politika, en büyük kaybını yaşamıştır. Merkezî Uygarlık Sisteminin zirve yaptığı Kapitalist Modernite Aşamasında, politikanın gerçek ölümünden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla günümüz çağında hiçbir çağla kıyaslanamayacak ölçülerde bir politik tükeniş yaşanmaktadır. Bir özgürlük alanı olan ahlâkın tükenişi nasıl günümüzün bir fenomeni ise, ondan daha fazla politika alanının tükenişi söz konusudur. Bu nedenle özgürlük istiyorsak, en başta toplumun kolektif vicdanı olan ahlâkı ve ortak aklı olarak politikayı, tüm yönleriyle ve entelektüel gücümüzle yeniden ayağa kaldırıp işlevsel kılmaktan başka çaremiz yok gibidir.

Liberal bireyciliğin, toplumsal politika ve özgürlüğü tüketen temel kaynak olarak belirlenmesi anlamlı bir çıkışa zemin sunabilir

Özgürlük ile demokrasi arasındaki ilişkiler daha da karmaşıktır. Hangisinin hangisinden kaynaklandığı sürekli tartışmalıdır. Fakat her iki ilişki yoğunluğunun birbirini beslediğini rahatlıkla belirtebiliriz. Toplumsal politikayı özgürlükle bağlantılı düşündüğümüz kadar demokrasiyle de bağlantılandırabiliriz. Toplumsal politikanın en somut hali, demokratik siyasettir. Dolayısıyla demokratik siyaset, özgürleşmenin gerçek sanatı olarak da tanımlanabilir. Demokratik siyaset yürütmeden genelde toplumun özelde de her halkın ve topluluğun ne politikleşmesi ne de politik yoldan özgürleşmesi mümkündür. Demokratik siyaset, özgürlüğün öğrenilip yaşandığı gerçek okuldur. Politikanın işleri ne kadar demokratik özneler yaratırsa, demokratik siyaset de toplumu o kadar politikleştirir dolayısıyla özgürleştirir. Politikleşmeyi, özgürleşmenin ana biçimi olarak kabul edersek, toplumu politikleştirdikçe özgürleştirebileceğimizi, aynı şekilde toplumu özgürleştirdikçe daha da politikleştirdiğimizi bilmek durumundayız. Şüphesiz başta ideolojik kaynaklar olmak üzere, özgürlük ve politikayı besleyen birçok toplumsal alan mevcuttur. Ama esasta birbirini doğurup besleyen temel iki kaynak toplumsal politika ve özgürlüktür.

Eşitlik ile özgürlük ilişkisi de çoklukla karıştırılır. İkisi arasındaki ilişki de en az demokrasiyle ilişkileri kadar karmaşık ve problemlidir. Tam eşitliğin bazen özgürlüğün bedel vermesi karşılığında sağlandığını görürüz. İkisinin birlikte olamayacağı, birinden taviz verme gereği sıkça vurgulanır. Özgürlüğün bedel olarak bazen eşitlikten taviz vermeyi gerekli kıldığı belirtilir. İki kavramın dolayısıyla fenomenin doğası arasındaki farkı açıklamak, sorunu doğru belirtmek için gereklidir. Eşitlik, daha çok hukuki bir terimdir. Aralarında fark gözetmeksizin, fert ve toplulukların aynı hakkı paylaşmalarını öngörür. Oysa farklılık, evrenin olduğu kadar toplumun da esaslı bir özelliğidir. Farklılık, aynı tür hakların paylaşımına kapalı bir kavramdır. Eşitlik ancak farklılıkları esas aldığında anlamlı olabilir. Sosyalist eşitlik anlayışının tutunamamasının en önemli nedeni, farklılığı hesaba katmamasıdır. Bu da sonunu getirmenin en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Gerçek adalet ancak farklılıkları temel alan bir eşitlik anlayışı içinde gerçekleşebilir. Özgürlüğün farklılaşmaya oldukça bağımlı olduğunu belirlediğimizde, ancak farklılığa bağlanması halinde eşitliğin özgürlükle anlamlı bir bağı kurulabilir. Bu temelde özgürlük ile eşitliği bağdaştırmak toplumsal politikanın temel hedeflerindendir.

Bireysel özgürlük ile kolektif özgürlük yanlıları arasında yaşanan tartışmaya da değinmeden geçemeyiz. Negatif ve pozitif özgürlük olarak da tanımlanmak istenen bu iki kategori arasındaki ilişkiyi açıklamak halen önemini korumaktadır. Bireysel özgürlüğü (negatif özgürlük) şahlandıran kapitalist modernite, şüphesiz bunu toplum kolektivitesini büyük tahribata uğratma pahasına gerçekleştirdi. Günümüzde bireysel özgürlüğün toplumsal politikayı en az iktidar olgusu kadar tükettiğini belirlemek büyük önem taşır. Bireyciliğin toplumu yıkmadaki özellikle ahlâkın ve politikanın inkârındaki rolünü aydınlatmak, özgürlük üzerine tartışmaların can alıcı sorunudur. Bireycilikle atomize edilen toplumun, hiçbir sermaye ve iktidar aygıtına karşı direnme

takatinin kalmadığını söylediğimizde, toplumsal problemin kanserleşme riskini daha iyi anlayabiliriz. Liberal bireyciliğin, toplumsal politika ve özgürlüğü tüketen temel kaynak olarak belirlenmesi anlamlı bir çıkışa zemin sunabilir. Şüphesiz burada bireyselliği söz konusu etmiyoruz, bireyselliğin gerekli olduğunu tartışmıyoruz. Tartışılan, idealize edilerek toplumsal politika ve özgürlüğü tüketen ideolojik bireyciliktir, liberalizmdir. Kolektif özgürlüğü zaten tartışmış bulunuyoruz. Asıl özgürlüğün, bireysellik kadar her tür topluluğun (kabile, kavim, ulus, sınıf, meslek grubu vb.) kimliğini belirlemek, çıkarlarını sağlama almak ve güvenliğini savunmaktan geçtiğini, özgürlüğün ancak bu temellerde anlam bulabileceğini önemle belirtmeliyiz. Bireysel ve kolektif özgürlükler ancak bu temelde uyumlulaştığında başarılı optimal bir özgür toplum düzeninden bahsedebiliriz. Her ne kadar birbirine karşıt olarak tanımlansalar da liberalizmin bireycilik anlamında şahlandırdığı özgürlük ile reel sosyalizmin kolektivizm adına şahlandırdığı özgürlük arasında sıkı bir benzerliğin bulunduğu, 20. Yüzyıldaki deneyimlerden ötürü açığa çıkmış durumdadır. İkisi de liberalizmin seçenekleridir. Devletçilik ve özelleştirme oyunlarının nasıl aynı el tarafından uygulandığı gözlemlendiğinde, söylenmek istenen hususlar daha iyi anlaşılacaktır. Demokratik toplumun bireysel özgürlüklerle kolektif özgürlükleri uyumlulaştırmanın en elverişli zemini olduğu, 20. Yüzyılın büyük yıkım getiren bireyci (vahşi liberalizm) ve kolektivist (firavun sosyalizmi) modellerinin denenmesinden sonra iyice açığa çıkmış bulunmaktadır. Demokratik toplumun bireysel ve kolektif özgürlükleri dengelemek kadar farklılıkları esas alan eşitlik anlayışını gerçekleştirmede de en uygun toplumsal politik rejim olduğunu belirtmek mümkündür.

Politika ve Özgürlük Sorunu

Özgürlük kavramının içeriğinin daha iyi anlaşılması için tarihe başvurma gereği vardır. Bu iş için uygarlık, başat kavramdır. Çünkü uygarlık, sadece iktidar ve devleti içermesi nedeniyle değil sınıfsallık ve kentlilik bağlamında da sürekli genişleyen ve yoğunlaşan ideolojik ve maddi kültür ağları ahlaki ve politik toplumu sardıkça, politikanın rolü daralır. Politikanın rolünün daralması, toplumsal özgürlük, eşitlik ve demokratikleşmenin gerilemesini veya yadsınmasını beraberinde getirmektedir. Uygarlık tarihi bu yönlü gelişmelerle doludur. M.Ö. 3000-1500'lerde yerel inanışlarıyla ve dönüştürülmüş resmi mitolojik inanışlarla sürdürülen Anti-Uygarlık Mücadelesi, hem sınıfsal hem de etnik özellikler taşır. Özgürlük özlemleri nettir. Büyük mücadeleler veren Toros-Zagros alanındaki Aryen kökenli kabile ve aşiretlerin, M.Ö. 2150'de Akad sülalesini yıkıp yerine Guti-Gudea sülalesini kurmaları, yine Kassitlerle birlikte M.Ö. 1596'da Babil'i işgal eden Hititlerle ittifak yaparak M.Ö. 1500'lerde Mısır ve tüm Mezopotamya kentlerine gücünü kabul ettiren bugünkü Serêkani (Ceylanpınar) merkezli Mitanni Konfederasyonunu inşa etmeleri, bu gerçekleri ifade eder.İbrahimî Direniş Geleneği, bu tarihsel evreden sonra gelişmiş olup, günümüze kadar tarihsel oluşumlarda farklı biçimlerde oldukça etkili olmuştur. Yine de İbrahimî Geleneği, mitolojiden tümüyle koparmak doğru değildir. Kutsal Kitapların üçünde de yer alan olayların (başta Âdem-Havva öyküsü olmak üzere) büyük kısmı, Sümer ve Mısır Mitolojisinde de geçmektedir. Fark, başta tanrıya ilişkin olmak üzere, dönemlerin geçirdiği dönüşümlerle bağlantılıdır. Mühim olan ahlaki ve politik toplumun, kendisini güçlü yerel ideolojik ve dinsel ifadelerle dayatmış olmasıdır. Din, büyük oranda ahlaki direniştir. Özellikle Zerdüşt Geleneği, daha köklü bir dönüşümü ifade eder. İbrahimî Dinleri en çok etkileyen bir kaynak olan Zerdüşti Gelenek, Zagros dağ kökenli ziraat ve hayvancılık toplumunun, yarı-felsefe yarı-din ağırlıklı ahlaki ve politik öğretisidir. Semitik kökenli tanrıyı, meşhur "Söyle, sen kimsin?" biçimindeki nidasıyla sorgulaması, köklü kopuşu yansıtmaktadır. İlk defa 'kutsallığın' yerine; 'iyi' ve 'kötü', 'aydınlık' ve 'karanlık' kavramlarını yerleştirerek, daha sonra Greklerin oldukça geliştirecekleri etik (ahlâk bilimi) ve felsefi akımların önünü açacaktır. Greklerin, özellikle Medler kanalıyla tanıştıkları Zerdüşt Geleneğine çok şey borçlu olduklarını, Heredot Tarihi'nin büyük kısmını oluşturan Medlere ilişkin anlatımlardan da çıkarsamak mümkündür. Zerdüşt Geleneğinin, halen dağ kabilelerindeki ve sömürgeleştirilmemiş geniş Aryenik tarım toplumundaki güçlü ahlaki ve politik

toplum gerçeğini yansıttığı söylenebilir. Köleliğin fazla gelişmediği, özgür toplum yaşamının güçlü olduğu bir toplumun ahlaki ve politik gerçekliğini ifade etmesi, anlaşılır bir husustur.

İlkçağın son dönemini yaşayan Grek-Roma uygarlığı, her üç geleneği de birlikte yaşamıştır. Her iki yarımadada geleneksel Tanrı-Krallar Dönemi ilk aşamayı teşkil etmiştir. Grek-Roma Mitolojisi, Sümer ve Mısır orijinlerinin sonuncu türevidir. Etrüsk ve Sparta Krallıkları döneminde mitolojik gelenek (Olympos'taki Zeus, Roma'daki Jüpiter), son büyük çağını yaşamıştır. Roma Cumhuriyeti (M.Ö. 508-44) ve Atina Demokrasisi (M.Ö. 500-300) döneminde, mitolojik anlatım giderek sönerken, felsefi gelenek öne çıkmaktadır. Sokrates ve Cicero, bu dönemin ünlü filozofu ve hatibidir. Eski özgür geleneklerini kolay terk etmek istemeyen Atina ve Roma vatandaşları, halen ahlaki ve politik toplum geleneğine oldukça bağlıdırlar. Krallık ve imparatorluk sistemiyle yoğun mücadele etmişlerdir. Atina'nın Sparta, Romalı aristokrasinin önde gelenlerinin de Sezar'la giriştikleri mücadele, bu gerçeği yansıtır. Sokrates ve Cicero, ahlâk ve felsefe filozoflarıdır. Etik ve demokratik siyasetin temellerine ilişkin ilk öğretilerde önemli isimlerdir. Tüm topluma yansıtmasalar da Atina ve Roma'nın güçlerini, halen güçlü damarlara sahip olan ahlaki ve politik toplum geleneğinden aldıkları tartışmasızdır. Sınırlı kölelik kurumu, hem kentteki hem de kırsal alandaki güçlü özgür vatandaş kitlesiyle karşılaştırılamaz. Dolayısıyla cumhuriyet ve demokrasiye ilişkin öğretilerin geliştirilmesindeki rolleri önemlidir. Ancak İmparatorluğa geçiş, bu gelişmenin bastırılmasıdır. Denilebilir ki Roma İmparatorluğu Dönemi, ahlaki ve politik toplumda gerilemeyle birlikte Toplumsal Sorunun zirveleştiği dönemdir. Bunda şaşılacak bir yan yoktur. Merkezî uygarlığın kümülâtif büyüyen tekeliyle onun yol açtığı bünyesel sorunun büyümesi arasında direkt bağ vardır. Korkunç cezalandırmalara (çarmıha germe, aslanlara parçalatma, Kartaca misali yerle bir etme vb.) rağmen yoksullar partisi olan Hıristiyanlığın içerden toplumu fethetmesi ve dıştan barbar kabilelerin sel gibi Roma üzerine akmaları, sorunların (yaşanan özünde özgürlük ruhunun patlamasıdır) patlaması anlamına gelmektedir. Asıl barbarın Roma olduğu ve yıkılışının hem içten hem de dıştan büyüttüğü devasa toplumsal sorunlardan kaynaklandığı açıktır. İlkçağ boyunca Tanrı-Kral anlayışına karşı Zerdüştlük, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet tarzında dinsel görünüm altında kendini sürdürmek isteyen, esas olarak Toplumsal Doğaya ilişkin özgürlük eğiliminin, ahlaki ve politik toplum olarak varoluş gerçeğidir. Bu tespit çok önemlidir. Sonuçta anti-uygarlıkçı Hıristiyanlık ve yine anti-uygarlıkçı (Germen, Hun, Frank) kabile direniş ve saldırılarıyla çökmesi (Roma'nın çöküşü İlkçağın çöküşüdür), bize tarihsel seyrin gelişimini gayet açık göstermektedir. Unutmamak gerekir ki klasik Uygarlık saha ve kentleri, halen demokratik güçlerin (kabile, kavim, din, mezhep, kent zanaatkârlığı örgütlenmeleri) okyanusundaki adalar durumundadır. İnsanlık, ahlaki ve politik toplumdan vazgeçmemiştir. Binlerce yıllık savaşlar, bu gerçeklikle yakından bağlantılıdır.

Politika yapamayan, yapmaktan alıkonan her sınıf, kent, halk, kabile, dinî cemaat ve kavim-ulusun söz ve irade gücü en büyük darbeyi yemiş demektir

Devletli Uygarlık Tarihi, bir anlamda ahlaki ve politik toplumun daraltılması (Ahlak yerine hukukun, politika yerine bürokrasinin ikame edilmesi) ve işlevsiz bırakılarak kadükleştirilmesinin tarihidir. Bunun karşıt kutbunda yer alan Demokratik Uygarlık Tarihi, henüz yazılmamış olsa da bir gerçektir. Devletli Uygarlık tarihi boyunca hâkimiyet altındaki toplumun gittikçe daha çok köleleştirilmesi, serfleştirilmesi ve proleterleştirilmesi, dışarıya doğru ise daha özgür, eşit ve demokratik toplumların baskı altına alınması ve sömürgeleştirilmesi sürecine dönüşerek devam etmektedir. Sermaye ve iktidar tekellerinin azami kâr kanunu bunu gerektirir. Bu durumda politika, Demokratik Uygarlık birimlerinin direnişi olarak anlam bulmaktadır. Çünkü direnmeden, hiçbir özgürlük, eşitlik ve demokratikleşme adımı başarılamayacağı gibi var olan ahlaki ve politik düzeyin daha da aşındırılması,

parçalanması, çürütülmesi ve sömürgeleştirilmesi önlenemez, tekellerin sömürüsünün önüne geçilemez. Politikanın özgürlük sanatı olarak tanımlanması, tarihte oynadığı bu rolden ötürüdür. Politika yapamayan, yapmaktan alıkonan her sınıf, kent, halk, kabile, dinî cemaat ve kavim-ulusun söz ve irade gücü en büyük darbeyi yemiş demektir. Toplumun kolektif söz ve iradesinin olmadığı yerde ise sadece ölüm sessizliği vardır. Antikçağda Atina ve Roma, ünlerini politik güçlerinden alıyorlardı. Kısıtlı ölçüde uygulanmalarına rağmen Roma'nın cumhuriyeti ve Atina'nın da demokrasisi, bugün hâlâ hayranlıkla anılıyorlarsa, bunun temel nedeni, kent politikasını büyük maharetle sürdürmüş olmalarıdır. Atina, kent politikasıyla, devasa Pers İmparatorluğu'nu durdurduğu gibi yenilgisini de hazırlamıştır. Roma ise cumhuriyetçi politikasıyla, dünyanın merkezi haline gelebilmiştir. Daha da önemlisi, Greko-Romen kültürünün gelişiminde her iki kentin politikacılığı, belirleyici rol oynamıştır. Babil örneği daha çarpıcıdır. Belki de kent bağımsızlığının, özerkliğinin ilk büyük örneği olarak Babil örneğini sunmak mümkündür. Çevresindeki daha büyük iktidar ve devlet güçlerinin boyunduruğuna girmemek için bağımsızlık ve özerklik politikasını, bütün mahareti ve ustalığıyla sergilemiştir. Asurlardan Hititlere, Kassitlerden Mitannilere, Perslerden İskender'in Makedon İmparatorluğuna kadarki dönemlerinde tarihin tüm ünlü imparatorluklarına karşı bu usta politikalarıyla ayakta kalabilmiştir. Geliştirdiği bilim, sanat ve endüstriyle dönemin en uzun süreli uygarlık çekim merkezi olabilmiştir (M.Ö. 2000'den Miladi yıllara kadar). Şüphesiz bunda takip ettiği kent politikasının, belirgin payı vardır. Politikanın, özgürlük ve yaratıcılık olduğunu kanıtlayan çarpıcı örneklerin başında geldiği açıktır. Kartaca ve Palmyra'yı da bu kabil örneklerden sayabiliriz. Kartaca, uzun süre Roma hegemonyasına karşı direniş politikasıyla, ayakta kaldığı gibi yaratıcı gelişmesini de sürdürmüştür. Kartaca ne zamanki Roma gibi imparatorluk sevdasına kapıldı, o zaman kaybetmekten kurtulamadı. Çünkü imparatorluk olmak direniş politikasıyla terstir hatta politikanın inkârıdır. Sonuç, trajik biçimde kaybetmek olmuştur. Palmyra da benzer bir süreci yaşamıştır. Belki de bölgede Babil'den sonra en çok yükselişe geçip uzun süre (M.Ö. 300-M.S. 270'ler) özerk ve bağımsız kalabilmiş, âdeta çölde cennet yaratmış olan ünlü Palmyra, Roma ve Pers-Sasani İmparatorluklarına karşı denge ve özerklik politikasını bırakıp, kendi başına imparatorluk olmaya kalkışınca (Kraliçesi ünlü Zennube döneminde, M.S. 270'ler) trajik sonla karşılaşmaktan kurtulamamıştır. Özgürlük için direnişin zafere, iktidarcılığın ise felakete götürdüğünü gösteren çarpıcı örneklerden birini de Palmyra trajedisi sunmuştur.

Özgür İnsan Doğası'nın en temel özelliği, kendi tarihini seçebilmesi ve özgürlük mücadelelerinin tarihiyle yaşamayı bilmesidir

Tarihte uygarlık güçlerine karşı sadece politikleşmiş kentlerin değil belki de daha fazla kabile, aşiret, dinî cemaat, felsefi ekol gibi belli başlı toplumsal grupların, özerk politik güç halinde kalabilmek için sergiledikleri sayısız direniş vardır. İbrani kabilesinin üçbinbeşyüz yıllık (M.Ö. 1600'den günümüze kadar) özerklik öyküsü, belki de en ünlü örnektir. Yahudilerin, tarihte ve daha çok da günümüzde çok zengin ve yaratıcı olmalarında, İbrani kabilesinin uyguladığı özerklik politikası, belirleyici rol oynamıştır. İslâm dininin imparatorluk ve iktidar aracına dönüştürülmesine karşı da çok büyük direnişçi mezhepler ortaya çıkmıştır. Alevilik ve Haricilik mezhepleri, kabile ve aşiretlerin özerk yaşama politikalarını yansıtır. Sünni hükümranlık, sultanlık geleneğine karşı her kavim bünyesinde görülen yaygın muhalif mezhep çıkışları, özünde aşiret ve kabile halklarının direnişçi ve özgürlükçü politikalarının sonucudur. Bir nevi Sünni İslâm sömürgeciliğine karşı halkların ilk özgürlük ve bağımsızlık hareketleridir. Hıristiyanlık ve Musevilik'te de benzer çok sayıda direniş mezhebi vardır. Ortaçağ, boydan boya bu tür yerel, kentsel, kabilesel ve dinî cemaatlerin özgürlük ve özerklik politikası uğruna mücadeleleriyle dolu geçmiştir. İlk Hıristiyan cemaatlerinin üç yüz yıllık yarı-gizli direnişçi manastır yaşamı, çağdaş uygarlığın

hazırlanmasında başrolü oynamıştır. Antikçağ Yunan felsefi ekollerinin özerk politikaları, bilimin temel hazırlayıcı gücü rolünü oynamıştır. Günümüze kadar ulaşan halklar, uluslar bu gerçeği en çok dağ başlarında ve çöl ortalarında yüzlerce, binlerce yıl direnen kabile ve aşiret atalarına borçludur.

İnsanlık, tarihte sadece toplum ve coğrafi bölge düzeyinde politik direniş geliştirerek varlığını ve onurunu korumamıştır; bireysel düzeyde de bazen ağırlığı bir ulus kadar olan direnişçi politik kişilikleri tanımıştır. Tarih bu tür örneklerle doludur. Âdem'den Nuh'a ve Eyüp'e, İbrahim'den Musa'ya, İsa'ya ve Muhammed'e kadar ana halkalar halinde devam eden ve Kutsal Kitapta sayıları 124 bin olarak verilen tüm peygamberlerden çok sayıda bilgeye, Tanrıça İnanna'dan Hz. Ayşe'ye, Zennube'den Hypatia'ya, Kibele'den Meryem'e, Buda'dan Sokrates'e, Zerdüşt'ten Konfüçyüs'e, cadı kadınlarından Zeynep'e ve Rosa'ya, Bruno'dan Erasmus'a dek sayılamayacak kadar çok birey olarak insan, özgür ve onurlu kalabilmek uğruna ölümüne direnebilmiştir. Toplum, eğer bugün hâlâ ahlaki ve politik olarak sürüyorsa, herhalde bu bireylere çok değer borçludur. Aksi halde köle sürülerinden farkı kalmazdı.

Sınıflaşma, ahlaki ve politik toplumun bağrında ortaya çıkan bir kanser hastalığı olup sürekli bir direnişle karşılık bulmuştur

Özgür İnsan Doğası'nın en temel özelliği, kendi tarihini seçebilmesi ve özgürlük mücadelelerinin tarihiyle yaşamayı bilmesidir. Bu bakış açısıyla Merkezî Uygarlık Sistemini, özgürlük sorunu temelinde değerlendirdiğimizde giderek katmerleşen bir kölelikle donandığını gözlemleriz. Kölelik üç boyutta da güçlü yaşatılır: İlkin ideolojik kölelik inşa edilir. Mitolojilerden korkutucu ve hükümran tanrılar inşa edilmesi, özellikle Sümer toplumunda çok çarpıcı ve anlaşılırdır. Zigguratın üst katı, zihinlere hükmeden tanrıların mekânı olarak düşünülür. Orta katlar, rahiplerin politik yönetim karargâhlarıdır. En alt kat ise, her türlü üretime koşturulan zanaatçı ve tarımcı çalışanların katı olarak hazırlanmıştır. Bu model, günümüze kadar özde değişmemiş sadece muazzam bir açılma-saçılma konumuna erişmiştir. Aldatıcı mitolojinin ikna yeteneğini kaybettiği Ortaçağ'da devlet dine dayalı meşrulaştırıldı. Dinin ikna ediciliğini yitirdiği yerde felsefe (Platon'un Devlet'i) ve Roma'da hukuk devreye girdi. Aynı çizgide kapitalist çağda ise devlet, Hegel'in hukuk felsefesine (Ulus-devletin İncil'i) dayalı olarak meşrulaştırılmaya çalışıldı, faşist kitle sürü toplumu bu temelde yaratıldı. Dolayısıyla Zigguratı çözümlemek, Merkezî Uygarlık Sistemini ve onun günümüzdeki temsili olan Kapitalist Dünya Sistemini gerçek temeline oturtarak çözümlemek demektir. Madalyonun bir yüzü sermaye ve iktidarın kümülâtif tarzda sürekli gelişimi iken diğer yüzünde korkunç kölelik, açlık, yoksulluk ve sürüleşme vardır. Bu temelde özgürlük sorununun nasıl derinleştiğini daha iyi anlıyoruz. Merkezî Uygarlığın sistematiği, toplumun giderek özgürlükten yoksunlaştırılmasını ve sürü toplum derekesine düşürülmesini sağlamadan kendini sürdüremez, varlığını koruyamaz. Sistemin mantığındaki çözüm, daha fazla sermaye ve iktidar aygıtları oluşturmaktır. Bu ise, daha fazla yoksullaşma ve sürüleşme demektir. Özgürlük sorununun bu denli büyümesi ve her çağın temel sorunu haline gelmesi, sistemin doğasındaki bu ikilemden ötürüdür. Meselenin özü, sınıflaşmayla ilgilidir. Toplumun sınıflaştırılması, ancak sert geçen ahlaki politik mücadelenin devlet lehine bastırılmasıyla mümkün olmuştur. Bu hususa çok dikkat edilmelidir. Sınıf mücadelesi sorunuyla en çok uğraşan Marksistler bile sınıflaşmanın doğasını doğru belirleyememişlerdir. Sanki sınıflaşma bir erdemmiş, uygarlığın ilerleticisiymiş gibi değerlendirmekten kendilerini alıkoyamamışlardır. Tarihin mutlaka kat etmesi gereken bir aşamaymış, bir köprüsel ilişkisiymiş gibi sınıflaşmayı, tarihsel materyalizmin gereği saymışlardır. Uygarlık çözümlememde sınıflaşmayı, politik ve ahlaki toplumun daraltılması ve işlevsizleştirilmesi olarak değerlendirdim; sınıflaşma geliştikçe toplumun daha çok iktidar ve devlet hegemonyasına geçtiğini önemle belirttim. Tarih bu anlamda sert bir sınıf mücadelesiyle geçmiştir. Dolayısıyla sınıflaşmanın gerçekleştirilmesinin kendisi bir ilerleme, gelişme olmak şurada kalsın,

tersine toplumsal bir gerileme, ahlak, politika ve özgürlükten düşüştür. Toplum aleyhine, onun iki temel dokusu olan ahlak ve politikasını gerileten ve işlevsizleştiren bu gelişme, iyi değil kötü bir gelişmedir. Toplumun ahlak, politika ve özgürlüğünü bastıran, işlevsizleştiren, toplumun söz ve iradesini egemen sınıf lehine gasp eden bir karşıdevrim olarak nitelendirilmesi daha doğru ve hakikate götüren bir tespittir. Toplumun ahlak, politika ve özgürlüğü aleyhine sınıflaşmanın ilerleme için kaçınılmaz bir durak olduğunun iddia edilmesi, hele bunun Marksist bir ifade olarak belirlenmesi, özgürlük mücadelesinde içine düşülen ciddi bir yanlışlıktır. Sınıflaşma, ahlaki ve politik toplumun bağrında ortaya çıkan bir kanser hastalığı olup sürekli bir direnişle karşılık bulmuştur. Sınıfsallaşan toplumlarla karşılaştırdığımızda ahlaki ve politik toplumun en önemli özelliğinin özgürlüğü aleyhine konumlanan sınıflaştırmaya karşı sürekli direnmesidir. Dolayısıyla kendini en az sınıfsallaştıran toplum, en iyi toplumdur.

Kapitalist Modernite, politik toplumun en çok daraltıldığı ve işlevsizleştirildiği son uygarlık aşamasıdır

Politik mücadelenin başarısı, kendini sınıflaştırmaya uğratmamasıyla belirlenebilir. Politik mücadele ancak kendi toplumunu sınıflaştırmayarak dolayısıyla kendini iktidar ve devlet aygıtlarının tek taraflı zoru altına sokmayarak başarısını kanıtlayabilir. Gırtlağına kadar iktidar ve devlet zorunu yaşayan toplumlarda başarılı bir politik mücadeleden bahsetmek, ciddi bir yanılgıdır. Kendini ya hiç iktidar ve devlet zoru (iç veya dış, milli veya gayri milli olması bu anlamda pek önemli değildir) altına sokmamak ya da sert geçen bir mücadelenin ardından devlet ve iktidarla karşılıklı rızaya dayanan bir uzlaşmaya varmak, bu temelde iktidar ve devleti tanımak, politik toplum için idealdir.

Kapitalist Modernite, politik toplumun en çok daraltıldığı ve işlevsizleştirildiği son uygarlık aşamasıdır. Bu hususun iyi kavranması gerekir. İdeolojik hegemonya olarak liberalizme göre politik mücadele hatta demokratik siyaset kendi döneminde son derece gelişkindir. Yüzeyden bakıldığında doğru görünen bu idea, özde tersini ifade eder. Kapitalist Modernite Dönemi, bireycilik ve tekelciliğin azami geliştirilmesi sonucunda ahlaki ve politik toplumun en işlevsiz halini yaşadığı dönemdir. Azami iktidar olarak ulus-devlet, politik karakterini azami ölçüde yitirmiş toplumdur. Ulus-devlet, böylesi bir toplumu doğurur. Hatta ortada toplum diye bir şey kalmaz. Toplum, ulus-devlet ve küreselleşen şirketler içinde âdeta eritilmiştir. Michel Foucault, bu noktada 'toplumun savunulmasını' özgürlüğün temeli olarak görür. Toplumun yitirilmesini (aşırı bireycilik ve tekeller tarafından, modernitenin ta kendisi olarak), sadece özgürlüğün değil insanın da yitirilmesi olarak değerlendirir. Kapitalist modernitenin toplumsal sorunları çözmekten ziyade daha da karmaşık hale getirdiği açıktır. Bu durum işsizlik, çatışma ve ekolojik yıkım gibi bugünün dünya çapındaki temel sorunları bir yana, en yüzeysel sorunlarda bile kendini belli etmektedir. Bunun temel nedeni, sorunların, beşbin yıllık uygarlık kökenli olmasıdır; uygarlığın bizzat kendisinin büyük bir sorun yumağı olmasıdır. Burjuva sınıfın, Ortaçağ Teolojisini, Pozitivizm cilasıyla boyanmış seküler ve bilimci bir felsefe olarak sunma çabası, anlaşılabilir. O, elbette rahminde büyüdüğü sosyal gerçekliğin izini taşıyacaktır. Ortaçağdan beri hatta tüm uygarlık tarihi boyunca zihinlerimize yüklenen imgesel yaklaşımlardan kurtulmadan, pozitivist dalganın zihinlerimizi âdeta esir alması kaçınılmazdı. Bu durum, bazı klişe düşünceleri aşırı tekrarlayan, içi boş kuru bir retoriği gerçek sanmaktan öte bir gelişmeye fırsat tanımadı. Eskiden "İmam ne derse doğrudur" tavrı yerine "Öğretmen, filozof ne derse doğrudur" tekerlemesi geçti. Zihni verimsizliğimizin temelinde bu gerçeklik yatar. Dolayısıyla kendi Toplumsal Doğamıza ilişkin tek bir yorum yapma hakkından bile yoksun kaldık. Bu çok vahim bir durumdur, beyinsel körleşme ve esarettir. Dinsel dogmatizm, hiç olmazsa geleneğin bir nevi taşıyıcı gücüyle bazı tarihsel gerçekleri anımsatır. Pozitivizmde bu da yoktur. Pozitivizm, gerçeklerimizle aramıza kocaman bir yabancılaşma bendi örer. Batı'nın ideolojik hegemon gücü olarak, deyim yerindeyse silah sıkmadan (beynini kullanmadan) karşısındakini teslim almak ister. Açık ki bu dogmatizmi kırmadan, genelde resmi uygarlığı çözümlemek özelde kapitalist

modern paradigmayı kırmak mümkün değildi. Dolayısıyla özgür yorumlama gücüne erişilemezdi. Şu düşüncemde ikna olmuş durumdayım: İdeolojik silahlar, askeri silahlardan daha fazla yasaklayıcı rol oynar… Tüm bu anlatımları, iki kavram altında yeniden yorumlamak bana daha öğretici geliyor: İdeolojik ve Maddi Kültür olarak. Fernand Braudel'in, Kapitalist Kültüre 'Maddi Kültür' demesini önemli buluyorum. Bu kavramı, sadece Kapitalist Uygarlık için değil tüm sınıf, kent ve devletli Uygarlıklar için kullanıp yaygınlaştırmak, çözümleme olanaklarımızı arttıracaktır. Maddi ve Manevi Kültürün birbirinden kopartılması, uygarlık süreçlerinin kuruluş aşamalarından kapitalizme kadar aralıksız devam etmiştir. Kapitalizm, Maddi Kültür boyutunda, bu sürecin, sadece en son aşamasını ve zirvesini temsil etmektedir. İdeolojik (Manevi de denilebilir) Kültür de başlangıçtan itibaren var olup, Özgürlük Sosyolojisinin kapitalizme denk gelen aşamasında zirve yapmak durumundadır. Araştırmamızı bu yönüyle geliştirdiğimizde hem tüm Uygarlık Tarihi boyunca Uygarlık ve karşı direniş boyutunda Maddi ve İdeolojik Kültürün ilişkileri ve çatışmalarındaki anlam gücümüzü arttırmış hem de Özgürlük Sosyolojisiyle 'Ortaçağ ve Kapitalist Modernite' bağlantısını kurup, İdeolojik Kültür boyutunda Özgür Yaşamın anlamını değerlendirmemize güçlü bir hazırlık yapmış olacağız. Yapacağım yorumlar, daha çok şimdiye kadar gözlemlediğimiz Neolitik Kültürün ve Uygarlık Kültürünün değerlendirilmesi temelinde Özgürlük Sosyolojisinin inşasına ilişkin bir deneme çalışması olacaktır. Tarih boyunca ayakta kalan Neolitik Toplumun İdeolojik Kültürünü küçümsememek gerekir. Analık Hukuku, toplumsal dayanışma, kardeşlik, çıkarsız ve salt toplum amaçlı sevgi, saygı ve iyilik düşüncesi yani Ahlâk, karşılıksız yardımlaşma, gerçek değer üretenlere ve toplumu yaşatanlara saygı, Kutsallık ve Tanrısallık kavramlarının saptırılmamış özüne bağlılık, komşuya saygı, eşitliğe ve özgür yaşama özlem gibi Ölümsüz Değerler, bu toplumun temel varlık nedenleridir.

Kürtler ve Özgürlük

Sümer Uygarlık Kültürüne karşı Kurtilerin hep direniş halinde olduklarını gözlemlemekteyiz. Bunu özellikle Dağ Tanrıçası Ninhursag'ın söz konusu edilen mitolojik anlatılarından izlemek mümkündür. Gılgameş Destanı özünde Sümer Uygarlaşmasına karşı direnen Kurtilerin, Özgürlük ve Varlıklarını Koruma Mücadelesini ifade eder. Zerdüşt Geleneğinde kulluk durumuna isyan edilmekte, Tanrı kavramı sorgulanarak, katı özne-nesne ayrımına son verilmeye çalışılmaktadır. Sınırlı da olsa Özgür İnsan kavramına yaklaşılmaktadır. Burada insan, tanrıya ihtiyaç duymadan, Özgürlük Ahlâkıyla hareket edebilmektedir. Êzîdî Kürtlerle Alevi Kürtler yakından gözlemlendiğinde, özellikle kadınlarında temsilini bulan Zerdüşti Kültürün demokratik, özgür ve eşitlikçi özellikleri, rahatlıkla fark edilebilir. Tüm bastırılmışlıklarına rağmen, doğayla bütünleşmiş, açık sözlü ve cesur yanları dikkate değerdir. Zerdeştilerin durumu daha değişiktir.

Hakikat gerçek olmayıp, gerçeğin bilince varmış halidir

Bunlar, daha çok kabilesel değil, dinsel boyutta direnmişlerdir. Dinsel Varlık, Kabilesel Varlığa üstün tutulmuştur. Birkaç farklı mezhep halinde günümüze kadar yansıyabilmişlerdir. Sünni Kürtlere göre Kürtlüğün daha saf değerlerini temsil ederler. Tarihte birçok kırım yaşamalarına rağmen inançlarında ısrar etmişlerdir. Geleneksel Kürt Kültürünün zengin bir kaynağı olmalarına rağmen, kitap birikimlerinin yakılması ve özgür yaşamlarının sürekli baskılanması, bu zengin kaynağın fakirleşmesine ve âdeta kurumasına yol açmıştır. Devlet, Milliyetleşmede; Tasavvuf Cemaati, Halklaşmada daha etkilidir. Devlet odaklı zayıf bir Milliyet gerçeği olmalarına rağmen, Kürtlerin, güçlü Tasavvufi Tarikatlar etrafında daha demokratik, özgür ve eşit Halklaşma gerçekliğini yaşamaları söz konusudur. Kürt gerçekliğinde son iki yüzyılın, önceki tarihî dönemlerden ayrılan ve benzeyen özelliklerini daha yakından görmek öğretici olacaktır. Görkemli Neolitik Çağda Proto-Kürtler, Evrensel Tarihin motor gücüydüler. İlkçağda, Merkezî Uygarlık Sisteminin doğuşunda ve beslenmesinde Beşik ve Ana rolündeydiler. Ortaçağda, Merkezî Uygarlık Sisteminin, İslâmiyet'in güçlü ve öncü

kavimlerinden biriydiler. Ortadoğu'nun bu görkemli, cesur ve emekçi gerçekliği, Yeniçağda, Kapitalist Modernitenin Hegemonik Çağında, neredeyse tarihten silinmekle yüz yüze geldi. Kürt gerçekliği üzerine sanki değil, gerçek bir kâbus çöktü. Peş peşe soykırımlar için kullanılan bir deyim olan "büyük felaketler" e uğradı. Her ne kadar Varlığını koruyorsa da bu Varlık, özgür olmayıp cehennemin Sırat Köprüsünden geçmektedir.

20. Yüzyıldaki Kürtlük, kurtarılmadan önce Var kılınması gereken bir Kürtlüktü. Başarılan şey, Varoluştu. Bir şey eğer Varlık Sorununu yaşıyorsa, öncelikle yapılması gereken onu kurtarmak değil, Var kılmaktır. Kürtlerin durumu, önceliği, tamı tamına Varoluşa vermeyi gerektiriyordu. Kurtuluş, özgürlük ve eşitlik gibi kavramlar, ancak Varoluşsal Sorununu çözmüş varlıklar için anlam ifade eder. Kürt Sorununu ve çözüm yollarını tartışmadan önce Varlık Sorunu konusunda aydınlanmak şarttır. Aydınlanmak, ilgili Varlık konusunda hakikatle tanışmaktır. Hakikat ise, uğruna büyük mücadele verilmeksizin varılacak bir hedef değildir. Hakikat gerçek olmayıp, gerçeğin bilince varmış halidir. Hakikatsiz gerçek, uyuyan gerçekliktir. Uyuyan gerçekliğin sorunu yoktur. Hakikat, uykudaki gerçekliğin uyandırılmış halidir. Kürtlere ilişkin uyku hali, o denli derin ve ölüme yakındı ki, hakikati uğruna savaşın, çok karmaşık ve zorlu geçeceği açıktı. Kürt gerçeği ve sorununa ilişkin hakikatler, özgürlük umutlarının ilk defa gerçekleştiğine tanıklık etmektedir. Sorunun Varlık-Yokluk tartışması biçiminde değil, Kurtuluş ve Özgürlük kavramlarıyla dile getirilmesinin daha doğru bir yöntem olacağına inandığım için bu temelde giriş yaptım. Benim açımdan Kürtlerin devrimci tarzda varlığı, başta Mahir Çayan, Deniz Gezmiş ve İbrahim Kaypakkaya ile arkadaşlarının ölümleri pahasına kelime olarak bu kavramı dile getirmeleriyle kanıtlanmıştı. Geriye mevcut statüden Kurtuluş ve Özgürlük Sorunu kalıyordu. Sömürge Kürdistan teorisi, bu yolda doğru bir başlangıçtı. 1970'ler sonrasında Kürt Sorununu, Özgürlük Sorunu olarak ele almak, bir yönüyle doğru olsa da diğer bir yönüyle önemli bir eksikliği beraberinde taşımaktadır. O da Kürtlerin Varlık (Ontolojik) Sorunudur. Kaldı ki, Varlığı imhayla karşı karşıya olan bir gerçekliğin, ilk sorunu özgürlük değil öncelikle Varlığını Korumak ve bu mümkün olduğu ölçüde iç içe özgür kılmaktır. Varlığı olmayanın özgürlüğü olmaz. Özgürlük ancak Varlıkla mümkün olabilir. Çağdaş Kürt Ulus Gerçekliğindeki özgünlük, buradadır. 12 Eylül 1980 darbesine kadar bu ortamın herhangi bir grubunun çok ilerisinde değildik. 1979'da Türkiye sınırları dışına çıkış ve Ortadoğu'ya açılımımız, stratejik bir yönelimdi. Gerçeklik ufkumuzu daha da açacaktı. Silahlı mücadeleye sistematik dönüş, gerçekliğimizin daha gelişkin bir bilincine erişmeye zorlamıştı. Zor ile Kürdistan ilişkisi, araştırılmaya çalışılmıştı.

Varlığı olmayanın özgürlüğü olmaz. Özgürlük ancak Varlıkla mümkün olabilir

---

15 Ağustos Hamlesi, görünüşte askeri, özünde politik gerçeklik yanı ağır basan bir süreci başlatmıştı. Politikayla şiddet arasındaki ilişki, gittikçe açığa çıkıyordu. Toplumsal kişilik, bireyin yaratıcılığı, örgütlenmenin gücü, ulusal toplumsallık, kadın özgürlüğü, bu atılımla kendini daha açıklayıcı kılıyordu. 15 Ağustos 1984 Hamlesiyle gelişen ve çok zorlu geçen bir direniş süreciyle sadece Kürt gerçeğinin Varlık olarak tasfiyesi durdurulmamış, Özgürlük yolunda da önemli mesafeler kat edilmiştir. Başta ABD, İngiltere ve Almanya olmak üzere dış hegemonik güçlerin yoğun desteği karşılığında, ekonomik olarak Küresel Finans Sistemine teslim olma, bölgesel politikalarına tam destek verme, askeri alanda NATO Gizli Ordusu Gladio'nun Türkiye bölümünün büyüyerek savaşta kullanılmasına onay verme temelinde sürdürülen özel savaşta, bir avuç hain ve işbirlikçi dışında, Varlık ve Özgürlük Savaşındaki Kürtler yalnız bırakılmış ve tecrit edilmiştir. Yeni Hegemonik İktidar Döneminde, Kürt Varlığı ve Özgürlüğünü tasfiye amaçlı özel savaş rejimi, daha da güçlendirilerek yürütülecektir. Zaten AKP'nin, ordu şahsında rejimin eski iktidar sahipleriyle yaptığı uzlaşmanın temelinde, Kürt Varlığının (Ontolojik Gerçeklik) ve Özgürlüğünün (Bilinç ve Örgütlülük) tasfiyesi ve Kültürel Soykırımın sürdürülmesi yatmaktadır. İktidar, başka türlü AKP'ye teslim edilemezdi. AKP Hegemonyasının

daha değişik taktik uygulamaları, ortak stratejiye (Kürt Varlığı ve Özgürlük Hareketi'nin tasfiyesi) ters düşmediği gibi bu stratejiyi daha yaratıcı biçimde başarıyla uygulamak için giriştiği taktik manevralar olmaktadır. Örneğin R. Tayyip Erdoğan 2005'te Diyarbakır'da önce "Kürt Sorunu bizim de sorunumuzdur" diyerek Kürt halkının önemli desteğini arkasına aldıktan sonra, 2006'da çocuklar ve kadınları kapsamına alacak biçimde daha da geliştirilen tüm Cumhuriyet dönemlerinin anti-Kürt yasalarının en şiddetlisi olan Terörle Mücadele Kanunu'nu sinsice çıkarmaktan çekinmedi. Çocukların ilk defa yaygın olarak tutuklanmaları, KCK operasyonları, hava saldırıları, bu stratejinin gereğidir. Psikolojik savaşın her türlüsü, işbirlikçi bir Kürt sermaye grubunun hem Güney hem de Kuzey Kürdistan'ın önemli kentlerinde çekim merkezi olarak oluşturulmaya çalışılması ve Sahte Kürtçü sivil toplum örgütlerinin kuruluşu da bu yeni stratejiyle yakından ilgilidir. Buna, işbirlikçi Kürt medyasını da (psikolojik savaş araçları) eklemek gerekir. Spor ve sanatın birçok dalı da benzer stratejik amaçlarla kullanıma açılmıştır.Belki de en vahim uygulama, Hizbul-Kontra yerine Kürt Hamas'ının oluşturulması deneyimleridir. Dinci yayın ve örgütlenmelerin temel hedefi, son aşamada KCK'ye karşı kendi Kürtçü Hamas'ını kurup harekete geçirme ve başat kılmadır. Örneğin Filistin'de MOSSAD'ın FKÖ'yü zayıf düşürmek için kurdurduğu, mücadeleyle hiçbir ilgisi olmayan Hamas, bugün FKÖ'yü ve özellikle temel güç olan El Fetih'i tasfiyenin eşiğine kadar getirmiştir. Aynı model, Kürdistan'da KCK'ye karşı geliştirilmeye çalışılmaktadır. Yeni dinci liseler ve Kuran kursları da bizzat açıklandığı gibi bu amaçla aceleyle tesis edilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı, tüm camileri kültürel tasfiyeciliğin hizmetine sokmuştur. Din, tamamen politize edilip Kürt Varlığının inkârında ve Özgürlük Mücadelesinin karalanmasında kullanılan bir araç durumuna indirgenmiştir. Benzer yüzlerce uygulama, yeni hegemonik gücün sadece niyet ve politikalarını değil, çok tehlikeli tasfiyeci planlarını da açıkça ortaya koymaktadır. Nasıl ki CHP, 1925-1940 döneminde Kürt direnmesi ve varlığının kanlı tasfiyeci ulus-devlet partisiyse, 2000'li yıllardan itibaren AKP de aynen ve daha da ağırlaştırılmış koşullar temelinde Kürt gerçekliğini ve Özgürlük Hareketi'ni tasfiye etmeyi amaçlayan ulus-devlet partisidir. Şüphesiz içindeki bazı aykırı sesler ve farklı dönemsel uygulamalar, stratejik amacını değiştirmemekte, bilakis doğrulamaktadır.

Sonuç olarak, çağdaş Kürt gerçekliğine ve Özgürlük Hareketi'ne karşı yürütülen son ikiyüz yıllık savaş, giderek daha da ağırlaşan bir Kültürel Soykırıma dönüşmüştür. Kürtler, amansız soykırım hamleleri altında Varlıklarını ve Özgür Yaşam tutkularını sürdürmeye çalışmışlardır. Çağdaşlaşan (modernleşen) Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlatılan Kürdistan beylik, aşiret şefliği ve şeyhlik otoritelerini tasfiye etme hareketleri, giderek Kürt Kültürel Gerçekliğinin tasfiyesine yönelmiştir. Cumhuriyet'in İlk Döneminde, Beyaz Türk Faşizmi, bu politikayı daha da derinleştirerek tüm topluma yaymış, Kürtleri, ulus-devletin içinde eriterek yok etmenin eşiğine kadar getirmiştir. Buna karşı gelişen direnmeler, dayandıkları sosyal temel ve önderliklerinin karakteri nedeniyle tasfiyeyi daha da derinleştirmekten öteye sonuç vermemiştir. Cumhuriyet'in Olgunluk Döneminde, Kürt gerçeğini inkâr etme temelinde varlıklarına izin verilen işbirlikçi katmanlar daha da geliştirilerek Kültürel Soykırım derinleştirilmiştir. 1980'lerden itibaren içine girilen Çöküş Döneminde, ABD'nin kendi çıkarları temelinde sağladığı destekle eşi görülmedik özel savaş yöntemlerine başvurularak, Kürtlük sadece Özgürlük Hareketi olarak değil bizatihi Varlık (dil yasağında görüldüğü gibi Ontolojik Varlık olarak da) olarak sona erdirilmeye çalışılmıştır. Bu eşi görülmemiş kırım hareketlerine karşı Özgürlük Hareketi, birçok eksikliğine ve yanlışlıklarına rağmen, sadece Kürt Kültürel Varlığını kesinleştirmekle kalmamış, Özgürleşen Varlık olarak da önemli bir aşamaya taşımıştır. Bu yönlü gelişmeler, diğer Kürdistan parçalarını da etkisi altına almış; Irak Kürdistan'ında ulus-devletçi yanı ağır basan bir siyasi oluşuma yol açarken, İran ve Suriye Kürdistan'ında halkın büyük uyanışı, Özgürlük Hareketi'ne katılımı ve demokratik özerkliklerini geliştirmeleriyle sonuçlanmıştır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Politika ve Özgürlük İlişkisi Üzerine

Zilar Bilmez

Politika ve özgürlük, ikisi de çok tartışma götüren iki kavram. Her iki kavram etrafında gelişen çok ciddi tartışmalar var. Ele alıp incelemek büyük dikkat ister. Çünkü ikisinin de toplumsal yaşam ve ilişkilerle çok sıkı bağları var. Her iki kavram da toplumsal doğanın temel özelliklerinin başında gelmektedir.

Kavramlara yaklaşım önemlidir. Bazı köklü kavramları ele alırken, sadece sınıflı devletçi uygarlık sınırları dahilinde ele almak kavramsal hakikat açısından çok yetersiz kalıyor. Politika ve özgürlük kavramları da toplumsal hakikat açısından böyle köklü kavramlardır ve uygarlık mantalitesinin ötesinde, daha derinlerden ele alınıp incelenmeyi ve yorumlanmayı gerekli kılıyor. Bu temelde ele aldığımızda, her iki kavram da birer kavram olmanın da ötesinde, adeta toplumun varolma halini ifade ediyor.Ayrıca her iki kavramın birbiriyle de çok sıkı bir ilişkisi bulunuyor. Birbirini koşullayan iki kavram olduğunu rahatlıkla belirtebiliriz. Biri olmadan diğerini, ikisi olmadan da toplumsal yaşamı sürdürmek, neredeyse imkânsız gibi görünüyor. Konuya öncelikle her iki kavrama yüklenen anlamlarla başlayıp, sonra da hem birbirleriyle hem de toplumsal durumla ilişkilerini incelemeye ve yorumlamaya çalışacağım.

Politika

Politika kavramının yaşadığı serüvene baktığımızda resmi tarih bilimi, politikanın kavramsal çıkışını sınıflı devletçi uygarlıkla başlatıyor. Arapça karşılığı siyasettir ve siyaset kavramının "seyis"likten yani at bakıcılığı, eğiticiliği veya atların terbiye edilmesinden geldiği söyleniyor. Büyük ihtimalle, atların terbiye edilmesinden yola çıkılarak insanların da terbiye edilebileceği sonucuna varılmış ve küçük bir zümrenin, büyük toplumsal kesimleri çeşitli yol ve yöntemlerle dize getirip terbiye etmesinin sanatı olarak biçimlenmiştir. Yunan uygarlığına buradan taşınıp bazı eklemeler alarak daha da geliştirilmiştir. Yunan dilindeki "polis" kelimesinden türetildiği söylenmektedir. "Polis" Yunancada bildiğimiz "kent" ya da "kent devleti" anlamına gelir. Politika kavramı ise kent devletini "idare etmek" manasında kullanılmaktadır.

Atina kent devleti incelendiğinde yaşanan toplumsal yarılmaların, burada gelişen Yunan felsefesinin teorik gücünü de arkasına alarak, daha da derinleştiğini ve kurumlaştığını görmekteyiz. Yaşam, zaten ilk defa kamusal alan ve özel alan olmak üzere tam ortadan ikiye bölünmüştür. Kentin yaşamı, geçimi, güvenliği ve diplomasisi hakkındaki her türlü kararın alındığı alan olarak belirlenen kamusal alanın yönetimi, kentin en varlıklı mülkiyet sahibi erkek zümresine verilmiştir. Geriye kalan ev ve aile yaşamı ise özel alan olarak tanımlanmış ve politik alanın tamamen dışına itilmiştir. Özel alan denilen bu alan, daha çok kadın ve çocukların oluşturduğu ve bir erkek efendinin yani "koca-baba"nın yönettiği alan olarak tanımlanmıştır.

Genel geçer olarak kabul edilmiş bu tanımların ötesine geçtiğimizde ise, canlı yaşamın, insan formunda (toplum formunda) yaşanabilmesi için temel bir gereklilik olarak politikanın ortaya çıktığını görüyoruz. Ana kadın etrafında gelişen daha ilk klan topluluklarının, yaşayabilmek için yaşamın gerekli

kıldığı birçok konuda politika ürettiklerini, yapılan arkeolojik kazılardan ve ortaya çıkan toplumsal tarih incelemelerinden anlayabiliyoruz. Dili geliştirenin de yine toplumun günlük yaşamsal politika faaliyetleri olduğunu belirtebiliriz. Bu gerçeklerden yola çıkarak; insan, politik bir varlık haline geldikçe toplumsallaştı ve insanlaştı diyebiliriz.

O halde politikayı; yaşamın insan açısından zorunlu kıldığı maddi ve manevi, tüm ihtiyaçlarını karşılaması için geliştirdiği ortak grup örgütlülükleri (klan, kabile, aşiret, aşiret konfederasyonu vb.), bu grup örgütlülükleri içerisinde yürüttüğü özgür tartışmalar, tartışarak aldığı kararlar ve ortaya çıkardığı planlamalarla, bu karar ve planlamalarını eyleme dönüştürme süreci olarak tanımlayabiliriz. Dikkat edilirse, politikanın bu tanımı içerisinde özgürlük de var demokrasi de var. Çünkü toplumun hem ortak anlamlandırmalarını hem de ortak eylemlerini geliştiriyor. Kendi içinde tartışarak düşüncesini olgunlaştırıyor ve ortaklaştığı noktalarda kararlara varıyor. Ulaştığı karar ve sonuçları nasıl pratikleştireceğini tartışarak bir planlamaya ulaşıyor ve bu temelde eylemsel düzey kazanıyor. Demek ki politika sayesinde hem yaşamı sürdürmeyi imkânlı hale getirmenin koşulları yaratılıyor hem de tartışarak ve gücünü birleştirerek, yani kolektifleşerek zorlukların üstesinden geliniyor. Aslında bu çerçevede toplumsallaşmaya, demokratik politikanın eylemsel düzey kazanması da diyebiliriz.

Demek ki çokça söylendiği gibi politika faaliyeti, bir sınıflı devletçi uygarlık yaratımı değildir ve onunla başlamamıştır. Tersine sınıflı devletçi uygarlık, toplumsal politikanın üretilme zeminlerini ortadan kaldırarak, kendisini toplumun sırtında adeta bir kambur gibi yükseltmiştir. Toplumun politika yapma gücünü elinden alarak, toplumu adeta dişsiz bırakmıştır. Toplumun kendi yaşamını yönetme ve yönlendirme hakkını her bakımdan elinden almıştır. Kendi yaşamı hakkında söz söyleyemez ve karar alamaz hale getirmiştir. Toplumu yönetme ve yönlendirme tekeli olarak devlet aygıtını, binlerce yıldan beri politika yapma adına, bütün topluma adeta dikte etmiştir.Toplumsal tarihin en büyük yalanı, herhalde politikayı devlet yönetimiyle özdeşleştirme yalanıdır. O yüzden devlet ve iktidar işlerinin gerçek politika işleri olmadığını, dolayısıyla devlet idareciliği ile gerçek politikayı karıştırmamak gerektiğini kavramamız gerekmektedir. Çünkü resmi devletçi iktidarcı politika tanımları, toplumsal çıkarlara dayanarak geliştirilen gerçek politika ile büyük bir zıtlık içerisindedir. Toplumun maddi ve manevi olarak bir bütün yaşamsal ihtiyaçları ve bu temeldeki demokratik çıkarlarını ilgilendiren işler, politikanın ana gündemini oluşturur. Dolayısıyla politika faaliyeti toplumsaldır, kesinlikle devletçi ve iktidarcı değildir. Politik işler, devlet ve iktidarlar tarafında değil, demokrasi tarafında yer alması gereken demokratik siyaset kapsamına giren faaliyetlerdir. Devletçi iktidarlar toplumsal yaşamı, kitaplar dolusu donmuş, kalıplaşmış yasa ve kurallarla, kanunlarla yönetir. Bir de oluşturmaz, bir yenilik ortaya çıkarmaz, hazırda varolanın sırtından geçinir. Ama politika ise her an kendini yenileyen, akışkan bir yaratıcılıkla yaşamı hem inşa eder ve oluşturur, hem de yönetir ve yönlendirir.

Özgürlük

İnsan canlısı açısından özgürlüğü söylemleştirerek mücadele konusu yapma ihtiyacı, insanın köleliğine yol açan uygarlık hegemonyasıyla başlar. Köleliğin olmadığı zaman ve mekanda, özgürlüğün tanımı da mücadelesi de gerekmez. Çünkü içinde bulunulan hal, zaten bir özgürlük halidir ve bunun tersi bir durum tanınmamaktadır. Nitekim uygarlığa geçilen ilk dönemlerde insanların düşünce ve duygu dünyalarında beliren özgürlük tanımı, köleleşme hali içine girmeden önceki duruma duyulan özlem olarak kendini ifade eder. Bu özlem, uygarlık öncesinde yaşanmış olan toplumsal düzene işaret eder. Bunu; verimli hilal coğrafyasında daha çok anakadın etrafında şekillenmiş ve daha sonra uygarlığın hegemonik bir düzey kazanmasıyla beraber ortadan kalkmış olan anasoylu komünal toplum yaşamına geri dönüş özlemi olarak yorumlayabiliriz. Belki de Sümerler bu yüzden özgürlük için, anaya ve doğaya dönüş anlamına gelen "Amargi" sözcüğünü kullandılar. Özgürlüğü, anaya ve doğaya duyulan özlem olarak ifade ettiler ve bu özlemlerini gidermek üzere belli bir mücadele arayışı içerisine girdiler. Erkek egemenlikli uygarlığın durmadan savaş, şiddet

ve ölüm üreten sistemi karşısında anasoylu yaşama dönüşü, yani "Amargi" olarak özgürlüğü aramaya giriştiler. Ananın yarattığı mutlu ve özgür "dün"lere dönüşün hayalini kurdular ve bu uğurda belli mücadelelere giriştiler.

Sümer toplumunun, uygarlık öncesinde yaşanmış olan anasoylu toplumsal düzene duyduğu özlemi bu şekilde dile getirdiğini, arkeoloji ve Sümeroloji çalışmalarının açığa çıkardığı çeşitli mitolojilerden öğreniyoruz. Uygarlığın henüz başında bulunan insanların, kendi özgürlük hayallerini bu temelde şekillendirdiğini ve dile getirdiğini görüyoruz. Abdullah Öcalan, "Kapitalist Uygarlık" adlı kitabında bu konuyu şöyle yorumlamaktadır: ***"... uygarlık derken, toplum etiği açısından bir yücelme ve gelişmeyi değil, düşüşü ve baskı altına almayı esas nitelik olarak yorumluyoruz. Uygar toplum eski komünal anacıl değer yargılarına, yani ahlâk anlayışına göre büyük bir düşüş anlamına gelmektedir. Bildiğimiz en eski dil olan Sümercede bu ilişki çarpıcı bir biçimde dile gelmektedir. Amargi kelimesi hem özgürlük hem de 'anaya ve doğaya dönüş' anlamına gelmektedir. Ana, özgürlük ve doğa arasında böylesi bir özdeşliğin kurulması, çarpıcı ve doğru bir algılamadır. Uygar toplumu ilk defa tanıyan Sümer toplumu Amargi kelimesiyle, henüz çok uzaklaşmadığı eski veya komünal anacıl topluma duyduğu özlemi dile getirmektedir. Bu toplumsal altüst oluşu, Sümer orijinalinde izlemek hem mümkün hem de çok çarpıcı ve öğreticidir..."***

Demek ki, erkek egemenlikli sınıflı devletçi uygarlığa karşı daha ilk dönemlerinden beri bir rahatsızlık, bir kabullenmeme, bir isyan ve karşı duruş hep var olmuş. Bunun izlerini mitolojilerde, dinlerde, çeşitli düşünce ekollerinde, birçok felsefi akımda ve tüm bunların etrafında gelişen devrimci toplumsal kalkışlarda görmek ve günümüze kadar takip etmek mümkündür. Bu mücadele birikimlerini toplayıp bir araya getirdiğimizde, söz konusu uygarlığın hep ikili bir karakterde geliştiğini de ayrıca görmek mümkün olabiliyor. O zaman özgürlük kavramını değerlendirirken, özgürlüğü hâkim uygarlığın yol açtığı bir gelişme olarak değil, tam tersine hâkim uygarlığın karşısına yerleşmiş bir gelişme olarak yorumlamak, doğruya daha yakın bir değerlendirme olmaktadır.

Özgürlük kavramına dair gelişen yorum ve tanımlara baktığımızda; her dönemin ortaya çıkardığı siyasal ve toplumsal koşullara paralel olarak, kendi içinde büyük değişiklikler göstermektedir. Metafiziğe bağlanmış yorumlarda özgürlüğün tanımı, yaradılıştaki çıkmaza gelip dayanmaktadır. Özgürlük, daha çok tanrısal varlıklara atfedilir. İnsanın var olup olmadığı, dolayısıyla özgür olup olamayacağı sorgulanır. Varılan yer, sınırlı özgürlüktür. Son olarak İslam'da bile tanrı için öngörülen "Külli (genel) irade" ile insan için belirlenen "Cüzî (kısmi) irade" söylemi, bu konudaki son halka olmaktadır.

Metafiziğe bağlanmış yorumlarda özgürlüğün tanımı, yaradılıştaki çıkmaza gelip dayanmaktadır

Felsefe dünyasındaki özgürlük yorumları, kendi zaman ve mekan koşulları içerisinde oldukça geniş tartışmalara yol açıyor. Platon'un "insanın kendi yapısını seçme imkânı" olarak ifade ettiği özgürlük, Aristoteles'te bilgi ve bilinç şartına bağlanmış bir "tercihte bulunma gücü"ne dönüşüyor. Daha sonra modern felsefecilerden Spinoza, bu tanıma karşı çıkıyor. ***"... salt kendi doğasının zorunluluğu sonucunda varolana ve eylemini sadece kendisi belirleyene özgür denir; başka bir şey tarafından varolmaya ve kesin olarak şu ya da bu şekilde bir şey yapmaya zorlanana ise zorunlu ya da daha doğrusu kısıtlı denir"*** diyor Spinoza. Dolayısıyla sadece tanrının özgür olduğuna hükmediyor ve "Etika" adlı yapıtında, ***"Özgür insan, yani sadece aklın buyruğuna göre yaşayan insan…"*** diyor. Kant ise, kendi felsefesinde özgürlüğü ret etmiyor ancak teorik düzeyde hakkında hüküm verilemeyen ahlaki koşullara bağlıyor. Özgürlüğü, ahlak yasasının varlık nedeni olarak görüyor. Yani ahlak yasasına bağlıyor. Özgürlük, Marks ile birlikte artık toplumsal ilişkilerle açıklanmaya ve toplumsal bir öz kazanmaya başlıyor. Felsefe tartışmalarında ilk kez politikanın temel bir amacı olarak özgürlük ele alınmaya başlıyor. Sosyalizm ideolojisini bu temel üzerinden biçimlendiriyor.

Daha sonra Albert Camus'un görüşleriyle özgürlük; bir bakıma kişinin düşünce ve eylem belirleme potansiyeli olarak şekilleniyor ve Jean Paul Sartre'nin insanın varoluş hali olarak bir tanıma kavuşuyor. Sartre, "Varoluş özden önce gelir" diyor. Bir başka ifadeyle ***"Aslında biz, seçen bir özgürlüğüz, ama özgür olmayı seçmiyoruz; biz özgürlüğe mahkûmuz..."*** diyor. Yani Sartre'ye göre insan kendi özünü, kendi düşünce ve eylem gücüyle geliştiriyor, varoluşunu kendisi şekillendirerek kendine ait bir öz ortaya koyuyor. Nasıl bir insan olacağını, herkes kendi eylemiyle belirliyor. İyi bir insan mı yoksa kötü bir insan mı olacağını, kişinin kendisi belirlemiş oluyor. Başka bir ifadeyle belirtecek olursak, insan kendi yaptıklarının bir sonucu olarak şekilleniyor. Dolayısıyla varoluşçuluk felsefesindeki özgür insan tanımı da, ahlaki bir varlık olarak karşılık buluyor. Bu tanımın politikayla da bağlantısını kurmak mümkündür.

Modern kapitalist dünya görüşünde tanrının yerini ulus-devletler alıyor. Özgürlüğün sınırlarını belirleyen, ulus-devlet iktidarları ve onu ayakta tutan ve en temel stratejik ittifak gücü olan sermaye sınıfı oluyor. Ortaya çıkan bu gelişmelere paralel olarak, özgürlük üzerine yürütülen tartışma ve yorumların yönü de giderek siyasal düşünceler kapsamında kendi kendisini yaratan insana kaymaya başlıyor. Temellerini John Locke, A. Smith ve S. Mill'in attığı ve günümüze kadar derinleşerek ulaşan ve daha çok sermaye sınıfının çıkarlarına hitap eden liberal ideoloji ile beraber, adeta tanrılaştırılan bireyin önü, böylece sonuna kadar açılmış oluyor. Özgürlük adına bireycilik, adeta bir hastalık derecesinde şişirilip devleştiriliyor.

Özgürlüğe anlam yüklerken, hem bireyi hem toplumu baz almanın daha doğru bir yaklaşım olacağını düşünüyorum. Çünkü ne birey ne de toplum, birbirinden bağımsız ele alınıp değerlendirilemez. Toplum ve birey, birbiriyle kopmaz bir bağ içerisindedir. Birey olmadan toplum, toplum olmadan da birey hem tek başına fazla bir şey ifade etmez, hem de insan tarzında yaşaması neredeyse imkansızlaşır ve ortaya bir "Tarzan" figürü çıkar. O yüzden özellikle de konu özgürlük olunca, birey-toplum ilişkileri bağlamından uzaklaşmamaya özen göstermek gerekir. Çünkü özgürlük, hem bireyle ama hem de toplumla ilgili bir kavramdır. Her birey, elbette kendi iç bütünlüğünü ifade eden bir biriciktir. Ancak toplumsal bütünlüğün taşıdığı anlam bakımından da her biricik birey, kendi toplumuyla sağladığı kaynaşma temelinde var olur. Birey nasıl varoluşsal bir varlık ise, toplum da bir varoluşsal varlık olarak anlamlanmayı hak ediyor. Çünkü insan toplumsallaşmasaydı, insanlaşmayacaktı. İnsanın insanlaşması, insanın toplumsallaşmasını koşullamıştır. Dolayısıyla insanın toplumsallaşması, insanın insanlaşmasıdır aynı zamanda. O yüzden toplum da varoluşsal bir oluşumdur. Bireyin de varoluşsal koşuludur. Dolayısıyla birey toplum ilişkisinde hak edilmiş anlamsal kaynaşma düzeyinin, mutlaka güncellenerek yeniden sağlanmasına büyük bir ihtiyaç vardır. İnsan yaşamında gereksizleşen bir şey aranacaksa, o da toplum değil ulus-devletçi sınıflı iktidar yapılarıdır. Ki sınıflı ulus-devletçi iktidar yapıları, kesinlikle varoluşsal bir nitelik taşımazlar. Birey ve toplumunun, kendi sırtında taşıdığı bir kamburun ötesinde, yaşamsal iyilik üreten herhangi bir işlevi yoktur.

Yaşam Politikasız Sürdürülemez

Özgürlüğü, tek başına bir kavram olarak değil de toplumla ilgili bazı kavramlaştırmalarla iç içe ele almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Toplumla ilgili kavramlaştırmaların hemen hemen hepsi esasta özgürlükle ilişki içerisinde gelişmektedir. Özgürlükle ilişkili olmayan bir toplumsal kavramlaştırma, neredeyse yok gibidir. Çünkü toplumun varoluşsal açıdan sahip olduğu tüm özellikleri, özgürlük doğurur veya özgürlük düzeyi gerektirir. Özgürlüğün olmadığı yerde, gerçek bir toplumsallaşma yaşanmaz. İnsan toplumu, belki özgürlüksüz ortamlarda yok olmayabilir ama bu yok olmama hali kesinlikle biyolojik, bedensel bir sayısal toplum gerçeğini aşmaz. Bu şekilde özgürlüksüz hale mahkûm edilmiş bir toplumun, eli kolu bağlı oturması da ayrıca beklenemez. Toplum, sürekli özgürlüksüz halden çıkmanın arayışında olur, bu halden kurtulmanın yol ve yöntemlerini geliştirmenin çabasını geliştirir, bunun mücadelesini koşullara göre gizli veya açık bir şekilde yürütür. Böylesi özgürlüksüz bırakılmış

toplumlar, sürekli bir direniş ve karşı koyuş içerisinde olur. Böyle toplumlarda özgürlük ve politika, müthiş bir iç içelik örneğini yaşar. Elli yıla yakın bir süredir özgürlük mücadelesi yürüten Kürt halk hareketi, bunun en büyük ve en güncel örneğini oluşturuyor. Kürtlerde özgürlük ve politika, büyük bir iç içelik örneğini yaşıyor. Kendi toplumuna ve toplumsal bireyine özgür yaşam koşullarını yaratmak için günlük olarak her türlü politikayı sistemli ve örgütlü bir biçimde üretiyor ve gerçekleştiriyor. Bu anlamıyla, toplumsal direnişleri ve kurtuluş mücadelelerini örgütlemeyi ve yürütmeyi, en büyük politik faaliyet olarak nitelemek mümkündür. Toplumsal yaşamı özgür kılmanın, dayatılmakta olan kölelik düzenine başkaldırmanın kendisi, en stratejik politikaları üretmeyi gerektirir. Toplumsal özgürlüğü sağlama mücadeleleri, politik işlerin en başında gelir. Yani politikanın en büyük işi, toplumsal yaşamı özgür kılma faaliyetleridir. Özgür yaşamın koşullarını yaratmaktır. Politikanın, özgür ve demokratik toplum merceğinden en isabetli tanımı, belki de bu şekilde yapılabilir. Bu anlamıyla özgürlük ve politika kavramları, et ile tırnak gibi kopmaz bir bağ içerisindedir. Biri diğerini adeta koşullamaktadır. Politika olmadan, politika yapmadan özgür yaşanmaz; özgürlüğün olmadığı yerde ise politika daralır ve politika gerçekleşmez. Özgürlüğün olmadığı yerde ancak sömürü olur, sömürgeci iktidar ve devletler olur. Her türden despotik iktidar ve hiyerarşi boy verir. Dolayısıyla yaşam, daha çok fiziki ve biyolojik sınırlarda seyreder.

Özgürlüğün politika ile bağını güçlü kurmak, yaşamı özgür kılmak açısından çok çok önemli bir konudur. Politika konusunda yanılgıya düşmemek gerekir. Politikaya yaklaşım konusunda günümüz toplumlarında büyük bir yanılgı yaşandığını, kendi kadınlık deneyimimden bilmekteyim. Başka bir inceleme konusu olduğu için sadece konuyla bağı açısından bir-iki şey belirtip geçeceğim. Hem yerel hem evrensel kadın mücadeleleri içerisinde politikaya yaklaşım, oldukça tartışmalı bir konu oluyor. Politika kavramının iktidar kavramıyla karıştırılmasının yol açtığı bir kafa karışıklığıdır bu. Kadınların, kendi önlerinde duran politika ve iktidar handikapını çözemediği müddetçe, özgürlükte yol almak konusunda ciddi sorunlar yaşamaya devam edeceklerini bilmeleri gerekir.

Politika konusunda yaşanan bu kafa karışıklığı, sadece feminist hareketlerle sınırlı değildir. Aslında bir istatistik yapılırsa, günümüz toplumunun büyük bir bölümünün politika konusunda yanlış düşündüğü rahatlıkla görülecektir. Çünkü politikadan anlaşılan, ya devlet idareciliğidir ya da topluma yayılmış sömürgen iktidar otoritesidir. Özellikle de Doğu toplumuna göre genelde daha aydın olduğunu düşünen Batı toplumu, politika konusunda böyle bir yanılgıyla yüz yüzedir. Bunun sadece bir kanaat olduğu söylenebilir. Ama buna veri teşkil edecek bazı örnekler verebilirim. Mesela Batı ülkelerinde tüm toplumsal kesimlerin seçme ve seçilme hakkı artık varken, seçim süreçlerinde toplumun büyük bir kısmının seçimlere ilgisiz yaklaşmaları, konuya ciddi bir veri sunuyor. Yine insanların çeşitli demokratik örgütlere üye olma hakkı varken, bunu pek tercih etmemeleri de aynı konuya bir veri teşkil ediyor.

Politikanın en büyük işi, toplumsal yaşamı özgür kılma faaliyetleridir

Politikaya karşı böyle gözle görünür bir soğukluk, ilgisizlik ve sevmeme hali var. Çünkü politika yapmayı, daha çok devlet idaresinin ya da devletin idare koltuğuna oturmak için son derece iktidarcı çıkarlar güden siyasi partilerin işi olduğuna inanılıyor. Oysa hem ulus-devlet idareciliği hem de siyasi partilerin geliştirdikleri iktidar merkezli çıkar siyaseti, politika kavramını son derece bilerek bulanıklaştırıyor. Çünkü gerçekten politika yapan bir demokratik toplumsal yapıyı karşısında görmek istemiyor. Kendi içinde bilinçlenmiş, örgütlenmiş, günlük politika üretir duruma gelmiş bir toplum, sömürgen ulus-devlet iktidarlarına rağmen gerçek bir demokrasiye ve özgürlüğe açık bir yapısal irade anlamına gelecektir ve mevcut sınıflı devletçi kapitalist uygarlık sistemi, bunda kendi sonunu görüyor. Bu yüzden ulus-devlet iktidarları, gayet bilinçli bir şekilde toplumu apolitik bir düzeyde tutmanın sistemli programsal siyasetini uyguluyorlar.

Doğu ülkelerindeki toplum ise daha çok mevcut despotik statükocu devlet yönetimlerinin ve toplumsal kılcallara yayılmış feodal otoritenin engelinden kaynaklı olarak kendi politikasını üretemiyor. Oysa Doğu'nun geçmişteki aşiret ve kabile yapıları, kendi zaman ve mekan gerçekliği içerisinde günlük olarak kendi yerel politikasını üreten ve yürüten yapılardı. Statükocu ulus-devlet iktidarlarının bir kısmını darmadağın ettiği, bir kısmını ise işbirlikçisi haline getirdiği bu yapılar, günümüze son derece gericileşmiş yapılar olarak ulaşmış durumdadır. Bu yapıların kendilerini, çok ciddi bir demokratizasyondan geçirmeye ve toplumun güncel politika ihtiyacını karşılayacak yeni bir düzenlemeye tabi tutmaya ihtiyaçları vardır. Bunu başarmaları ise yeni bir bilinç ve aydınlanma düzeyi yakalamalarına bağlıdır.

Görüldüğü gibi dünyanın Doğu'sunda da Batı'sında da, güncel olarak toplumun çok ciddi bir biçimde politikadan uzaklaştırılma gerçeği ile karşı karşıyayız. Politikadan bu kadar uzaklaştırılmış toplumların, yakın dönemde gerçek özgürlüğünden söz etmek, pek mümkün görünmüyor. Doğu toplumunda, din ve devlet ideolojilerine bulandırılmış olan ahlaki ilke adına, neredeyse başını yerden kaldıramayan birey gerçeği yaşanıyorken; Batı toplumunda ise liberal ve neoliberal ideolojilerin özgürlük adına kendi toplumundan kopardığı, egoizm sınırlarında bireycileştirilmiş bir birey gerçeğinin, yönsüz savruluşu yaşanıyor. Her iki versiyonun da kendi içinde gerçek bir özgürlüğe yol açmadığını çok açık bir biçimde görmekteyiz.

Özgürlük Nasıl Hayat Bulur?

Özgürlük, ancak toplumsal doğanın işler hale geldiği ve gerçek gücüne kavuştuğu koşullarda hayat bulabilir. Tersi durum ise dünyanın mevcut halini ifade eder ki bu durumda özgürsüzlük hali hüküm sürmeye devam eder. Öcalan; toplumsal doğanın iki temel niteliği olarak tanımladığı ahlak ve politikayı, "Demokratik Uygarlık Manifestosu" adlı beş ciltlik dev eserinde oldukça kapsamlı bir biçimde değerlendiriyor. Toplumsal varoluşun ahlaki ve politik temelde gerçekleştiğini, derin bir bütünlük içerisinde anlatıyor. Bu yazıda, toplumsal doğa kavramıyla vurgulamak istediğim, toplumun tam da bu ahlaki ve politik temeldeki varoluş tarzıdır. Yani ahlak ve politika, toplumu var eden iki temel özelliktir, niteliktir. Toplumsal varoluşun taşıdığı bu iki temel nitelik olmaksızın, toplum var olamaz. Varlıksal olarak toplumun kendisini sürdürdüğü her yerde bu iki temel nitelik, az olur veya çok olur ama mutlaka olur. Tümden yok olması demek, toplum olmaktan çıkma hali olur ki günümüz ulus-devletçi kapitalist modernite sisteminin topluma dayattığı tam da budur.

Ulus-devletçi kapitalist sistem, toplumun ahlaki ve politik özelliklerini elinden alarak, güçsüz ve savunmasız bir toplum gerçeğine yol açmıştır. Toplumu; kendi yasalarını oluşturamaz, kendi kaderini tartışamaz, kendi maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılayamaz, kendini yönetemez, eğitemez ve savunamaz bir durumun içerisine sokmuştur. Ulus-devlet, topluma adeta şunu söylüyor: ***"Geçerli yasaları ancak ben çıkarırım, kararları ancak ben veririm, politikayı ben yaparım, seni ben yargılarım, seni ve çocuklarını ancak ben eğitirim, ben doyururum, ben yönetirim, ben korurum, ben savunurum."*** Yani ***"Senin hayatın benim ellerimde. Sen sadece bana ve benimle ittifak içerisinde olan sermaye tekellerine hizmet et, insan kaynağı yetiştir ve askerlik yap yeter"*** diyor. Toplum, uygarlık öncesi süreçte tamamen kendi elinde bulundurduğu tüm haklarını, gelinen aşamada ulus-devlet iktidarlarına teslim etmiş bulunuyor. Ulus-devlet iktidarları toplumun tüm haklarını, kimi zaman zorla kimi zaman ideolojik hegemonyanın geliştirdiği yol ve yöntemlerle teslim almış ve kendi doymak bilmeyen obez tekelini, toplumun bu gasp edilen hakları üzerinden kurmuştur. Geçmişte toplumun elinde bulunan politik karar alma gücünü, ahlaki kural belirleme gücünü, kendini yönetme, kendini savunma gibi hayati güçlerini obezleşen tekellerine katmıştır. Toplumun en hayati ve devredilemez işleri olan bu işlerin tümünü kendi devlet idaresinin işleri arasında toplayıp merkezileştirmiştir. Günümüz dünyasında toplumsal yaşamın hemen hemen tüm alanlarında yaşanmakta olan kriz ve kaos halinin en açık göstergesi, toplumun tüm bu işlerine el konmuş olmasıdır. Yaşanmakta olan tüm toplumsal sorunların ve baş gösteren krizlerin ana kaynağı, bu gaspçı ulus-devlet ve iktidar tekelleri oluyor.

Açık ki yaşanmakta olan bu kriz ve kaos ortamında bir toplumsal özgürlük düzeyinden bahsetmek pek mümkün olmaz. Toplumsal sorun ve krizlerini belli düzeylerde çözmüş ve kendi alternatif yaşam sistemini yeniden geliştirmiş bir toplumda ancak özgürlükten bahsedilebilir. Günümüz toplumunun yaşamakta olduğu bu krizli sorunları çözmek ise, bunları üreten ve yaratan temel kaynağın kurutulmasına bağlıdır. Temel sorun kaynağının ise ulus-devlet iktidar tekelleri olduğunu yukarıda belirtmiştik. O zaman temel toplumsal sorunların çözülebilmesi için sürekli sorun üreten bu ulus-devletçi iktidar tekellerinin etkisiz bir konuma doğru geriletilmesi gerekir. Sömürgen ulus-devlet iktidar tekellerini geriletmek, biraz zor görünebilir ama kesinlikle mümkündür. Çünkü sonuç itibariyle insan eliyle geliştirilmiş ve haksızlık üreten yapılardır.

Sömürgen ulus-devlet iktidar tekellerini geriletmek, biraz zor görünebilir ama kesinlikle mümkündür

İnsan eliyle üretilmiş olan her şeyin değiştirilebilir, dönüştürülebilir, geriletilebilir veya ilerletilebilir, hatta istenirse ortadan kaldırılabilir ve yeniden inşa edilebilir şeyler olduğunu unutmayalım. Bu doğrultuda günümüz toplumunun, bireyi ile beraber özgürleşebilmesi için ulus-devlet tekellerine kaptırmış olduğu savunma ve ekonomik gücünü, kendini yönetme ve karar gücünü mutlaka geri almayı hedeflemesi gerekiyor. Çünkü toplumsal sorunları üreten ana kaynak olarak sömürgen ulus-devletçi iktidar yapıları geriletildikçe, toplum lehine ileriye fırlayacak olan yeni öğeler belirginleşmeye başlar. Bunların en başında da toplumun politika ve ahlak gücünün yeniden işlevine kavuşmaya başlaması gelir. Konumuz daha çok politika ve özgürlük ilişkisini irdelediği için daha çok politik toplum nitelemesini kullanıyoruz. Ancak politik toplumun, ahlaki ilkeyi de içerdiğini akıldan çıkarmamamız gerekiyor.

Politik toplum; özgürlük eğilimi gelişkin, özgürlüğe açık bir toplumdur. Yaşamın tüm alanlarında ve her konuda sürekli politika yapma halini sürdürerek, önünde duran toplumsal sorunlara yaratıcı çözümler üretir. Toplumun ortak aydınlık vicdanı olarak ahlaki yapısını sürekli yenilemeye açık tutar. Gericileşmiş öğelerden arındırır ve özgürlüğe açık yeni bir ahlaki yapı geliştirir. Geliştirdiği özgürlük ahlakını, ulus-devletin donuk yasa ve kanunları karşısında daha güçlü işletir. Kendisini donmuş, katı yasa ve kanunlara mahkûm bırakmaz.

Dikkat edilirse toplumsal politikanın boş bıraktığı, yeterince işlemediği yere, sömürgeci devlet iktidarları bazen rahatlıkla bazen de zor kullanarak gelip yerleşebiliyor. Bu durum, devlet ve iktidar güçlerinin bitmez tükenmez kudretlerinden ileri gelmez. Bu durum, toplumsal güçlerin kendilerini yeterince politik kılmamasıyla ilgili gelişen bir durum oluyor. Çünkü mevcut kapitalist moderniteyi ayakta tutan ulus-devlet aygıtları, hiç durmayan sistemli bir çark gibi her an planlı, programlı ve disiplinli bir biçimde iş yapan bir durum içerisinde bulunuyor. Kendi sömürgen devletçi iktidarcı sistem çarkını aralıksız bir biçimde çevirebilmek için ele geçirdiği toplumun büyük bölümünü kendi hizmetine koşturuyor. Ulus-devletçi sömürgen çarkın bir an bile durmaması için -zaten çarkın bir an durması bile sistemin çöküşüne neden olur- toplumun büyük kesiminin emeğini satın alıyor. Cüzi bir ücretle satın aldığı dev gibi emek ordularını, sendikacılık avuntusuyla oyalayıp duruyor. Kadını ucuz iş gücü deryası olarak görüyor ve bu temelde kadın emeğini giderek daha fazla sömürüyor. Bu yetmezmiş gibi, kadın bedenini ve cinselliğini de ayrıca metalaştırıp yüksek fiyatlarla satışa çıkarıyor. Adına da ideolojik sürme çekip "seks işçisi" ya da "seks emekçisi" deyip meşrulaştırıyor. Yani kadın cinselliğini bile metalaştırarak, tarihte görülmemiş düzeyde bir sömürü çarkına dahil ediyor. Vatandaşlık görevleri adı altında bireyi, her bakımdan tahakkümü altına sokuyor. İnsanları modern köleler olarak işçileştirdiği gibi, vatandaşlık görevleri adına da zorunlu askerlik yasasına tabi tutma, sayısız vergiler ödettirme, devletin çıkardığı kanun ve yasalara uymasını sağlatma vb. görevleri karşılaması isteniyor. Bu zorunlu görevlerini yerine getirmeyenleri, mahkemelerde yargılayıp hapislerde çürütmek ise ulus-devletçi iktidarların ortaklaştığı en temel yöntemler oluyor. Bunların yanı sıra, kişinin

eğitim görme hakkından evlenme ve eş edinme hakkına kadar tüm vatandaşlık hakları ancak devlet iktidarının onay ve denetimiyle gerçekleşiyor. Kişiye bırakılan tek alan, Atina Polis'inden beri adına özel alan dediği, ev ve aile ortamı oluyor. Yani kişi, ulus-devlet vatandaşlığı adı altında, sömürgen sistemin adeta canlı bir dişlisi haline getirilmiş bulunuyor.

O zaman bu sömürgen ulus-devlet çarkının dişlisi olmaktan kurtulmanın ve özgürleşmenin yolu, toplumsal güçlerin kendi politik yetenek ve örgütlülüklerini geliştirmekten ve sistemli kılmaktan geçiyor. Yirmi dört saat durmayan sömürgen bir çarka karşılık, demokratik toplumsal güçlerin kendi toplumsal sistemini inşa edip geliştirmesinden geçiyor. Hatta Öcalan'ın "Özgürlük Sosyolojisi" adlı kitabında büyük bir profesyonellikle formüle ettiği "demokratik modernite sistemini" geliştirmekten geçiyor. Yani gerçek bir toplumsal özgürlüğün yolu, kapitalist modernitenin sömürgen çarkına karşı, kendi demokratik modernite sistemini, bir başka deyişle demokratik toplum sistemini örgütleyip, her an işler hale getirmekten geçiyor.

Mevcut durumda ister mavi yakalı ister beyaz yakalı olsun, ister vasıflı ister vasıfsız olsun, ister erkek ister kadın olsun, tüm işçi ve emekçi kesimleri, gece ya da gündüz demeden, zor ya da kolay demeden, kendini binbir parçaya bölüp birkaç kuruşla geçinebilmek için dönen bu kapitalist çarka hizmet ediyor. Meslek ve hizmet sektörleri de buna dâhildir. Mevcut durumda, neredeyse dünyanın her yerinde eline bir iş geçmediği için işsiz bekleyen, bir işsizler ordusu da ayrıca vardır. Buna ücretsiz emekçileri de dâhil edersek, dünyanın ortalama yüzde 70'ini oluşturan bir "çalışanlar ordusu" var. O zaman dünya toplumunun yüzde 70'ini oluşturan bu "çalışanlar ordusu" biraz da kendi özgürlüğü için bir şeyler yapamaz mı, diye sormak gerekiyor. Kapitalist sistem çarkı için bu kadar çalışıp didinme, bu kadar kendini yorma düzeyi varken, kendi kurtuluşu ve özgürlüğü için neden kendini biraz zorlama gerçekleşmiyor? Neden kendi kaderini kendi ellerine alma gayreti yeterince gelişmiyor? Bu konuda gelişen ufak ufak çabalar, neden çok parçalı kalıyor ve büyümüyor? Yüzde 10'luk kapitalist zümre dışında kalan dünyanın tüm ötekileri, neden birleşmenin ve daha yaşanılabilir bir dünyanın yollarını geliştirmek için yeterince kafa yormuyor? Neden dünyanın bütün ötekileri birleşip, kendi özgür yaşam, özgür birey ve demokratik özgür toplum sistemini geliştiremiyor? Ya da neden bu sorular yeterince sorulmuyor? Bu kadar yaşamsal soruları, neden herkes kendine dert edip sorma gereği duymuyor?

Bu konudaki cevabım; erkek egemenlikli sınıflı devletçi kapitalist modernitenin, toplumu kendi içinde suni sınıflara ayırarak, yetmiyormuş gibi bir de bireysel özgürlük adı altında tek tek kişiler halinde atomize ederek, devleşen bu egemen sistem karşısında bir başına güçsüz ve silahsız bırakmış olması ve bu durumunu fark etmeyecek kadar apolitik bir durumun içerisine sokmuş olmasıdır. O zaman bir an önce herkesin içinde bulunduğu bu apolitik durumdan kendisini çekip çıkarması ve bu soruları kendisine sorarak, kendisi açısından yeni başlangıçlara yol açması, çözüme önemli katkılar sunacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Özgürlük Kavramının Kuramsal Çerçevesi ve Politik Alanla Kökensel İlişkisi

Azad Barış

Önsöz Yerine

Özgürlük hem kavramsal, hem sosyo- kültürel, hem de bio-politik bir mefhum olarak felsefe tarihinde oldukça dikkat çekmiş ve neredeyse tüm filozofların ilgilendiği bir mesele olmuştur. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de özgürlük kavramı hem kişisel hem de toplumsal anlamda politik bir konu olarak en çok tartışılan meselelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özgürlüğün kuramsal çerçevesi ve politik alanla ilişkisine baktığımızda, uğruna tartışma ve savaşların yapıldığı, toplumsal nizamların değiştiği görülmektedir. Özgürlük; nice devrimcinin, düşünürün ve filozofun aklını başından almış büyülü bir kavildir. Hakkında sayısız kuram denemesi, tez çabası ve akademik çalışma yapılmış, teori üretilmiş, söylem geliştirilmiş, nice mücadeleler verilmiş ve uğruna nice acılara katlanılmış bir mefhumdur. Özgürlük kavramı, ne yalnızca felsefenin, siyasetin, hukukun bir kavramıdır, ne de hakkında tarih boyunca söylenmiş sözlerin bütünüdür. Dolayısıyla insanlık ve onun tarihsel izleği bugün çok daha güçlü olanaklara sahipken, özgürlük taleplerinin giderek artması düşündürücü bir durumdur. Nitekim dünya, 19. Yüzyıl kimi düşünürlerin iddia ettiğinin aksine, özgürlüğün gelişimine doğru değil, giderek özgürlükten daha güçlü bir kopuş yaşamaktadır. Geçmişte olduğu gibi bugün de dünyanın birçok bölgesinde çeşitli toplum kesimlerinin özgürlük talepleri her geçen gün artarak devam etmektedir. Bu konuda taleplerin artması ve üzerinde kargaşaların yaşanması hiç şüphesiz özgürlükler alanıyla birebir ilintili olgulardır. Peki özgürlüğe yönelik bu ilginin kaynağı nedir? Özgürlüğün başka her şeye anlam katacak olması ya da katacağı bu anlam nedir? Daha da önemlisi, özgürlük nedir? Özgürlük kavramını birçok alanda bu kadar tartışılan bir kavram haline getiren unsurlara başka bir perspektiften bakmak bugün her zamankinden daha acil bir zaruriyet olarak önümüzde durmaktadır. Tüm bu alanlarda geçerli olan tek bir "özgürlük" tanımına ulaşmanın mümkün olmadığı bilinciyle birden fazla filozofun tanımlarına bakmak istedik. Bu makalenin söz konusu talepleri karşılayıp karşılayamayacağı tabii ki okuyucunun vereceği bir karardır ama etik bir sorumluluk olarak birden fazla kuramı göz önünde bulundurmuş olmanın kolaylaştırıcı bir rol oynayacağı muhakkaktır. Özgürlüğü, soyut bir idea olmaktan çıkartıp somut gerçekliğe dönüştüren pozitif özgürlüğü negatif özgürlükten ayırmak ve özgürlüğü kuramsal düzlemde daha iyi kavramak için Hegel, Kant, Marx ve kimi klasik filozofların anlayışları ile Isaiah Berlin'in pozitif ve negatif özgürlük hipotezleri ve Öcalan'ın özgürlük savları başta olmak üzere Arendt'in kuram manzumesine odaklanacağız. Buradan hareketle özgürlüğün tanımı ve içeriğinden çok, sınırlarının genişletilme çabaları gayretinde kavramın pratik karşılığı olarak bazı önemli savlara bakacağız. Özgürlük kavramına etik temellerden yaklaşan Kant ve Arendt'in bu kavrama getirdikleri felsefi açıklamalar birçok noktada farklılık göstermektedir. Nitekim Arendt'in kuramı insan özgürlüğüne dayanırken ve özgürlüğü siyasi, hukuki ya da diğer unsurların hareket noktası olarak alırken, Kant etiği a priori yollarla bilgisine vardığı insan özgürlüğünü, bu unsurlardan bağımsız olarak koruma çabasını yansıtır ve özgürlüğün diğer unsurlarının bu çabadan türetilmesi gerekliliğini, insandaki kendiyle ilişkilendirir. Ama her ikisinin örtüştüğü noktaysa, insan özgür bir varlık olduğu için, eylemlerinden sorumlu tutulmasının kaçınılmaz olduğu ve kendine karşı sorumluluğuyla başkalarına karşı sorumluluğunun özdeş olmasıdır. O nedenle

özgürlük kavramsal olarak her ne kadar felsefik bir momentum olarak karşımıza çıksa da onun sosyo-politiği kaçınılmaz bir düstur olarak önümüzde durmaktadır. Düşün dünyasının bu soruya bu denli antagonist terminolojilerle yer vermesi aslında bu konuda da hala ortak bir paydada buluşamadıklarını bize göstermektedir. Tam da bu bağlamda özgürlüğün sosyo-politiği ve kökensel oluşum süreçleri birebir devreye girmektedir. Filozoflar özgürlükten farklı şeyler anlamakta, özgürlük kavramı için farklı zaman ve koşullarda farklı şekillerde içerikler üretmektedir. Özgürlüğe getirilen farklı bakış açılarından kuşkusuz öğrenilecek pek çok şey olsa da bazen de özgürlüğün gerçek anlamı dışında, özgürlükle pek de ilgisi olmayan başka anlamlarda da kullanıldığını görmekteyiz. Bunun en önemli nedeni, özgürlük kavramının başka kavramlarla karıştırılması, kavramsal ayrımların disiplinler arası metodolojiye göre yapılmamasıdır. Bunun sonucu olarak da özgürlük kavramı farklı kişiler ve gruplarca farklı şekillerde anlaşılıp temel anlamını yitirmektedir. Bu makalede özgürlüğün felsefi kuramlarını temel saik olarak almış ve özgürlüğe hem farklı açılardan yaklaşmış hem de düşünsel olarak kavramsal ve metodolojik bağlamda hemhal olmuş birkaç düşünürün görüşlerini ele alarak özgürlüğün sosyo-politiğini anlamaya çalışacağız. Makalede söz konusu düşünür ve filozofların özgürlük kavram ve politik teorilerini seçmemizin temel maksadı kavramlar arasındaki bir yakınlığı ortaya koymaktan ziyade özgürlük kavramını politik kuramla bağlamsallaştıran farklı açıları anlama ve hermeneutik bir yaklaşımla tartışmayı derinleştirmektir. Zira özgürlük kavramının kuramsal çerçevesi ve politik alanla olan ilişkisinin ancak böylesi bir kökensel özgürlük arkeolojisi ve onun oluşum perspektifleriyle anlaşılabilir bir biçime dönüşebileceğine inanıyoruz. Dolayısıyla özgürlük kavramına getirilen kimi etik kimi ise politik farklı bakış açıları sonucunda, doğru yaklaşımın nasıl olması gerektiğini ve insan hayatının vazgeçilmez parçası olan bu kavramın netliğini ve mahiyetini Arendt'in tezleri üzerinde ortaya koyabilmeyi ümit ediyoruz. Lakin Arendt'in siyaset felsefesinin merkezi ve değişmez temel teması olan özgürlük kavramı, onun farklı zamanlardaki ve farklı içerikteki çalışmalarını birbirine bağlayan bir iplik gibidir: totaliterlik teşhisinden liberalizm eleştirisine, devrim analizinden insan yaşamının, kendi yaşamının sonlarına doğru belirlenmesinde, özgürlük kavramı her zaman önemli bir rol oynamıştır. Ancak diğer düşünürlerde de olduğu gibi Arendt'in de tutarlı bir özgürlük teorisine sahip olup olmadığı hala tartışmalıdır.

Özgürlüğün Makûs Soy-Kütüğüyle Politik Alanın Önemi

Özgürlüğün, tarihsel olarak, insanın doğayla ve insanın insanla mücadelesinde bir anlam ve nesnellik kazanması, onun doğal ve toplumsal bir "zorunlulukla" biçimlendiğini ya da belirlendiğini gösterir. Doğa karşısında var olma mücadelesiyle kendi dünyasını oluşturan etkin insan, kendi dünyasındaki mücadelesiyle de insani ve toplumsal olarak var olmaktadır. Bu anlamda pratik olarak insanın doğal, toplumsal ve siyasal zorunlulukla mücadelesinde dönüşen ve biçimlenen özgürlük, teorik anlamını insanın bireysel bilinçliliğinde bulur.[1] Özgürlüğün, bireysel, toplumsal ve siyasal yapıyla dolayımlanması, demokrasi yönetiminin ilk örneği olan Yunan kent-devletlerinde görülmektedir. Nüfus artışı, ticari ve ekonomik ilişkilerin yoğunlaşması ve servet birikimiyle birlikte, yeni bir toplumsal ve siyasal örgütlenme biçiminin dönüşümü ve yansıması olarak Atina polisinde, ***"Theseus'a*[2] *mal edilen (ilk) anayasa meydana getirilmiştir. Yan yana yaşayan aşiretlerin basit bir konfederasyon yerine, tek bir halk biçiminde kaynaşması gerçekleşmiştir. Böylece ulusal bir Atina hukuku, aşiret ve genslerin yasal töreleri üstünde bulunan bir genel hukuk doğmuştur."***[3] Diğer yandan, toplumsal ilişkilerin siyasal yansıması, soylular, zanaatkarlar ve çiftçiler[4] olarak oluşturulmuştur. Bu, siyasal anlamda sınırlı yurttaşlığın ilk ilanıdır. Özgürlük sözcüğü ise, Bookchin'in, Samuel Noah Kramer'e[5] dayanarak belirttiği gibi, ilk olarak baskıcı bir krallık hâkimiyetine karşı yürütülen halk isyanıyla ilgili bir Sümer çivi yazısı tabletinde görülmüştür. Bu çivi yazısında özgürlük, "amargi" (anaya dönüş) anlamıyla kullanılmıştır. Bireysellikten, politik

1 Bookchin, M., Özgürlüğün Ekolojisi, Çev. Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1994, S. 275.

2 Graf, Fritz, Griechische Mythologie. Vgl. dvt, Düsseldorf 2001, s.86.

3 Engels, F., Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, Ankara 1990, s.114.

4 Grant, Michael, Mythen der Griechen und Römer. Zürich 1964. S. 246.

5 Kramer, Samuel Noah, Sümer Mitolojisi. Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2009. s.73

toplumun özellikle küçük yurttaşlık cemiyetinin 'yurttaşına, dönüşen'[6] insan ancak özgürlük sayesinde bugünkü toplumsal yapıya evrilebilmiştir. Bugün çağdaş düzen, toplumsal ilişkileri hak düşüncesine, adalet duygusuna göre hukuksallaştırarak insan hakları temelinde ilerlemektedir. Dolayısıyla, ahlakın uygunluk ölçüsü artık adaletin geçerliliği koşuluna; düzen de büyük ölçüde barışa bağlanmak durumundadır. Aslında, insanın düzen arayışını sağlayan başat unsur da siyasettir. Hannah Arendt'in dediği gibi, ***"özgürlük yalnızca adalet, iktidar ya da eşitlik gibi siyaset alanının görüngülerinden ve bu alana özgü yığınla meseleden biri değildir; ancak nadiren -bunalım ya da devrim zamanlarında- siyasi eylemin dolaysız amacı haline gelen özgürlük, gerçekte insanların siyasi bir örgütlenme içerisinde bir arada yaşamalarının sebebidir."***[7] Dolayısıyla derinliğine olmasa da, ana hatlarıyla özgürlük ve onun çeperindeki tartışmaların tamamı bir nevi uygarlığın tarihsel çözümlemesinin de bir çabasıdır. Buradan hareketle bu makalede amacımız sorunun kaynağına inmenin yanı sıra, özgürlük sorunsalının kuramsal olarak da anlaşılması açısından kendi anlama biçimimize ve parrhesia[8] düsturumuza uygun bir izlekle söz konusu tartışmalara bir katkı yapmaktır.

Velakin bu çerçeve olmadan özgürlük denilen mefhum anlaşılmayacağı gibi politik ve onu toplumsal olarak anlamlandıran insanın da bir anlamı olmaz herhalde. ***"Çünkü politik habitusun varoluş nedeni özgürlüktür ve özgürlüğün deney alanı eylemdir."***[9] Tam da özgürlüğü toplumsal deney üzerinden okuyan, merkezine insanı etkin özne olarak koyan ve politik toplumun gelişim sürecini Bookchin'e yakın bir paralellikle teoriyle savlaştıran Öcalan, ***"Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa"***[10] adlı eserinde özgürlüğün yitimi üzerine inşa ettiği tezini yeni bir özgürlük anlayışı ve politik alan üzerinde inşa etmektedir. Öcalan aynı eserde "yönetime zorla el koyma"[11] bağlamında özgürlüğün hem bireysel hem de toplumsal anlamda ne denli önemli bir işlev gördüğünü "Özgürlük Sosyolojisi" kitabıyla başka bir evreye taşıyarak bu anlamdaki tartışmalara da entelektüel düzlemde dâhil olmuştur. Dolayısıyla, eğer özgürlük istiyorsak, "en başta toplumun kolektif vicdanı olan "ahlakı" ve ortak akıl olarak politikayı tüm yönleriyle ve entelektüel gücümüzle yeniden inşa etmek ve işlevsel kılmaktan başka çaremiz yoktur" der. Aksi takdirde özgürlük ve politik ahlak arasındaki ilişkiler giderek daha da karmaşık bir hal alacaktır. Lakin Öcalan da Arendt'e benzer bir kuramsal yeni önermeyle negatif ve pozitif özgürlük kavramlarına değinir ve özgürlüğün bu iki kategorisi arasında ilişkinin anlaşılmasının oldukça önemli olduğunu vurgular. Keza bireysel ve kolektif özgürlük kavramları arasındaki tartışmaya değinirken ***"bireysel özgürlüğü (negatif özgürlük) şahlandıran kapitalist modernitenin toplum kolektivizminin tahribatı pahasına gerçekleştirildiğini"*** söyler. Böylece sistemin sosyal bir kurgu olarak ürettiği bireysellik (ferdiyet değil) mefhumunun mevcut etkin haliyle toplumsal politikayı en az iktidar olgusu kadar tükettiğini varsaymaktadır. O nedenle Öcalan, ***"bireyciliğin toplum yıkıcılığındaki, özellikle de ahlakın ve politikanın inkârındaki rolünü aydınlatmanın, özgürlük tartışmalarının can alıcı sorunu"*** olarak görür. Ve bunu ***"bireycillikle atomize edilen toplumun hiçbir sermaye ve iktidar aygıtına karşı direnme takatinin kalmadığını, toplumsal problemlerin kanserleşme nedenlerini (riskini) daha iyi anlayabiliyoruz"***[12] şeklinde ifade eder. Hiç şüphesiz burada bireysellik mefhumuyla kastedilen kendi özgürlüğünün öznesi olan insan tipolojisi değildir, kolektif özgürlüğü (pozitif özgürlük) tüketen liberal bireycilikten söz etmektedir. Öcalan, Özgürlük Sosyolojisi eserinde ***"tartışılan, idealize edilerek toplumsal politika ve özgürlüğü tüketen ideolojik bireycilliktir, sistemdir"***[13]der. Böylece kuramsal bağlamın temel olgusunu beyan eder ve kolektif özgürlüğü başat bir konu olarak savlaştırmış olur. Ayrıca, ***"özgürlüğün bireysellik kadar her tür topluluğun (kabile, kavim, ulus, sınıf, meslek vb.) kimliğini, çıkarlarını ve güvenliğini savunacağını,***

---

6 4 Bookchin, M., Özgürlüğün Ekolojisi, s.262. 5 A.g.y., s. 121-122.

7 Arendt, H., Elemente und Ursprünge totaler Herrschaft, Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt 1955. s. 123.

8 Eski Yunan ve Roma kültürüne ait kimi metinlerde kullanılan parrhesia kavramı diğer dillere "özgür konuşma", "dürüst konuşma", "açıksözlülük" demek.

9 Arendt, H., Elemente und Ursprünge totaler Herrschaft, Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt 1955. s. 39.

10 Öcalan, A., Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa, AİHM Savunmaları Cilt I Mezopotamya Yayınları 2001 Köln

11 Öcalan, A., Demokratik Uygarlık Manifestosu III, Özgürlük Sosyolojisi, Aram Yayınları, 2009, İstanbul. s. 28.

12 Öcalan, A., a.g.e. s. 28.

13 Öcalan, A., a.g.e. s. 28.

bu temellerde anlam bulabileceğini" de önemle belirtmektedir. Bu temellerde ancak ***"bireysel ve kolektif özgürlükler uyumlulaştığında normatif ve optimal bir özgür toplum düzenine"***[14] geçilebileceğini vurgular. Dünyada dönüşen toplumsal mücadeleler ve onun ekseninde form değiştiren özgürlük biçimlerinin Kürt hareketinin sosyo-politiğini de beraberinde yapısal dönüşümlere uğrattığını olgusal olaylardan biliyoruz. Söz konusu bu dönüşümleri gören Öcalan da dünyadaki altüstlere göre doksanlı yılların başından itibaren peyderpey yeni bir özgürlük denklemi kurmuş ve özgürlük bağlamında eko-Marksist bir politik kurama doğru evrilmiştir.

Özgürlük Kavramıyla Politik Kökenin Kuramsal İlişkisi

Özgürlük, hem insanlığın temel yüce amaçlarından hem de ana problemlerinden biri olarak tarih yazılımından bugüne kadar tartışılmıştır. Hiç şüphesiz her çağ kendi zamansal düzlemine göre bir içerik atfetmiş ve dinamik kılmıştır. Farklı bakış açıları ve farklı görme biçimleriyle ele alınmış ve bu nedenle de herkesin üzerinde uzlaşabileceği net bir tanımı yapılmamıştır. Platon'dan bu yana düşünce tarihinin önemli düşünürlerinin tamamı bu meseleyle hem düşünsel hem de tinsel bağlamda bizatihi ilgilenmiştir. Antik Yunan'daki özgürlük anlayışına[15] baktığımızda, polisin alanı özgürlüğün siyasetle bağlantısını güçlü bir şekilde kurarken, Platon'un özgürlüğe bakış açısında bu bağlantı çağdaş düşün dünyasındakinden farklı olarak bulanıklaşmıştır. Platon, özgürlüğü, başkalarıyla birlikteyken değil de, kişinin kendiyle içsel olarak girdiği etkileşimde yaşanan bir olgu[16] olarak değerlendirmiş ve yüzünü bu dünyaya değil, tamamıyla idealar dünyasına çevirmiştir. Söz konusu bu kuramsal bağlamı en güçlü kuran çağdaş düşünürlerden biri şüphesiz Arendt olmuştur. Arendt'in özgürlük ve politik kuram bağlamını Platon'dan farklı olarak kurduğu ve özgürlük konusunda da Platon ile aynı düşüncede olmadığı görülmektedir. Arendt ***"insanın kendini özel alandan ayırmış bir kamusal alan içinde gerçekleştirebileceği görüşü çerçevesinde, özgürlüğü siyasi bir tema olarak"***[17] değerlendirmiştir. Bu bağlamda özgürlüğü düşünce alanında yer alan bir olgu olarak görmek gerekir. Özgürlüğün yer alması gereken özgün alanın insani ilişkiler alanı olan kamusal alan olduğunu düşünmektedir. Ona göre siyasetin var oluş nedeni özgürlüktür ve özgürlüğün deneyim alanı pratiktir. Bu pratik ve siyaseti, özgürlüğün var olduğunu kabul etmeden kavranamayacak bir şey olarak tanımlar. Lakin Platon, Arendt'in düşündüğünün aksine özgürlüğü, eylemde ya da başkaları ile birlikteyken değil, kişinin kendi ile girdiği etkileşimde yaşanmaya başlayan bir olgu olarak değerlendirmekte ve siyasi alanın dışına çıkarmaktadır. Arendt ise özgürlüğü insanın iradi olarak eylemde bulunması şeklinde tanımlamış, eylemde bulunma halini ise bireysel değil, kamusal bir yapı içerisinde düşünmüştür.

Lakin bu konuda takip eden tartışmalar Arendt'in özgürlük kavramında da bir "gerilim" hattı oluşturmaktadır. Çalışmaları esnasında bu gerilim hattını fark eden Arendt özgürlük teorisini Kantian unsurlara yakın teorik düzlemde savlaştırarak çözümlemeye çabalamıştır. Arendt hemen hemen tüm eserlerinde özgürlük hakkında bir şeyler söylese de, bunu en kapsamlı "Özgürlük ve Politika"[18] adlı dersinde tartışmıştır. Daha sonra yazdığı "Devrim Üzerine" (Über die Revolution, 1974) adlı eserinde "özgürlüğün politik eylemin alanı"[19] olduğunu iddia etmektedir. Arendt, burada özellikle kendi kuram bağlamıyla iki özgürlük kavramından (metafizik/politik özgürlük)[20] bahseder ama daha sonra Kantian bağlamda klasik özgürlük kavramına geri dönüş yapar. Ona göre felsefi veya metafizik özgürlük, insanın çeşitli olası alternatifler arasında seçim yapma yeteneğiyle yakından ilgili olan irade özgürlüğüdür. Öte yandan, siyasi özgürlük iradenin metafiziğiyle değil, öncelikle insanlar veya vatandaşlar ile devlet arasındaki ilişki ile ilgilidir. Siyasal özgürlük içinde ikinci ayrım, özellikle Berlin tarafından popülerleştirilen negatif ve pozitif özgürlük arasındaki ayrımdır. Negatif özgürlük, diğer

---

14 Öcalan, A., Demokratik Uygarlık Manifestosu III, Özgürlük Sosyolojisi, Aram Yayınları, 2009, İstanbul. s. 28.

15 Schmitt, Richard, An Introduction to Social and Political Philosophy, A Question-Based Approach (UK: Rowman & Litterfield Publishers, 2009) s:13.

16 Schmidtz, David, Brief History of Liberty (USA: Wiley-Blackwell, 2009) s. 64.

17 Arendt, H., Geçmişle Gelecek Arasında, Çev. Bahadır Sina Şener (İstanbul: İletişim Yayınları, 1996), s. 192.

18 Arendt, H., Vita activa oder vom tätigen Leben (München, 1981), S. 241.

19 Arendt, H., Über die Revolution (München 1974), S. 203, 211

20 Arendt, H., Über die Revolution (München 1974), S. 203, 211

insanlar ve özellikle devlet tarafından dayatılan dış kısıtlamaları barındıran özgürlük tipidir. Çoğu zaman, insan yaşamının diğer insanlar veya devlet tarafından müdahale edilmemesi gereken belirli alanları olduğunu belirten belirli haklar şeklinde ifade edilir. Pozitif özgürlük, belirli bir amaç için özgürlüktür. Bazen belirli haklar olarak anılsa da, aslında daha çok bireyin veya bir grup insanın istediğini yapmak veya elde etmek için belirli yeteneklerine atıfta bulunur. Pozitif özgürlüğün özü ise politiktir, çünkü bir yandan bu yetiler veya yetenekler devlet tarafından teşvik edilebilir öte yandan birçok düşünürün dediği gibi kendi kaderini tayin etme veya özerklik idealini gerçekleştirme olanağı sağlar.

Negatif ve pozitif özgürlük arasındaki karşıtlık, modern özgürlük ile eski özgürlük arasındaki karşıtlık gibi de görülür. Negatif özgürlüğün mutlak önceliği fikrinin başlangıç noktası modern bireysellik bilinci olan liberal gelenekte ortaya çıkarken, pozitif özgürlük, örnek somutlaşmasıyla antik Yunan şehir devletlerinde[21] ve siyasi katılımda bulunur. Hemen hemen her özgürlük anlayışına ilişkin anlayışımız bu iki terim çiftinden başlar: metafizik/politik özgürlük ve pozitif/negatif özgürlük. Arendt'in özgürlük kavramının bu bağlamda nasıl sınıflandırılacağı sorulabilir. Tipik görüşe göre, Arendt ***"bir nostalji siyaset filozofu, Yunan 'polis'inin esas siyasi deneyim olarak kaldığı bir karşı-modernite teorisyenidir"***[22] çünkü antik Yunan düşüncesi aslında bizimkiyle aynı irade kavramına sahip değildir ve Yunan polisinde siyasi özgürlük her şeyden önce devletin kamusal işlerine katılma yeteneği veya daha doğrusu ayrıcalığı anlamına gelir. Bu tür öneriler çoğunlukla doğru ve öğretici olsa da, Yunan polisinin siyasi deneyiminin, onun siyasi düşüncesinin tek değilse de en önemli kaynaklarından biri olduğu inkâr edilemez. Özgürlük kavramıyla meşgul olması kendi özgürlük anlayışında geride bıraktığı eğilimler de açıkça görülmektedir. Bütün bağlam noktalarına rağmen Arendt'in salt siyasi özgürlükle ilgilenen bir düşünür olduğu gerçeği doğru bir sınıflandırma değildir çünkü o aynı zamanda düşüncesinin kavramsal temelini Heidegger'in[23] varoluşçu felsefesi üzerine inşa etmiştir, her ne kadar siyasi düşünceleri Heidegger'in totaliterliğe olan ilişkisine[24] karşı anlaşılsa da bu böyledir. Arendt yaşadığı dönem itibariyle totaliter rejimi incelerken de totaliter rejimin çoğulluğunu ve politikanın yer aldığı kamusal alanı kaldırmaya çalışmasını görmekteydi.[25]

Bağlamın bu noktasında Arendt'in totalitarizme bakış açısı, siyaset ve özgürlüğün çakışması bir yana, bunların bağdaştırılabilirliğini de şüpheli hale getirmiştir. Totaliter rejimler teröre dayalı bir yönetim biçimidir[26] ve terörle, özgürlüğün gerçekleşme alanı olan kamusal alanı bütünüyle ortadan kaldırır. Bu yönüyle totalitarizmin ve başvurduğu terörün özgürlüğe doğrudan bir saldırı rejimi[27] olduğunu düşünmektedir. Özgürlük idealinin, siyaset teorisinin ve siyaset felsefesinin en önemli konularından biri olduğunu, sistem teorisyenlerinin birçoğu tarafından en merkezi temasını teşkil ettiğini söylemek abartı olmayacaktır. Böyle olmasından ötürü siyasal teorisyenler, filozoflar[28] ve diğer meslek erbabı akademisyenler, bir şekilde özgürlükle ilgilenmişlerdir. Giriş kısmında da vurguladığımız gibi, siyaset felsefesinde bu sorulara cevap kabilinden geliştirilen argümanlardan hareketle öncelikle iki tip özgürlük[29] anlayışının ortaya çıktığını görüyoruz. Kimilerine göre özgürlük her türlü zorlamadan ve dış baskılardan uzak olarak insanın kendi kaderine hâkim olması anlamında 'bağımsızlık' demektir. Kimilerine göre ise özgürlük, insanın kendi dünyasında bir sosyal kurgu olan devletin ve başkalarının müdahalesine tamamen kapalı olduğu düşünülen ve eşitsizliklerin ve ayrıcalıkların olmaması anlamında imkân eşitliği veya sadece 'eşitlik' demektir. Kimilerine göre ise özgürlük, istediği şeyi yapabilme anlamında 'yetenek', 'kudret' veya 'iktidar' demektir.[30] Örneğin, Hegel ve takipçileri

21 **Arendt, Hannah, Elemente und Ursprünge totaler Herrschaft (München 1991), S. 201.**

22 **"Arendt, H., Über die Revolution (München 1974), S. 159**

23 **Arendt, Hannah, Elemente und Ursprünge totaler Herrschaft (München 1991), S. 159.**

24 **Arendt, H., Über die Revolution (Münih 1974, s. 159)**

25 **Arendt, H., a.g.e. s. 196.**

26 **Arendt, H., Elemente und Ursprünge totaler Herrschaft, Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt 1955. s. 153.**

27 **Arendt, H., a.g.e.s.43.**

28 **Hobbes, Thomas, Leviathan (Harmondsworth: Penguin, 1985), s. 261.**

29 **Rousseau, J. J., The Social Contract and Discourses, Trans. G.D.H. Cole (London: Dart and New York, Dutton,1913), s. 64.**

30 **Kapani, Münci, Kamu Hürriyetler i (Ankara: Sevinç Matbaası, 1968), s. 3–4.**

'gerçek' özgürlüğün genelde 'ahlak yasası'[31] olarak adlandırılan polise itaat hakkından ibaret olduğunu"[32] belirtirken, Russell,[33] özgürlüğü "en soyut anlamıyla, isteklerin gerçekleşmesini önleyen dış engellerin yokluğu" şeklinde tanımlamakta ve bu soyut anlamda, gücü en üst düzeye çıkarmak veya istekleri en alt düzeye indirmek suretiyle özgürlüğün artırılabileceğini ileri sürmektedir. Mesela özgürlük 1789 İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesinde yer alan klasik formülde "başkasına zarar vermeyen her şeyi yapabilmek",[34] Montesquieu De[35] "kanunların izin verdiği her şeyi yapabilme hakkı",[36] Locke'da ise "yapma veya yapmama gücüdür".[37] Zaten Arendt'in[38] da belirttiği gibi, ünlü ahlak filozofu Kant da özgürlüğün ***"en az iç duyunun ve iç tecrübe alanının olduğu kadar, dünyayı bilmemizi ve anlamamızı sağlayan duyuların da soruşturmasına açık olduğunu"***[39] belirterek, bu idealin varlık kazanabilmesi için görünürlük özelliğine sahip olmasının, yani eylemler halinde görünmenin önemine işaret etmiştir. Keza Marx gerçek özgürlük alanını "beşerî potansiyelin kendi iyiliği için gelişmesi" şeklinde tasvir etmiştir.[40] Marx'a göre bu potansiyel, ancak bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaları için başkalarıyla birlikte sergileyecekleri yaratıcı emek deneyimi sayesinde hayata geçirilebilir. Hegel felsefesinde, Tin'in tarihsel diyalektik süreçte kendini gerçekleştirmesinin soyut- mutlak-tinsel özgürlüğü karşısına, Marx praksis felsefesi ve bu felsefenin somut-maddi, tarih-toplumsal insan özgürleşmesiyle çıkar. Buna göre tarihsel diyalektik süreçte kendini, doğa ile girmiş olduğu etkileşim ve eylemle yaratan tek canlı insandır ve bu ancak pozitif özgürlük sayesinde mümkün olabilmiştir. Teorinin biçimlendirdiği bir eylem olarak praksis, kişinin davranış ve eylemlerinin kendi dışındaki güçlerle değil de kendisinin oluşturup yönlendirmesi anlamına gelir. Bütün bunlar politik olan ile etik olanın bağlantısını özgürlük kavramı üzerinde inşa eder. Bireyin doğadan ve toplumdan özerk olduğu özgürlük kavramının Kantian kavranışının aksine Hegel, insanın toplumsal varlığı ile kişisel varlığını uzlaştırmaya çalışmıştır. Oysa özgürlüğün ilk şartı bireyin özbilince sahip olması, yani kendi kendisinin farkında olmasıdır. Fakat insanın toplumsallığıyla uzlaştırılmayan özgürlük, gerçek özgürlük değildir. Diğer taraftan Hegel özgürlüğü tarihsel olarak ele almaktadır. Bu anlamda özgürlük, ancak Batı toplumlarında tamamlanmış haline kavuşmaktadır. Hegel, özgürlüğün pratik politik dünyada somutlaşmış halinin Prusya Devleti, daha genel söylersek modern devlet olduğunu düşünmektedir. Ona göre modern devlet, gücün adaletle birleştiği devlettir. Yani devlet hem politik hem de etik bir varlıktır. Toplumsal kurumların, özgürlüğün gerçekleşmesiyle meşruiyet kazandıklarını iddia etmektedir. Diğer taraftan da etik yaşamı kendinde somutlaştıran devlet, üst normatif bir kurumu ifade ederken, özgürlüğü de bu yapıya içkin görür. Arendt ise, insanın kendini özel alandan ayrışmış bir kamusal alan içinde gerçekleştirebileceği görüşü çerçevesinde; özgürlüğü siyasi bir tema olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda özgürlüğü düşünce alanında yer alan bir olgu olarak görmemiş; özgürlüğün yer alması gereken özgün alan olarak, insani ilişkiler alanı olarak kabul ettiği ve siyasi alanla eşitlediği kamusal alanı göstermiştir. Ona göre siyasetin varoluş nedeni özgürlüktür ve özgürlüğün deney alanı eylemdir. Eylem ve siyaset, özgürlüğün var olduğu kabul edilmeden kavranamayacak şeylerdir.[41] Arendt, siyasi alanda yer alması gereken bir olgu olarak gördüğü özgürlüğü, 'içsel özgürlüğe'[42] karşıt bir anlamda kullanır. İç alan, insanların dış zorlamalardan kaçıp sığınabilecekleri ve kendilerini içinde özgür hissedebildikleri bir alana karşılık gelir.[43] Bu bakış açısına göre özgürlük problemi, siyasi alanda ya da insani ilişkiler alanında değil, içe bakışa açık olan istemin alanında çözülmeye çalışılır.[44] Arendt'e göre ise, özgürlüğü istemin alanında çözmeye çalışmak

31 Hösle, Vittorio, Hegels System. Der Idealismus der Subjektivität und das Problem der Intersubjektivität. Meiner, Hamburg 1998. s.137.

32 Hans Friedrich Fulda: Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Beck, München 2003, s.93

33 Russell, a.g.e., s. 191-192.

34 Russell, Bertrand, a.g.e. s. 191.

35 Sorel, A. Montesquieu. London, George Routledge & Sons, 1887 (Ulan Press reprint, 2011), p. 10.

36 Locke, John, Second Treatise of Government, C. B. MacPherson (ed.) (Indianapolis: Hackett, 1980), s. 32.

37 Russell, a.g.e., s. 195-197.

38 Arendt, H., Geçmişle Gelecek Arasında, Çev. Bahadır Sina Şener (İstanbul: İletişim Yayınları, 1996), s. 196.

39 Arendt, H., a.g.e., s. 196.

40 Heywood Andrew, a.g.e., s. 205.

41 Arendt, H., Geçmişle Gelecek Arasında, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 198–199.

42 Arendt, H., Die Freiheit, frei zu sein. dtv. Hamburg 2011. s.74.

43 Breier, Karl-Heinz., Hannah Arendt zur Einführung. 4. Auflage. Junius, Hamburg 2011. s.74.

44 Arendt, H., Ich will verstehen. Selbstauskünfte zu Leben und Werk. Hg. Ursula Ludz. Piper, München 1996. S. 162.

ve içsel özgürlüğü siyasi bir tema[45] olmasa da bu özgürlüğün varlığı ya da ortaya çıkışını siyasi ya da insani ilişkiler alanıyla[46] ilişkilendirir. Arendt'e göre, ***"şayet insan ilk önce dünyevi, elle tutulur bir gerçeklik olarak bir özgürlük durumunu tatmamış olsaydı, içsel özgürlük hakkında da bir şey bilmesi mümkün olmayacaktı."***[47] Arendt'in özgürlük tanımının batı siyasal düşüncesinde, önce Kant'ın, sonra da Berlin'in açımladığı negatif ve pozitif özgürlük anlayışlarının dışında kaldığı söylenebilir. Berlin'in ortaya koyduğu biçimiyle, negatif özgürlük, müdahalenin olmaması halidir. Hiç kimse benim yaptıklarıma karışmadıkça; zorlama ve engelleme olmaksızın seçimlerimi yapabildiğim oranda, negatif olarak özgürümdür. Yani pozitif[48] özgürlük negatif özgürlükten farklı olarak, kısıtlamadan ya da müdahaleden azade olmak değil, bir şeyler yapabilme özgürlüğüdür. Bu açıdan Berlin, pozitif özgürlüğü, bir anlamda kişinin kendi üzerinde egemenlik sahibi olması[49] olarak tanımlar. Negatif ve pozitif özgürlükçüler arasındaki fark, egemenliğin ya da denetimin negatif özgürlükçüler için birey tarafından, diğerleri içinse kolektif dolayımla uygulanmasıdır. Sonuçta egemen olmak, her iki taraf için de, özgürlüğe giden yolu belirlemektedir. Arendt ise, denetim ve egemenlik içermeyen bir siyasal özgürlük anlayışı geliştirmekte, özgürlüğü insanın iradi olarak bir eylem yapması şeklinde tanımlamaktadır. Eylemde bulunma halini ise, başka insanların varlığına bağlı olarak, bireysel değil, kamusal bir faaliyetin içinde bulunmak şeklinde düşünmektedir.[50] Dolayısıyla Arendt için özgürlük, ne negatif özgürlük taraftarlarının savunduğu gibi bireysel kısıtlamaların olmaması demektir, ne de pozitif özgürlük taraftarlarının iddia ettiği gibi kişinin arzularını denetleme iradesine sahip olmak anlamına gelir. Ona göre özgürlük, insanların birlikte hareket edip, ortak bir dünya, yani kamusal bir alan oluşturdukları zaman ortaya çıkan, bu alanda gerçekleştirilen eylemlere bağlı olarak da sonuçları öngörülemez ve denetlenemez olan bir olguya tekabül eder. Buna çok yakın bir savla Öcalan da özgürlük kuramını, politik eylemi düşünsel praksis bağlamında ahlakçı bir izlekten uzak bir habitus üzerinde inşa eder.

Öcalan'ın düşünce dünyasında bu bakış kesinlik kazanmış bir olgu olarak durmaktadır, çünkü bazı politik filozoflar tüm politik teorilerini önceden var olan bir ahlaki düstur, teori veya model üzerine inşa ederler. Ve tabii ki bu Öcalan için eylemlerin herhangi bir yükümlülüğe tabi olmadığı anlamına gelmez. Ona göre Arendt gibi özgürlük, insanların kolektif hareket edip, komanditer ve ortak bir dünya, yani kamusal bir habitusu oluşturdukları zaman ortaya çıkan bir değerler merkezidir. Öcalan her ne kadar bugüne dek Arendtçi kurama odaklanmamış olsa da Kantian bağlamda bireysel özgürlük düşüncesiyle kolektif özerklik fikri noktasında Arendt'le kuramsal düzlemde (iradi özgürlük) örtüşürken, Kant'la da heteronom ahlak teorisi bağlamında özgürlük kavramı düzleminde pek ayrışmaz. Lakin Kant'ın 'saf aklın eleştirisinde' kaynak aldığı temel düşünce aklın genel yasa koyuculuğu içinde özgürlüğü bireyin otonomisine bağlamış bir ahlaki gerçeklik olarak kurar. Bu bakımdan, Kant'ın geleneksel felsefesinde öne çıkan özgürlük kavramı a priori olarak bilincin aşkın haliyle içkin bir bağlama sahiptir. Buna benzer bir hipotezden hareketle Öcalan da hem Arendt (metafizik ve politik özgürlük) hem de Kant'a çok yakın bir ahlaki evreye odaklanarak, "ahlakı, toplumun ilk inşa sırasında takındığı tutumların bütünü olarak, doğayla özgürlük ve doğayla toplumsalın birleştirici birer öğesi" olarak görür. Nitekim Kantian özgürlük de ***"kozmolojik bir idedir ve evren söz konusu olduğunda saf akıl, ondan olup biteni herşeyi belirli bir neden-sonuç ilişkisi"*** içinde kavrar. Dolayısıyla kendini bir yandan duygular dünyasının nedenselliği altında bulan insan, diğer yandan aklı sayesinde düşünen dünyaya ait bir varlık olarak doğadan bağımsız etkin bir yasayı kurarak özerk bir alan kurar ve bu alan özgürlük habitusudur.

Sonuç Yerine;

Özgürlük, kendini ve çevresini anlamlandırma ihtiyacı duyan insanın tarihsel süreçte düşünce ve eyleminin doğal, toplumsal ve siyasal alandaki değişim ve dönüşümüne bağlı olarak bir içerik ve biçim kazanmıştır. Varoluşun temel niteliği olan düşünce ve eylem birlikteliği, insanda "praksis" olarak kendini

---

45 **Breier, Karl-Heinz., Hannah Arendt zur Einführung. 4. Auflage. Junius, Hamburg 2011. s.74.**

46 **Arendt, H., Ich will verstehen. Selbstauskünfte zu Leben und Werk. Hg. Ursula Ludz. Piper, München 1996. S. 166.**

47 **Arendt, H., Die Freiheit, frei zu sein. dtv. Hamburg 2011. s.49.**

48 **Schmidtz, David, Brief History of Liberty (USA: Wiley-Blackwell, 2009), s. 24.**

49 **Berlin, Isaiah, "İki Özgürlük Kavramı", 2007, s. 85.**

50 **Lyons, Johnny. The Philosophy of Isaiah Berlin (Bloomsbury Publishing, 2020) s.28.**

açmaktadır. Dolayısıyla özgürlük kavramı, insansal varoluşun özüne bağlı olarak "praksis" temelinde, olgusal-tarihsel süreçte kendini gerçekleştirmesiyle bir anlam kazanmaktadır. Bu anlamın, toplumsal ve siyasal yapıdaki açılımı olarak negatif ve pozitif özgürlük, özgürlüğün bireysel ve toplumsal alandaki sınırlarının ve uylaşımının bir çözümlemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özgürlük kavramının negatif ve pozitif özgürlük ayrımının, önsel ya da kökensel bir "özgürlük duygusunun" insansal varoluşun olgusal-tarihsel temelinde yer aldığını görmekteyiz. Arendtçi kurama göre özgürlüğün kavramsal belirişinin "özgürlük duygusundan" geçerek biçimlenişini, insan varlığının varoluşsal ve tarihsel özelliklerinde bulabiliriz. Varoluşsal temelde duygusal ve ussal bir varlık olan insan varlığının, doğuştan gelen kendini ve çevresini anlama ve tanıma itkisel ihtiyacı yönlendiren duygusallığı, zamanla aklın biçimlendirdiği bir merak ve bilme yönünde evrilir. Doğal ve çevresel zorunluluğun duygusu temelinde, insanın dışarıdan müdahale ve engelleri aşma yönündeki çabası, kendisine duygusal ve ussal bir gelişim sağlamaktadır. İradi temelde, engelleme ve zorunluluk karşısında kendini düşüncede açan bu tavır ve eylem, özerk bireyde özgürlüğün ussallığının kavramsal belirişini oluşturur. Bu kavramsal belirişin anlam ve sınırları bireyin kendi dışında içinde yaşadığı toplumsal ve siyasal yapıda değer kazanmaktadır. Özgürlük duygusu, tarihsel süreçte insanlığın doğa içerisinde, doğaya karşı varoluş mücadelesinde oluşan bir bilinçlilik temelinde kendini toplumsal, siyasal ve kültürel yapıda özgürlüğün ussallılığı olarak açmıştır.

Bu anlamda özgürlük kavramı, özerk bireyin toplumsal, siyasal ve kültürel yapının içerisindeki praksiste anlamını bulmuştur. Dolayısıyla, bireyin praksisinde anlamını bulan özgürlük kavramının negatif ve pozitif ayrımı, onun toplumsal ve siyasal yapı içerisindeki özgürlüğünün anlam ve sınırlarını belirleme açısından mantıksal ve olgusal bir çözümleme olanağı sunmaktadır. Bireyin varoluşsal ve tarihsel süreçte 'özgürlük duygusu' temelinde biçimlenen 'özgürlüğün ussallığı', toplumsal ve siyasal yapıda kendini açan negatif ve pozitif özgürlük olarak kendini göstermiştir. Ancak, metinde belirginlik kazandığı biçimiyle insanın varoluşsal ve tarihsel özellikleri, pozitif özgürlüğün öncelikli olduğunu göstermektedir. Çünkü, özgürlük kavramının tarihsel-olgusal temeli olan "özgürlük duygusu", insansal ve bireysel varoluşun doğal ve toplumsal dış engeller ve müdahalelere karşın oluştuğunu işaret etmektedir. Dolayısıyla, bireysel-negatif özgürlük anlamını doğal ve toplumsal dıştan bir müdahale ya da belirlenime karşı olarak pozitif özgürlük olanağında bulmaktadır. Arendt'in eleştirel bakışından hareketle bireyin iradi eylemi dışarıdan bir müdahale olarak negatif özgürlük mefhumuna karşın, bireyin kendi iradesine göre seçme ve eylemde bulunma olanağı olarak pozitif özgürlük hem toplumsal ve siyasal alan hem de sosyal ve siyasal haklar çerçevesinde yeni bir alan olarak tarif edilmektedir. Günümüz toplumsal ve ekonomik gelişmelerinin, tahakküm ve sömürü ilişkilerinin bireysel ve toplumsal özgürlük aleyhine sürekli arttığı bir süreçte bu özgürlükler alanın ne kadar önemli olduğunu yeniden idrak etmeye ihtiyaç olduğu yaptığımız tartışmalardan da anlaşılmaktadır.

Toplumların tarihsel izleklerinde olduğu gibi bugünkü toplumsal formasyon da devlet kontrolü negatif özgürlük mefhumunu normatif bir kurucu kod olarak dayatmakta ve bireysel özgürlüğün önünü açan pozitif özgürlük setlerini kıskaca almaktadır. Böylesi bir toplumda karşılıklılık ilişkilerinin ortadan kalktığı, bireyselliğin sınırsız tüketimde açılan özgürlüğünün, pozitif-siyasal özgürlüğü anlamsız kılmaktadır. Dolayısıyla, kapitalist burjuva toplum ve devlet yapısının, bireysel-negatif ve siyasal-pozitif özgürlük uylaşımın içini boşaltarak sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Bu anlamda, gerçek bir negatif ve pozitif özgürlük uylaşımını, çıkar ve tahakküm içermeyen bir "karşılıklılık" temelinde bireysel özün gelişimiyle sağlayacak bir toplum yapısını ve birey oluşumunu, Arendt'in özgürlük kuramına yakın bir iradi özgürlük anlayışında bulabiliriz. Söz konusu bu metafizik ve politik özgürlük anlayışı aynı zamanda alternatif bir toplum anlayışı ve özgürlük modeli çizerken, iradi özgürlükte yeni bir eko-Marksist birey anlayışını vermektedir. Bu anlamda, her iki anlayış çerçevesinde negatif ve pozitif özgürlük olanağı çözümlemesi ayrı bir çalışma gerektirecektir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Politikanın Varolma Çığlığı

Nesrin Akgül

İnsan için var olmak ne anlama geliyor? Bu sorunun bağlamı salt insan varlığına indirgenip, sınırlandırılarak da cevaplandırılamaz. Çünkü insan, kendisini her şeyiyle kuşatan evrensel bir varoluşun fragmanıdır. Kendinde biten şey, evrende gerçekleşmiş olandır. Bu durum insanın kendisinde önceki tüm zamanların, kendi varlığında yaşadığı en anlamlı kesişme noktalarını ifadelendirir. Yani insan tüm zamanların görünürleşme iddiasında buluştuğu anlamlı bütünlüktür. Bunu onun biyolojik yapısında, zihinsel gelişiminde ve hatta anne karnında embriyo aşamasındaki oluşum evrelerinin aslında evrimin zincir halkalarına benzemesinde dahi görebiliriz. Son tahlilde evrenin insanın doğumu için uzun zaman hazırlanmış olduğuna, kendimizi gözlemleyerek de ikna olabiliriz. Bu sonuç evrimin olağanüstü çoşkun yapısının, insanın, doğadan kopuk, münzevi bir varlık olduğunu ortaya çıkartmaz. Şayet insan evrendeki tüm kaotik oluşumlardan elde edilen bir fermantasyonsa, insanı kuşatan varoluşta, onu gerçekleştiren ve asla da ondan kopamayacağı bir bağlılıkla kendini sürekli var eder. İkinci doğa olarak toplum insanın birinci doğadan ayrışarak sağladığı bir var oluştur. Fakat sorun, insanın bu toplumsallığı inşa etmesi sonrasında ortaya çıkan toplumsal sorunlarla bağlantılı olarak birinci doğaya karşı yabancılaşmasıdır. Ancak insanın varlığının tanımlanması açısından yöntemin evrensel-tikel bağlamdan koparılmadan belirlenip, evrenin varlığından yola çıkarak insan varlığını tanımlamanın önemiyle yabancılaşmaya rağmen birinci doğadan başlayarak insan varlığını tanımlayacağız. İnsan neyle ve nasıl var oluyor? İnsanın varoluş, var olma duruşu hangi parametrelerle sağlanıyor? İnsanın var olma sorunsallığı iki boyutta ele alabiliriz; ilki insanın kendisini evren karşısında nasıl tanımladığı; ikincisi insanın kendini kendi evreni içinde nasıl tanımladığıdır. Tabi böylesi bir sorunsallığını kendine dert edinmeyen için mesele biyolojik yaşam çeperinin ötesine geçemez. Biyolojik yaşamın en basit haliyle devamını sağlamak var olma yeterliliğini sağlatır; ama tüm varlık sorunlarına dahiliyetiyle. Oysa toplumsal doğanın yabancılaşmamış insanı varoluşun gayesini kendiliğinden yaşamıyla ortaya koymaktadır. Uygarlık şerbetinden yudumlamamış toplumlar her çağda doğaya karşı minnettarlığını envai çeşitte bayramlarla sunarken, toplumsal varlığını korumayı, kendi sınırları içinde de olsa kendine dert edinmiştir. Ancak "büyüsünü yitirmiş" bir yaşam içinde ise insan, tüm bu sorunsallıklar hiçlik duvarına çarpıp durur. Ve sıradanlaşma çanlarının çaldığı bu anlarda varlık kendi yok oluşunun sinyallerini verir. Büyük bir huşu ile evrenin yarattığı ve kendini yaratan insan karşısında, onun sıradanlaşmasını, hiçliğini gören evren her şeyiyle insanı çığlık çığlığa uyarıyor, tabi kulakları duyana. Adeta yoğun bakım ünitesine alınmış bu insanlığın hikayesini sonraya bırakarak içimizdeki evreni uyanık tutup, olması gereken sorular sorup, cevaplarla yol alalım.

İnsan varlığını nasıl kazandığı bitmeyecek bir merak. Nasıl kaybedildiğine dair cevaplarsa kaybedenin kaybettiğini anlamaya başladığında verildi, verilmeye devam ediyor. Varlığa dair tartışmalar fazlasıyla spesifik alanlardır. Ancak insan evreninin kendine has metafizik dünyası bizi nesnel düşüncenin ötesine çıkmaya davet ediyorsa, o davete iştirak etmek gerekir. Varlığı, var olmayı tartışıyorsak, varlık tanımımızı da görünenin ötesinde aramamız icabet eder. Varlık kendisini evren bütünü içinde oluşturur. Evrense hiçliğe karşı varlıkla direne direne kendini oluşturup,

bu günlere geldi . Yani evrensel doğamızda hiçliğe karşı varlıkla kazanılan bir direnme eğilimi var. Ona sahip çıkalım. Peki evrenin bu varoluş başarısının sırrı neydi? Bu sır da tıpkı direniş eğilimi gibi, insanın varoluşuna kodlandı. Bu sır elbetteki özgürlüktü. Evren de bunları gerçekleştirirken yaptığının adını direnişçilik, özgürlük olarak koymadı. Buna biz insanlar anlam dünyamızla isim koyduk. Zaten evrende bunun adını koyması, anlamını vermesi için insanı yaratmadı mı? Abdullah Öcalan, ***"Özgürlük adeta evrenin amacıdır diyesim geliyor. Evren gerçekten özgürlük peşinde midir diye kendime sıkça sormuşumdur. Özgürlüğü sadece insan toplumunda derin bir arayış olarak söylemleştirmek bana hep eksik gelmiş, mutlaka evrenle ilgili bir yönü vardır diye düşünmüşümdür."***der. Bu düşünme şeklini özgürlüğü anlamının düsturu kılalım ki, özgürlük problemine doğru yerlerden başlayarak cevaplar arayalım.

Evren varoldukça özgürleşiyor. Çünkü varoluş farklılaşma, çeşitlenme, çoğalma ile kendini görünür kılıyor. Varolma edimi bu durumlarla hayata geçince, kendini en iyi şekilde sürdürme istenci aynılık dışına çıkarak, çeşitliliğin sağladığı ahenkle özgürlüğü tanımlıyor. Evrenin 14 milyar yıl öncesinde ilk var olma başlangıcını Big Bang patlaması ile yapıp, sonrasında ortaya çıkarttıkları da bunu anlatmıyor mu? Bu patlamayla beraber madde-enerjinin buluşması yahut evrimi, anti-maddeye üstün gelerek insana kadar dur durak bilmeden kendini sürdürdü. Bu durum bir varoluş diyalektiği oluşturdu; her şey birbiriyle bağlantılı, birbirinin içinden çıkıp, ama ondan da farklılaşarak oluştu. Bu evrensel düzlemdeki olağanüstülük Öcalan'a da şunu düşündürtmüştür; ***"Özgürlüğü evrendeki çoğullaşma, çeşitlenme, farklılaşma olarak tanımlamak toplumsal ahlak açısından da kolaylık sağlar. Çoğullaşma, çeşitleşme ve farklılaşma zımnen de olsa bağrında hep zeki bir varlığın seçim yapma kabiliyetini düşündürür."*** Şu haliyle karşımızda insanın zaman algısına göre daha ağır ve katı işleyen ama hala keşfi tamamlanmamış olağanüstü bir zeka, evren zekası var. Ve insan da bu olağanüstü zekayı yarattıklarıyla fark ettikçe yüce bir yaratıcının varlığına inanmakta haklı olabiliyor, ismini ne koymuş olursa olsun… Evrenin sahip olduğu zeka onun seçme kabiliyetiyle de ortaya çıkıyor. Bu derece oluşum çeşitliliği farkındalık yaratıyor. Oluşan şeyin bir diğeri ile kıyaslanmasına götürüyor. En basit canlılıktan en gelişkin canlılığa kadar geçirilen süreçler bunun göstergesidir. Kendini devam ettirmek için hep daha iyisini yaratıyor. Şunun altını çizmekte de fayda var ki; tüm evrim basamağı içinde biri diğerini ötekileştirmeden, simbiyotik ilişkide, uyumlu bir şekilde devamlılık yaratıyor. Burada evrenin tüm çeşitliliği, kategorik heterojenliğine rağman aşağı katmandan en üst katmana kadar sağladığı birlikte önemlidir. Her bir varlık katmanı bir diğer üst katmanı oluştururken hem diğerinin özelliğini alır, hem de kendini yeni bir durumla yaratmış olur, dönüşüm sağlar. İşte bu geçişkenlikler ve sağlanan dönüşümler bir yanıyla birbirine bağlı, beraberlikler yaratırken, öte yanıyla da daha özgün bir yapı oluştururlar. İşte burada varlığın bir öncekinden çıkışı bağlılık halini yaratırken, o varlığın içinden çıktığı şeyi kendinde taşıyarak ama yeni bir dönüşümle farklılaşması hali bir özgürlük hali yaratır. Şu haliyle evrende bağlılık ve özgürlüğün çelişik gibi dursa da birbirini koşulladığını görürüz. Bu da bize özgürlüğün bağıntısızlık olmadığını, tam bağımsızlığın ise neye karşılık geldiğini düşündürtür. Evren kendi varoluş yasalarını böylece ve daha fazlasıyla belirlerken, insan da bundan nasibini almıştır; çünkü insanda toplumsal doğasını yaratırken doğaya bağlı olarak, bağlı kalarak ama farklılaşarak özgürleşmiştir.

İnsan Zekası Toplumsal Zekadır

İnsan da toplumsal zekasını yaratırken birinci doğadan farklılaşsa da ayrı düşmemiştir. Kendimizi ele alırken bu evrensel zekanın çocuğu olduğumuzu bilerek yaklaşıyoruz. İnsan toplumsal zekasını kendisi hakkında düşünmeye başlarken, kendini tanımlamaya çalışırken, eylerken kazanmıştır. O nedenle insan zekası toplumsal zeka ile tanımlanmalıdır. İnsanın düşünmesi, ona, zihnine yansıyan şeylere dair anlam çabasına girmesidir. Zira düşünmede kavram olarak Latince yansımadan gelmiştir yani gerçeğin yansıması demektir. Zihinsel alan düşünmenin yoğunlaşması ile özgürlük alanı haline gelir. Elbette bu daha fazla nasıl düşünüldüğü ile ilgili bir durum. Doğal toplum toplumsal akılda denen vicdanı bu şekilde oluştururken düşünmenin nasılını kendine çevirdi; topluluğun birlikte yaşaması için ne gerekiyor? Kendi

klanını yaşatabilmek için düşündü. Ancak bu düşünüş salt yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasıyla da sınırlı kalmadı. Düşünürken yapan, yaparken düşünen o topluluk aynı zamanda estetik bir yaşam hayalinde de düşünceye daldı; elinde temel ihtiyaçlarla keşfetmiş olduğu çanak-çömleğini bu defa da süsledi, ona doğanın, kendi imgelerinin resmini çizdi. Düşünsel gücü ahlakla donanmış doğal toplum etik değerlerle düşünerek doğayı, kadını tanıdıkça, gizemini fark ettikçe, kendi varlığına katkısını hissettikçe onu kutsadı.

Toprağı, havayı, suyu kısacası yaşamın bereketi olan, kendisi gibi yaşam döngüsü olan her şeyi kutsadı. Kutsadığı her şeyi tabulaştırarak onunla ilişkisini belirledi, anlamlı kıldı. Doğal toplumun düşünüş tarzı bütünlüklü, döngüsel, bağıntılı olduğu için kendini ve doğayı düşünürken parçalamadan, kendi kılarak anlamlandırdı. Kendi toplumsalını da ahlaki ve politik düşünce ve davranışlarla inşa etti. Dikkat çekici olansa toplumun bu davranışlarında kendiliğinden iyi, güzel ve doğruya dair bir eyleyişte olmasıdır. Diğerinin iyiliğini düşünerek, bireysel anlamda hiçbir ödül, takdir kazanç sağlamak istemeden doğallığında bunu yapmasıdır. O toplumun üyesi kolektif çalışmalara katılırken iyilik yapmak için bunu gerçekleştirmiyor. O topluma henüz bencillik, bireycilik ve bunun yarattığı sonuçlar sızmamıştır. Ortaya çıkan tabloda politikanın toplum adına düşünme, o toplumun daha iyi yaşayabilmesi için düşünürken, tartışma ve yapmayla ortaya çıktığı tanımlanıyor. Diyebiliriz ki ahlak ve politika toplumun temel varoluş stratejisi haline gelmiştir.

Bu noktada özgürlüğünde nasıl ortaya çıktığına bakabilmeliyiz. Neolitik çağın en köklü yaşandığı Mezopotamya toprağının ve aynı zamanda insanlığın ilk dil grupları içinde olan Aryen dil grubu içinden 'Azadi' kelimesi ile özgürlüğün ne anlama geldiğine bakalım. Özgürlük Hurrice 'izidu' kelimesini karşılamaktadır. İzidu ise Hurrice "kumanda etmek" anlamına geliyor. Bunun Kürtçe'de 'azad' kelimesine dönüşmüş olması büyük bir ihtimaldir. Azad ise "xwe" ile bağlantılı olup ***"kendisi, kendi başına, kendi kendisini yönetme"*** anlamını karşılar. Türkçe'de de öz-gür olarak düşünürsek 'öz' ün kendi olmakla eş değer anlamda olduğu düşünülebilir. Karşılaştırmalı araştırmalarda özgürlük istediği gibi dolaşmak, serbest, sevmek, istediği biçimde olmak gibi anlamları da karşılıyor. Ortaya çıkan anlamların genel bütününe bakarsak karşımıza çıkan anlamları da karşılıyor. Ortaya çıkan anlamların genel bütününe bakarsak karşımıza çıkan anlam kendilikle, kendini gerçekleştirip, buna göre hareketlilik sağlamakla denk düşebilir. Bu noktada kendi olabilmek özgürlüğü karşılayan en önemli anlam oluyor. Zira evrendeki özgürlükte de farklılıkla yeni bir dönüşümün, yapının ortaya çıkma hali vardı. O zaman bireyin kendi olma halini ele almak gerekiyor.

Her şeyden önce bireyin kendi olmasını başarması tüm yabancılıklardan arınarak ele alınmalı. Nasıl ki evrende oluşum bağlılık ve özgürlük ilişkisiyle gerçekleşiyorsa bireyin de kendi olması, kendi olanın hareket serbestliği ancak içinden çıktığı toplum karşısında pozitif anlam üretebilir. Bireyin içinde var olduğu toplumun tüm değerleriyle kimlik kazanması ve karşılıklı sorumluluk ilkesi ile bağlılık sağlayıp, yükümlülük edinmesidir. Kazanılan ahlaki mirasla, o toplumun pozitif sorumluluğunu taşımak için beceri, yetenek sergilemek, gelişim sağlamaktır. Burada kendi olanın kendini doğru tanımlaması, öz yaratımını sağlaması, toplumsal donanımla kimliğini kazanarak, doğru tercihlerde bulunması önem kazanıyor. Tercihlerimiz bizim karakterimizi, yaşamımızı ve nasılımızı tanımlar ve bunun da doğrudan özgürlükle bağı vardır. Özelde de içinde yaşadığımız çağda bireylerin kendiliği öncelikle kim olduğunu bilmesiyle başlar. Bu bir kimlik arayışıdır.

Kimlik bir aidiyeti ortaya koyar ve bir diğeri ile ayrılma noktalarını belirginleştirir. Aidiyet sağlanan topluluğa karşı birey sadakat ve bağlılık göstererek, kendini sorumlu kılar. Ancak günümüzde aidiyet göstergesi fazlasıyla melezleşerek, çoklu kimlikler oluşturularak yeni aidiyet alanları esnek bağlar oluşturularak yaratılmaktadır. Küresel bir sistemin içinde oluşturulan bu yeni aidiyetlerin nasıl bir kimlik oluşturduğu ise ciddi bir tartışma konusudur. Çünkü içinde yaşadığımız kapitalist modernitenin yarattığı tüketim toplumu, özgür olma adına piyasaya sunulan yaşam tarzlarını kopyalayarak, başkası gibi olma istemini kimlik, aidiyet olarak benimsemekte, kabul etmektedir. Bireyler de bu noktada yaptıkları kimlik tercihleri ile politik ve özgürlük düzeyini ortaya koyar.

Kapitalizm Tutku Pazarlamacılığıdır

Kapitalist modernite tüketim toplumunun önüne sunduğu albeni, pohpohlayıcı yaşam tarzlarıyla kişinin tercihlerinde "baskıcı" olmadığı için de ortaya bir özgürlük yanılsaması çıkmaktadır. Oysa her şeyiyle hapsedilmiş olan toplum, kapalı bir sahada moda olanın peşinde koşturulup, yarıştırılmaktadır. Onun dışında kalınmak istendiğinde ise yadırgayıcı bir baskıyla özgür olmamak, zaman dışı kalmakla suçlanır. Tüketici toplumun moda kimlikler peşinde koşarken yaşadığı ruh haline bakalım; örneğin bir giysiyi arzu nesnesi haline getirip, satın alıp, bunu bir süre giydikten sonra bu defa da daha az mutlu, heyecanlı hale gelmektedir. Ve o giysi kullanıldıkça bu mutluluk hızla tükenmektedir. Toplumun tüketim nesneleri ile kurduğu bağa göre moral değeri üretmektedir. Tabi buna moral değer denilirse. Çünkü moral ahlakla, etikle eşdeğer manevi ve kalıcı bir kavramdır ve tüketim toplumu aslında tükettikçe moral değerinden de uzaklaşmaktadır.

Kapitalist modernite reklam, medya kitle iletişim araçlarıyla insanların arzularını şekillendirerek, daha fazlasına sahip olmayı kışkırtırken, zirveye çıkarılan arzu nesnesine aidiyet sağlantığında bu tutku da bitmekte ve buda moral değerlerinde tükenişe yol açmaktadır. Bu kapitalizmi tutku pazarlamacılığına sokarken, toplumuda ait olduğu bitişe, sosyal psikolojide intihara sürüklemektedir. Tatminsizleşen tutkuları, cinsellik, açlık gibi güdüleriyle yönlendirilen toplumun ve onun bireyinin yaşam arzusu da bitmektedir. Bu noktada hegemonik sistem sunulan moda nesnesini bir marka haline getirip, o markaya sahip olunmayla kimlik kazanmayı özdeşleştirir. Tüketici topluma sunulan bu imajlar, o toplumun kırılgan, çoklu, geçişken kimliklerinden biri haline geliyor. Popstarlara benzemek, onların piyasalaşan özel yaşamlarını bilip, onlara dahiliyet yanılgısına girmek, ve daha nice sanal gösterimlerle toplum gerçeklikten, gerçek kimliğinden kopartılıp sanal aidiyetler yaşamaktadır. Büyülenen bireyler sistemin gönüllü kölesi haline gelmekte. Ortaya çıkansa daha fazla yabancılaşma, hiçleşme, köksüzlük hali olmaktadır. Böyle bir bireyin özgür düşünme, karar alma ve bunu gerçekleştirme bağımsızlığı olamaz. Böylesi bir toplumu yarattıklarıyla kuşatan bir sistemin bunu nasıl sağladığına da ışık tutmak gerekiyor. Kapitalist modernite yeni iktidar hegemonyası ile toplumu tüm gözeneklerine kadar denetleyip, yönlendirip, zihni fet ediyorsa o zaman iktidar, her yerdedir demek gerekiyor. Öcalan, ***"milliyetçilik, dincilik, cinsiyetçilik, sporculuk, sanatçılık ikonlarını sallarsan toplumu -pardon sürüyü- dilediğin her hedefe taşıyabilirsin"*** diyerek bir ahtapot gibi toplumu sarmalayan iktidarın temel ideolojilerini de ortaya koyar. Bu iktidar bu ideolojiyle insan zihnini yarattığı imge, simgelerle kuşatıp, o zihni medyatik bir evrene dönüştürmüştür. İşte bu noktada çok önemli olarak bilgi iktidarı'na bir parantez açabiliriz.

'Bilgi İktidarı' kavramı bizi Foucault'ya götürür. Foucault ise iktidarı salt bir devlet aygıtı olarak sınırlandırmaya itiraz ederek özne ve iktidar bağlamında, iktidarı bir bireyin başka bireylerin eylemi üzerine eylemi olarak ele alır. Bu başkalarının ortaya koydukları davranışlarını yöneten iktidarın da mikroskobik yapılarını, kurumlar ağını (aile, okul, hapishane, kışla, sağlık…) ele alır. İktidar denilen şeyin kalıcı yapıları olsada, onun bir noktada yoğunlaşmış, global ya da dağınık bir yapı olmadığını ortaya koyar. İşte bilgi iktidarı da aslında "bilim hakikati" olarak toplumda 'meşruluk' kazanarak nüfuz eden bir ideolojinin çok farklı disiplin, kurumlarla ıslah edici, tedavi edici, eğitici, öğretici pozisyonlarla topluma yönelir. Ve artık tek başına hukuk sisteminin toplumu dizayn etmediğini görürüz; bu bilimsel hakikat rejimi olarak inşa edilen yapıda kurduğu disiplinler vs. ile normlar oluşturarak topluma neyin doğru neyin yanlış olduğunu, haklıyı haksızı gösterir, öğretir. Bu bilgi iktidarı öylesine büyük bir sarmalla toplumu kuşatır ki toplum kendi bilimlerini bir yana bırakarak buradan beslenen bir çocuğa dönüşür. Artık uzman, profesyonel, her şey hakkında bilen bu yapıya katılım da gönüllü olur. Toplum bu bilgi iktidarı karşısında sadece izleyen, uygulayan bir robot haline getirilir. Foucault'nun 'Disiplinci Toplum' olarak ta ele aldığı bu yapıda iktidar mikro düzeyden makro düzeye sürekli toplumu ideolojik bonbardımana tutup, kendisi hakkında düşünmekten de alıkoyar. Çünkü bu iktidar o toplumun tüm bilmelerini ele geçirip, kendi içinde yeniden dizayn edip, tekrar topluma sunmakta ve toplumda zihinsel kendiliğine de yabancılaşmaktadır. Bu iktidar ağının yarattığı seyirlik toplumun siyasallığı nasıl olur? Böylesi bir toplum, o

toplumun bireyi tüm hücrelerine kadar uyuşturucu, büyülendiren, hipnotize edici bir fethi gerçekleştirir. Bu durum toplum-bireyi gerçekte yaşadığı sorunlar karşısında tepkisizleştirir. Duyular yörüngesini kaybetmiş, vicdan uykuya yatırılmışsa, toplum-bireyin yanı başında yaşanan ölüm, soykırım, katliam, şiddet, açlık, yoksulluk gibi nice acı çok kısa süreli bir acımaya dönüşür ve geçer. Acıma duygusu o derece bireyin dışına atılıp, adeta yaşanmaz hale getirilmiştir ki acınılan şeye yardım etmede, üzülmede ya vicdani bir tatmin, ya da yüzeyde bir üzüntüye dönüşür. Bu duygu bile hızla tüketilir ve hayat çok hızlıca "normale" döner. Yaşanan kendisi ile ilgili bir acıysa da yas bile tutulmaz, hatıra oluşturulmaz. Ölüm dahi sıradanlaşmıştır.

Kısaca toplumun kolektif acıları, üzüntüleri ve buna dönük geleneksel davranışları anlamsızlaşabilmektedir. O birey uyandırıcı bir duygu olan, öğreticiliği olan acı, üzüntüyü bile yaşamıyorsa, politik sorumluluğu yaratan vicdanı da karanlıkta kalmış demektir. Böylesi bir birey için ezilen bir ulusun kimliğine doğmuşsa, o kimliğin taşıyıcılığını yapmak ta anlamsızlaşır. Başkaca kimlikler bulunmuştur, sorunlu ve ötekileştirilmiş bir kimliği taşımak ta egemen kimlik karşısında hor görülme, dıştalanma sebebi olmuşsa daha hızlı terk edilir. Artık hazırlanan yeni elbise giyilerek egemen ulusa, diline öykünülür, onun gibi olunmak istenilir. Bireyimiz bir kadınsa bu kimliği biyolojik olarak taşımak zorundadır ve zaten ona nasıl bir kadın olacağına dair çokça model sunulmuştur. Ona kalan bu modeller içerisinde özgürce seçim yapmaktır! Etnik kimliklerde, cins kimlikleri de en fazla varlık sorunu yaşayan, kendisi olmaktan uzaklaştırılan, maskelenen, inkar edilen, deformasyona uğratılan, yabancılaştırılan kimlikler haline sokulmuştur. O nedenle politik alanın kimlik kazanarak ne olduğunu ve ne olmak istediğini doğru tercih etmesi kendilik bilincini kazanması açısından da öncelik sırası haline gelen toplumsal sorunlardandır.

Uykuya yatırılmış zihiyetlerin yanı sıra aslında tüm gerçekliğin bilincinde olanın da politik tercihleri tartışma konusu olmaktadır. Şayet toplum faşizmin yarattığı iklim içerisinde ise, tıpkı Nazi Almanya'sında olduğu gibi Yahudi Katliamına destek sunma noktasına getirebilmektedir. Bu topluma da faşizmin milliyetçi tazikle etki altına aldığı sürü toplumu denir. Ki bu süreçler sistemin ekonomik, siyasal, sosyal her alanda en fazla krize girdiği, toplumsal buhranların en fazla derinleştiği zamanlarda ortaya çıkar. Bunun farkında olan ama susmayı tercih eden birey için ne denmeli? O kişi için zihnen bilme sorunu yoktur. O zaman politik gerçekleşme için bilme tek başına koşul olamaz. Bu kişi şayet yaşanan katliama dur deseydi, benzer acılara maruz kalacaktı. Ve kişi bu mazeretini bir şey yapamamanın gerekçesi olarak meşrulaştırmaya çalışır. Çünkü o bireyin yaşama içgüdüsü başkasının acısına ortak olup, ölmesinin önüne geçer. Alabildiğine etik bir tartışma alanıdır bu. Bireyin politik tavrında öncelik nedir? Hangi büyük değerler uğruna nelerden vazgeçebilir gibi. Bu tipleme toplumda şu yaygınlıkta görülmektedir; büyük toplumsal sorunların dışında, en yakınındaki insanın yardım istencine karşı ***"Bana ne sağlayacak, bana faydası ne olacak, o benim için ne yaptı ki?"*** sorularını sıralar. Bireysel faydacılık, toplumsal yararın önüne geçerek dengesini yitirir. Birey başkaları olarak tanımlanan toplumuna karşı sorumlu, önemseyen düşünüş ve eyleyiş duruşundan uzaklaşır. Böylesi toplum dışı bir duruşu bireycilik olarak tanımlarız.

Ahlaki ve Politik Toplum Yaşamaya Devam Edecek

Kendini politikacı olarak topluma sunan bireylerin de ne kadar politik olabildikleri ayrı bir tartışma konusudur. Kapitalist modernite yaratmış olduğu iktidar araç ve argümanları ile siyaseti de yönetmektedir. Elbette verili olan siyasete de siyaset diyemeyiz. Burada yaşanan toplumun kendisi hakkında kararlar alıp, katılımcılığın sağlandığı bir yönetim, siyaset değildir. Ziyadesiyle devlet, sermaye ve onların yarattığı tüm kurumlarla toplum adına ama iktidarın çıkarı için kararlar alıp, toplumu farklı demokrasi oyunlarıyla bu kararı almaya mahkum ettiği, o toplumu da devletin büyümeyen çocuğu kılan bir siyasettir yaşanan. Siyaset adına yapılan siyaset budur diye topluma yutturulurken, bu gündemle yapılan, tartışılanlar da toplumu esas gündeminden uzaklaştırmaktadır. Yalanın en fazla uğradığı alan devletin siyaset alanı olduğu için, söylenen de demagojinin ötesine geçemez. Bu nedenle toplumsal algıda siyaset kavram olarak kötü, yalan,

ikiyüzlülükle özdeşleştirilmiştir. Bu algı da toplumu daha fazla siyasetten uzaklaştırmaktadır. Popüler kültürün siyasetçleriyle tıpkı reklamı yapılan piyasa ürünleri gibi hızla arzulanıp, elde tutulup, tüketiliyor. Dikkat edersek özelde de yakın süreçte, konjektürde popüler siyaset sağıyla soluyla lider bireyleri farklı yetenek, görsel veya açık milliyetçi, ırkçı tutumlarıyla popülerleştirirken, hızla da sahneden indirilebiliyor. Egosu yüksek, bireysel amaçlarla, öncelikle halk beğenisini kazanmak isteyen popüler liderler ise bir siyasetçiden çok popstar haline getirilerek piyasa malzemesi haline geliyor. Siyasetin merkezileştiği, tekleştiği, çoğulculuktan uzak yerelleşmeyen, bürokratik tabakası karşısında toplum ya saksakçı kılınıyor ya da aldırmazlık haline itilerek, siyasetin dışına çıkıyor.

Gerçekten büyük iyi niyetlerle toplum adına siyaset yapanların neden başarılı olmadıkları ise, muhalif hareket ve bireyler için tarihsel bir sorun olmaktadır. İyi niyet toplumsal sorunlara duyarlılığı ve bir şeyler yapma istemini ortaya çıkartıyor. Ancak özelde de 21.Yüzyıl gibi kaosun derinleştiği, karmaşık yapılı, çoklu sorunlar karşısında özgürlükle politik başarı sağlamak için iyi niyet tek başına yeterli olamaz. İyi niyet öne çıkarken, böylece devasa yapılı iktidar karşısında donanımsız ve alternatifsiz kalma ya başarısızlığı, ya da karşıtına benzeşmeyi getiriyor. Unutmayalım ki reel sosyalizm deneyiminin tüm devrimcileri, toplum ve inandığı değerler adına ölmeyi göze alan iyi niyetli insanlardı. Ancak politik alternatifsizlik, onları her yaptıklarıyla iktidara benzeştirerek yıkıma yol açtı. Güncel anlamda da sorunlar kadın, çevre, ekonomi, ulusal her boyutta tüm toplumu sarmalamışken tüm bu sorunların her kesimi muhalif haline getirip, politik mücadele sahasına itebilmektedir. Ancak politik mücadele, özelde de böylesi an'larda donanımı, tarihsel bilmeyi, sosyolojik bilmeyi, devlet ve iktidar bilmesi gerekli kıldığı gibi, ihtiyaç ve öncelikleri doğru tespit edip, doğru modeli, çözümü arar. İktidar topluma karşı bir saniye dursa yıkılacak bir global savaş içindeyken politik mücadele alanın, sahiplerinin sürekli düşünmesi, anlaması, çözümler bulması, topluma bunu taşırması kaçınılmaz olandır. Çünkü toplumu savunmaktan bahsediyoruz. Toplum kendisi hakkında düşünmeyip, kararlar alamaz haldeyse savunmasız kalmış demektir. Bu varlığın büyük tehlike altına girmesi demektir. O zaman siyasallaşmanın ihtiyacı yaşananı, kendini bilme, bunun doğru mücadelesini verme ile öne çıkar. Bu durum politik, ahlaki ve entelektüel görevleri açığa çıkartır.

Öcalan tarihsel toplumu doğru tanımlayan, bunun karşısındaki devletçi uygarlığı tüm yönleriyle bütünlüklü olarak çözümleyerek doğru bir sosyoloji oluşturdu. Bu sosyolojik düzlemin üzerine, toplumsal sorunların ne olduğunu cevaplayarak demokratik çözüm modelini yerleştirdi. Ne tarih yaklaşımında, ne güncel yaklaşımında asla parçalayıcı, indirgemeci olmadığı için yaşanan objektif tanımlar sundu. Buna politik öngörü de diyebiliriz ki, bu öngörü doğru bilmelerle sahip olunan ve her çağda toplumun ihtiyaç duyup, olağanüstü anlamlar biçtiği bir sezgidir. Bu düşünme şekli, ortaya çıkartıkları demokratik siyasetin ne olduğunu ne olmadığını net tanımlarla, tarihsel bağlamından kopmadan ortaya çıkardı. Ve toplum için düşünen, toplumu esas güç olarak ortaya koyup, çözümü devlette değilde toplumda gören, toplumun kendisi hakkında düşünmesi, tartışması ve karar almasını sağlatacak politik modeller sunan bir hakikatin temsilini yaptı. Bunların başarısı için de entelektüel, ahlaki ve politik ilke saptamaları dünyanın herhangi bir ülkesinde yaşayan biri için dahi geçerli olacak esnek ve kapsayıcılıktadır. Bu nedenlerle gerçekten politikleşmek istiyorsa önce varlığın kendisi hakkında özgür düşünmesi, tartışabilmesi, kendini iradi donanım ve kararlığa kavuşturup var olma sanatını görünür kılması gerekir. Çünkü evrenimiz gibi insanlık ta varoldukça hiç bitmeyecek bir direnişte ahlaki ve politik toplumla yaşamaya devam edecektir.

Kaynakça;

- **Abdullah Öcalan, Özgürlüğün Sosyolojisi**
- **Zygmunt Bauman, Yaşam Sanatı**
- **Richard Sennett, Yeni Kapitalizmin kültürü**
- **Ali Hüseyin Kerim, Kürtçenin Etimolojik Sözlüğü**
- **Jacques Bidet, Foucault'yu Marx'la Okumak**

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Batı Siyaset Felsefesi ve Pratiğinde Politika

Selami Bulut

Batı uygarlığı miladını Antik Yunan olarak kabul eder. Batı felsefesi de kökenini orada aramaktadır. Bu yaklaşım kuşkusuz iddia sahiplerine çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. En başta uygar olanın kalın çizgilerle tanımlanması barbar olanı da ortaya çıkarır. Bu durum uygar olana ayrıcalıklı haklar sağlamaktadır. Antik Yunan'da kent dışındakilerin barbarlar olarak tanımlanmasından, modern dönemin sömürge işgallerine, günümüzün "demokrasi götürmek" için işgal hareketlerine kadar her türden saldırıyı meşrulaştırma görevini görmüştür. Avrupa-merkezci bakış açısı aşılamadığında, sisteme muhalif aydınların bile bu konuda ne kadar yanlış yerde konumlanabildiği göz önünde bulundurulduğunda, konunun ehemmiyeti anlaşılacaktır. Bu bakış aynı zamanda benzersizlik iddiasını pekiştirir. Başka hiçbir yerde olmayanı başaranlar üstünlüklerini de doğal olarak kanıtlamış olurlar. Bu benzersizlik, "arızi" durumları anlaşılmaz kılmaktadır. Halen Yahudi soykırımının bazıları için bu kadar anlamsız görünmesi, benzersizliğe hapsolmuş zihinlerle ilgilidir. Halbuki Hitleri Doğu despotizmiyle açıklamak işlerini çok kolaylaştırabilirdi. Batı despotizmi ise onlar için zaten mümkün değildir.

Bu türden bir yaklaşım gerçeği parçaladığı oranda anlaşılmaz kılmaktadır. Bu nedenle uygarlığı kendi bütünlüğü içinde ele almaktan başka çaremiz yoktur. Sümerlerden ABD'ye, Uruk'tan New York'a bir çizgi çizmek, tarihi olaylar yığını olmaktan kurtaracaktır. Buna karşın, Batı Uygarlığı adlandırması uygarlıksal gelişmede kimi kırılmaları ve dahası üst aşamaya geçişi işaret ettiği oranda doğru bir adlandırma olabilir. Aksi halde münferit bir uygarlık gelişimi anlamsız görünmektedir. Antik Yunan'dan günümüze kadar kimi zaman muazzam sentezler kimi zaman niteliksel zihniyet sıçramaları var olmuştur.

Yunan Mucizesi

Yunan mucizesiyle çokça yapıldığı gibi bir miladı değil maddi uygarlıkta muazzam bir sentezi ve bununla iç içe gelişen yeni ve mitolojiyi aşan bir zihniyet kurgusunu kastediyoruz.Tel Halaf kültürü (M.Ö. 6000-4000) olarak adlandırılan dönemde, tarım ve köy devrimi olan hayvanların evcilleştirildiği, tarımın geliştiği, köy yaşantısına geçildiği, dokumanın yapıldığı ve sonuç olarak beslenme olanaklarının muazzam düzeyde arttığı neolitik devrimin kurumsallaştığı görülmektedir. Yerleşim alanları genişlemiş, hiyerarşi ve din kurumsallaşmış, ilk mabetler yapılmış, etnisite ve dil yapıları netleşmeye başlamıştır.

Aşağı Mezopotamya'da M.Ö. 5500'lerde başlayıp 3500'lere kadar devam ettiği tahmin edilen El Ubeyd kültürü döneminde ticaretin öne çıktığı, çanak-çömlek teknolojisinde ilerleme kaydedildiği, ataerkil toplumun önünün açıldığı görülmektedir. Bunu M.Ö. 4000-3000 döneminde Uruk kültürü takip etmektedir. Böylece kent-sınıf-devlet, başka bir deyişle uygarlık doğmuştur. Sümerleri, Babil ve Asur uygarlıkları izlemektedir. Uygarlık gelişiminin ana nehri şekillenmiştir.

Bu uzun tarihi dönemleri birkaç satırla anlatmak kuşkusuz mümkün değil. Amacımız Greko-Romen dönemini mümkün kılan tarihsel arka planı öne

çıkarmaktır. Ele aldığımız uygarlığın genişliğine yayılımının bir sonucu olarak, Aryen topluluklarla yaşanan etkileşim sonucunda Yunanistan'ın M.Ö. 5000'lerden itibaren kendi neolitik devrimini gecikmeli olarak yaşadığı ve M.Ö. 1500'lerden itibaren Uruk benzeri kentleşmenin geliştiği görülmektedir.

Bu süreçte Hitit, Fenike, Mısır ile girilen ilişkiler sonucunda sürekli beslenildiği görülmektedir. Buna ek olarak Solon, Pisagor, Thales gibi Greko-Romen kültürde sıçrama yaratan çok önemli düşünürlerin, Mısır, Babil, Med-Pers uygarlıklarını inceledikleri ve yoğun bir şekilde etkilendikleri bilinmektedir. Dolayısıyla icatlar ve ticaret kadar dinsel, ahlaksal ve sanatsal zihniyet kategorileri de transfer edilmiştir. Mirasçısı olduğu çok zengin ve çeşitli kültür, mekanın bitki ve hayvan çeşitliliğiyle özellikle deniz ticaretine elverişliliği Yunan mucizesini maddi olarak mümkün kılmıştır. Kent-devlet ve sınıflaşma konusunda oldukça ileri bir konum elde edilmiştir. Doğa bilimlerinde muazzam bir sıçrama yaşanmıştır.

Felsefe

Antik Yunan'da, konumuz açısından da esasen önemli olan bir sıçrama daha yaşanmıştır: Felsefi düşünme. Felsefe, mitolojik düşünmeden bir kopuşa işaret eder. Genel eğilim, yaşanan kopuşu, ardıllarının aksine Yunanların bilgiyi pratik bir ihtiyaçtan bağımsız olarak arzulamalarında görür. Bu görüşe göre, felsefe öncesi düşünme bir pratik zorunluluk sonucu doğmuş, bir soruna çözüm için girişilmiş bir eylemdir. Başka bir deyişle, salt bilmek, anlamak için akıl yürüten ilk kimseler Yunanlar olmaktadır.

Bu görüş iki sebeple sorunlu görünmektedir. Birincisi, insanın hep olup biteni anlama çabası içerisinde olduğunu ıskalar. Sümerler, Zigguratlarda ticari kaygılarla matematikte ilerleme kaydetmenin yanında şiirler de yazdılar. Mitolojik anlatının salt pratik kaygılarla doğduğunu söylemek eksik bir yaklaşım olacaktır. İkincisi, Yunan düşünürlerinin kenti insanın yegane gerçekleşme olanağı bulduğu siyasal/toplumsal form olarak gördükleri ve sorunlar yumağına sürekli çözüm arayışı içerisinde oldukları göz önünde bulundurulduğunda felsefi faaliyetin pratikle bağlantısının oldukça güçlü olduğu görülebilecektir. Aksine pratik zorunluluk, mitolojik anlayışın aşılarak felsefi tarzın oluşmasında ana etkenlerden biridir. Kent ve devletin getirdikleri yönetim sorunları ve girift toplumsal ilişkileri, mitolojik söylemle izah etmenin zorluğu, felsefi tarza geçişi de mümkün kılmıştır.Greko-Romen uygarlığında zirve Atina'da yaşansa da, esasen M.Ö. 6-7. yüzyıllarda Batı Ege kıyılarında muazzam bir aydınlanma hamlesini geliştiği görülmektedir. Bu hattın diğer uygarlıklarla yoğun etkileşimi göz önünde bulundurulduğunda bilimsel ve felsefi hamle daha anlaşılır olmaktadır.

Sokrates, yakın dönemlerde yaşamış Zerdüşt ve Buda gibi büyük bir ahlak felsefesinin temelini atmıştır

Bu dönemde ortaya çıkan İyonya Okulu genel olarak evrenin ana kaynağı (Arke) üzerine akıl yürütmüşlerdir. Doğa olaylarını, doğaüstü güçlerle izah eden mitolojinin aşılmaya başladığı görülmektedir. Takip eden dönemde Sofizm-Sokrates-Eflatun-Aristo ile birlikte toplumsal sorunların yoğunca tartışmaya başlandığı görülmektedir. Bu düşünürlerde "polis" (kent/devlet) üstün bir form olarak kutsanır. Buna dair tartışmalar ise yönetim sorunlarının tartışıldığı politika bilimi adını almıştır.İnsanı odak noktası yapan Sofizm, "devlet"i insan yaratımı olarak ele almış ve modern dönemin popüler toplum sözleşmesi tartışmasını o çağlarda başlatmışlardır. Sokrates, yakın dönemlerde yaşamış Zerdüşt ve Buda gibi büyük bir ahlak felsefesinin temelini atmıştır. Toplumsal ahlakın gelişmesinde büyük katkı sunan Sokrates, polis'i erdemli insanların yönetimi ile mutluluğa ulaşmanın yegane mekanı olarak sunmaktadır. Sokrates kesin bir ahlaki ilke olarak polis'e ve polis'in düzeninin teminatı olan yasalara, yazılı-yazısız bağlıdır. Sonunda kendini ölüme götüren yasalara uymanın, bir tercih değil, polis'in bir parçası olmanın doğal

bir sonucu olarak el alır. Eflatun hocasının mirasına sahip çıkarken, onun ölümüne sebep olan "site"den de uzaklaşmayı seçer. Antik Yunan kentlerinin en belirgin özelliklerinden birisi, tiyatro, kütüphane gibi kamusal alanların özel alanlara göre çok daha büyük alanları kapsamasıdır. Kamusal alan kutsiyet derecesinde önemsenmektedir. Sokrates'in felsefi tartışmalarını bu alanlarda, toplumun içinde yürüttüğü söylenir. Bu nedenle gençleri yoldan çıkardığı suçlamasıyla idam edilmiştir. Eflatun felsefeyi Akademia tepesine kurduğu okula taşır. Sokrates neyi bilmediğini fark eden herkesin bilgeleşeceğini varsayıyor, iyi site yönetiminin koşulunu ise erdemli olmaya bağlıyordu.

Eflatun bu noktalarda hocasından oldukça uzaklaşacaktır. Bilgi kuramı, mağara alegorisinde gerçek ve gölge, görünen ile öze ilişkin yaptığı ayrım, modern felsefenin temel ilkelerinden olan özne-nesne ayrımının temellerini atarken, yönetim olgusuna yaklaşımda aristokratik yaklaşımının da özünü oluşturmuştur. Polis'in yönetimi kitlelere bırakılamayacak kadar önemlidir. Esasen adalet tartışmasını yaptığı "Devlet" isimli kitapta, vatandaşları (polis'in büyük kısmı, kadınlar, köleler, yabancılar, vatandaş değildir) istidadına göre kategorilere ayırır ve yönetimi filozof-krallara layık görür. Adaleti ise bu kategoriler arasındaki optimum uyumda, harmonide bulur.

Polis'in çöküş dönemine denk gelen Aristo ise eski günlere dönmenin yollarını aramaktadır. Aydınlanma döneminde tekrar tartışma konusu olan "genel yarar" kavramsallaştırmasına girmiştir. Genel yararı koruyabilecek ideal devlet modeli arayışında asker-bilge yönetimi sonucuna ulaşmıştır.Greko-Romen uygarlık döneminin zirvesini Eflatun-Artisto ile yaşadığı ve M.S. 1500 yıllarına kadar felsefi, bilimsel, sanatsal, mimari alanlarda niteliksel bir farkın ortaya çıkmadığı söylenebilir. Görüldüğü gibi dönem düşünürlerinin artan kent/devlet sorunlarına çözüm aramaktadır. Politikanın toplumun kendini yönetmesinden ziyade, yönetilmesi sorunu olarak ele alındığı görülmektedir. Sorunların bir tür elitler yönetimiyle çözülebileceği varsayılmıştır.Antik Yunan'da sanat, bilim ve felsefe alanlarında ortaya çıkan bu mucize uygarlık gelişimine çok büyük bir katkı sunmuştur. Buna karşın uygarlığın yol açtığı sorunlar derinleşmiştir. Kadın vatandaş sayılmamış, köleliği daha da derinleşmiştir. Kölelik Roma'da hayvanların önüne atılan gladyatöre varıncaya kadar kurumsallaşmıştır. Ticaretin devasa boyutlara ulaşmasıyla sınıfsal ayrışma daha da derinleşmiştir.

Helenizm ve Roma Dönemi

M.Ö. 500'lerle birlikte Yunan sitelerinin Makedonya Krallığı tarafından tehdit edildiği görülmektedir. Antik Yunan düşüncelerinin krallık vasıtasıyla yayıldığı görülen bu döneme Helenistik dönem denmektedir. Bu dönemde, eski düşünürlerin kutsallık atfettiği polis'lerin ortadan kalkması ile oluşan tepkiden kaynaklı olarak felsefi sorgunun toplumdan bireye döndüğü varsayılmaktadır. Bu dönemde öne çıkan felsefe okullarından olan Şüpheciliker, kesin yargıların mümkün olmadığından hareketle herkes için adil bir toplumsal düzenin kurulamayacağını varsayar. Yine dönem düşünürlerinden Epikür'ün bireysel hazı ön plana alan düşüncesi dikkat çekmektedir. Stoacıların ise insanın evrensel/tanrısal akıldan (Logos) pay almış insanı varsayarak, insanı evrenselin bir parçası olarak el aldığı ve polis'i aşan kosmopolis'e ulaştığı kabul edilir.Felsefede olduğu gibi sanat ve bilim alanında da Antik Yunan'ın aşılamadığı bu dönemde, iktidar biriminin kentten devasa bir imparatorluğa dönüşmesine, yönetim anlayışının ise cumhuriyet, demokrasi ve imparatorluk olarak değiştiğini ve iç içe yaşandığına şahit oluyoruz. Kent birimini çok geride bırakan İmparatorluk ve köleciliğin zirvesinin yaşanması yönetim sorunlarını değiştirmiştir. Artık Eflatun'un görmezden gelebileceği düzeyde küçük bir köle topluluğu yoktur. Sınıfsal ayrışmanın keskinleştiği, yeni işgallerle toprakların sürekli genişlediği bu dönemde, birlik fikrini diri tutmak için yoğun hukuk tartışmalarının ve hukuki düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir.

Roma Sonrası

Bu döneme genel olarak Ortaçağ ya da feodal dönem denilmektedir. Kölelik düzeninin verimliliğini yitirmesi, kesintisiz dışsal saldırılar gibi nedenlerle

dağılan Roma İmparatorluğu'ndan rönesansa kadar devam ettiği varsayılır. Bu dönemin uygarlıksal gelişmeye katkısı oldukça kuşkuludur. Üretim ve artık üründe önemli bir değişimin olduğu tartışmalıdır. Zihniyet kurguları Antik Yunan'ı aşmış değildir. Bu döneme damgasını Hristiyanlık ve İslamiyet vuracaktır. Bir yoksullar akımı olarak başlayan ve İbrahimi/peygamberlik geleneğinin devamı olan Hristiyanlık, Roma İmparatorluğu'nu sarsacak düzeyde bir etki gücüne erişse de resmi din ilan edilmesi, kilise ile kurumsal bir zırha bürünmesi uygarlığın yarattığını çözememiştir. İslamiyet çıkışı da iktidar ve derin mezhepsel ayrımlarla sorun çözücü bir konuma gelememiştir. Bu iki çıkışın uygarlığın yol açtığı problemi çözmekten ziyade daha da derinleştirdiği ve arttırdığı söylenebilir.

Bu dönemde kilisenin hakimiyeti altında yoğun dogmatik düşünce hakimdir. Skolastik düşünce yeniye ulaşamamıştır. Hristiyanlık Antik Yunan düşünürleriyle buluşturulmaya çalışılır. Yine bilim ve sanat alanında da yeni bir çıkış yapılamamıştır.

Kapitalist Modernite

Ortaçağ'dan çıkış yüzyılları bulan din savaşları, reformasyon ile yeni mezhepsel çıkışlar, iki İtalyan kentinden başlayıp tüm Avrupa'yı sallayan ve sanat, bilim ve felsefe konusunda çığır açan rönesans, etkileri bugün bile çok güçlü devam eden aydınlanma, Kuzey Batı Avrupa'da yoğunlaşan ticari tekeller ve endüstri devrimiyle mümkün olmuştur. Yüzyılları bulan bu dönemde, oldukça karmaşık toplumsal değişim ve çatışmalar ve yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Hepsi birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan toplumsal çıkışların bütünlüğünü vurgulayarak, özellikle aydınlanma düşüncesinin ana hatlarıyla kapitalist modernitenin yarattığı ya da gereksindiği toplumsal-siyasal form üzerinde durmak konumuz açısından faydalı olacaktır.

Alman aydınlanma düşünürlerinden Kant, ünlü "Aydınlanma Nedir" makalesinde, aydınlanmayı "ergin olmama durumundan kurtulma" olarak tanımlamaktadır. Aynı makalede geçen ve aydınlanmanın sloganı haline gelen "Sapere aude" (Aklını kullanmaya cesaret et) dönemin ana çizgisidir. Böylelikle aydınlanmanın ilk ilkesi ortaya çıkar: Akılcılık. Aklı rehber edinmiş özne bütün imkanları eline almaktadır. Akılcılık Newton ile bilimsel yöntemi rehber edinecektir. Bilimsel yöntem deney ve gözlemle kesinliği kanıtlanmış bilgiyi işaret eder. Aydınlanmanın bilimsel metodu pozitivizmdir. Bilimsel yöntemi benimsemiş evrensel akıl her türden dinsel dogmadan kopacak objektif bilgiye erişecektir. Metafiziğin genel olarak reddedildiği görülmektedir. Bu haliyle insanın önünde, kendinden başka hiçbir engel kalmamaktadır. Eğitimle bu bilgilerin yaygınlaştırılması mutlak zafere götürecektir. İnsanlık ilerleyecektir. Aydınlanma hareketi dinsel dogma ile mücadelesini laiklikle yapmaktadır. Fransız aydınlanmasının önemli figürlerinden olan Voltaire laikliğin en büyük savunucularından olmuştur. Eğitim ve bilim ile aşılacağı varsayılan din ile devletin kontrolüne alınacak kilisenin zaferi getireceği düşünülmüştür. Böylelikle kapitalist modernitenin dini olan laiklik doğmuştur.

Aydınlanma tarihsiz bir özne kurgulamış gibidir. Öznenin içinde tarihsel hafızası görmezden gelinerek, bir laboratuvarda üretilebileceği varsayılmıştır. Evrensel özne, zaman ve mekandan bağımsız olarak, bilimin ışığı ve aklın yardımıyla baştan yaratılabilecektir. Derin özne-nesne ayrımı ve bilimin tartışmasız bulguları döneme damga vurmuştur.Feodal beyler, kesintisiz savaşlarla çalkalanan Avrupa düşünürleri problemi parçalı yapıda görmektedir. Bu nedenle dönemin önemli tartışmalarından birisi egemenlik sorunudur. İtalyan Rönesansının önemli figürlerinden Machiavelli parçalı, çatışmalı ve bölünmüş İtalya'yı ayağa kaldırmanın yolunun mutlak güce sahip prens ve devlette görür. Fransız Aydınlanmasının öncülerinden Bodin mutlak, sürekli ve devredilemez egemenliği çözüm olarak sunmaktadır. Montesquie ise bu egemenliğin hayata geçirilişine pratik bir yol önerir. Kuvvetler ayrılığı prensibini önererek, egemenliği parçalamadan bölmeyi önerir. İktidarı sınırlandırmanın yolunun başka bir iktidarın devreye sokulmasından geçtiği düşünülmektedir.

Aydınlanmanın önemli bir ayağını İngiliz deneyciliği oluşturmaktadır. Locke, Hume, Bacon Hobbes, Mill

gibi isimlerin geliştirdiği deneycilik insan zihninin boş olduğu ve bilginin deney-gözlemle elde edildiğini varsayar. Bacon bilimsel metodun yerleşmesinde en önemli isimlerden olurken, Hobbes ve Locke modern siyasal düşünceye damga vurmuştur.

Thomas Hobbes kapitaslist modernitenin siyasal kurgusunun habercilerindendir. İnsanların, doğa durumu olarak tanımladığı bir kaos ve kargaşa ortamından kurtulmak ve güvenliklerini sağlayabilmek için yetkilerini bir toplumsal sözleşme çerçevesinde devrettiklerini söyler. Doğa durumunda "insan insanın kurdudur", bu nedenle insanın canını koruması için yetkilerinden vazgeçmesi oldukça anlaşılırdır. Leviathan devraldığı bu yetkiyi bölünmez, mutlak ve sürekli biçimde kullanma hakkına sahip olacak ve karşılığında insanların güvenliğini koruyacaktır. Ulus-devletin toplumu savunmasız bırakan teorik temeli bu şekilde atılmıştır.

Totaliter rejimlerde "ideolojinin yüksek rahipleri" tüm toplumsal düzlemi kendi ideolojik argümanlarına uydurmaya çalışırlar

John Locke bir başka toplum sözleşmesi kuramcısıdır. Ona göre, doğa durumunda esas problem mülkiyet hakkının korunması konusunda yaşanan problemlerdir. Bu nedenle toplum sözleşmesi ile yetkisini devreden insanlar korunma garantisi olacak, insanların rızasını devşiren yönetici ise egemenlik hakkını elinde bulunduracaktır. Locke liberal düşünceyi derinden şekillendirmiş, Amerikan ve Fransız devrimlerini, kurucu metinlerine girecek düzeyde etkilemiştir. Mülkiyetin kaynağını emekte gören Locke, iktidarın esas görevinin yaşam, özgürlük ve mülkiyet hakkının korunması olduğunu ve adil bir düzenin bu şekilde yaratılacağını iddia etmiştir.Bir diğer toplumsal sözleşme kuramcısı, Fransız Aydınlanmasının önemli isimlerinden olan Rousseau'dur. Doğa durumunda eşitlik olduğunu varsayan Rousseau, günün esas problemin eşitsizlik olduğu düşüncesindedir. Toplumsal sözleşme ise bireylerin genel iradeyi temsil edecek kamu gücüne yetkilerini devretmesi, iktidarın ise genel iradeyi temsil edeceğini taahhüt etmesiyle oluşabilecektir. Aydınlanma tartışmalarıyla ilgili yaptığımız bu kısa özet yeni dönemin ana zihniyet çerçevesini ortaya koymaktadır. Bunun yanında, bilim ve teknolojideki gelişmelerle birlikte üretim konusunda yaşanan muazzam sıçrama artık üründe görülmemiş düzeyde artışa neden olurken, kıtalar arası ticaret olanaklarının artması ve kar olanaklarını yine tarihte görülmemiş düzeyde artmıştır. Ulaşım olanaklarındaki gelişmeler ve ticari faaliyetle tüm dünyadaki zenginlikler Avrupa'ya, özellikle Kuzeybatı Avrupa'ya akıtılmıştır. Muhkem sınırlara duyulan ihtiyaç siyasal formu zorlamaktadır. Doğanın nesneleştiği endüstriyalizm ve devasa tekellere terk edilen ekonomi ile insanların tamamen silahsızlandırılıp mühendisliğin nesnesi haline geldiği ve iktidara mutlak tabi kılındığı ulus-devlet birbirini tamamlamaktadır.Şüphesiz bu durumun yaratılması yüzyılları bulan bir mücadelenin sonucunda yaratılmıştır. 19. Yüzyıla gelindiğinde artık kapitalizmin zafere ulaştığı söylenebilir ki 19. Yüzyılda dahi demokratik toplumsal hareketler (1848 devrimleri, 1871 Paris Komünü) sistemi oldukça zorlamıştır.

Fakat ekonomik tekeller milliyetçi-seküler ideolojileri ile ulus-devleti zafere taşımışlardır. Bunu bütün dünyayı kasıp kavuran savaşlar ve soykırımlar izlemiştir.Ulus-devlet oluşumuyla ilgili olarak ırkçılığı içinde her zaman barındırmış milliyetçilik kurgusunu vurgulamak gerekir. Her ulus-devlet farklılıkları yok etme temelinde homojen bir millet kurgusuna ulaşmak için çarpıtılmış bir tarih anlatımına ihtiyaç duyar. Bu anlatısıyla tarihin hiçbir döneminde görülmemiş yoğunlukta ideolojik endoktrinasyon (okul, aile, askerlik) ve ritüellerle tahakküm altına aldığı toplumu atıl kılar. Bu şekilde içeride oluşabilecek demokratik çıkışların önüne geçilmekte, dışarda ise diğer milletlerle kesintisiz bir yarış sürmektedir. Bu çerçevede her türden savaşın gerekçesi de hazırlanmıştır. Milletin ilerleyişine engel olan her türden iç ve dış düşman ise soykırımı dahi hak etmiş hale gelir. Üstün ırk teorilerinin zeminin

bu kurguyla oluştuğu rahatlıkla görülmektedir. Bu nedenle milliyetçilik ırkçılığı, ulus-devlet faşizmi hep bağrında taşımaktadır. Ulus-devlete ilişkin vurgulamak istediğimiz bir diğer önemli husus devletin şiddet tekeline sahip olmasıdır. Toplumu tamamen savunmasız kılmak için zorunluluk olarak görülmektedir. Aydınlanmanın popüler bölünemez, devredilemez ve sürekli egemenlik kurgusu, şiddet hakkını yalnızca devlete tanımaktadır. Toplumu nefes alamaz duruma getiren bu türden bir siyasal form kuşkusuz kendini sürekli tehdit altında hissedecektir. Bu durum demokratik toplumun tarihte aldığı en büyük darbelerdendir. Bugün soykırıma dahi direnmek terörizm olarak görülürken, devletlerin şiddet ayrıcalıklarıyla işlediği bunca cinayet ve katliam meşru kabul edilmektedir. Şiddet tekeline ek olarak öne çıkan bir diğer husus ise toplumun militarize edilmesidir. Toplumun ideolojik propagandayla zihnen olduğu kadar erken ulus-devlet oluşumlarından olan Fransa'da zorunlu askerlik uygulamasıyla başlatılabilecek süreçle fiziken de devlet düşmanlarına karşı savaşmaya her an hazır olması istenmektedir. Böylece şiddet günlük hayatın olağan bir parçası kılınmaktadır.

İki Savaş ve Sonrası

Kapitalist modernite endüstriyalizm ile evreni çevre felaketinin kıyısına getirirken, ekonomik tekellerle milyonlarca insanı aç ve işsiz kılmıştır. Ulus-devlet oluşumu ise kesintisiz savaşları mümkün kılmaktadır. Bunun zirvesi ise tüm dünyanın savaşın içine çekildiği iki dünya savaşı oldu. Sonrası ise bitmeyen krizin her geçen gün daha da derinleşmesidir.

Avrupalı düşünürlerin, sistem muhalifleri dahil büyük kısmı uzun bir süre, belki de 15-18. yüzyıllar arasındaki büyük bilim, sanat ve felsefi çıkışın büyüsüyle, sorunun kaynağını yanlış yerde aradıkları söylenebilir. Aydınlanmanın, bireysel özgürlük sloganına rağmen bağrında taşıdığı tahakkümcü yaklaşım, ulus-devlet kurgusunda toplumun savunmasız kılınması, milliyetçi düşüncenin içerdiği tehlike, ilerleme kavramının belirsizliği, nesnellik iddiasının temelsizliği çoğu düşünür için tartışma konusu bile yapılmayacak kesinlikte ele alınmıştır. Bu bakış açısıyla örneğin sömürgecilik, ilerleme için gerekli kabul edilebilmiştir. Fakat bu bakış açısı, iki dünya savaşının yarattığı yıkım ve Avrupa'nın ortasında tarihte görülmemiş düzeyde, son derece soğukkanlı bir şekilde işlenen soykırım karşısında dumura uğramıştır. Bunun karşısında Kantçı ödev anlayışı ile ahlakı tekrardan canlandırma çabaları olduğu gibi yaşananların anlamsızlığı karşısında artık şiir yazılamayacağını dahi tartışanlar olmuştur. Buna karşın bugün dahi sorunun kaynağına ilişkin tartışmaların düzeyi oldukça sınırlıdır.

Yine de Avrupa aydınları aydınlanma düşüncesini tartışmaya açabilmiş, iktidar olgusunun üzerine gidebilmiş ve milliyetçiliği masaya yatırabilmiştir. Bunun yaygınlığı ve etki gücü ise bir hayli tartışmalıdır. Devletler ise savaşın yıkıcılığı karşısında daha esnek bir siyasal formu oluşturma çabası içerisine girmişlerdir. Avrupa Birliği bunun bir ürünüdür. Topluma, katı ulus-devlete oranla biraz daha alan açıldığı kabul edilse bile çözüm palyatif görünmektedir.Bugün üniversiteler ağırlıklı olarak gerçeğin üstünün rakamlarla örtüldüğü kurumlar haline gelmişlerdir. Bu nedenle güçlü bir hesaplaşma ve hakikat tartışmasına beşiklik etmeleri oldukça zor görünmektedir. Batılı devletler ise hesaplaşmalarını, adeta başladıkları yere geri dönerek, uygarlığın temellerinin atıldığı Ortadoğu'da yapmaktadırlar. Belki de binlerce yılın hesabının görüleceği yer New York değil, onun atası Uruk olacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Liberalizm, Sorunları Görünmez Kılma İdeolojisidir

Cihan İnanç

İnsanlık kavramını, hali hazırda toplum ve toplumsallık kavramını tarihsel boyutuyla tanımlarsak anlaşılır bir çerçevede anlatabiliriz. Toplumsallığın bir boyutu hepimizin ortak olduğu değerleri kapsar. Bu "hepimiz" yaşayan insanlık âlemiyle başlar, aileye kadar tüm kolektif birimleri, yapıları kapsar. Toplumsallığın diğer boyutu ise bireysel gerçekliği kapsamına alır. Böylece insanlık kavramı, toplu olarak "hepimizi" ve tek tek "bizleri" kapsamına almış olur. Kısa bir anlatımla, insanlık, toplum, toplumsallık ve birey kavramlarını bu yazıda neden ve hangi anlamda kullandığımızı belirtelim. İnsanlık ile tarihini tam netleştiremeyeceğimiz, netleştirmenin de pek gerekli olmadığı uzak geçmişte yaratılmış, içinde yaşadığımız dönemde de yaratılan, maddi ve manevi değerleri anlatmaya çalışıyoruz. Bu yazının bazı cümlelerinde toplum, toplumsallık ve birey, yaşayan hepimizi, bizleri anlatıyor. Böylece insanlık derken, bugünün insanlık durumuyla toplumsal değerleri arasında ince bir ayrıma giderek, meramımızı daha rahat anlatmaya çalışıyoruz.

İnsanlık, tarihinin en sorunlu dönemini yaşıyor. Bu gerçekliği artık kimse inkâr edemiyor. Günümüz toplumunun, bireyinin "itirafçısı" olduğu tek mesele de bu olmalıdır. Toplumu ve bireyi, insanlık durumu karşısında itirafçılığa zorlayan en güçlü yaptırımın ekolojik sorunlar olduğu muhakkak. Gezegenimiz, üzerinde yaşayanları uyardıkça peş peşe itiraflar gelmeye başlıyor. Politik talebi, "toplumun kolektif bilinci (vicdanı)"[1] anlamında ahlakçı, özgürlüğe alan açan çerçevesiyle demokratik olan birini, devlet ve iktidar çıkarları için itirafa zorlamak ne kadar tehlikeli, sorunlu ve gayri ahlaki ise, gezegenimizin "itiraf" ettirdiği de o kadar ahlaki, doğru ve yararlıdır. Fakat bu sonucun çok ciddi bir ahlaki sorun barındırdığını da inkâr edemeyiz. İnsanlığı sorunlu hale getiren toplum ve birey olduğu halde, halk deyimiyle "başını iki eli arasına alıp düşünmesi" gerekirken, suyun, havanın, toprağın, yeşilin ve ormanların, toplumu ve bireyi konuşturtması, teknik ve teknolojik icatlarıyla övünen akıllı ve duygulu insan için ahlaki bir sorun olarak görülmek durumundadır.

Aklın hegemon olduğu bir çağdayız. Buna kuşku yok. Tüm yarattıklarımızı da aklımızı kullanarak yarattığımız tartışmasız. Bu nedenle insanlığın en sorunlu çağını, aklın hegemonyasında yaşaması, okları akla çevirmeyi gerektirmez mi? Aklın toplumsal olması buna hemen evet dememizi gerektiriyor. Ancak günümüz insanı, bu tabii yasadan bihaber yaşıyor. İnsanlık ile mukayese edersek, yaşadığını sanıyor. Zaten dünya gezegenimiz tarafından itirafa zorlanmış olmak da bu yanılsama halinden kaynaklanıyor. İnsanlık yaratan toplumsal yasaların başında akıl gelir. Akıl çağı ya da kavramsal ismiyle rasyonalitenin, insanlığı içine sürüklediği kaos ve krizler, bu çağ ve toplumu yine birey üzerinden yeni bir akılla düşünmemizi zorunlu hale getirmiştir.

Aklı, toplumsal olmaktan çıkaran sistemin kapitalist uygarlık olduğu biliniyor. Bu yasadışılığa yol açıp insanlığı kaos ve krize sürükleyen felsefenin pozitivizm, ideolojinin ise liberalizm olduğu tartışmasızdır. Bu yanlışa ısrarla doğru demekten vazgeçmeyenin de bu ikili olduğu çokça tartışılmaktadır. Artık insanlığın en büyük sorunu, bu yasadışılığa inananların çokluğu ve bu çoğunluğun "bize" ve doğaya karşı saldırı halinde

1 A. Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu / Özgürlük Sosyolojisi

olmasıdır. Kapitalist uygarlık ve temel ayaklarından ulus-devlet aklı, pozitif bilimleri "pozitivizmle felsefeleştiren, daha doğrusu dinleştiren… sosyal gerçekliği de liberalizmle aynı doğrultuda felsefeleştirir veya"[2] dinleştirerek bu sonuçlara yol açmıştır.

Kapitalist uygarlığın rasyonelliği kullanarak neden olduğu sorunları irdeleyen filozoflardan birinin de Michel Foucault olduğunu biliyoruz. Foucault'un kapitalist iktidar eleştirisi kadar, bu eleştirileri yaparken seçtiği yöntemi de dikkat çekicidir. Yöntemiyle, kapitalist sistemin seleflerinden aldığı iktidar tecrübesini, hangi yol ve yöntemler yanında kavramlar ve kurumlarla varlığını sürdürdüğünü ve kaoslu-krizli yaşama yol açtığını, önemli oranda göstermiştir.

Liberalizme karşı, bilimsel demokratik sosyalist ideoloji, bireyciliğe karşı da özgür birey duruşu tek alternatifimiz gibi görünüyor

Foucault'un önemle üzerinde durduğu, çarpıcı bir kavram olarak gündeme getirdiği biyo-iktidarı çözümlerken, kapitalist uygarlığın ve ulus-devletin, insana kendi yasaları içinde kalarak düşünmeyi dayattığını da anlatır. ***"Biyo-iktidarın gelişiminin başka ve önemli bir sonucu da hukuksal yasa sisteminin yerine giderek normların önem kazanmasıdır. Yasa sınırlandırıcıdır ve en uç noktada silahı ölümdür. Oysa nesnesi yaşam olan bir iktidarın düzenleyici ve denetleyici mekanizmalara ihtiyacı vardır ve bu düzenleme ve denetlemeyi, oluşturduğu normlar yoluyla yapar. Ama bu, yasanın ortadan kalktığı anlamına gelmez. Yalnızca yasa artık norm gibi işlemeye başlamış ve hukuk sistemi, amacı yaşamın güçlerini düzenlemek olan bir aygıtlar bütününe dahil olmuştur. Kısacası yaşam üzerinde odaklanan biyo-iktidar bir normalizasyon toplumu oluşturur, yani insanları normlara uymaya zorlayan, onları normalleştiren bir toplum."***[3] Biz bu tespiti konumuz bağlamında ele alalım. Daha doğrusu pozitivist akla, liberal doğru kabullere uyarlayarak, anladığımız temelde yorumlayalım. Foucault'un tanımında biyo-iktidarın aynı zamanda "hücrelerine kadar insanın baskı ve şiddete maruz kaldığı bir dayatma" anlamı barındırdığını biliyoruz. İnsan bireyini hücrelerine kadar baskı, şiddet ve dayatma altına almaya bilimsel yaklaşım diyen iddiaya pozitivist aklın tezi demek mümkündür. Hücrelerine kadar esir alınmak için üzerinde çalışılan insanın da kendisini, gelmiş geçmiş en özgür insan tipi sayması ya da sanması, liberal ideolojinin insan ve yaşam tanımlamasıdır. Özgürlük anlayışıdır.

Bu cümlelerden sonra çağımızın aklı hakkında toplumsal yasadan kopmuş, iktidarın ürettiği ve iktidar üreten bilginin esiri olmuş akıl demek zor olmasa gerek. Bireyine de kendini Sümer kölelerinden de çok kandıran bireyci demek en doğrusu olur. Araç yaratan aklın kendisini toplumsal aklın yerine geçirmesi toplumu ve gezegenimizi yok olmaya götürüyor. Bu işi de bireycilikle yapıyor. Bu aklın yarattığı bireyci insan tipi, toplumsal yaşama saldırıyor. Liberalizm bireyci insan tipini, dinsel kavramla belirtirsek "cennetle müjdelenmiş" tip olarak sunuyor. Aklını ve yaşam tarzını yasal ve yaşamın vazgeçilmez normu sayıyor. İnsanlığı kaos ve kriz içine sokan bu akıl, aklın toplumsal yasasına ters düşmüş, metalar üretmek için koyduğu yasaya tabi olmuş akıl olduğu için çok tehlikelidir. İktidar tarihi içindeki benzerleriyle açıklarsak, çamurdan tanrılar yapıp sonra toplumu eliyle yaptığı şekillere köle eden mitolojik aklın aynısının, bilimsel olanıyla karşı karşıyayız. Bu mitolojik aklın dinsel aşamasında, kendi ürününe köle kul olma halinin neden olduğu kaos ve krizler yaşamı tehdit etmeye başladığında, efendiler iktidarları sürsün diye, topluma nerde olduğunu halen bilemediğimiz cenneti vaaz ederek zaman kazanmıştı. Bu iktidar dinindeki bu akıl yasasının bugünkü karşılığı, dünyayı yaşanmaz hale getiren kapitalist uygarlığı değiştirmek yerine, Mars'a yolculuk için roketler hazırlama çağrısıdır. Sanal dünyalar, evrenler yaratmaktır. Yeni efendiler topluma "dünya yok olsa da sanal dünyamız var, Mars'a yolculuk başlayacak"

2 A. Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu / Kapitalist Uygarlık

3 M. Foucault, Cinselliğin Tarihi, alıntının yapıldığı kaynak, M. Foucalt Seçme Yazılar-2, İktidar ve Özne, Ayrıntı Yayınları

teziyle, kaos ve krizi aşma mücadelesi yerine "boş verin" önerisinde bulunuyor. Sanal dünyalara inanmamız isteniyor. Çocuklar için oyunla başlayan bu arayış, bugün tüm topluma dayatılıyor. Bununla dikkatlerin yaşamın, insanlığın yok edilmekte olduğu gerçeğinden başka yerlere çekilmesi hedefleniyor. Buna yeni din demek de yanlış olmaz. Bu dine de en başta bireyciler inanıyor. Bu dinin tanrıları ve kralları Mars'a gitmeye hazırlanırken, tebaası cennet farz ettiği sanal dünyasında geziniyor. İnananları çoğaldıkça, ritüelleri yaygınlaştıkça da dünya biraz daha fazla yaşanmaz bir hal alıyor.

Yanılsamalardan kurtulmadıkça ne gerçeklere ne de hakikate yol alınamaz. Yanılsamalardan kurtulmak daha çok da ağırlaşmış toplumsal sorunları çözmek için gerekiyor. Daha da ilginç olanı, akıl çağı denilen bu çağda, bu kadar akıl dışılığın yaşanıyor olmasıdır. Aslında bu da liberalizmin ideolojik egemenliğinin, bu ideolojinin ürünü bireyciliğin kabullerinden ileri geliyor. Çünkü liberalizm ***"… zihniyeti eklektik, her kalıba giren, aldatma riski yüksek, bir yandan en katı dinsel dogmalardan daha dogmatik, diğer yandan en soyut felsefelerden daha saçma, spekülatif, putçuluğun bile asla içine düşmediği kadar sığ putçuluk olan"***[4] bir sistemin ideolojisidir.

Sistemin küreselleşmesinin tüm sorunları da küreselleştirdiği korona salgınında bir kez daha görüldü

Kapitalist uygarlık çağının aklı, rasyonalitesi, toplumsal akla aykırı olduğunu, karşıt yasalarla çalıştığını dünyamızı yok etmenin eşiğine getirerek göstermiştir. Tartışılan konuları, alınan kararları bir yana, birkaç hafta önceki Glasgow toplantısı, bu aklın doğruluğuna iman edenlerin bile "bir şeyler yanlış gidiyor" itirafıydı. Yine toplumsal aklın inkârı için çalışan metacı aklın doğru ve hakikat olduğunu anlata anlata bitiremeyen pozitivizmin iflas ettiğini, bizzat sistemin kendi arayışı olan postmodernizm dahi söyleyebiliyor. Liberalizmin tükendiğini de yine beklendiği gibi liberalizmin kendisi, neoliberalizm adı altında söylüyor. Tüm bu itiraflar, kendini ele vermeler toplumsal yaşamın ayaklar altında süründüğü bir dönemde gelmeye başladığı için ahlaken problemlidir. Doğanın kurtuluş için insanı itirafa zorlamasından sonra dilendirilmesi nedeniyle aklın toplumsal yasasına mesafelidir. Bu nedenle bugün tam bir akıl tutulması yaşanıyor. İnsan olup bitenler karşısında "kör, sağır ve dilsiz" halde ve yeterince tepki veremiyor. Nihai olarak tüm bu sonuçlar batı aklının ya da rasyonalitesinin iflas ettiğinin de ilanıdır. İşi araç üretmek olan bu aklı doğru bulan, kültürünü özgürlük olarak pazarlayan sistemin ve insan tipinin de sonudur. Frankfurt Felsefe Okulu, Foucault ve benzer Fransız düşünürler, bunlardan önce F. Nietzsche gibi eleştirel filozoflar bu gerçeği dile getirmiştir. Aslında bu cümlelerle yeni bir şey belirtmiyoruz. Bu nedenle önemli olan kurtuluş için nelerin yapılması gerektiğini tartışmak ve adım atmaktır. Çünkü insanlık sorunlarını çözmek için sistem içi arayışların tükendiği zamanları yaşıyoruz.

Sistemin iflası, itirafı ve kendini ele vermesi, kurtuluşçu iddia sahiplerinin işlerinin kolaylaştığı anlamına gelmiyor. İnsanlığı kaos ve krize hapsetmiş aklın, rasyonalitenin iflası, sistem dışı hareket ve mücadelelere kolaylık sağlıyor denebilir. Ancak Zizek'in Trump ve benzeri siyasi liderlikler için söylediği "kötülüğü sıradanlaştırıyorlar" neoliberal saldırısı, ahlakın dibini oymakta, ahlakı kırıntı olarak da bırakmak istememektedir. Bu da insanların iflas, itiraf ve kendini ele verme dediğimiz kapitalist modernite halini sadece Tiktok videosu sanmasına yol açabiliyor. Dolayısıyla iflas ve itiraftan da çıkar sağlamaya odaklanmış liberalizm ve türevi ideolojiler ile bu ideolojilerin "mümini" bireycilik, insanlığın demokratik ve ekolojik kurtuluş için, karşısında mücadele etmesi zorunlu hale gelmiştir.

Liberalizme karşı, bilimsel demokratik sosyalist ideoloji, bireyciliğe karşı da özgür birey duruşu tek alternatifimiz gibi görünüyor. Özgürlükçü iddianın ahlakçı olması, alternatif üretirken işimizi en çok kolaylaştıracak yaklaşım olacaktır. Çünkü toplumsal işleri yapma anlamında ahlakı terazi kabul eden fikirler, hem liberalizmin toplum karşıtlığını hem de bireyciliğin insanlık haliyle arasındaki mesafeyi

4 **A. Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu / Kapitalist Uygarlık**

deşifre etmeyi sağlar. Bu ilkeler üzerinden gelişecek politik bilinç her şeyden önce ve her şeyden çok bireyi sorumluluk duygusu ve düşüncesiyle donatır. Sorumluluk sahibi insan, irade ve bilinç anlamında güçlü insandır. Günümüzde sanal dünyalara çağıran liberal propagandaya karşı da en etkili ve güçlü duruş böyle açığa çıkabilir. Kapitalist modernite, iletişim teknolojisindeki gelişmeyi liberal ideolojisinin söylem dünyasının ve propaganda gücünün hizmetinde kullanarak, toplumu akıl anlamında çocukluk çağına geri götürmek istiyor. Topluma yeni tanrılara inanması halinde sanal cennetlerin gerçek olabileceğini söyleme önerisiyle gelmesi, bu gerçekliği yeterince kanıtlıyor. Bu çerçeveden bakınca, toplum-bireyin tarihteki en derin apolitikliği de kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor. Apolitikleşme, insanlığın maddi ve manevi değerlerini tüketilecek bir meta, bireysel gerçekliği bireycilik kabul etmiş liberalizmin, doğal sonucu olarak görmek de yanlış olmaz. Böyle bir saldırı ve dayatma karşısında, ilk etapta toplumsal akılla düşünmek, düşünmeye çağırmaktan başka yol yoktur.

Toplumsal gerçeklikte akıl, salt akıl değildir. Bu akıl, vicdanı dışlamak için çalışmaz. Ahlakı gereksiz görmez. Tam tersi, vicdana ses olan, ürettiklerini de ahlak terazisine vurduktan sonra paylaşan akıldır. Bununla demek istediğimiz şey, doğru ve gerekli politikleşmenin, insanın yeniden ve bir kez daha vicdanının sesine kulak vermesi, kolektif akıl olan ahlak ile çalışmasıdır. Bu insanlık kanunu yeniden hakim kılınmazsa insanlık durumunun yoluna gireceğini beklemek nafile olur. Herkesin kendisini doğru ve haklı gördüğü ancak doğru giden çok az şeyin olduğu bir dünyada, bırakalım ekolojik sorun gibi devasa bir sorunu çözmek, sıradan bir aile içi sorun dahi çözülemez. Her şeyin küreselleştiğinin iddia edildiği bir dünyada, bireyci dünyalar yaratarak, bireyi dar odalara hapsetmek kadar yaşanan gerçekliği anlatan az şey vardır. Metalar küreselleşir, sermaye sınırlar tanımadan dolaşırken insanın dünyası sınır içinde sınırlara hapsediliyor. Daha doğrusu hapsedilmiştir. Bu insanlık değerleri ile günümüz dayatması arasında çok büyük bir çelişkiye yol açmıştır. Sonuçları salgın, savaş, anti demokratik siyasal sistemler, popülist cahil sağcı liderlikler olarak yaşanan bu saldırganlıktan kurtuluş için önce, mevcut tablodan rahatsızlık duyacak bir vicdan ve ahlakın olması gerekir. Ve bu ahlak peygamberlerce dile gelmiş, öldürmeyeceksin, çalmayacaksın, yalan söylemeyeceksin kadar net ve güçlü kanunlarla anti kapitalistliğini ilan ederek mücadeleye çağırmalıdır. Kuşkusuz ki bugün kapitalist modernitenin apolitikleştiren politik uygulamalarına karşı büyük bir tepki vardır. Yine örgütlü ve bilinçli alternatif karşı duruşlarda gelişmiştir. Ancak tepki ve karşı duruşların köklü çözüm üretme anlamında radikal olup olmadıkları tartışma konusudur. Bu politik çevrelerin, sistem sınırlarını aşıp aşamadıklarını da tartışmak gerektiğini gösterir. Gerçekliğin böyle olduğunu tartışan siyasi yapıların olması bu durumu ifade eder. Bu minvalde tartışanlar, hızla alternatif özgürlükçü ve demokratik sistem inşasına girmek gerektiğine de inanmaktadır.

Gerçekten de sanal medyaya "sosyal medya", sanal yola yazı, resim, ses ve görüntü aktarmaya "paylaşım" denilmesi bile yaşanan saptırmayı, yanılsamayı anlamak için yeterlidir

Söz küreselleşmeden açılmışken vurgulanması gereken önemli bir noktaya daha dikkat çekmek gerekecektir. O da birçok yanlış ve demokratik mücadelenin yönlendirilmesine dönük liberal söylemin dolaşımda olmasıdır. Liberalizm küresellik diyerek yerelliği, yerelden çözümlerin geliştiği alanlardaysa küresel olmak gerektiğini iddia eder. Küresellik adı altında belirsizliği, yerellik dayatmasında bulunduğu alanlardaysa milliyetçiliği, ırkçılığı ve dinciliği öne çıkarır. Böylece demokrasi ve özgürlük mücadelelerini saptırmaya, saptıramadığına da zaman kaybettirmeye çalışır. Oysaki insanlık değerleri yerelden evrenselliğe doğru bir gelişme seyri ile toplumsallaşır. Evrensel her değer kendi içinde yerel olmayı da ifade eder. Önemli olan insanlık değerlerinin toplumsal olduğunu bilerek çalışmak, mücadele etmektir. Sistemin küreselleşmesinin tüm sorunları da küreselleştirdiği korona salgınında bir kez daha görüldü. Fakat mesele

çözüm olduğunda sistemin tedbirlerinin oldukça bencil, bireyci ve siyasal anlamda da yerel olduğu aynı biçimde görüldü. Benzer bir sonuç ekolojik sorunda ve sorunun çözümünde de yaşanıyor. Bu alanda da sistem sorunun kaynağı olduğu halde, çözümü sistemi tartışmaya açarak değil, bölgesel boyutta ele almaya çalışıyor. Sistem sorumlu görülmediği için de çözüm için gerekli adımlar halklardan ve emekçilerden fedakârlık istenerek geliştirilmek isteniyor. Fabrika bacalarından tüten gazlar, atık kanalarından akan kimyasallar yerine tarlalardaki, çiftliklerdeki üretim kesilsin diyor. İletişim teknolojilerinin yaygın kullanımının verdiği imkânı kullanarak yedi yirmi dört propaganda yapan kapitalist modernite güçleri, toplumda ciddi bir kafa karışıklığına yol açarak, ortamı liberal çözümler için müsait hale getiriyor. Bu karışıklık içinde tavırsızlığı, sessizliği ve eylemsizliği dayatıyor. Gerçek çözüm önerisinde bulunmayı da yasalarla suç haline getiriyor. Böylece toprağına, suyuna, havasına sahip çıkanlara karşı mücadelesini yasalara bağladığı saldırıları geliştirebiliyor. En çok ve en hızlı küreselleşen şey fikirlerdir. Bu özellikle iletişimin teknolojilerinin gelişmiş olması nedeniyle, liberal sistem propagandasının da küresel boyutta yapılmasına yol açmıştır. Ve bilindiği gibi günümüzde en çok propagandası yapılan metalar da bizzat iletişim ve bilişim işinde kullanılan metalar olmaktadır. Bu metaların yaygın kullanımı sistemin her haneye, yediden yetmişe herkese, propaganda etme olanağı vermiştir.

Günümüz propagandasını etkili kılan önemli birkaç vurucu özellikten bahsedebiliriz. Birincisi; görme ve duyma duyuları yoluyla en etkili ve sonuç alıcı yöntemi tespit ederek işe başlamasıdır. İkincisi; görme ve duyma duyularıyla hedefinin başta cinsel ve açlık güdüsünü tahrik etmektedir. Üçüncüsü; denetleme ve takip olanağı veren teknolojik araçlar sayesinde yaş, cins, sınıf ve etnik-dinsel kimliklerin kabul-ret değerlerini tespit edip somut hedef odaklı çalışmasıdır. Dördüncüsü; arkası yarın veya "Binbir Gece Masalları" misali merak uyandırarak hedefi kendisine bağlamasıdır. Beşincisi; olmayan, olması mümkün olmayan olay, hareket, iş, nesne ve objelerle esir aldığını tatmin ettiğine inandırmasıdır. Ve tüm bunları yaparken illüzyonist yöntemlerle insanı şaşırtmaya çalışmasıdır. Sanal alemin illüzyonist yöntemindeki en büyük numarası, kendi içinde oldukça sistemli olan bir şeyi karmaşık, sadelik içinde olanı büyük bir abartı, bir ekrana sığdırdığı kadar küçük şeyi aklın almakta zorlanacağı kadar büyük sunmasıdır. Bu sunumla gerçek dünyada ve yaşamda olmayan bu "şeyler" aracılığı ile insanlar, çok büyük, muazzam, oldukça da bilimsel "şeylerle" meşgul olduğu yanılsaması yaşayabiliyorlar. Sümer mitolojisindeki hikayeler kadar bile gerçek olmayan bu tür "şeyler" ile meşgul olmak ve gerçeklikten kopmak için insanda bireysellik değil bireyciliğin gelişmesi gerekiyor. Liberalizm bir ideoloji olarak uzun yıllardır bu "şeylere" teslim olacak bireyciliği hazırladığı için, günümüzde sistem çok zorlanmadan işini görebiliyor. Örneğin gerçek arkadaşlıklar ve paylaşımlar yerine sanal âlem arkadaşlığı ve sanal ortam paylaşımlarıyla tatmin olabilen insan sayısı hiç de az değildir. Gerçekten de sanal medyaya "sosyal medya", sanal yola yazı, resim, ses ve görüntü aktarmaya "paylaşım" denilmesi bile yaşanan saptırmayı, yanılsamayı anlamak için yeterlidir. Burada teknolojinin kolaylaştırıcı bir araç olarak iletişimi ve bilgi paylaşımını hızlandırması tartışılmıyor. Karşı olunan ve olunması gereken kapitalist modernitenin, insanı gerçekten ve gerçeklikten kopartıp sanal dünyalara hapsetmesidir. Böyle bir saldırıya karşı yapılacak şey, sanal değil, gerçeklikle yaşamaktır. Sanal değil omzuna dokunduğumuz insanla arkadaş olmaktır. Sanal değil gerçek ormanda yürümektir. Sanal ve yalan dünyada değil, gerçek dünyadaki bir topluluğa katılmaktır. Sanal platformlardan önce bir komüne ve meclise üye olmaktır. Bugünden bakınca Sümer tanrılarına inanmaya, kölelik antik biçimine "akılsızlık, ilkellik, vahşet vb…" denilmesi gibi, çok uzak olmayan bir gelecekte mevcut meta tapıcılığının da aynı kavramlarla nitelendirileceğini bilmek de özgür birey olmak için bir dayanak olabilir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Başka Bir Özgürlük Mümkün

Nilüfer Şahin

Tanrı, acı, aşk kavramları kadar müphemlik taşımasa da, özgürlük için, belirlenmiş bir tanım ve içerikten söz etmek güçtür. Ona dair çelişkiye düşmeden söylenecek yegane şey varoluşumuzun bir parçası olmasıdır. Ancak bu varoluşsal itki, belirli bir zaman, mekan, kültür ve siyaset bağlamında düşünülüp, tarif edilebilir. Bağlam özgürlüğü somut hale getirir, ona ulaşmanın olanaklarını çoğaltır. Özgürlük bir epizot (ara bölüm) mudur? Yoksa bir sisteme dönüşebilir mi? Tarihsel sınamalar, özgürlüğün bir sisteme dönüşebileceği konusunda oldukça umut kırıcıdır. Yine de imkansız olanın özgürlüksüz olması gerçeğine dayanarak bugün tekrar özgürlük için bir bağlam ve içerik oluşturmak mümkün. Böylece ara dönemler, özgürlüğü tanımak için bir imkana dönüşebilir. Bugünün özgürlük savunucusu iki yönde, biri geçmişin özgürlük mirası diğeri bugünü kapsayan bir muhakeme üzerinden yeni içerikle bir özgürlük fikri geliştirmek durumunda. Kuşkusuz bu muhakeme, yeni bir bakış açısı ile anlamlı hale gelebilir. Svetlana Boym yeni bir içerik oluşturmak için, özgürlüğün ne olduğu değil, ne olabileceğine odaklanmanın yerinde olacağı bu açıdan anlamlıdır. Böylece özgürlüğü, geçmiş-bugün ve gelecek bağlamında düşünebiliriz.

İki Sınama

Modern çağın iki büyük devrimi Fransız ve Rus devrimleri özgürlük imkanın belirttiği ancak aynı zamanda bu imkanların heba edildiği tarihi anlardır. Her devrim kendi çağının ürünüdür; iki devrim de bu açıdan kendi döneminin siyasal, toplumsal, zihinsel matriksi, içinde şekillendi. Bunun yanı sıra, her devrim için geçerli olan başarıya ulaşma olasılığı Fransız ve Rus devrimleri bakımından da geçerliydi. Olasılık, halka ait olanın gasp edilmesi ile ortadan kalktı. Esasında devrimin vaadi olan özgürlük, hızla belli sınıf ve zümrelerin iktidar aracına dönüştü ve gerçekleşme imkanı ortadan kalktı. Devrimlerin gerçek sahibi halktır. Fransız Devrimi'nde monarşiyi yıkan, barikatlarda "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik" şiarı ile, can veren Fransız halkıydı. Devrimi gaspettiği gibi, özgürlük söyleminin altını oyan burjuva önderler oldu. Halkın işaret ettiği özgürlük ile burjuva sınıfın özgürlüğünün fortu ve sınırları, 1848'de ki ayaklanmanın kanla bastırılması, 1871 Paris Komününün ezilmesi ile tescillendi. Yenilginin dersleri ve devrimin gerçek potansiyelini ima eden 'Özgürlük Söylemi' bu devrimden geriye kalan, özgürlük geleneğini esinleyen değerler dolu.

Marks, devrim, özgürlük, iktidar konularında kuramsal düşüncelerini esas olarak Fransız halk ayaklanmları ve devrimlerinin analizi üzerinden geliştirdi. 1848-71 yenilgisine dair çıkardığı sonuç; halkın, proletaryanın iktidarını hızla tahkim etmemesi nedeniyle yenilginin kaçınılmaz hale gelmesiydi. Marks, buradan hareketle proletarya diktatörlüğü tezini, devrimin başarısı açısından zorunlu olduğu sonucuna vardı. İktidardan ya da Marks ve Engels'in ifadesi ile devletten özgürlük için değil, proletaryanın düşmanlarını bastırmak için yararlanılacaktı. Proletarya diktatörlüğü devlet olmayan devlettir ve özgürlük olduğu zaman devlet olmayacaktır. Dolayısıyla Marks için devlet, özgürlüğe varmanın geçici bir aracıdır. Bir iktidar biçiminin yerine başka birini koymanın özgürlük amacı ile örtüşmediği açığa çıktı. Bu denklemin bizzat yer alan devrimcilerce yanlışlanması bir yana, Marks'ın özgürlüğü bir tür cennet vaadi, gelecekte tamamlanacak bir tasarım şeklinde düşünmesi esas sorundur. Özgürlük, salt ütopyadır. Ütopya olduğu oranda ulaşılmaz hale gelir. Özgürlüğün bugünden ulaşılacak bir uzvu yoktur. Buna göre, sosyalist bir devlette düzende eşitlik hali geliştikçe (sınıfların ortadan kalkması oranında) özgürlük de kaçınılmaz olarak gerçekleşecektir. Özgürlük bu açıdan eşitliğin bir yan ürünüdür. Marks'ın, "Kişisel özgürlük ancak topluluk

içinde mümkündür." belirlemesi doğru ve bugün için de bir hareket noktasıdır özgürlük bahsinde. Fakat Marks'ın aynı zamanda bireysel özgürlüğü sadece bir burjuva hilesi olarak görmesi, kuramsal açıdan tüm özgürlüklerin toplumsal özgürlüklere indirgenmesine yol açtı. Tarihsel sosyalizmi belirleyen Rus devrimi bu kuramsal ideolojik temele dayanır. (Buna Rus kültür ve siyaset geleneğinin etkilerini de katmak gerekir. Kurama içerikli tüm yanılgılar, kusurlar uygulamada devasa sapmalara ve trajik çöküşe yol açtı. Tıpkı Fransız devriminde olduğu gibi, Rus devriminde halkın özgürlük isteminin bastırılması sebebiyle yenilgiye uğradı.

Devlet, Bolşevik yönetim aygıtı özgürlük için özgürlüğü yok eden bir araca dönüştü. Devlet ve iktidarın, onu ortadan kaldıracaklarını vaat edenler tarafından tahkim edilmesi tarihsel sosyalist deneylerin en çok tartışılan boyutudur. Bununla birlikte çöküşe yol açan özel özgün katı bir özgürlüksüzlük olduğu yeterince irdelenmemiştir. Sosyalizm düşmanlarının elini güçlendirme kaygısı belki derinlikli bir yüzleşmeyi güçleştiren etkenlerden biridir. Diğeri ütopyanın yıkılmasından duyulan dehşet ve kendine güveni zorlamasıdır. Oysa gerçek (ironik biçimde) özgürleştiricidir. Sovyetik sosyalizmde "özgürlük" "ilga" ediliş belki bundan da önemlisi, özgürlük fikri bir burjuva istem sayılarak mahremleştirildi. Mahrem olan ise daima istismar edilebilecek olandır aynı zamanda. İnsanın dolayısıyla toplumların özgürlük isteminin bastırılsa da yok edilemeyeceği, tarihsel sosyalizm ile bir kez daha kanıtlandı. Bu ülkelerde insanlar, toplumsal, bireysel, siyasal ve etnik/ulusal eşitlik imkanlarından vazgeçmeme istemleriyle, sistemi çökerten, çöken esas dinamik oldu. Ütopyanın distopyaya dönüşmesinin doğal sonucudur demek mümkündür. Devrimci düşüncenin alameti farikası, tarihi özelde kendi tarihsel mirasını romantikleştirmeden analiz etme yeteneğidir. Ya da öyle olmalı! Yaşanan özgürlük tarihini, özgürlük sınamalarını, vaat ettikleri ve sonuçları ile birlikte daha bütünlüklü, ama asla ideal bir ütopya değil, analiz etmeyi hak ediyor.

Kapitalizmin Özgürlük İstismarı Olarak Neoliberal Özgürlük

W. Benjamin "Radikal olan kapitalizmdir, sosyalizm değil." belirlemesi göz ardı edilemeyecek bir gerçeklik taşır. Kendini yenileme kapasitesi bakımından kapitalizm gerçekleşen sosyalizmden daha radikal olduğunu söylemek mümkün. Bu anlamı ile ihtiyaç duyduğunda en köktenci değişimleri geçirebilecek esnekliğe sahiptir. Bu açıdan en büyük başarısının özgürlük idealini manipüle etme yeteneği olduğu söylenebilir. Liberal dönemin Laissez Faire'ri (bırakınız yapsınlar) mallar için geçerliydi esas olarak. Malların, sermayenin özgür dolaşımı, belli sınırlarda sisteme hizmet ettiği oranda siyasal, toplumsal bir değişimle birey özgürlüğünü son sınırına vardırdı. Tüm toplumsal bağlarından özgürleşmiş birey liberalizmin özgürlük önermesidir. Psikopolitika yazarlarına göre, neoliberal iktidar tekniği olarak, özgürlüğün kendisi bir zorlamaya dönüşmüştür. Bu teknik, yapmalısın zorlamasından kurtardığı bireyi, yapabilme özgürlüğüne çağırmaktadır. Yapabilme özgürlüğü, yapmalısın zorlamasından daha sınırsızdır. Bireyi istemediği bir şeyi yapmaya zorlayan kimse yoktur. Özgürlük durumunda artık zorlamayı bizzat bireyin kendisi kendine uygulamaktadır. Neoliberal sistem bireyi bir performans öğesine dönüştürmek üzere özgürleşmesini destekler. Bu durumda kendini özgür sanan performans öznesi adında bir köledir... Bireysel özgürlük aracılığıyla sermayenin özgürlüğü gerçekleşir. Bireysel özgürlük, sermayeye onu aktif üremeye yönelten otomatik bir öznellik kazandırır. Günümüzde ayrı bir biçime bürünen bireysel özgürlük sonuçta bizzat sermayenin asırlığından başka bir şey değildir.

Esasında özgürlüğün bu tarz kullanımı sisteme daha sessizce sömürü olanağı sunar. Başka ifade ile iktidar ne denli büyükse o denli sessiz iş görür. Tüm toplumsal anlamlı ilişkilerden kopmuş özgür birey, kendi efendisi ve kölesidir. Trajik biçimde dışındaki iktidar, sermaye, sistem yerine iç savaşı kendisiyledir. Egemenlik ilişkileri dışarıdan bireyin kendi içine taşınmıştır. Dayatma doğrudan sistem tarafından gelmez, bu yüzden sistem hedef olmaktan kurtulur. Neoliberal bireysel özgürlük asla toplumsal özgürlük ile sonuçlanmaz, toplumsallığı çözer. Çünkü burada özgür birey için diğerleriyle rekabet edilecek başka performans özneleridir, onlarla amaçsız hiçbir ilişki geliştirmez, bunun için isteği yoktur, zamanı yoktur. Toplumsal ilişki kendi efendisi olmanın konforunu tehdit eder. Neoliberal özgürlük, insan emeği sömürüsünden insanın insan olarak sömürü nesnesine dönüştürme aşamasıdır.

İnsana ait her tür haslet; duygu, istek, düşünce sermayeye dönüştürülecek unsurlardır. Neoliberaliz her şeyi isteme özgürlüğü sunar, birey gönüllü olarak sunuma boyun eğer.İstenen, arzu edilen, bireyin gerçek ihtiyaçları değildir; isteğin kendisi gibi ihtiyaç da suni olarak imal edilir. Bireysel özgürlük vaadine ihtiyaçlar eşlik eder. Normal şartlarda, ortalama toplumsal ilişkiler içinde karşılaşılabilecek tüm insani, bireysel ihtiyaçların piyasa tarafından karşılanması, bu tekniğin sonucudur. İnsanlar artık bir düğün organize edemiyor, bunun için firmalar var. Nasıl spor yapacağını , nasıl besleneceğini, nasıl hediye seçeceğini, güvenliğini nasıl sağlayacağını ücretli uzmanlara, koçlara, programlara başvurarak öğreniyor. En doğal yerler sevgi dayanışma, arkadaşlık da yine firmaların pazarlama alanında. Toplumsal birey; sosyal, toplumsal ilişkiler içinde bunların tamamına doğal olarak ulaşır. İnsan türü sosyal bir varlık olarak kişisel veya sahip olduğu bağlar sayesinde ihtiyaçlarını, bireysel ihtiyaçlarını da belirleyebilir. İnsan ihtiyaçlarının, isteğinin sınırsız olduğu bir sapmadır. Bu sapma ancak sağlıklı, toplumsal ilişkilerle sınırlanır, toplumsallık içinde gerçek ihtiyaçlarımızı görebilir, tespit edebiliriz ve karşılayabiliriz. Buna ne kadar çalıştığımız da dahildir. Toplumsallık, insanın kendini içgüdü ve tüketim nesnesi olarak sömürmesinin sınırlanabileceği zemindir.Bu yüzden neoliberalizmin toplumu birey özgürlüğünün karşıtı olarak damgalar, bireyin tüm bu bağlamdan kurtularak özgür olmasını radikal biçimde destekler. Özgür birey ister, isteklerini karşılamak için çalışır. Yani ister, çalışır, alır. İstekleri de, tatmin de tekildir. Bu kısır döngü anlamsızlık üretir. Neoliberal bireysel özgürlük, özgürlüğün, bireyin ve toplumun yıkımıdır. İnsan ve toplum karşıtıdır.

Nasıl Bir Özgürlük?

Aryen dillerinde özgürlük sözcüğünün arkadaşlık sözcüğü ile ortak kökene sahip olması ilgi çekicidir. Frend, freedom, Freund, Feiheit sözcükleri, özgürlükle arasındaki bağı keşfetmeye çağırır gibidir. S. Boym'un Yunan ve Romalıların liberto kelimesi ile kamu ve ortak anlamına gelen kendine arasındaki dilbilimsel kökene işaret etmesi de dikkate değerdir. Özgürlük bir tekillik durumu değildir, ancak bir başkasının, başkalarının varlığında gerçekleşme imkanı olan bir deneyimdir. Etimolojik köken, kavramın kendisine keyfi anlamlar yüklemekten kaçınmak, özgürlüğün ima ettiği içerik ve potansiyele odaklanmak açısından önemlidir. İnsan ancak iyi bir ilişkide, diğer insanlarla mutlu bir birliktelik içinde özgür hissedebilir. Bu yanıyla özgürlük esasında bir ilişki kelimesidir. İktidar, yabancı bir olgu olarak her türden insan ilişkilerini toplumsal, bireysel tahrif eder. Bu nedenle 'başka bir özgürlük' tasavvuru için öncelikli olan; özgürlüğü iktidar alanları dışında düşünmektir. Özgürlük mücadelesinin tarihi bilançosu; devrimci etiketli de olsa, iktidar olgusunun varlığında, özgürlük imkanlarının kalmadığının anlatımıdır, aynı zamanda. Bu bilanço, özgürlüğü yeniden ve iktidar ilişkilerinin, iktidar biçimlerinin dışında kurgulamak demek. Bunun için tarihten bir referans noktası gerekliyse, başka bir özgürlüğün ki gasp edilen halk devrimlerinin henüz özgürlük ya da iktidar seçeneği ile yüz yüze olduğu yol ayrımı anıdır. Başka bir özgürlük; yalnız toplumsal özgürlüğe ve yalnız bireysel özgürlüğe indirgenemez. Birbirine ardışık-önce toplum sonra birey veya tersi bir özgürlük mümkün değildir. Aynı zamanda; birey özgürlüğü ile toplumsal özgürlüklerin basit bir sentezi, başka bir özgürlük olanağı sunmaz. Başka bir özgürlük; doğal bir arınmanın kendi dinamikleri içinde sağlıklı büyümesi gibi; ancak kendi olabilen, kendi doğal dinamikleri ile hareket etme imkanı bulan toplumlar, halklar içinde gelişebilir. N. Hikmet'in, "bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine" dizeleri bu açıdan bir metafordan daha fazla anlam taşır. Ormanlar gerçekten de başka bir özgürlük için ilham vericidir. Onlar da tıpkı insan toplulukları gibi dışarıdan müdahaleye uğradıklarında özgür büyümezler. Doğal dinamikleriyle bırakıldığında her ağaç ihtiyaçları ya da isteği kadar büyür, gelişir, kök salarken aynı zamanda diğer ağaçlarla da güçlü, özgür bağlar geliştirir. Başka bir özgürlük; insanın, toplumun ve doğanın uyumunu koşullar. Ancak tüm bunlar başka bir özgürlük hakkında sadece imkan alanlarına işaret eder. Özgürlüğün ele avuca sığmaz, sınırları sürekli zorlayan niteliği karşısında, özgürlük fikrinin de sürekli gelişmesi gerekir. Devrim nasıl her yerde, her şeyde yenilenebiliyorsa, bir sonu yoksa, özgürlük için de bir son yoktur.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Kaynakça;

- **Başka Bir Özgürlük/ Svetlana Boym Özgürlüğün Sosyolojisi**
- **Psikopolitika/ Byung-Chuı Han Ağaçların Gizli *Yaşamı- Peter Wohlkeben**

Demokratik Modernite: Politika ve Özgürlüğün İmkan Referansı

Hasan Kılıç

Politika yapma ve politik süreçlere katılmanın her geçen gün daha fazla aşındığı, demokrasinin yerine plebisiter anlayışın ikame olduğu 21. Yüzyılda, politika ile birlikte en çok özgürlük fikrini kaybediyoruz. 21. Yüzyılın ilk günleri ile birlikte gerçekleşen 11 Eylül saldırıları sonrası küresel hegemonya, güvenlik söylemi altında özgürlüklere kast ederken, siyaseti prosedürler yığını ve bu yığın içinde parıldayıp kaybolan seçim sandığı ve oy pusulası arasına sıkıştırıyor.

Demosun (halk) kratostan (yönetme yetkesi) ayrıştırılması, toplumsalın yitimini ve siyaset hakkının özelleştirilmesini getiriyordu. Siyaset hakkının özelleştirilmesi, toplumun siyasi kararlara müdahil olma gücünün aşındırılmasına işaret ederken, özellikle neoliberal kapitalist evrenin iddiaları bu aşınmanın örtüsü haline geliyordu. Bu kapsamda, neoliberalizmin siyaset ile iktisadı kati suretle ayırması, siyaset kurumunu iktisat politikaları ve uygulamalarına karar veren teknokrasi ile çevrelemesi ideolojik rıza üretim süreçlerinin temel düsturu olarak gelişti. Kapitalist modernite hegemonik söyleminde işlevsel hale getirdiği şirket-devlet ortaklığını hak, demokrasi, politika kavram setleri yerine kar, verimlilik, büyüme gibi kavramlardan oluşan setlerle meşrulaştırırken, toplumun iptaline işaret fişeğini atıyordu.

Öte yandan bu kapitalist modernite özgürlüğü, tüketim toplumunun inşası ile bir kez daha yorumluyor; insan yaşamının farklı veçheleri ve politika özgürlüğünü yokluk sahasına sevk ediyordu. Bu kapsamda özgürlük tüketim çılgınlığı hariç -ki bu da katı sınıfsal çerçevelemeler içinde mümkün olabiliyor- bir yokluk sahası olarak inşa ediyordu. Bu inşa sürecinin temel belirleyeni ise yurttaşların haklarından ayrıştırılması, hakkın sadece artı-değer üretim sahasında bir tür etkinlik olarak kabul edilmesi üzerinden şekilleniyordu.

Kapitalist modernitenin neoliberal aşaması salt iktisadi hakikat rejimleri dayatmak yerine daha bütüncül, bir bütün olarak yaşamı hedefleyen hakikat rejimleri üretiyor. Hakikat rejimi, bir toplulukta/zamanda/mekanda yanlışa ve doğruya işaret eden, bu işareti ederken de sadece iktisadı değil, siyaseti ve toplumsal olanı; ölçekleme açısından toplumdan bireye kadar her ölçekte sarmaşık halinde işleyen söylemler, kurallar, prosedürler ve mekanizmalar bütünüdür. Bu açıdan neoliberalizmin ürettiği hakikat rejimleri, bir yandan serbest piyasa ekonomisini, küreselleşmeyi, ulus üstü kurumları diğer yandan bunlara dair ulusal ve uluslararası kuralları var ederek hükmediyor. Sadece bununla da kalmıyor, bireylerin bilgi biçimlerini yapılandırıp yönetim sanatının nesnesi haline getiriyor. Dolayısıyla kapitalist modernitenin neoliberal aşaması ürettiği hakikat rejimleri ile politikaya ve özgürlüğü de çeşitli şekillerde müdahale ediyor.

Kapitalist Modernitenin Güncel Görünümü: Politikanın İptali

Politika, kelime kökeni itibariyle iki referansa sahiptir. Bunlardan birincisi topluluğu yönetme, diğer ise yönetim meselesinde diyalog kanallarını kurarak birlikte karar vermedir. Bu iki referansın ilki, yönetenlerin lenslerini sıkı sıkıya hayata geçirirken diğeri bir etkinlik ve ortak idealler arasındaki salınıma işaret ediyor.Oysa politika tarihsel deneyimler ışığında hem bu iki referanstır

hem de ötesidir. Ötesi olan tarafı şudur: Her ne kadar politika bir etkinlik sahası ise de esasında varoluşsal temeli consensusa değil, disconsensusa dayanır. Bu yönüyle politika, konsensüs sağlanmayan hususlarda gündeme gelir ve konsensüsü sağlamaya dayanmayı bir ihtimal olarak içinde barındırır. Politikanın disconsensüs ile kurduğu bağ, toplumsal realite ile reel politik arasındaki gerilimlerle ilişkilidir. Kapitalist modernitede reel politik eşitsizlikler üzerine kurulmuş ve yapılandırılmıştır. Reel politiğin bu yapısı, politikayı imkân haline getiriyor; fakat kapitalizm bu imkânı iptal etmek için toplumsal realiteler üretiyor.

Siyaset, iktisat ve topluma dair hakikat rejimleri inşa edilerek disconsensüsler kapitalizmin potasında, onun ekonomi politik öncülerine boyun eğdirmek isteniyor. En kaba haliyle "kıt kaynaklar" yapılandırılmış bir hakikat olarak kabul edildiğinde kapitalizmin en bayağı biçimlerde eşitsizlikler üreten rejimine tabi kılınıyor.Neoliberal aşamada politikanın toplumla bağının kesilmesi, bir katılma ve değiştirme rejimi olarak değil de bir yönetme sanatı olarak kabul edilmesi bizatihi politikanın iptalini gerçekleştirmeye yöneliyor. Nitekim politika olarak katılma ve değiştirme süreci ile bağı koparılan kitleler de yapılandırılıyor. 1980'lerden itibaren neoliberalizme geçiş yapan Türkiye'deki gelişmeler bu açılardan dikkat çekicidir. 12 Eylül'ün tank paletleri ile neoliberalizme adım atan Türkiye'de toplumun hatırı sayılır bir kesimi tüketim toplumunun birer parçası haline getirildi.

Türkiye'de 1980 ve 1990'lar bir yandan köy boşaltmaların, infazların, vurgunların adresi haline gelirken diğer yandan tüm bu korkunçluklara gözlerini kapaması istenen milyonlarca insan televole programları ile gerçeği görmez hale getirildi. Bu insanların gözleri yanı başında mezarından çıkarılan insanları değil, vitrinleri süsleyen elbiseleri gördükçe iktidarın hakikat rejimi hem politikanın iptalini sağlıyor hem de insan toplamının bir toplum olma özelliğinden uzaklaşmasına neden oluyordu.

Abdullah Öcalan'ın politikasız bırakılmanın tehlikesine işaret ettiği bu pasaj, politikanın hayati önemine vurgu yapıyor: ***"Bir toplumu işlevsiz ve güçsüz bırakmanın en etkili yolu, kendi öz varlığı, temel maddi ve manevi ihtiyaçları için zorunlu tartışma ve karar organı olan Politika'dan (…) yoksun bırakmaktır."***[1] Politikanın müzakere etme, katılma ve değiştirme veçheleri iptal edilirken, topluluk hakkında kararlar gittikçe merkezileşiyordu. Bu merkezileşme süreci bizatihi politikasızlığa su taşıyor ve imkânsızlık mertebesini güçlendiriyordu. İktisatta kararların bir avuç ulusal ve uluslararası teknokrat, siyasette kararların bir avuç üniformalı veya takım elbiseli elit tarafından alınması neoliberalizmin amentüsünün işlerlik kazanmasını sağlıyordu.

Toplumun ve bireyin her alanına yönelik söylemsel, prosedürel ve kurumsal saldırı düzenleyen kapitalist modernite ilk olarak politikayı iptal ediyor; yerine basit karar alma süreçlerini küçük bir elitin eline bırakıyordu. Politikanın iptali, böylece, Foucaultçu anlamda toplumun nüfusa indirgenmesi ve yönetim sanatının bir nesnesi haline getirilmesine sebep oluyordu. Dolayısıyla politikanın iptali, kapitalist modernitenin var olması ve var kalmasını sağlıyor; toplulukların politikaya erişimini bizatihi politikanın kendisini iptal ederek imkânsız hale getiriyordu. Politikayı plebisiteye indirgeyerek kapitalist modernitenin krizini otoriter popülistlerle aşmanın yollarını arıyor. Topluluklar açısından politikanın olmadığı durum ile oluşan boşluğun otoriter popülistlerle doldurulmaya çalışılması, kapitalist modernitenin 21. Yüzyılda içerisinde bulunduğu çaresizliği de gösteriyordu. Temsili demokrasinin sızıntılarından türeyen otoriter popülizm hem temsili demokrasinin sahih ve sorun çözücü olmadığını gösteriyor hem de kendisinin bir çözüm kapısı olmadığını kanıtlarcasına pratik sergiliyordu.

Kapitalist Modernitenin Güncel Görünümü: Özgürlüğün Yokluğu

Kapitalist Modernitenin neoliberal aşaması ile 15. Yüzyılda ilkel sömürü ile başlayan kapitalist birikim süreci arasındaki temel sürekliliklerden biri, özgürlüğü hedef almasıdır. 15. Yüzyılda sömürgelerdeki özgürlük karşıtlığı, dönüşerek bugün tüm yerküreye yayıldı ve toplumsal kimlikleri ve ezilen sınıfları farklı iktidar teknolojileriyle hedef almaya devam ediyor. Kapitalist

1 Abdullah Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu- III- Özgürlük Sosyolojisi Üzerine Deneme, Aram Yayınları, 2009.

modernitenin mütemmim cüzü olan kar, her daim özgürlüğün siyasal alandan silinip atılmasını kendisi açısından gerçekleştirme referansı olarak görmüş, görmeye devam etmektedir. Dolayısıyla kar, kapitalist modernitenin Amok Koşucusu gibi etrafı dağıtarak kendi sonuna ilerlerken en sert hamlelerini özgürlük fikri üzerine yöneltmektedir.

Özgürlük, siyasal olana akan bütün kanalların hedef alınması ile yokluk sahasına terk edilmek istenmiştir. Böylece özgürlükten geriye sadece piyasa mekanizması içerisinde alan-satan ve tüketen kategorileri bırakılmış, yani bir yaşam aktivitesi olarak özgürlük yok edilmiştir. Siyasal olana akan kanalların hedef alınmasının en bariz örneklerinden birisi kültürdür. Kültürün yaratıcı edimi ve toplumsallığı kuran mahiyetine karşı piyasa içileştirme ile eleştirel kültürün kapitalist devlet aracılığı ile cezaya tabi tutulması, özgürlük alanlarının esaslı olanlarından birinin yokluk sahasına terk edilmesi anlamına gelmiştir.

Özgürlüğün yokluğa sevki açısından yurttaşlıktan düşürme önemli bir momenti oluşturmaktadır. Kapitalist modernite, yurttaşlık haklarını gasp ederek, yaşamın her alanını birer meta sahasına çevirmeye yönelmiştir. Sağlığa erişim, ulaşım gibi liberalizmin dahi saf kamusal hizmet-mal saydığı alanların belli fiyatlara-ücretlere indirgenmesi esaslı bir yurttaşlık problemidir. Sadece piyasalaştırarak homo-economicusu yaratma değil aynı zamanda kimliklerin reddi, örgütlü mücadelenin imkânsız kılınması da kapitalist modernitenin saldırıları arasındadır. Yurttaşların haklarını talep etmek için örgütlenmesi, işçilerin sendikalaşması gibi konularda kapitalist modernite, engelleyici ve soğutucu çeşitli iktidar stratejilerine başvurmaktadır. Özgürlüğün deneyimle olan irtibatını koparmak amaçlı bu muktedir müdahaleleri bir yandan toplumsal hafızayı yıkıma uğratan Şok Doktrini ile birlikte ilerler. Şok Doktrinin uygulanmaya başlandığı tarihsel aralık ile neoliberalizmin devreye konduğu tarihsel aralık arasındaki örtüşme rastlantıya yer bırakmayacak kadar sarihtir. Tüm bunlardan hareketle; liberal ütopya olarak homo-economicus ile neoliberalizmin kesiştiği noktada özgürlük fikrinin tasfiyesi muktedirler açısından varoluşsal şartların başında gelmektedir. Çünkü özgürlük fikri, toplumda hayat bulduğunda geri döndürülmesi çok zor bir güç ortaya çıkarır. Muktedirlerin iktidar stratejileri, baskı aygıtları ve tahakküm tekniklerinin gücüne rağmen ortaya çıkan enerji, özgürlüğün gücünden beslenerek kurucu momentlerin zeminini var edebilir. Dolayısıyla özgürlük fikri, hem potansiyeli hem de aktüele dönüşme ihtimali ile birlikte muktedirler için her zaman yok edilmesi ve/veya manipüle edilmesi gereken bir gerçektir.

Kapitalist Modernitenin Krizini Yeniden Düşünmek

Neoliberalizmin geç safhalarında dünya şok terapilerinin etkisi ile korkunç bir hafıza kırım ile karşı karşıya kaldı. Şili'den ABD'ye, AB'den Ortadoğu'ya kadar halklar her an yeni bir şok terapisinin gölgesinde yaşamaya devam ettiler. Bu şok terapisinin bir göstergesi kimi zaman drone dehşeti kimi zaman ise ekonomilerin ani durma süreçleri oldu. Şok terapileri muktedirler tarafından tüm topluluklara ve kimliklere ayrı ayrı uygulandı. Buradaki temel hedef kapitalist modernitenin hegemonyasını itiraz olmadan inşa etmekti. Şok terapileri ile yıkıma uğratılan toplumsal hafızanın üstüne bir hegemonya inşa edilmek istendi.

Bu hegemonyanın en doğrudan ve açık hedefi hafıza kırımdı. Hafıza kırımın en önemli etkilerinden biri ahlak ile politika arasına ayrımlar konmasıydı. Ahlak ve politika arasına konulan ayrımlar, siyasalın iptali ve özgürlüğün metaya indirgenmiş yokluğu dünyanın nomosunu kaybetmesine zemin hazırladı. Etik ve politik bağlayıcılığın yokluğunda direniş hatları (geniş anlamda) kendi hukuklarını ve yaşam alanlarını var ederken, siyaset kurumu Makyavelizmin içerisine debelenip durmaya başladı. Bir arada yaşamı mümkün kılan devrimci gelenek ve toplum olma gereklilikleri kendisini yasladığı dayanakları kaybetmekle karşı karşıya kaldı. Kapitalist modernite tarafından dünya koca bir pragmatizm çarkına dönüştürülmeye çalışıldı.

Böylesi bir zamanda kapitalist modernitenin krizini salt iktisadi değil, siyasal olanı da içeren bütüncül bir kriz olarak tanımlamak kaçınılmazdır. Kapitalist modernitenin iktisattan sosyal yaşama, politikadan kültüre kadar her alanda yaşadığı krizi yeniden düşünmeye, kurucu fikirlerle bir yaşam tahayyülü

kurmaya; kapitalist modernitenin toplumdan bireye, ekolojiden sanata kadar her alanda kesişim kümeleri yaratan ve bütüncüllük arz eden tahakkümüne karşı her alanı özgürlük ve politika ekseninde yeniden düşünen bir kurucu müdahaleye ihtiyaç var. Kuşkusuz ki bu kurucu müdahaleyi düşünmek Demokratik Moderniteyi bir daha düşünmeye çağrı yapmaktır.

Kapitalist modernitenin krizi yaşamın kaosuna dönüşmeden Walter Benjamin'in ***"Kıvılcım dinamite ulaşmadan fitilin kesilmesi gerekiyor"***[2] uyarısına kulak kabartmak gerekiyor. Kulak kabartmak bugün içerisinde bulunduğumuz krizlere karşı fikri bir sorumluluktur. Fitili doğru zamanda ve yerde kesmek, kurucu fikrin doğmasını sağlar. Kurucu fikrin doğmasının yolu da doğru ve bütüncül bir alternatifi örgütlemekten geçer.

Demokratik Modernitede Politikanın İmkânı ve Potansiyeli

Politika her şeyden önce bir potansiyeldir. Bu potansiyelin imkanını var eden koşullar ise aktüalite içerisinde bulunabilir. Potansiyel ile aktüel arasındaki ilişkide, tarih okuması, ideolojik perspektif, tarih felsefesi, etik-politik tutum gibi çok sayıda unsur belirleyicidir. Potansiyelin ifade edilen hali olarak ağ, bu unsurları içerisinde barındıran ve aktüelin gerçekleştirmesine hazır bir bütünlük teşkil eder.

Politikanın devlet katında tekelleşmesi toplumu sönümleyen durumlar açığa çıkarmaktadır. Oysa devlete karşı demokrasiyi, tahakküme karşı politikanın yaratıcı potansiyelini açığa çıkarmak ve örgütlemek kapitalist modernite dairesindeki düşünce yapılarından sıyrılmakla, ilk olarak tekelleşmeye ve özelleşmeye karşı çıkmakla mümkündür. Çünkü Öcalan'ın dediği gibi ***"Devlet soyut bir kurum değildir. Baskı ve sömürü araçlarının hakimiyetini ele geçirenlerin ortak örgütlenmesidir."***[3]

Bu açıdan Demokratik Modernitenin devlete karşı toplum, endüstriyalizme karşı ekoloji ve iktidara karşı özgürlük gibi temelden kurduğu birçok dikotomik ilişki içerisinde bulunan krizlere bütüncül çözümler bulmanın kapılarını aralayabilir. İdeolojik-dinsel yönetim tekeline karşı özgürlüğü savunmak Karl Marx'tan hareketle, insanlığı bir afyon gibi saran halden kurtulmayı getirir. Dinin inananlara döndüğü ve demokratikleştiği bir moment, ilk başta dini ideoloji ile cari yönetimlerin elinden çekip alır.

Askeri organizasyon ile birleşerek tahakkümün merkezi kurumu haline gelen devlet tekeli, zamanla ticaret tekeli ile birleşerek üç başlı canavar gibi toplumların üzerinde tahakkümünü sürdürmüştür. Kapitalist modernitenin kristalize olan tahakkümü karşısında bugün dünyadaki eşitsizlikler had safhaya çıkmıştır.[4] Bu konuda yazılan bir raporda eşitsizlik çarpıcı şekilde ortaya konmaktadır: ***"Dünya Eşitsizlik Raporu'na göre küresel milyarder sayısı, 2021'de rekor kırdı. Milyarderlerin toplam serveti bir yıl öncesine göre yüzde 75 arttı. Rapora göre Avrupa en eşit bölge, eşitsizliğin en derin olduğu bölge ise Orta Doğu ve Kuzey Afrika."***

Her türlü eşitsizliği, sömürüyü ve haksızlığı örgütleyen kapitalist moderniteye karşı Demokratik Modernite çağrı yaparken, yaslandığı en güçlü zemin Demokratik Uygarlık zeminidir. Öcalan, ***"Demokratik uygarlığı hem bir düşünce sistematiği, düşünce birikimi, hem de ahlaki kurallar ve politik organların bütünlüğü olarak ifade ediyorum"***[5] şeklinde tanımlamıştır. Kapitalist modernitenin birikerek büyüyen tahakkümüne karşı bugünü ve yarını kurtarmak için ilk kurtarılması gereken tarihtir. Çünkü kapitalist modernitede tarih ***"Gerçek tarihi yazdırmama ve anormal çarpıtma, insan zihnini teslim almanın en etkin yoludur."***[6] Abdullah Öcalan'ın belirttiği gibi ***"Tarih günümüzde gizli ve biz tarihin başlangıcında gizliyiz."***[7] Bu iç içe geçmiş matris biçimindeki yaklaşım egemenlerin devletli, erkek, iktidarcı tarih anlayışına karşı Demokratik Modernite ezilen ve direnen cins, etnisite, halklar, diller, kültürler, inançlar gibi geniş toplumsal grupların tarihini yazmayı; yani yeni bir tarih felsefesini üretmeyi talep etmektedir.

---

2 Walter Benjamin, Son Bakışta Aşk, 6. Basım, Der. Nurdan Gülbilek, Metis Yayınları, 2012, Sf. 71.

3 Abdullah Öcalan, Bir Halkı Savunmak, Amara Yayınevi, 2015.

4 https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59564178

5 Abdullah Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu 1. Kitap, Uygarlık Maskeli Tanrılar ve Örtük Krallar Çağı, 2013.

6 A.g.e, 2015.

7 Abdullah Öcalan, Tarih Günümüzde Gizli ve Biz Tarihin Başlangıcında Gizliyiz, 2000, Aram Yayınları.

Demokratik Modernitede Özgürlük

İktidarın saldırıları direnişlerle karşılaşmaktadır. Özgürlüğün yokluk sahasına sevk edilmesi iktidarın stratejisi olarak yürürlükte iken, bu yazı boyunca ifade edilen fikri olarak özgürlüğe saldırılar ve buradan çıkış sağlanmasına dair Demokratik Modernite alternatifidir.

Çünkü her ne kadar direnişler büyük anlamlar taşısa da özgürlüğü iktidarın saldırılarından kurtarmak için radikal bir özgürlük fikrine ihtiyaç var. Bu radikal özgürlük fikri, kendinden menkul değil ancak bütüncül ve kurucu bir fikir içerisinde anlam kazanabilir. Bu açıdan bütüncül ve kurucu bir fikir olarak Demokratik Modernite, özgürlüğe gerçek anlamı ve kıymetini verme potansiyeline sahiptir. Demokratik Uygarlık ***"Afrika halklarının tarihi yoktur. Çünkü onların devleti yoktur"*** diyen Hegel ve Hegelyen anlayışa karşı etik politik bir yaşamı kuracak güçlü fikirler ve örgütlenmeye yönelmektedir.

Özgürlük bir yandan devlet tahakkümü diğer yandan piyasa saldırısı altında iken, özgürlüğü yerli yerine oturtmak onu etik-politik bir momentte yeniden düşünmekle ilgilidir. Çünkü özgürlük, kapitalist modernitenin en çok saldırdığı, kirlettiği, dejenere ve manipüle ettiği olgulardan biri olarak önümüzde duruyor.

Özgürlük ile devlet ve özgürlük ile piyasa arasındaki derin çelişkiler, özgürlüğe yönelik hamleleri sürekli kılmakta ve beslemektedir. Devlet özgürlüğü kendi iktidarı için tehdit olarak görmekte, bizatihi kendisi devlet-demokrasi dikotomisini antagonistik bir düzeyde yeniden kurmaktadır. Piyasa ise özgürlüğü salt alışveriş çılgınlığına indirgeyerek özgürlük fikrini manipüle etmeyi tercih etmektedir.Demokratik Modernite ise devlete karşı demokrasi ve toplum, piyasaya karşı komünal yaşam alternatifleri ile özgürlüğü gerçekleştirmenin imkân referansı haline gelmektedir. Bu imkân referansı, Aydınlanma fikrinin bilimsel özgürlüğü bükmesinden tutalım da hak taleplerinin örgütlenerek sokağa taşmasına kadar her açıdan bir özgürlük tasavvurunu içermektedir. Kapitalist modernitenin aynılaştırma rejimine karşı farkı, farklılığın politikasını savunmak; düz çizgisel aydınlanmacı yaklaşımlar yerine sarmalları toplumsal yaşamın merkezine yerleştirerek doğurgan döngüler üretmek özgürlüklerle mümkündür. Özgürlük, fark ve doğurgan siyasetin yuvasıdır. Bu yuvadan çıkarak büyüyen özgürlük fikri, kapitalist modernizmin kriz döneminde büyük sıçrayışları mümkün kılar. Tarih bu sıçrayışlara Rönesans'ta, Rojava'da tanıklık etti. Şimdi bunu güncel ve küresel bir fenomen haline getirmek için özgürlük fikrini daha radikal biçimde kurmak ve Demokratik Modernite içerisinde düşünmek imkân referansları yaratabilir.

Öcalan'ın belirttiği gibi ***"İster bireysel, ister toplumsal boyutlarda olsun, tahakkümlülük hüküm sürdükçe, özgürlük ihtiyacı ve mücadelesi de devam edecektir."*** Önemli olan özgürlük fikrini kurucu gücüyle buluşturmak ve Demokratik Modernite içerisinde konumlandırmaktır. Çünkü kurucu fikir yapısal dönüşümleri, Demokratik Modernite ise bütüncül bir yaklaşımı mümkün kılar.

Sonuç Yerine;

Kapitalist Modernite züccaciye dükkanına girmiş fil gibi insanlığa, doğaya ve yaşama dair ne varsa yıkıp geçmeye devam ediyor. 21. Yüzyılda bu yıkım kendi limitlerini test ederken krizlerin birbirine eklemlendiği zamanları da var ediyor.

Covid-19 öncesi Latin Amerika'dan Ortadoğu'ya kadar gençlerin öncülük ettiği özgürlük ve eşitlik fikri etrafındaki isyanlar, kapitalist modernitenin "böl-yönet" ve "çelişkileri perdele-yönet" taktiklerine karşı yeniyi çağırmaya başlamıştı. Covid-19 ile daha fazla ortaya çıkan kapitalist modernitenin çarpıklığı, özgürlük ve politikaya olan ihtiyacı da belirginleştiriyor. Bu ihtiyacı aktüel içerisinde Demokratik Modernite fikri ile birleştirmenin en sağlam dikişleri kuşkusuz ki, özgürlük fikrini bir kez daha düşünmek ve politikayı hak ettiği değerde konumlandırmaktan geçer.

Özgürlük. Öcalan'ın bahsettiği gibi, endüstriyalizmi, militarizmi, kar kanununu lağvetmeden, bunlar yerine toplumu ve ekolojik yaşamı ikame etmeden gerçekleştirilemez.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Oluş-Zaman Düzleminde Politika ve Özgürlük

Veysi Biçen

Terzi Hermes'in "Hür sizsiniz", Hallâc-ı Mansûr'un "Enel Hak" dediği yerde duran insan, her şeyden önce kozmik düşünen insandır. Kozmik düşünce; evreni, dünyayı, insanı, varlığı, ölümü, yaşamı, toplumu ve canlı doğa anlayışını bir bütün içerisinde olup ve zamanın ruhuyla düşünmek ve bütünlüklü algılamak demektir.Oluş ve zamanın ruhunu taşıyan kozmik düşünce, düşünce yöntemlerinin genelini ifade eden düşünce tarzıdır. Düşünce, insan varlığı açısından toplumların gelişim diyalektikliğinin bir sonucu ve ürünüdür. Diyalektiksel gelişme oluş ve zamanın ruhuyla bütünleştikçe kozmik düşünce, varlığı ve insanı tanımlamanın hakikati ifade etmenin düşünce tarzı olarak açığa çıkar. Oluş, varlık ve zaman gibi olgular kozmik olduğu kadar, onu açıklayacak olan düşüncenin de kozmik olması bir zorunluluk olarak öne çıkar. Zorunluluk kozmik düşünen insanı politika ve özgürlük bilincine doğru götürür. Dolayısıyla politika ve özgürlük bilincinin kaynağı kozmik düşüncedir. İnsanı özgürlüğün inancına doğru yol almasını sağlayan düşünce tarzı ise, politik düşünüş biçimidir. Böylece insan, politika ve özgürlük bilincinin yaşam felsefesini oluşum hikâyesinden başlatarak, manaya ve hakikate ulaşmayı amaç edinir.

Varlığın Oluşum Hikâyesi ve Zaman

Sınırsız ve sonsuz olarak tahayyül edilen "şey" varlıksız ve yokluksuz olan şeydir. Ne tam olarak var olandır ne de hiç olmayandır. Varlıkla yokluğun tam da ortasında duran şeydir ki, buna oluşumun başlangıç ilkesi denir. Birlikten bütünlüğe doğru yol alan bu ilke varoluşu gerçekleştiren oluş ve zamanın ruhudur. Bu ruha bilinç, akıl, enerji, zaman, din, ilahi ruh, tanrı vb. diyenler olmuştur. Hava, ateş, ışık, su, toprak gibi elementlerle de yaratılış teorilerinin felsefesi yapılmıştır.

Kozmik boşluktan hiçliğe, hiçlikten sıfıra, sıfırdan ol'a, ol'dan zerreciğe, zerrecikten potansiyel haldeki her şeye dönüşen varlığın oluşum hikâyesi varlık yokluk arasında belirecek evrenin varoluşunu gerçekleştirdiğine inanılır. Sessizlikten sese, söze, dile gelen oluşumun, zaman, mekân gibi kozmolojinin temel yapı taşlarını oluşturduğu; ruh-beden, enerji-madde, ışık-karanlık, yer-gök ikilemleriyle de varlığın diyalektiksel evrim serüveni ve çark-ı feleki anlatılmaya çalışılır. Mitoloji, din, felsefe, bilim gibi inanç ve düşünce sistemlerinin hemen genelinde varlığın oluşum hikayesi bu temelde işlenmiş olup, evrenin amacı sorgulanmıştır. Oluşumu başlatan töze ulaşılmaya çalışılmış, varlığın gerisinde duran şeyin ne olduğu merak edilmiş, varlığın kökenine dair bir çaba sarf edilmiştir. Bilim de dahil olmak üzere yaratılış teorilerinin hemen genelinde iki temel kozmolojik olgu öne çıkar. Bunlardan biri oluş, diğeri zamandır.

"Oluşumun hızına zaman diyoruz" diyen Abdullah Öcalan'a göre, "zaman oluşturucudur".[1] Zamanın oluşturucu özelliği, oluş ve zaman olgularını birbirine sımsıkı bağlar. Oluşumun hızı, zamanın oluşturucu niteliğini açıklar. Zamanın oluşturma ve yapma gücü, onu doğal olarak oluş olgusuyla eşleştirir. Bu nedenle zaman, bazı inanç ve düşünce sistemlerinde "Tanrı" olarak da kabul edilir. Oluşu harekete

1 A. Öcalan,Demokratik Uygarlık Manifestosu

geçiren ve varlığın gerisinde duran ilke, ilkesellik, güç veya kuvvet zaman olarak da algılanır. Aynı şey oluş olgusu için de geçerlidir. Oluş ve zamana biçilen anlam ikisini birbirine içerler. Fakat daha önceleri, yani semavi dinlerde, yine Yunan düşünürlerinden Platon ve Aristo'yla başlayan, Newton'la devam eden ve 20. yüzyıla kadar uzanan genel yaklaşım, zamanın oluş ve varlıktan bağımsız olduğu yönündeydi. Ancak meselenin böyle olmadığı hem Albert Einstein'ın "İzafiyet Teorisi"nden hem "Büyük Patlama" (Big Bang) kuramından anlaşılmış olup, genel kabul gören şey, oluşumun zamansız, zamanın da oluşsuz olamayacağı yönündedir. Yani oluş olmayan zaman, olmayan zaman da olmayan oluş demektir. Oluş varsa zaman, zaman varsa oluş varlığa gelmiş demek oluyor. Buradan politikanın özgürlüksüz, özgürlüğün de politikasız olamayacağını anlıyoruz!

Zaman "nötr" bir olgudur. Nötr olan kozmik şeyler hem vardır hem yoktur. Zaman olgusu da öyledir. Var ile yok arasında olan şeydir. Varlık ile yokluğun tam da ortasında duran şey kozmik olgular arasında en çok zaman olgusuna karşılık gelir. Bu nedenle tarihte çoğu düşünür zamanı tanrı veya varlığın kökeni olarak görür. Dolayısıyla zaman, varlıkla yokluk arasında işlevselliği sağlayan kozmik bir öğedir. Yokluktan varlığa, varlıktan yokluğa döngüsel bir seyir izleyen zaman, kendisini "hem var hem yok" kılar. Tek başına zaman nötrdür. Ve herhangi bir işlevi yoktur; bu onun yokluk halidir. Fakat oluşla birlikte nötr ve yokluk konumunu aşan zaman, oluşumun hızına ve gücüne dönüşür. Ki bu da onun varlık halini ifade eder; oluş ve zaman bu kadar birbirini gereksinir. Bu aynı zamanda kuantumdaki tamamlayıcılık ilkesine denk düşen bir ikilemdir. Zaman olgusu için geçerli olan asıl ikilem, zaman mekan ikileminden çok oluş zaman ikilemidir. Oluşu varlığın formlaşma hali olarak değerlendiren A. Öcalan, varlık ile zaman olgularını "ikiz"[2] kavramlar olarak yorumlar. Oluş oluştukça varlığa, yani maddeye, maddi gerçekliğe dönüştüğünden oluş-zaman ikileminde özgürlüğün sembolü zamandır! Zaman işin çokça dillendirilen sınırsızlık, sonsuzluk ve ölümsüzlüğün istem ve dilekleri özgürlük tanımını ifade eder. Politika ise, en çok oluşta karşılık bulur. Oluş politikaya, zaman ise özgürlüğe çıkar. Zamanın özgürleşebilmesi için, yani zamanın nötr olmaktan çıkabilmesi için oluş ile buluşması şarttır. Özgürlüğe çıkan yol, oluşan politik düşünce gücüdür. Politik düşünce kendi zamanını nötr olmaktan çıkarır ve zamanın ruhunu oluşturur. Zaman dinamik güçtür ve eylemdir. Dinamik güç ve eylem birliği sembolize ederken, özgürlüğü amaç edinir. Oluş ise, bir devrim halidir. Başka bir anlamda değişimdir. Varlığın politik değişim gücünü oluşturur. Bu temelde oluş bir devinim hali olarak politika karakterlidir. Politika oluşu zorlayan ve nesnel gerçeklik olan varlık üzerine kurulur. O bunu zaman ve özgürlük amacından kopmaksızın yapar. Madde ya da maddi gerçeklik üzerine şekillenirken mekan, beden yahut kurumsallaşmayı amaçlar. Bununla birlikte, maddi ihtiyaçların yanı sıra manevi ve kutsal değerlerin özgürlük bilincinin gerçekleşmesine temel kaynaklık eder.

Oluş-Zamanın Yaratılış Teorisi

Kozmik ve politika gücünün bir arada işlevsel olduğu en temel olgu oluştur. Oluşun boşluktan ya da yokluktan varlığa doğru bir seyir izliyor olmasını, onun amacının sadece maddeleşmek olduğu çıkarmasına yorumlamamak lazım. Oluş her şeyden önce özgürlüğü amaçlar. Politik düşünce yapısına sahip olduğu için o bunu zaman üzerinden gerçekleştirir. Zamanı kozmik ve politik düşünceyle besleyen oluş, zamanın özgürleşmesini sağlar. Zamanın ruhundan kastedilen ruh, aslında oluştur. Oluşun ruhu, potansiyel haldeki her şey olarak özgürlüğü amaçlar. O bunu yaparken kendi ikilemi olan zamandan bağımsız yapmaz, tam tersi, onunla özgürlüğe doğru yol alır. Bunu en çok bilim, din ve mitolojiler, varlık ve yaratılış teorileriyle yapmaya çalıştılar. Örneğin; Büyük Patlama kuramı yoğunlaşan enerji kütlesinin sıkışmasından söz eder. Sıkışan kütlesel tek bir nesnenin kıvılcımı, büyük bir patlamaya neden olmuş ve koca evreni meydana getirmeye yetmiştir. Bu kuramın sihirli sözcükleri "sıkışma", "kıvılcım" ve "patlama"dır. Sıkışma, kütlede yoğunlaşan enerjinin oluş halini anlatır. Oluş sıkıştıkça sıkışmışlık halinden kurtulma arayışına girer. Sıkışmışlıktan kurtulmaya çalışan oluşum

2 **A.Öcalan,Demokratik Uygarlık Manifestosu**

davranışı onun özgürlük arayışını gösterir. Yani oluş, varlık ve evrenin nihai amacının özgürlük olduğunu anlatır. Kıvılcım ise, sıkışmışlık halinden kurtulmaya çalışan ve özgürlük eğiliminde olan kozmik ve politik düşünce gücünü açıklar. Yani oluş, özü itibariyle kozmik ve politik düşünce eksenlidir. Patlama ise, oluşta zamanın başlama anıdır. Patlamayla birlikte nötr konumda olan zaman, aktif hale gelerek nötr olmaktan çıkar.Benzer bir durum mitoloji, din, felsefe ve bilim eksenli olan Zerdüşt öğretisinin yaratılış teorisinde de vardır. Zerdüştlüğün yaratılış teorisinin ana gövdesini oluşturan temel öğeler ışık ve karanlık ikilemidir. İkileminin ışık ilkesini temsil eden Ahura Mazda aynı zamanda iyilik ilkesini sembolize eder. İkilemin karanlık ilkesini temsil eden Ehrimen ise kötülük ilkesini sembolize eder. Buna göre, yaratılış henüz başlamamışken, kozmik boşlukta sınırsız ve sonsuz düzeyde ışık ve karanlık vardır. Işığın bulunduğu kozmik boşluk mekanına Spenta Mainyu denilir. Angra Mainyu ise karanlığın mekanıdır. Bu iki mekan arasında onları birbirinden ayıran ve adına Vayu denilen bir şey vardır. Vayu denilen kozmik öğe durağan olduğundan ışık ve karanlık birbirinden habersizdir. Gün gelir, her ne olduysa Ehrimen (karanlık ve kötülük) ışığı fark eder. Fark edildiklerini anlayan Ahura Mazda, ışığı ve ışığın bulunduğu kozmik Spenta Mainyu mekanını Ehrimen'in saldırılarından korumak için ihtiyaç olarak savunma amaçlı evrenin yaratılışına karar verir. Bunun üzerine Ahura Mazda, aralarında bulunan Vayu'yu harekete geçirerek yaratılışı başlatır. Sonuç olarak aralarında üç bin yıllık kıran kırana şiddetli bir savaş başlar.

Görüldüğü üzere oluş, Ahura Mazda'nın Vayu denilen kozmik öğeyi harekete geçirmesiyle başlar. Bu kozmik öğeye zaman da denilmektedir. Bazı araştırmacılar[3] Vayu öğesini doğrudan zaman olarak tanımlar. Oluş ve zaman Vayu denilen kozmik öğede aynı anda başlar. Bu, oluş ve zamanın varoluş sürecinde aralarındaki sıkı ilişki, bağıntı düzeyini ve ikilemli hallerini gösterir. Oluşun yaratılışıyla asıl amacının özgürlüğün eğilimi olduğunu da açıklar.

A. Öcalan, oluşu varlığın farklılaşma, formlaşmayla ilgili olarak değerlendirir.[4] Buna göre, ister makro-mikro evren boyutuyla oluşan, ister beşeri anlamda oluşan ve toplumsallığın sosyolojisi üzerine bir şeyler söylemiş olalım; her halükarda oluş bir farklılaşma ve farkındalık hali olarak gelişme gösterir. Fark, farklılaşma, farkındalık sözcükleri bir şeyin güdüsel ve sebebi dayanağı olan saik halini ifade eder. O şey kendi içinde de başka şeylere göre saikleşmiş olabilir. Bu onun oluş olma özelliğini yansıtır. Yani farklılaşma oluşun doğası gereğidir. Canlı doğanın çeşitlilik, renklilik, farklılık, çoğulculuk vb. gibi yaşam motifleri oluşun temel karakteristik özellikleri olarak, her daim oluşu yeniden oluşuma doğru, farklılaşmaya ve farkındalığa doğru tetikler. Oluşu tetikleyen, dürten statik konumdan çıkaran bu farkındalıklar kozmik kökenli olup politik tercihlidir. Her türlü iç ve dış etkenler oluşun kozmik ve politik güdüsü üzerinde bir baskı kurarak onu değişime, farklılaşmaya zorlar. Tüm bu tetiklenme ve baskılanmanın sonucunda olup, özgürleşme eğilimine ihtiyaç duyar. Dolayısıyla özgürlük arayışında oluş, politik bilinç edinerek, özgürlük zamanına doğru harekete geçer. Yani zamanın içine doğru akmaya başlar. Zaman dışı veya durağan konumunu sonlandırır.

Dikkat edecek olursak hem Büyük Patlama kuramının sonuçlarından olan kütlenin yoğunlaşma, tetiklenme, sıkışma, dürtülme, baskı ve patlama statik konumu sonlandırma halinden böyle bir yoruma varabiliyoruz, hem de Zerdüştlüğün yaratılış teorisinden. Bu konuda Zerdüştlüğün yaratılış teorisi, daha yakın anlaşılmaktadır. Oluşum farklılaşma ve farkındalık hali mitolojik anlatım ifadesiyle ama daha net vurgularla açıklanmıştır. Mesela Ehrimen'in ışığı fark etmesi ve Ahura Mazda'nın fark edildiklerinin farkına varması, oluşta farklılaşmanın hem doğasını hem harekete geçişini anlatır. Buradaki fark; farklılaşma ve farkındalık oluşumun başlangıç ilkesini açıklar. Fark ve farkındalığın kendisi kozmik güdülüdür. Hemen arkasından politik bilinç devreye giriyor. Ehrimen, Ahura Mazda'yı, karanlık ışığın güzelliğini, kötülüğün iyinin erdemini ve doğruluk ile ifade eder. Buna karşın Ahura Mazda; ışık ve iyi-doğruluk ilkesi de fark edildiklerini fark ederler.

3 Siraç Bilgin, Zarathuştra

4 A.Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu

Kıskançlık, kin, öfke, saldırganlık güdülerine karşılık savunma ve özgürlük direnişi devreye girerek, oluşu ve zamanı başlatır.

Bu farkındalıklar, tıpkı kölelikten uyanışı doğru geçiştirilmişlikten diriliş ve direnişe geçişi; dilleri, kültürleri, ülkeleri, gasp edilmiş, işgal altında tutulan birey ve toplumların uyanarak, özgürlük mücadelesine geçişinin örnekleri gibidirler. Belki yeri değil ama hazır konu açılmışken bir kıyaslama noktasına değinmekte de fayda olsa gerek. Büyük Patlama kuramının oluş için patlama dediği yerde Zerdüştlük şiddetli bir savaştan bahseder. Büyük Patlama kuramı sıkışan kütleden bahseder. Zerdüştlük karanlık ile ışığın ortasında aralarında sıkışan Vayu öğesine dikkat çeker. Büyük Patlama kuramıyla Einstein, zaman oluşuyla başlar derken, onun Zerdüştlükle oluş, yani yaratılış için Ahura Mazda'nın çaldığı ilk kapı zamandır.

Oluş-Zamanın Politika ve Özgürlük Çıkışı

Newton, evren modelini zamandan bağımsız olarak üç boyutlu tasarlar. Onun evren modelinde bir cismin en, boy, derinlik boyutu vardır. Einstein, bu boyutlara zamanı da ekleyerek dört boyutlu bir evren modelinin teorisini geliştirir. A. Öcalan ise, mevzuya felsefik açıdan yaklaşarak mekan-zaman bağlamında bir yorum geliştirir. Ona göre, mekan genişlik, zaman ise derinlik[5] demektir. Zaman ve oluş varlık olguları, onun nazarında ikiz kavramlardır. Yani aralarında sadece bir tire(-) farkı vardır. Bu nedenle hem oluş hem zaman, politika ve özgürlüğü sembolize ederler, amaçlarlar.

Derinlik, varlığın oluşum gücüdür. Var olmanın mistik gerekçesidir. Varoluşun kendini gerçekleştirme hali, oluşum gücünün derinliğinin bir sonucu olarak onun niteliğini ve izlerini taşır. Kozmik insanın mikro evren olarak tanımlanmasının nedenlerinden biri de biraz budur. Düşünürlerin varlıkta aradıkları ama bir türlü ulaşamadıkları şey, derinliktir. Tanrı tanımları bile bu ulaşılamaz derinliğe yorumlanır. Örneğin; Luo Tzu'nun adını koyamadığı ama "Söz Tao diyorum ona" ile kastettiği şey derinliktir. O bu derinliğe meditasyon ve evrime yöntemleriyle bilinen zaman ve mekanın dışına çıkarak ulaşmaya çalışır. Genelde de tüm inanç ve düşünce sistemlerinin hemen hepsi üzerine yoğunlaştıkları her derinliğin yani oluşumun kozmik politik düşünce gücünü açığa çıkararak, yani felsefesini yaparak, özgürleşme eğilimine ve hakikat yolculuğuna çıkarlar. Dolayısıyla kendi farkına varan insanı tanımlamak bakımından Hegel'in "Kendini kavrayan doğa" tanımı; yine varoluş felsefesinin öncülerinden çıkar. Jean-Paul Sartre'nin "İnsan ne yaratırsa ondan ibarettir" sözü ile A. Öcalan'ın, "Yarım olan insan" felsefesini yaparak, "sürekli oluşum hali"ni ifade etmeye çalışıyor olması, özü itibariyle oluşumun derinliğine dikkat çekmek ve onu çözümlemek amaçlıdır. Yani "Derinlik ne demektir?" diye sorulursa; varlığın zamanı, oluşum hali, ruhu, enerjisi, tanrısallığı, bilinci, aklı, düşünce yasaları vs. deriz. Kozmik dediğimiz insan da biraz tüm bunların sonucu olarak gelişir. Tüm bunların toplamıdır. Bilgelik, entelektüel donanım, politik düşünce gücü, ideolojik bilinç vb. oluşum halleri, kendini kavrayan, tanımlayan, keşfeden, farkına varan, farkındalık yaratan insanın derinlik ölçüleridirler. Demek ki insanın da kendinde ulaşmaya çalıştığı bir derinlik hikâyesi vardır. Yüreğinin, beyninin, ruhunun derinliklerine inerek gerçek olanı açığa, yüzeye çıkarma çabası vardır. Bu yönüyle insan da kendi içindeki derinliğin bir sonucu olarak vardır. Ve o derinliğin nitelik izlerini taşır. Bilgelerin ve peygamberlerin yaptıkları şey de bu derinliğe ulaşmak ve yine kısmi olarak onu açığa çıkarmayı başarıyor olmalarıdır.

Enerji-Madde Ekseninde Özgürlük Tanımı

Varlığın en temel ikileminden biri olan enerji olgusu, halen de tam olarak tanımlanabilmiş değildir. Günümüz koşullarının imkanlarıyla enerjiyi tanımlamak oldukça zordur. Enerjinin hızı, yoğunluğu, değişim gücü, hareket dinamiği gibi özellikleri onu tanımlamayı engelliyor. Kabaca enerjinin akışkan hali ve maddileşme eğilimi gösteren özellikleri kısmi olarak tahlil edilebilmektedir.

5 **Demokratik Ulus Gazetesi, (19-25 Ağustos 2014 Sayılı Haftalık Gazete) A.H.K'nın " Mekan-Zaman Oluşum Üzerine" başlıklı yazısından**

Maddileşme eğiliminde olmayan ya da böyleyken enerjinin özgürlük kapsamını tanımlamak imkansız gibi gözüküyor. Enerji hangi ölçülerde özgürdür? Enerjinin özgürlük kapsamı sınırsız mıdır? Evrenin nihai amacı özgürlük ise bunu uygulamaya alan enerji midir? Enerji ölümlü mü, ölümsüz müdür? Varlıkla yokluk arasındaki döngüselliğe tabi midir? Yani var olup yok olan, yok olup tekrar var olan var mıdır? Gibi sorular hiç şüphe yok ki özgürlük tanımını da zorlaştırmaktadır. Aynı şey "ruh-beden", "ışık-karanlık", "yer-gök", ikilemlerinde de vardır. İnsan, ruhunun derinliklerine ne kadar ulaşabiliyorsa, gök kubbenin derinliklerine de ancak o kadar ulaşabilir. Hayatta en zor olan iş, sınırlı olan gerçeklerin sınırsız olan gerçekleri tanımlama uğraşıdır. Bu paradoksun imkansızlığı insan tarafından reddedilmiyor, ama meramı anlamak, algılamak, bilmek ve tanımak olan insanın çabaları da anlaşılmıyor değil.

Şüphesiz enerji olgusu da ruh gibi çok boyutlu tanımlanmayı bekleyen kozmik bir olgudur. Mevcut haliyle enerji kavramının sözlük anlamı "maddede var olan ve ısı, ışık biçiminde ortaya çıkan güç, erke"[6] olarak tanımlanır. Isı ve ışık olgularının durağan değil değişken, donan değil akışkan, katı değil esnek vb. devinim hallerinden enerjinin o maddeye göre çok daha hür ve özgür olduğu genel bilinenler arasındadır. Isı ve ışığın ana kaynağı "ateş" çağrışımı yapmaktadır. Kuran-ı Kerim de dünyayı aydınlatsın diye güneş için zeytinyağından kandil yakıldı denilir. Zerdüştlükte de ateş kutsaldır. Ahura Mazda'nın "ruhu"[7] olarak kabul edilir. Bilimde de bir ateş topu olan güneşin kütle çekimi kuvvetiyle tüm gezegenleri yörüngesinde tuttuğu ve bir uzay sistemi, düzeni oluşturduğu söylenir. Yani inanç, mitoloji, din, bilim ve düşünce sistemlerinin ortak özelliği enerjiyi ısı, ışık, ateş olgularıyla tanımlıyor olmalarıdır. Ruh, enerji ve tin sözcükleri kavram olarak eş anlamlı olması da ortak anlamlarda buluşurlar. Daha doğrusu anlamları da aynı olmakla birlikte biri dinsel, biri bilimsel, biri felsefik anlatım tarzıyla ifade edildiğinden literatürde değişkenlik gösterirler.

Ateşe ve ışığa dönüşmek arzusu, özgür ruhun nihai amacı olup, Mısır mitolojisinden Yunan ve Azteklere, Mithra'dan Terzi Hermes, Zerdüşt ve Sokrates'e kadar uzanan bir özgürlük arzusu, dileği ve felsefesi olarak açığa çıkar. Buna göre de bilimsel teorisi yapılmaya çalışılmıştır. Bilim de benzer formatta bilimsel değil, bilimsel bir analiz geliştirmiştir. Bu anlamda madde, varlığın katılaşan, cisimleşen, form ve şekil alan ve enerjinin maddeleşme eğilimi göstermiş olan yanı olarak kabul edilirken, enerji ise varlığın içinde akışkan halde olan ve oluşum gücü olan varlığın tözü olup, ikilemin asli tarafını temsil eder. Yani madde-enerji ikileminde enerji, özgürlüğün sembolüdür. İnsanın enerjik, değişken, aktif, yetkin, üretken, yetenekli, olgun, bilgeli, iradeli, kararlı, tuttuğunu koparan, zihin genişliği olan, akıllı, zeki, zeka küplü, gelişime açık, zamanın ruhuna uyum sağlayan, zamanın akışında düşünce üreten, ideolojik, politik örgütlü, felsefik vs. özellikleri, enerjinin özgürlük sembolüne en yakın özgür yaşamın ilke ve ölçüleridir.

A. Öcalan, "maddi parçacığın mahkûm haldeki enerji paketçiği olduğuna" dönük inancını paylaşırken, ışığın bir enerji hali olarak "ne kadar özgür bir akışkanlığa sahip olduğuna" dikkat çeker ve özgürlük tanımını "zekanın yoğunlaşmış hali" üzerinden açıklar.[8] Enerji-madde ekseninde hakikati açıklamaya çalışan A. Öcalan'ın bir diğer özgürlük tanımında madde, enerji karşısında varlıkta duvar ve hapishane olarak dile gelir. Öcalan'ın bu tanımı tarihte, M.Ö. 493 yılında ilk kez rastlanan eskatolojik bir Yunan mitinde yazılmış olan ve Sokrates'in de savunup kabul ettiği "Beden ruhun mezarıdır"[9] şeklindeki açıklamayla özde değil ama biçimde benzerdir. A. Öcalan şöyle der: ***"Anlam artımının özgürlükle ilişkisi vardır. Enerji-madde ikilemindeki katılaşmış maddi parçacık denilen yan hep anlamı engellemekle yükümlüdür. Tıpkı duvar gibi. Duvar içindekileri korur ama aynı zamanda hapseder. Evrende bu ikilem her olguda vardır. Duvar bazen tam bir savunma aracı olurken, bazen de hapishane halini alır."***[10] Alıntıdan da anlaşıldığı üzere duvarın yani maddenin savunma rolü de olduğundan ikilemi bir bütünlük içinde düşünmek önemlidir.

Bütünlük ilkesi, beden mevzusuna ölü mezar şeklindeki algılamayı engeller. Varoluşun bir de

6 **TDK- Türkçe Sözlük**

7 **Davut Akgül-Felsefenin Doğuşu ve Yayılışı**

8 **A.Öcalan,Demokratik Uygarlık Manifestosu**

9 **Mircea Eliade, Dinsel İnançlar ve Düşünceler,sy. 232**

10 **A.Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu**

zaman rolü yani yaşam mezarının olduğunu da hatırlatır. Evet, beden ruhun mezarıdır, madde enerjinin duvarıdır ama bundan ölümle kurtulamaz. Böyle olsaydı en başta inançlılar bunu denemekten geri durmazlardı. Ölümü tercih ederlerdi. Lakin anlatılmak istenen bu değildir. A. Öcalan'ın, Sokrates'in de hatta Mithra, Zerdüşt, Hermes, Mani ve Buda'nın da savunduğu bu ilke bütünlük ilkesi çerçevesindedir. Bu duvar ve ölü mezardan hem bu dünyada hem ahirette ancak doğruluk ilkesiyle iyi ve erdemlilikle, bilgece hatta peygamberce ve dervişane yaşam standartlarıyla kurtulabilir. Deyim yerindeyse amellerimiz iyiyse, adalet ölçülerimiz hakkaniyetliyse, hakikati benimsiyor zorbanın karşısında mazlumdan yana tavır alıyorsak vb. ilke ve ölçüleri yaşıyorsak, insanın öbür dünyayı beklemesine gerek kalmaz. Sokrates'in ölürken ki mutlu hali hep anlatılır. Nedeni özgürlük duygusunu tatmin olmaktan başka ne olabilir? Yine ülkesi, halkı, davası uğruna kahramanca direnmiş bir direnişçinin ölü yüzündeki tebessüm özgürlük duygusu ve bilincinden başka neyi izah edebilir? 23 yıldır en ağır tecrit koşullarında yaşayan ama "Ben zamanın kendisine dönüştüm" diyen bir halk önderinin sistemin kirlerini her nefeste kusmasının tadılmış özgürlüğü bir yana bırakalım "ruha yutulmuş özgürlük"ten başka neyle açıklanabilir?

Zamana dönüşmek maddeye dönüşmekten ne kadar farklıdır, hatta kaç bin kere daha zordur? Bu anlamda Terzi Hermes, Zerdüşt ve Sokrates gibi bilgelerin maddeden kurtulma eğilimi içerisinde olan ruhun felsefesini yaparken ölümsüzlük, sonsuzluk, sınırsızlık, mutluluk gibi terimlerle bahsettikleri şeyden özgürlük tanımını anlıyoruz. Tao, Buda ve Upanişadçılığın felsefelerinde de benzer özgürlük ve mutluluk tanımları vardır.

Doğu Asya toplumları kendilerine özgün meditasyon-trans-yoga yöntemleriyle maddi dünyanın kirlerinden arınmayı amaç edinirler. Ritüelin temel amacı ise insanın özgürlük ve mutluluk istemiyle alakalıdır. Maddi bilgiyle dolan zihnin boşalımı, mutluluğun kaynağı için en önemli ritüeldir.

Özgürlük ve mutluluğun kaynağı için ihtiyaç duydukları bu ritüel, ancak zihin boşaltılarak boşa akıp giden zaman durdurarak, bilinen zaman ve mekanın dışına çıkarılarak gerçekleştirilir. Amaç zihinde ve ruhta bir derinlik yakalamaktır. Maddi dünya gerçekliğinde insanlar, bu ritüellerle bir nefes de olsa huzuru, mutluluğu, özgürlüğü tadabilme şansını yakalamayı umuyorlar. Yani zihinlerini gereksiz maddi bilgilerden, kirlerden ve şeylerden kurtararak, arındırıp boşalttıkça ruhlarına dokunabilmek, en azından bu duyguyu yaşamak demektir. Benzer şeyler İslamiyet'te de vardır. İslamiyet'in mutluluk ve özgürlük tanımı imandır. İman ruhta içselleştikçe insan huzuru, mutluluğu ve özgürlük duygusunu tadabiliyor.Diğer yandan madde-enerji ikileminin bir başka bilimsel anlatım tarzı da dalga-parçacık ikileminin teorisidir. Bu konuda birçok bilimsel deney de yapılmıştır. En nihayetinde parçacığın madde, dalganın ise enerji olduğu tespit edilmiştir. Dalga, enerji yoğunluktayken parça katılaşmış enerjinin madde yoğunluğudur. Fakat dalga-parça ikileminin enerji madde ilişkisi ilginç veriler sunar.

Dalga ve parçacığın en önemli özellikleri, birbirinden kopmaz bir bütünlüğe sahip olmalarıdır. Birbirinden kopmaksızın aynı anda hem dalga hem parçacık olmak! Bu teori evrensel düzlemde "Bütünlük İlkesi"ni bilimsel açıdan kanıtlamak gibidir. Aynı anda özünü bozmadan farklılaşmak, iki ayrı şey olmak. Hem o hem o olmak. Hem odur hem odur! Bu en güzel özgürlük tanımıdır. Ama onu iki ayrı şey olarak, aynı anda yakalamakta mümkün değildir. Yani varlığın hem madde hem enerji boyutu, hem yokluk hem varlık, hem ölü hem yaşayan hali vs. ama onun hem ölü hem yaşayan halini aynı anda görmek mümkün olmuyor. Ya ölü ya yaşayan halini görürüz. Ya dalga ya parçacık olarak görürüz, ama o hem dalga hem parçacıktır. Daha da basitleştirelim; yaşayan insan aynı zamanda ölü olan insandır! Varlık aynı zamanda yokluktur. Her yaşam içinde bir ölümü, her ölüm içinde bir yaşamı barındırır. Her yokluğun içinde bir varlık nüvesi, her varlığın içinde de bir yokluk köşesi vardır. Tıpkı kalbimizin bir köşesine sığdırdığımız, ama hayatta hiç dokunmak istemediğimiz şeyler gibi birlikte yaşarız.

Dolayısıyla dalga-parça teorisi, enerji bazında hem evren hem insan açısından özgürlük tanımını

açıklayıcı kılıyor. Özgürlük tanımında önemli olan şey insanın hem ölü hem yaşayan olduğunu kabul etmesidir. Ölüm sonrasında da tümüyle yok olmayacağına ikna olmak, doğada öyle ya da böyle varlığını sürdüreceğine inanmak ve en önemli özgürlük tanımı ilkesi olarak öne çıkar. Aksi takdirde Sokrates gibi bilgelerin ölürken ki rahatlıkları ve mutlulukları anlaşılamaz. Kaldı ki başta A. Öcalan olmak üzere birçok düşünür, ölümün soyut ve sosyolojik olgu olduğunu söylerken, animist inanç düşünce sistemini ve kuantum, doğanın ve varlığın canlıcılık ilkesini hatırlatır.

İslamiyet'in şu sözünü de eklemekten geri durmayalım: "Her an ölecekmişsin gibi bu dünyaya çalış." Yani özgürlük tanımında emek ile fani dünyayı yaşam ile ölümü birleştirir. Bu temelde emek, birey ve toplumların özgürlük sembolüdür. Emekten kopmamış birey ve toplumlar özgürlüğe en yakın olanlardır.

Politik Düşünce Tarzı

Politik düşünce tarzının kaynağının "kozmik düşünce" olduğunu açımladık. Evrende her olguda oluş adına bir şey varsa, devinim gücünü kozmik düşüncenin politik düşünüş tarzından aldığını da dinsel, mitolojik ve bilimsel örnekleriyle sunmaya çalıştık. Yani her oluşa geçme anı kararı kozmik düşünce eksenli politik düşüncedir. Bu insan açısından da ve tüm canlı türleri bakımından da öyledir. Politik düşünceyi sadece insanlar arasındaki diyalog yöntemi ve insana özgü bir şeymiş gibi de algılamamak gerekiyor. Politik bilinç-düşünce tarzı her varlıkta oluşun doğası gereği vardır. Örneğin kuantumda özgür tercih yasası diye bir şey vardır. Bir foton parçacığı hareket ederken geçtiği her yerde etrafında bulunan elektronlarla ilişkilenip sadece bir tane elektronda tercih yaptığı gözlemlenmiştir. Kuantumdaki bu olay foton parçacığın özgürlük yasasıdır. Foton parçacığının elektronlar arasındaki farkın yaptığı bu davranışı onun hem bir bilinç yapısına sahip olduğunu gösterir hem de yapısı gereği tercihte politik düşünce tarzına sahip olduğunu göstermiştir. Bu anlamda politik düşünce tarzını varlığın oluşum karakteriyle ilişkili bir evrensel yasa olarak düşünmek yaratılış olmasa gerek. Dolayısıyla insanın politik düşüncesi de kozmik yoğunlaşma tarzından gelir. Evrende yoğunlaşma tarzı yoksa eğer, açığa çıkacak olan politik düşünce, bilinen klasik politika ve devlet bürokrasisinin politikası olacaktır. Bu da insanın kendisine, benliğine, kimliğine ait olan bir politik düşünce tarzı olmayacaktır. Oysa insan, doğası gereği politik düşünüş tarzını, kozmik yoğunlaşmanın düşünce tarzından alır. İlk insan topluluklarında da bu böyledir. İlk insan politik düşünce tarzı siyaset, bürokrasi ve devlet sistemlerinden kaynağını almıyordu. İnsanlar her şeyin doğal halini yaşardı. Politik düşünce tarzlarının kaynağını daha çok doğadan, nesnel dünya gerçekliğini tahlil etmekten alıyorlardı. Ve onların politik düşünce tarzı, çağımızın devlet, bürokrasi ve siyasetinin politik düşünce tarzından çok daha gerçekçi ve kozmikti. İlk insanın politik düşüncesi kozmik yoğunlaşma eksenliydi. Devletin politik düşünce tarzı ise insanı kozmik yoğunlaşma tarzından uzaklaştırır. Devlet geleneği esasına dayalı klasik politika anlayışını türetir; bu da insanı kozmik yoğunlaşma tarzından yoksunlaştırarak gerçek anlamdaki politik düşünceye yabancılaştırır. Yabancılaştığı için de insan yeniden oluşum gücünü kendinde bulamaz hale geliyor. Dolayısıyla ideolojikleşme gücü de zayıflıyor. Devlet ve maddi uygarlık sistemi içerisinde ona ait olan ve gerçekçi olmayan bu politika tarzından kurtulmakta kolay değildir. Bunun için gerçekten de bilge olmak gerekiyor. Hatta bilgece yaşamın bazı standartlarında yetersizlik olduğunu, yine dinde bilgece yaşamın standartlarına yakın bir düzey ve nitelikte yaşayan binlerce değerli insan vardır. Ama buna rağmen binlerce insan içerisinde bilgece ölçülerini tam anlamıyla yaşamak herkese nasip olmuş değildir. İstenilen düzeyde politikleşememenin, ideolojikleşememenin, partileşmemenin nedenlerinden biri de budur zaten. Sadece politikleşmeme örneği bile kozmik politik düşünce tarzı hattına girmenin öyle kolay olmadığını gösterir. Çoğu insan politik olduğunu düşünür. Oysa gerçekten öyle değildir. Politiklikle ne anlaşılması gerektiği bazen sapla saman gibi birbirine karıştırılıyor. Oysa politik düşüncenin doğal mecrası kozmiktir. Kaynağı kozmik yoğunlaşmada olan politik düşünce tarzı en sağlıklı ve gerçekçi olandır.

Politik Düşüncede Dilin Rolü

"Politik toplum, başı kopmuş tavuk gibi daha can vermeden sağa sola savrulan toplumdur. Bir toplumu işlevsiz ve güçsüz bırakmanın en etkili yolu, kendi öz varlığı, temel maddi ve manevi ihtiyaçları için zorunlu tartışma ve karar organı olan politikadan yoksun, (siyasetsiz, İslami deyimle şeriatsız) bırakmaktır. Hiç bir yol bu denli sakıncalı olamaz"[11] der. Dolayısıyla politika yapmanın temel argümanlarından biri de dildir. Dinin insan varlığı açısından önemi sözdür. Ve bu tanrısal bir gerçekleşme halidir. Dinlerde, oluş ve yaratılışa tanrı katında sessizlikten sese, söze, dile gelişle ol denilmesi, oluşumun bir dil hikâyesinin olduğuna da açıklık getirmektedir. Varlıktan dinliğe politik düşüncenin dilsiz olmadığı anlamına gelir. Bir yerde oluş ve zaman varsa, orada mutlaka dil de var demektir. Her oluş ve zamanın kendine özgü bir dili de vardır. Olmayan dil, olmayan oluş ve zamandır.

Martin Heidegger, "Hümanizmin Özü" adlı eserinde (sayfa 37), "Varlık düşünmede dile gelir. Dil varlığın evidir. İnsan onun evinde barınır" der. Heidegger, bu sözüyle "varlık ", "düşünce" ve "dil" olgularını bir çatı altında toplar ve ona da insanın barındığı "ev" tanımlamasını yakıştırır. Bu anlamda dil, düşüncenin barındığı evdir. Gerçek benliğimize karşılık gelen "şey", dilde yansımasını yapar ve dil onun kimliğini sembolize eder. Başkaca bir tabirle "dil", varoluşumuzun politik kimliğini ifadeye kavuşturduğu olgudur. Varoluşun özgürlük tanımı da politik dilde gerçekleşir. "Dil", bir öngörü sanatı olan politik düşünce tarzının özgürlük melodisidir. Ayrıca dil, beden ve ruhun, yeni oluş ve zamanın elçisidir de. "Herkes kendi dilinin tutsağıdır" diye bir söz vardır. İnsan dil ile özgürleşir, dil ile tutsaklaşır da.Bir düşünün şu sözü önemlidir: "Kendini ifade etmeyen insan yarım insandır!" Tüm varlık türleri açısından da gerekli olan bir söz olsa gerek. Yerde ve uzayda suskun, sessiz ve sözsüz anlaşılmayı bekleyen milyonlarca yer-gök cismi vardır. Benliğin, kimliğin, duygu ve düşüncenin saklı kaldığı yerde insan, yarım haliyle anlaşılmayı bekleyen insanlardır. "Sakladığın değil paylaştığın senindir" sözü bu anlamda öğreticidir. İnsana ait olan şey, dile, ifadeye kavuşan şeydir. Saklı olan ise hiç kimseye ait olmayan şeydir: (Durağandır!) Hakikatin bilgisi insanın kendi benliğinde yatar. Onu uyandırmak, düşünce ve dile yansıtmak, politika yapmak demektir. Politika ve dil, insanı yarım olmaktan kurtaran ve özgürlük bilinciyle buluşturan, ekmek su kadar gerekli olan oluşum gücüdürler. İnsanın kendini ifade etme gücü, A. Öcalan'ın deyimiyle "yorum sanatı" varsa yarım olmaktan kurtulmuş demektir. Bu varsa özgürlük, yoksa tutsaklık başlar!

Birey ve toplumlarda dil olgusu, politika ve özgürlük bilinciyle anlam bulur. A. Öcalan şöyle der: ***"Anlamını en iyi dile, söze ve yapılanmaya kavuşturan toplumlar, kendilerini anlamlandıran, dillendiren, konuşturan, ihtiyaca göre çok yönlü yapılandıran toplumlardır. Özgürlükten yoksun toplumlar ise, tersine dillerini geliştirmemiş, açıkça konuşturmamış, kendilerini çok yönlü yapılandıramamış toplumlardır."***[12] Bu anlamda özgürlük bilincini edinmiş olan birey ve toplumlar yarım olmaktan kurtulmuş, kimlik edinmiş, dillerini konuşturmuş, politik düşünce tarzını yakalamış olan toplumlardır.Dolayısıyla özgürlük bilinci gelişkin olanın dili politik düşünce eksenlidir. Hakikati ifade ederler. Politik düşünce gücüyle adaleti konuşur, toplumsal hukuku tesis eder, toplumsal değer yargısını korur, savunuculuğunu yaparlar. Özgür toplumda yetişen bireylerin dili ideolojiktir, politiktir! Düşünce olarak sistemlidir ve örgütlüdür. Öngörüleri güçlüdür. Öngörü ve yorum sanatıyla zamanın dilini, ruhunu konuşur. Geleceği ve yaşamı kurgulayan, onu inşa eden bir güce, otoriteye sahiptir. İkna gücü gelişkin, ret ve kabul ölçüleri net, insanın yüreğine, duygu ve ruhlarına dokunmayı bilen olgun duruşlarıyla toplumun beğeni ölçüleri olarak öne çıkarlar, kabul görürler. Haliyle toplumun özgürlük imkanlarını yaratıp gelişmede çok daha etkilidirler. Hem kendileri hem yaşadıkları toplum ve dünya insanlık ailesi için imkanlar yaratarak, özgürlük ve hakikatin yolunu aşan birer sembol olarak çizgi mücadelesine dönüşürler. Şüphesiz sadece özgür olan toplumlarda değil, özgür olmayan toplumlarda da kendi kendini yaratmak için politik-bilge bireyler çıkararak özgürlük yürüyüşünü başlatabilir ve amacına ulaştırabilirler.

11 A.Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu

12 A. Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu

Politika ve Özgürlük Sembolü Sokrates

Etik ve politika felsefesinin kurucusu, teorisyeni olarak kabul edilen Sokrates'le konumunu toparlarken, öncelikli olarak Sokrates'in tarihsel dayanağını oluşturan Kronos ve Prometheus'a dair birkaç noktayı açmakta fayda olsa gerek. Yunan mitolojisinin en eski tanrılarından olan Kronos, varlığı yokluğu tartışmalı bir halk olan ve daha çok mitolojik olarak kabul edilen Titanların soyundandır. Kronos, Titanların zaman tanrısıdır. Yunanca kökenli bir isim olan "krono", "zaman" anlamına gelmektedir. Günümüzde açılımı "Zaman Bilimi" olan "Kronoloji" kavramının kökeni olarak da bilinir.

Kronos, yaşadığı çağın zamanını temsil eder. O bir çağın, bir halkın zaman tanrısıdır. Lakin gün gelir oğul Zeus, babası Kronos'a karşı başkaldırır. Çatışır, savaşır. Zeus, babası Kronos'u yener. Kronos ölür. Zaman durur! Zeus ise, zamanı yenen ve zamana hükmeden tanrı olarak kabul edilmeye başlanır. Kronos'un yenilgisinde öncü Zeus çağın tanrısı olur. Yeni bir çağ ve yeni bir zaman devri başlar. Zeus'un başlattığı yeni zamanın ve dönenmin ruhu kötülüktür! Bu zamanda Zeus, Yunanlıların Ehrimenıdır! Pandora kutusundan kötülüğü yayarak Tiranlıların egemenlikçi ve maddi uygarlık döneminin anlayışını başlatır. Kronos ölür. Ama Titanların kötülüğe (Zeus'a) karşı direnişi devam eder. Prometheus bu direnişin öncülüğünü yapan kişidir. Yarı insan yarı tanrı konumundadır. Prometheus'un babası Kronos'la birlikte yenilmiş olan en önemli üç tanrıdan biridir. Prometheus ve ailesi Titan soyundandır. Prometheus kendisi başta olmak üzere babası ve kardeşleri, yani ailece Zeus'un gazabına uğramışlardır.

Özetle, Prometheus, meşalesini güneşten yakarak Kronos şahsında durmuş olan zaman yeniden başlatır. Ateşi, yani bilgiyi tanrılardan çaldığı gerekçesiyle cezalandırılır Prometheus, Kafkas Dağı'nda bir kayalığa zincirlenir. Zeus'un Prometheus'a musallat ettiği kartal, her gün gelir onun ciğerlerini yer. Fakat Zeus'un canlandırma sistemine karşılık Prometheus'un ciğerleri her gece yenilenir.

Prometheus'un öyküsünde öne çıkan temel öğeler, ateş, ışık, bilgi, direniş, ciğer, ölümsüzlük, bilgelik, kahramanlık, tanrılık vs. olgularıdır. Bu olgular iki ana tema olur, oluş ve zaman olgularında anlam bulurlar. Işık, bilge, bilgelik, tanrısallık olguları doğrudan zamana, ateş, diriliş, ciğer, kahramanlık vs. de oluşa karşılık gelirler. Teslimiyete karşı direnişi, zamansızlığa karşı ölümsüzlüğü, yok olmaya karşı yeniden oluşu, cehalete, iradesizliğe, durağanlığa ve suskunluğa karşı tanrısal bilgelikte tercih yapan Prometheus, kendi şahsında Titanların zamanını ölümsüzleştirir, yeniden başlatır ve yeni bir oluşumun abidesi olur. Oluş ve zaman Prometheus'la yeniden canlanır, devreye girer, gerisi artık Sokrates'in çağını beklemektedir!

Kronos "zamanı", Prometheus ise "oluşu" sembolize ederken, Sokrates onları politika ve özgürlük sahasına çekecektir. Bu anlamda Sokrates de yaptıklarıyla "politika ve özgürlüğü" sembolize edecektir. Sokrates, oluş-zaman politika ve özgürlük bilincini, ruhuna örgütleyerek Kronos ve Prometheus'un direniş geleneğini sürdürür. Zeus'a karşıtlığıyla bilinen Sokrates'in Titanların soyundan olması büyük bir olasılıktır. Onu Titanların soyundan saymak için tarihte belgelenmiş kimi veriler de mevcuttur. Sokrates, tıpkı Prometheus gibi bilgiyi halka dağıtan bir bilge insandır. Yunanlıların en önemli bilgesidir.

Yunan düşünürlerinin büyük çoğunluğu dolaylı dolaysız bilge Sokrates'in öğrencileridirler. Aristoteles Platon'un, Platon da Sokrates'in doğrudan öğrencisi olduğu bilinmektedir. Sokrates, politika felsefesinin kurucusu olarak politik düşünce tarzını temsil eder. O bunu yaparken kozmik düşünce tarzından yoksun değildir. Sokrates, sofist geleneğinin "ölçü-insan" felsefesine inanır. Doğu filozoflarının aksine o yönünü insana verir. İnsanı tanımlamadan, onu doğru bir yaşam akışına sokmadan, hayatı anlamlı kılacak bir bilinç ve düşünce gücüne ulaştırmadan koca evrenin peşine düşmenin yersiz ve sonuçsuz kalacağının farkında olan Sokrates, bilgece-erdemli bir duruşun "Kendini bil!" ilkesini hayata geçirir. Dolayısıyla Sokrates, "kozmik", "politik" ve "felsefik" düşünce gücünü birleştirerek hakikat yoksulluğunun özgürlük arayışına girişir. Yaptıklarıyla Sokrates, sadece etik ve politika teorisinin kurucusu değil, 2500 yıldır devam eden Yunan felsefe çağının bilge öncüsüdür de. Başlattığı felsefe çağının bilgesi olarak Zeus'un zaman devrini geriletip, yeni bir zaman

devrini başlatır. Sokrates'ten anlaşıldığı kadarıyla O, "kozmik zamanın insanı" olduğunun tamamen farkında gibidir!

Sokrates'te oluşumun başlangıç ilkesi ruhtur. "Ruh", varlığın asli kökenidir. Onda öncelikli olanın ruh olmasına rağmen varlığı bir bütün olarak algılar. Onun nazarında insan, varoluşun temel iki öğesi olan beden ve ruhtan meydana gelmiştir. İnsan; "beden ve ruh" "bir maddi bir manevi" boyutuyla "birleşik bir varlık" olarak gören Sokrates'e göre benliğine karşılık gelen, onu her ne ise o yapan öğe ya da bileşen ruhtur.[13]

Kozmolojik açıdan da Sokrates "yer-gök" ikilemini kabul eder. Bunu yaparken göğü "ruh", yeryüzünü de "beden" olarak tanımlar.[14] Sokrates'in kozmik düşünce felsefesinde ruh, bedene hakim olur. Bunu politik düşünce felsefesine de yansıtan Sokrates, gerçekte var olanın ruh olduğuna kanidir. O maddi olan her şeyin geçici olduğuna inanır. Buna göre, ruhun ölümsüzlüğü karşısında bedenin "araç" olmaktan başka bir şansı da yoktur. Zerdüşt ve Terzi Hemes'in ışık-ruh teorilerinde ifade edildiği üzere Sokrates'te maddeden kurtulan ruh, ölümsüzleşir. Ölümsüzleşmiş ruh için tüm sınırlar ortadan kalkar. Sınırsızlık ve sonsuzluk zamanı ruhun ölümsüzlük cevherine hakim olur. Sokrates'te maddeden kurtulma arayışında olan ruhun sembolü özgürlüktür!

Bu nedenle Atina sokaklarında başta gençler olmak üzere halka ve onların şahsında da insanlığa hakikatin bilgisini taşıyan Sokrates, insanları ruhlarını korumaya, özen göstermeye, ruhlarını terbiye ve tedavi etmeye çağırır. Dönemin cehaletine son vermek isteyen Sokrates, "incelenmemiş, sorguya çekilmemiş bir hayatın yaşanmaya değer olmadığını"[15] söyler. Sokrates'e göre, sorgulanmamış bir hayatın kıymeti harbiyesi yoktur. O, hayatı anlamlı kılmanın yolunu açmaya çalışır. İnsanın kendini gerçekleştirme haline "Eudaimonia", yani "Mutluluk" diyen Sokrates mutluğun da mutsuzluğun da kaynağının insan olduğuna işaret edecek, insanları bilgelik yolunda erdemli bir hayata teşvik eder. Onun bilgi anlayışı "erdem"dir. Diyalog ve soru sorma yöntemiyle de insanları politik düşünce zeminine çekerek, politika anlayışını örgütler. Politika anlayışıyla mutluluk ve özgürlüğe giden yolun ilke ve ölçülerini oluşturur. Sokrates'in politika, özgürlük ve ölümsüzlük ruhunun formülü, bilgi-erdem-mutluluk= Eudaimonia'dır!

Son olarak Sokrates, "gençleri baştan çıkartmak ve kentin tanrılarına inanmayıp yeni tanrılar icat etmek" suçlamasıyla ölüme mahkûm edilir. Tıpkı Prometheus'ta olduğu gibi af dilemesi şartına karşı çıkarak "af dilemez", teslimiyeti kabul etmez. Orpheusçu bir aziz olduğu söylenen Sokrates, ruhun ölümsüzlüğüne inanan biri olarak zaman dışı bir azap[16] korkusunda değildi. Ruh gücüne de inanan Sokrates ölüme giderken bile mutluydu. Çünkü o ruhunu maddeden kurtulacağına ve ölümsüzleşip zamana karışacağına inanıyordu.

Konumuzun başlığı olan "Oluş-Zaman Düzleminde Politika ve Özgürlük" yorumunu şöyle toparlayabilir: Sokrates, Kronos'un zaman ruhunu; Prometheus'un oluşum gücünü çağın politika ve özgürlük ruhuyla taçlandırır. Kronos "zaman", Prometheus "oluş", Sokrates "politika ve özgürlük" sembolü demektir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

13 Ahmet Cevizci,Felsefe Tarihi,sy. 76

14 **Bertrand Russsel,Batı Felsefe Tarihi, 1.Cilt,sy220**

15 Ahmet Cevizci,Felsefeye Giriş,sy. 41

16 Bertrand Russel,Batı Felsefe Tarihi,1.Cilt,sy. 218

Devletin Oluşumu ve Politik Alana Hegemonyası

Çiçek Otlu

Platon'a göre devlet "büyütülmüş insan" iken, Thomas Hobbes "doğal olmayan yapay ama zorunlu bir cisim", Hegel "kutsallığın veya ilahi fikrin yeryüzündeki yansıması", Gramsci "sivil toplum ile siyasal toplumun, hegemonya ile egemenliğin diyalektik bütünlüğü", Bakunin ise "ders çıkarılması gereken kötülük" diye tarif eder. Lenin de "tek uğraşı yönetmek olan ve yönetmek için de başka insanların iradesini zorla baskı altına alacak özel aygıt" olarak tanımlar. Devlet, sınıflar ve toplumlar üzerinde hegemonya kuran, baskı altına alan bir araç mıdır? Devlet, toplumun hizmetine sunulabilecek midir? Devlet mutlak ve sonsuz mudur? Devletin sönümlenmesi ve yok olması mümkün müdür? Devletin tanımı ve sönümlenmesi tartışmaları sosyalist hareket içerisinde geçmişten bugüne kadar tartışma konusu olmuş, devrim sonrası kurulacak devlet iktidarının niteliği birçok partinin programını, stratejisini oluşturur.

Devletin oluşumu ve biçimi konusu ilk defa Platon'un yazdığı "Devlet" eserinde yer alır. Platon'a göre beş insan çeşidi vardır. Her insanın karşılığında da bir devlet biçimi olduğunu belirtir. "Aristokrasi", "timokrasi", "oligarşi", "demokrasi" ve "tiranlık". Platon'u Hobbes, Hobbes'i de Hegel takip eder. Bunların felsefi idealizminin anlatışına göre devlet, herkesin herkese karşı savaştığı, belli kuralların olmadığı tutku ve içgüdülerin yönettiği toplum hiyerarşisi hakimdir. Devlet öncesi toplumlar insan aklına uygun olmayan 'olumsuz', 'yabani' bir aşamaydı. Devletin oluşumu ise toplumların 'aklına' uygun bir aşama olarak kabul gördü. Alman filozofu Hegel yazdığı "Hukuk Felsefesi"ndeki devlet modeli fikri; bireyin bütün maddi-ekonomik ilişkilerini içerdiği için devlet siyasal toplumun içinde kaybolmaktadır. Yani devlet, siyasal egemenlik aracı olan bir güç olarak değil, toplumsal-tarihsel evrimin nihai amacı olarak görülmekte ve bu durumda da mutlak ve sonsuz olma iddiası yüklenmektedir.

Hegel toplumu düzenleyenin devlet olmadığını devleti düzenleyenin toplum olduğunu iddia eder. Marx, Hegel'in toplum ve devlet ilişkisini anlatmaya çalıştığı bu düşünce tarzını "1844 Elyazmaları" ve "Alman İdeolojisi" kitaplarında tarihsel maddecilik teorisi yöntemiyle eleştirir. Marx'ın yönteminde ütopizm yoktur. Eski toplumun bağrından yeninin doğuşunu inceler ve pratik sonuçlar çıkarır. Marx, toplumsal işbölümünü, mülkiyet biçimlerini, sınıfları ve egemenlik sistemlerini, hukuk ve ideolojinin ortaya çıktığı koşulları maddeci tarih anlayışı içinde açıklar.

Günümüze kadar oluşan beş üretim biçimini (ilkel komünal toplum, kölelik, feodalizm, kapitalizm ve sosyalizm) nasıl ve hangi süreçler sonunda birbirlerinin yerine geçtiğini açıklamaya çalışır. Sonuçta bu üretim biçimleri birdenbire birbirini yerine geçmemektedir. Belli bir gelişim ve değişim süreçleri çözümlenmeli, yeniden üretim biçimleri tartışılmalı, geçiş dönemlerinin nasıl olduğu kavranmalıdır.

Marksist bakış açısına göre devlet; belirli bir gelişme aşamasında toplumun ürünüdür. Toplumun içinden doğan bu güç özel mülkiyet ilişkilerinin oluşmasıyla toplumun üstüne çıkar. Topluma yabancılaşır. Bu durum sınıfların kendi arasında çelişki içine girdiğini, uzlaşmaz karşıtlıklara bölündüğünün göstergesidir. Toplumun üstünde duran bu siyasi aygıt, sınıf çelişkilerini kendi belirlediği düzen sınırları içinde tutması gereksiniminden doğduğu

için egemen olan sınıfın devletidir. Bundan dolayı gelişen sınıf çelişkilerini egemenler lehine çözme işlevine sahiptir. Egemen olan sınıfın çıkarlarını, egemenliğini koruyan ve sürekliliğini sağlayan, işçi sınıfı ve ezilenlerin saldırılarına karşı koruyan bir baskı aracıdır.

Tarihsel materyalist yönteme göre, toplumun üretici güçleri var olan üretim ve mülkiyet ilişkileriyle çelişirler. Bu çelişkili durum toplumsal devrimlerin oluşmasının önkoşulunu hazırlar. Devlet, nasıl ki belli koşulların oluşmasıyla ortaya çıktıysa; onu var eden tarihsel koşullar ortadan kalktığı zaman ortadan kalkacaktır. Bu bakış açısı, Hegel'in savunduğu mutlak ve sonsuz bir yapı olduğu fikrini baş aşağı etmektedir.

Sınıflı Toplumlar ve Devletin Ortaya Çıkışı

Marx ve Engels, insanlığın yazılı tarihi öncesi sınıf karşıtlıklarının ve devletin olmadığı "ilkel komünal" toplulukların olduğunu belirtirler. Kan, dil, örf, adet birlikleri üzerinden kurulan topluluklar göçebe halinde yaşamaktadır. İşbölümü aile içerisinde kadın-erkek arasında gelişmiştir. Klan sistemi egemendir. İlkel komünal toplulukta özel mülkiyet, sınıf ve devlet unsurları yoktur. Geçici olarak yerleşilen toprağın mülkiyeti topluluğa aittir. Hiçbir birey toprak üzerinde mülkiyet hakkına sahip değildir. Üretim komünün ihtiyacını ve varlığını sürdürmesi için yapılır.

Tarımsal üretime geçilmesiyle ve hayvanların evcilleştirilmesiyle mülkiyet ilişkileri ortaya çıktı. Bu toplumlarda işbölümü ve değiş-tokuşun gelişmesiyle ilkel topluluklardaki üretim ve toplumsal ilişkilerde çözülme yaşandı. Nüfusun bir süre sonra çoğalması sonucu ihtiyaçlar arttığından dolayı kabile reisleri ve şefler savaşlar ya da anlaşmalar yoluyla kendi içlerinde birleştiler. Özel mülkiyetin doğuşu ile yurttaşlar-köleler sınıfı oluştu ve devlet ortaya çıktı. Köleci üretim tarzının en somut örneği Antik Yunan ve Roma'da yaşandı.

Kentte, artık ürünün tamamı toprağın özel mülkiyetine sahip özgür üreticilerin ellerinde birikmekteydi. Artık ürünün birikimi, komün içinde iş bölümünün ve ürünlerin mübadelesinin gelişmesine yol açtı. Bu durum pazar için üretimi oluşturdu. Pazar için üretimin gerçekleşmesi için yaygın köle emeği kullanıldı. Oluşan zenginlik ve servet birikimi özgür yurttaşlar arasında bir hiyerarşi yarattı. Üretim ilişkileri temelinde toplum toprak/köle sahipleri, köleler diye keskin bir biçimde ikiye ayrıldı. Roma İmpartorluğu'nun fetihlerini artırması, fethettiği yerlerde köle emeğinin yaygın kullanılması inanılmaz bir servet birikimi yarattı. Toprak sahipleri ekonomik gücünü güvence altına almak için devlete bağlı merkezi düzeyde örgütlenmiş askeri bir güç kurdular.

"Kentin basit topluluklarını koruyan 'silahlı halk' devlet otoritelerinin hizmetinde halka karşı 'kamu gücü' kullanan ordulara dönüştü."[1] Devlet, Latince "status" kelimesinden türemiştir. 13. Yüzyılda kullanıldığı anlamda status bir kişinin veya bir şeyin durum, pozisyon ve şartlarına işaret eden bir kavramdır. Giderek 16. Yüzyıldan itibaren ülkenin siyasal yönetim organizasyonunu tanımladı. Geleneksel devletten merkezi devlete kadar üretim ilişkilerinin belirlediği devlet yapıları oluştu. Devletin egemen bir güç olarak ortaya çıkmasının sebebi feodal sistemdeki lokal otorite olan güç merkezlerinin tek bir merkezde birleşmesiydi. Sınıfın bölünmesi ve tabakalaşması sonucu her çağda toplumsal üretim tarzı ve işbölümü oluşmuştur. Üretim tarzının ve işbölümünün köklü değişimi, sınıfların yapısı da değiştirir.

15. Yüzyıldan itibaren feodal üretimde, kentlerdeki lonca sistemi, yerini manifaktür düzene bıraktı. Üretilen ürünlere talebin artması sonucu, büyük ölçekli sanayi oluştu. Feodal sistemin çözülmesiyle birlikte serfler kırlardan kentlere gelmeye ve mülksüzleştirilen zanaatkârlar kurulan sanayi tesislerinde çalışmaya başladılar. Yeni kıtaların keşfi, denizciliğin gelişmesiyle birlikte dünya pazarı oluştu. Bu gelişmelerin sonucunda ekonomik gücü ele geçiren burjuvazi siyasi gücü de eline geçirdi. Üretim araçlarını ve mülkiyeti merkezileştirdi. Ulus-devletin merkezileşmesiyle egemen sınıflar çıkarları doğrultusunda tek bir gümrük tarifesi oluşturdular. Kapitalist sistemde üretim ve mülkiyet ilişkileri içerisinde sermayenin gelişmesiyle doğru orantılı

1 Friedrich Engels, Anti-Düring, Sol Yayınları, çeviren Kenan Somer, s.295-296.

olarak işçi sınıfı gelişti. Burjuvazi tarafından işçi sınıfı mülksüzleştirildi ve işçiler kurulan fabrikalarda kalabalık çalışmaya başlandı. İki toplumsal sınıf iki düşman kampına bölündü.

Devletin Politik Alana Müdahalesi

Politikanın en eski anlamı yönetmektir. Politika, ilkel komünal toplulukta hayatı örgütlemek, düzeni sürdürmek ve şeyleri yönetmekti. Komün topluluğu bilgeler, önderler ve şefler tarafından komünal bir şekilde yönetilmekteydi. Politika bu dönemde topluma yabancılaşan, dışsallaşan ve araçsallaşan bir olgu değildi. Kendi içerisinde bir hiyerarşi yaratmıyordu. Politika, toplumu yöneten değil, toplumun kendini yönettiği bir araçtı. İlkel komünal toplumda belirleyici olan komünal ilişkidir, sınıflı toplumlarda ise yönetme ilişkisidir.İnsanlığın toplumsal örgütlenmeden siyasal örgütlenme biçimine geçişini bir zorunluluk haline getiren temel unsur, özel mülkiyet olmuştur. Bu durum oluşunca politika toplumun kendini ve şeyleri yönettiği bir unsur olmaktan çıkmış, bir sınıfın üzerinde zora dayalı egemenliğinin yönetim biçimi haline gelmiştir.

Lenin, ***"politikayı devlet işlerine, yönetimine, devlet faaliyetlerinin biçim, görev ve içeriğinin belirlenmesine karışmak, belirlemek"*** diye tanımlarken, en kısa ve net bir şekilde "Politika ekonominin yoğunlaşmış halidir" der. Devlet, kendisini oluşturan "üst yapı" kurumları (hukuk, din, felsefe, sanat vb.) ile çıkarına hizmet ettiği belli sınıf ya da sınıfların diğer ezilen sınıflar üzerindeki zora dayalı aygıtıdır. Toplumun özel mülkiyet üzerinden sınıflara bölünmesi, devletler aygıtının ortaya çıkması vb. hepsi bu ekonomik temel üzerine şekillenir. Her politika açıktan ya da örtülü olarak ekonomik çıkarları yansıtır. Politikanın oluşumunda devlet/iktidar ilişkisi belirleyicidir. İktidar, yapısal kurumların toplum üzerindeki etkilerini, mücadele eden sınıflar arasındaki ilişkilerini, hegemonyasını anlatır.

Sermaye Birikimi Siyasal Gücü Yaratır

Kapitalist sistemde siyasal gücü özel mülkiyet ilişkileri oluşturur. Üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, siyasal gücün de sahibidir. Egemen sınıfın mülkiyet sahibi olmasını sağlayan durum sermaye birikimidir. Burjuvazi işçi sınıfının mülk sahibi olmasını ve kendi geçim araçlarına ulaşmasına engel olur. Üretim araçlarından yoksun bırakılan işçi, burjuvazi ile anlaşma yoluna giderek emek gücünü belli bir ücret karşılığı satar. İşçinin emek gücünün değeri ile sermaye sahibi adına çalışırken harcadığı emeğin değeri arasındaki fark artı-değeri oluşturur.

Marx, 1844 yılında kaleme aldığı "El Yazmaları"nda mülkiyet sahibiyle işçi arasındaki gizlenen emek sömürüsünü ortaya koydu. İşçi ürettiği nesneye yabancılaştı, kölesi oldu. Sermaye sahibi, işçinin yaşaması için çalışması gerektiğini gizler. İşçi sınıfına tanınan özgürlük ve eşitlik egemen sınıfın çıkarları esas alınarak belirlenir. İşçi sınıfı emeğinin karşılığında yaşamını idame edebilecek kadar ücret alır. Aldığı ücret yaşamasını sağladığı için çoğunlukla mülk edinmesi imkansız gibidir.

"İşçi ne kadar çok servet üretse, üretiminin gücü ve kapsamı ne kadar artsa, kendisi de o kadar yoksullaşır. Ne kadar çok meta yaratırsa, kendisi de bir meta olarak o kadar ucuzlar. Şeyler dünyasının artan değeriyle doğrudan doğruya orantılı olarak insanlar dünyası değersizleşir. Emek yalnız meta üretmez; kendini ve meta olarak işçiyi de üretir ve bunu meta ürettiği oranda gerçekleştirir."[2]

İşçi hayatta kalmak için kölece çalışmak zorundadır. Zorun başladığı yerde işçi sınıfının, ezilenlerin özgürlüğü de biter. İşçi sınıfının özgürlüğünü oluşturan koşullar ancak mülkiyetin ortadan kalkmasıyla mümkündür. Sermaye ile işçi sınıfı arasındaki bu sömürü ilişkisi kapitalist toplumdaki iki sınıfın arasındaki çelişkinin derinleşmesini sağlar. Kapitalist sistemdeki üretim ilişkileri sonucu merkezileşen devlet yapısı sermaye birikim sürecinin koşullarının devamını egemen sınıflar lehine yasalarla güvence altına alır. ***"Emekçiler, proleterlere ve emekçilerin araçları da sermaye durumuna dönüştükten, kapitalist üretim biçimi ayaklarını yere bastıktan sonra emeğin bundan sonraki toplumsallaşması, toprağın ve öbür üretim araçlarının bundan sonraki dönüşümü, yani özel mülk sahiplerinin bundan sonraki mülksüzleştirilmesi yeni***

---

2 Kral Marx, Elyazmaları Payel yayınları, çeviren Murat Belge, s. 67.

bir biçim alır. Şimdi mülksüzleştirilecek olan kimse kendi hesabına çalışan emekçi değil, birçok emekçiyi sömüren kapitalisttir. Bu mülksüzleştirme kapitalist üretimin kendi içinde taşıdığı yasaların işlemesiyle, sermayenin merkezileşmesiyle gerçekleşir.”[3]

Başka bir ifadeyle kapitalizmin doğası ve hareketin yasası gereği, artık değerin değerlenmesi, başka yerde üretilen artık değerin varlığını gerekli kılar. Birbiriyle ilişki ve çelişki halindeki birden fazla sermayenin rekabeti yatırım yapmayı zorunlu hale getirir. Bu durum sermaye birikimine neden olur. Sermayenin belli tekeller arasında merkezileşmesine yol açan bu ilişki durumu daha güçsüz, daha küçük sermaye gruplarını yok eder.

Burjuva Devletin Gerçek Yüzü

Devlet, sınıf çelişkilerini dizginleme, bastırma ihtiyacından doğduğu için toplumsal çatışmaların ekonomik olarak en güçlü ve egemen olan sınıfın devletidir. Bundan dolayı siyasetten de egemen sınıf haline gelir.

Devlet toplumsal sınıfların üstünde, tüm kesimlere eşit mesafede, bağımsız bir yapı olduğu fikri genel olarak kabul görmektedir. Devletin yürütmesi bütün burjuva egemen sınıfın genel işleri yöneten ve yürüten bir yapıdan başka bir şey değildir. Çünkü devlet yapısının sürekliliğini koruması demek kapitalist üretim ilişkilerinin ve sermayenin korunması demektir. Sınıflı toplumların ilişki biçiminden dolayı devlet özerk değildir. Sadece özerk görünümündedir.

“Özel mülkiyetin topluluktan ayrılıp kopmasıyla birlikte devlet, burjuva toplumunun yanı sıra ve burjuva toplumunun dışında tamamen ayrı bir varlık haline geldi. Ancak bu devlet, burjuvazinin hem içsel hem de dışsal amaçları nedeniyle, kendi mülklerini ve çıkarlarını karşılıklı olarak güvence altına almak için benimsemek zorunda kaldığı örgütlenme biçiminden başka bir şey değildir.”[4] Tarihin bazı dönemlerinde savaşan sınıfların birbirilerini dengeledikleri dönemlerde devlet erki görünüşte aracı olarak o an için her ikisine de karşı bağımsızlık kazandığı olmuştur. Örneğin; 17. ve 18. yüzyılın mutlak monarşileri, Fransa’daki 1. ve 2. imparatorluk Bonapartizmi, Almanya’da Bismarck, Rusya’daki Kerenski hükümeti böyleydi. Burjuva topluma özgü merkezileşmiş devlet erki, mutlakiyetin devrilmesi döneminde ortaya çıktı. Avrupa’nın burjuva devrimleri boyunca bu aygıt sayesinde köylülerin, zanaatçıların, tüccarların durumunu halkın üstüne çıkarmış, nispeten rahat, saygın görevler sağlayarak, burjuva sınıfın safına çekti.Kapitalist sistem, azınlık olan ezen/sömürücü sınıfın, ezilenlerin üzerindeki hegemonyasına dayanır. Bu hegemonyanın sürekli olması, sermayenin çıkarlarını koruması bakımından ordu ve bürokrasi gereklidir. Devlet işleri olarak adlandırılan kamu işleri burjuva düzenin çıkarlarını kollayan, yukarıdan aşağıya hiyerarşik bir piramit biçiminde örgütlenmiş daimi bürokratik kurumlar tarafından yürütülür.

Devlet Bir Baskı Aygıtıdır

“Modern devletin yürütme gücü, bütün burjuvazinin ortak işlerini idare eden bir komiteden başka bir şey değildir” diye tanımlar Marx “Komünist Manifesto”da devleti. Devlet iktidarı süreç içinde sermayenin emek üzerindeki ulusal iktidarı, toplumu köleleştiren örgütlenmiş ve merkezi bir güç, bir sınıfın egemenliğini koruyan aygıt niteliği kazandı. Sınıf savaşımlarında ilerleme gösteren her devrimden sonra devlet iktidarının baskıcı ve zor niteliği daha çok ortaya çıkar.

Devlet, geniş kesimlerin sisteme entegrasyonunu sağlayan hapishane, ordu ve polis gibi zor mekanizmalarının veya bastırıcı organların yanı sıra sistemle bütünleştirici manevi baskı aletleri eğitim, din ve parlamenter yapılara sahiptir. Toplumun sistemle uzlaşmasına ve uyumlu hale gelmesine yarayan bu mekanizmalar, devletin aynı zamanda toplumun karşısında yer alan bir baskı aygıtı olduğunu gizlemesine hizmet eder. Devletin halkı koruduğu, haklarını savunduğu genel olarak hakim bir düşüncedir. Devletin halka karşı işlediği suçlar, devletle ilişkilendirilmez. Daha çok “gizli, derinlerde” başka bir güç tarafından yapıldığı algısı yaratılır. Devlet halkın gözünde en değerli, kutsal

3 Friedrich Engels, Anti-Düring, Sol Yayınları, çeviren Kenan Somer, s.229.

4 Karl Marx, Friedrich Engels, Alman İdeolojisi, Evrensel Basım Yayın, çeviren Tonguç Ok, Olcay Geridönmez, s.65.

varlık olarak kabul edilmesi istenir. Ona karşı, onun egemenliğini, bekasını tehlikeye atacak hiçbir toplantı, eylem, ifade ve örgütlenme yapılmasına izin verilmemektedir. Parlamento belli bir yıl içerisinde yapılan seçimlere dayanır.

Ezilenler seçme ve seçilme gibi demokratik haklara sahiptir. Bu hakkı kullanırken kendilerini diğer seçime kadar hangi burjuva veya faşist partinin yöneteceğine, boyunduruk altına alacağına karar verir. Lenin'e göre; ***"kapitalist sistemin varlığını sağlayan burjuva demokrasi çoğunluğun bir avuç azınlık tarafından baskı altına alınmasıdır."***

Devletin ihtiyaç duyduğu kaynakların, bütçenin oluşturulması, vergiler, devletin borçlanması veya para basması kapitalist sömürü ilişkilerinden ayrı görülmektedir. Devletin gelirleri konut, elektrik, su, doğalgaz, internet, telefon, temel tüketim maddeleri vs. üzerinden bireylerin vergilendirilmesiyle toplanır. Bu oluşturan devlet bütçesiyle devlet mekanizmasını oluşturan bürokratların, memurların ücretleri ödenir. Savaş giderleri karşılanır. İşçiler bu yüksek vergiler nedeniyle alım gücü düşer ve asgari ücretine zam ister. Taleplerinin kabul edilmesi için sınıf mücadelesine girer. Sınıf güçlerinin dengesi devletin gelirlerinin artması için var olan manevra alanını belirler. Topluma hizmet aracı olarak doğan devlet aygıtı özerkleştikçe, egemen sınıflar kendi amaçları, çıkarları için zor, ideolojik aygıtları ve rıza üreten araçları toplumun karşısına diker. Devlet yönettiği topluma yabancılaşır. Emek, cins, doğa sömürüsü katmerleşir. Ezilen ulusların inkarı ve sömürüsü artar. Egemen sınıf kendi çıkarları doğrultusunda devletin ezilenler üzerindeki politikasını belirlemesini, yönetmesini ister. Siyasal iktidar, uzlaşmaz karşıtlığın ve çelişkilerin dışavurumudur. Toplumda yaşadığı koşulları, kendisine sınırlı tanınan hakları kabul etmeyen toplumsal kesimlerin bastırılması gereklidir. Toplumdaki sınıf karşıtlığı, cins ve ulusal çelişki uzlaşmazdır. Devletin işi, toplumdaki uzlaşmaz öğeleri zorla uzlaştırmaktır, bastırmaktır. Eylem, söz, ifade ve örgütlenme özgürlüğü gibi haklar kapitalist sistemde devletin egemenliğini ve sermayenin çıkarlarını tehdit etmediği sürece kullanılabilir haklardır. Burjuvazi güvenliğini tehdit ettiğini düşündüğü andan itibaren bu hakları çeşitli engellerle kullanılmasını yasaklar. İşçi sınıfı ve diğer toplumsal kesimlerin mücadelesi yükseldiği dönemlerde ancak kaydedilen haklar yeniden kazanılır. Gerçekten de kapitalist toplumda seçme, seçilme, toplantı, eylem, söz, örgütlenme, grev, kadınların kazandığı hakların tümü büyük mücadeleler, emekler ve bedeller sonucu elde edilmiştir.

Proletarya Diktatörlüğü ve Devletin Parçalanması

Marx, "Bütün siyasal devrimler, bu makineyi kıracakları yerde, yetkinleştirmekten başka bir şey yapmadılar" diyerek durumu net bir şekilde açıklar. Marksist bakış açısına göre, devlet aygıtı mutlaka parçalamalıdır. Eğer devlet, sınıflar arasındaki çelişkilerin uzlaşmaz olduğu gerçeğinden doğduysa ezilen sınıf şiddete dayanan bir devrim olmadan özgürleşemez. Bu da yeterli değildir. Çünkü devletin egemen sınıf tarafından yaratılmış bulunan devlet bürokrasisi ve askeri aygıtı parçalanmadıkça özgürlük olanaksızıdır. Devlet, bir şiddet tekelidir. Bu sayede toplumu bir arada tutar, onu uzlaştırır.

Sınıf karşıtlığı geliştikçe, devlet erki işçi sınıfını daha fazla ezmek için bir kamu erki, bir sınıfın egemenliğinin mekanizması haline geldi. Sınıf mücadelesinde bir ilerlemeyi gösteren her devrimden sonra devlet iktidarının salt baskıcı karakteri gittikçe daha açık ortaya çıktı. Bu baskıcı aygıtı ortadan kaldıracak, yerine proletarya diktatörlüğünü kuracak olan işçi sınıfıdır. Bu aygıtın yerine kurulacak olan işçi devletinin özelliği çoğunluğun azınlığın üzerinde egemenlik kurulması, işçi-emekçi meclislerinin oluşması, proleter demokrasinin inşa edilmesidir. Ezen sınıf halkın çoğunluğu olduğundan dolayı özel bir baskı erki gerekli değildir. Lenin de sıradan insanların devlet mekanizmasını idare edebileceği, herkesin yönetime katıldığı, bürokrasinin, ordunun olmadığı bir işçi devletini tanımladı. Teknolojinin gelişimi devlet işlerini "işçi ücreti" karşılığında yapabilecek düzeye getirilmesi önemlidir. Bu tip önlemler işçi ve diğer ezilenler arasındaki çıkarları birleştirir. Sosyalizme giden köprü olur. Ama asıl önemlisi özel mülkiyetin toplumsal mülkiyet

haline gelmesiyle ancak devlet proleterleşir. Lenin, "Nisan Tezleri"nde Komün'den 40 yıl sonra Rusya'da gerçekleşen 1905 ve 1917 devrimlerinde işçi sınıfının komün tipinde bir devlet kurduğuna işaret etti: ***"Artık kelimenin gerçek anlamıyla, daha şimdiden gerçek anlamda bir devlet olmayan devleti gösteriyorlar. Bu devlet, halktan ayrı ordunun ve polisin yerine halkın kendisinin doğrudan ve dolaysız silahlanmasını geçiren Paris Komünü tipi bir devlettir."***

Proletarya diktatörlüğünde henüz kapitalist sistemden devralınan yöneten-yönetilen ayrımı ortadan kalkmış değildir. Çünkü işçi sınıfı, burjuvazinin yöneten konumuna son verirken, kendisi yöneten sınıf haline gelir. Kapitalizm dünya ölçeğinde tasfiye edildiği bir mücadele dönemidir. Özellikle bu mücadele döneminde devlet bürokrasisi oluşturan parlamentarizmin kaldırılması önemlidir. Bildiğimiz tarzda olmasa da proletarya diktatörlüğünde de "parlamento" olacaktır. Sorun parlamentonun olması değildir, onun işlevi ve oynadığı rolüdür. Temsili organlarda gereksiz konuşmaların, çalışmaların yapılmadığı işçi sınıfı ve ezilenlerin çıkarlarının korunduğu bir çalışmanın yapılmasıdır. Parlamentolar yerine yargı ve tartışmaların özgür olduğu organlar kurulacaktır. Temsili organlar kalır ama yasama ve yürütme organlarının ayrılması yoktur. Bu parlamentonun olmadığı bir demokrasidir.

Bürokrasinin birden ortadan kalkmasının koşulu, onu ortaya çıkaran devlet mekanizmalarının ortadan kaldırılmasıyla mümkündür. Devlet memurlarının basit bir uygulayıcı, mütevazı bir ücret alan işçi haline gelmesi ile zamanla bu işlerin herkes tarafından yapılmasının sağlanmasıyla, kafa-kol arasındaki emek ayrımının ortadan kalkmasıyla devlet bürokrasisi de yok olacaktır.Geçiş sürecinde halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması, mesela evlerin küçük bir para karşılığında ailelere verilmesi, bu paraların toplanması, belirli bir denetim ve evlerin tahsisinin belli kuralların konulmasını öngörür. Bunlar bir devlet biçimini gerektirir ama bürokratik, askeri bir aygıtı gerektirmez.

Evlerin parasız verilmesinin mümkün olacağı koşullara geçiş devletinin "sönüp gitmesiyle" bağlantılıdır. Engels, işçi sınıfının kapitalist toplumu ortadan kaldırmasıyla, bütün sınıfsal farklılıkların ve özel mülkiyeti oluşturan koşulların ortadan kalkacağını ve bunların sonucunda da devletin kendiliğinden sönümleneceğini anlatır. Artık baskı altında tutulacak hiçbir toplumsal sınıf kalmayınca, herkesin ihtiyacına göre üretim yapılınca, baskı altına alınacak hiçbir şey kalmaz, özel bir baskı gücü, yani devlet zorunlu olmaktan çıkar. Devlet iktidarının toplumsal ilişkilere müdahalesi, üretim araçlarına toplum adına el koyması gereksiz hale gelir. Kişiler üzerinde yönetimin yerini, şeylerin yönetimi ve üretim süreçlerinin yönetimi alır.

Dolayısıyla sınıflı toplum sisteminin devam etmesini sağlayan üretim ilişkileri ve devlet yapısı ortadan kalktığında, sınıfsız, halkların özgür ve eşit olduğu, sömürüsüz, kadın özgürlükçü yeni bir toplumun inşası sağlanacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

İdeolojiler Öldü Mü?

Muhammed İnal

Giriş

Toplumsal bilinçte ve ideolojiler kategorisinde serüveni en ilginç kavramlardan biridir ideoloji. İde'lerin neden lojikleştirilmeye ihtiyaç duyduğu ve logosla gerçekten ne kadar ilişkili olduğu da ayrı bir tartışma konusu. Ancak sistemsel kaosun ve mücadelelerin en yakın ve yakıcı tarzda yaşandığı günümüzde ideoloji kavramı ve tarihsel içerikleri önemli bir tartışma konusudur.

Bu yazıda "ideolojilerin öldüğü ve tarihin sonuna geldiği" tezleri kapsamında ideoloji kavramı ele alınacak ve toplumsal özgürlük idealleri bağlamında 19 ve 20. yüzyıl ideolojilerinin temel sorunsalları sadece ana başlıklar halinde incelenmeye çalışılacaktır. Özellikle sistem karşıtı hareketler açısından ideoloji, politika ve özgürlük kavramlarının hâkim paradigmadan kopuşu ve ideolojinin 20. yüzyıl büyük anlatılarıyla ilişkileri yeniden tartışılmak durumundadır. Birinci bölümde, ideolojinin serüveni ile kavramın içeriği ele alınmakta; ikinci bölümde ise kapitalizme alternatif olma iddiası taşıyan yapıların ideoloji ve politika ekseninde yaşadıkları temel sorunlar bağlamında özgürlük ideallerine ne kadar cevap olabildikleri incelenmeye çalışılacaktır.

1- İdeolojinin Serüveni

19. yüzyıl çok ideal bir biçimde "ideolojiler çağı" olarak tanımlandı. Fakat bu çağın bitiminden hemen sonra 20. yüzyılın ikinci yarısına bile gelinmeden ideolojilerin öldüğü iddia edildi. Her iki söylemin çarpıcılığı ve yol açtığı tartışmalar ilginçtir. Bilimsel gelişmelerin doruk yaptığı ve bilimin her sorunun devası olduğu yönündeki aydınlanmacı aklın egemen olduğu bir dönemdir. Tüm geleneksel düşünce ve inanç kalıplarının aşınmış olduğu ve bu çağın artık pre-modern inanç-zihniyet kalıplarına ihtiyaç duymadan "fikirler bilimi" ile yaşamın sürdürebileceği iddiası -muhalefetlerin tüm itirazlarına rağmen- makul karşılanabilir. Ancak binlerce yıl süren dinler çağının uzunluğu ve etkililiği göz önüne getirildiğinde 19. yüzyıl ortalarında ilan edilen ideolojiler çağının neden modern bilim ve teknik gelişimin doruğu sayılan 20. yüzyılın bitmesini bile beklemeden sona erdiği ciddi bir şekilde tartışılmalıdır. İfadenin örtük anlamı kadar zahiri boyutları da ilgi çekicidir.

Her bir kavram, bir toplumsal zihniyetin ürünüdür ve inşa edilmiş gerçeklerdir. Bu inşanın düşünsel kategoride olması, gerçekliğini zedelemediği gibi daha ziyade önemli kılar. Kavramların bir inşa süreci içinde gelişimi ve farklılaşması, zenginleşmesi ve zayıflaması, hatta karakter değiştirmesi de mümkündür. Zaten kavramsal yapıların varlıklarını devam ettirmeleri, ancak yeniden tanımlama yoluyla toplumsal inşada kalmalarına bağlıdır.

18. yüzyıl sonlarında Destutt de Tracy, toplumsal fikirlerin oluşum süreçlerini, kaynaklarını ve hareket tarzlarını inceleyecek bir bilim dalı olarak ilan eder ideolojiyi. İdealler (fikirler) bilimi ile topluma hâkim olan fikirler, bilimsel analize tabi tutulabilecek ve toplumun yeniden biçimlendirilmesi amacıyla kullanılabilecektir.[1] Her gün yeni bir bilim dalının kuruluşunu ve özerkliğini ilan ettiği bir dönemde fikirleri inceleyen bir bilim dalının çıkışı doğaldır. Ama bu kavram ve etrafında gelişen tartışmalar neredeyse bütün bir 19 ve 20. yüzyılı etkiler. Fikirleri incelemek

1 Felsefe Sözlüğü, Ahmet Cevizci, "ideoloji" maddesi, Paradigma Yayınları

ve gerekirse topluma hâkim olan fikirlere yön vererek, topluma da yön verebilmek oldukça etkili bir iddia olarak yer alır. Bu yönüyle ideoloji kavramının ilk çıkışının bir "iktidar mühendisliği" olarak tasarlandığı söylenebilir. Fakat bu aynı zamanda çok güçlü bir aydınlanmacı aklın varlığını da işaret eder. Zira aydınlanmacı akla göre insanlık; aydınlanmayla beraber eski çağın, çocukluk korkularının ürünü olan inanç ve dinden kurtulmuş ve ilk sefer aklını kullanarak yaşamına yön verebilecek rüşte ulaşmıştır. O, artık inanca değil, bilime ve fikirlere dayalı olarak yaşamını sürdürebilecektir. Bu nedenle ideoloji yani fikirler bilimi yeniçağın dininin adı olur.

Her bir kavram, bir toplumsal zihniyetin ürünüdür ve inşa edilmiş gerçeklerdir

Belki de modern dönemin siyasal yapılarında ilk "ideolojik kurum" olan "Institut de France", Napolyon tarafından desteklendi. Bu kuruluşun amacı, kuruluş bildirisinde de yer aldığı gibi fikirler bilim aracılığıyla, Hegel'in "tanrının yeryüzündeki yürüyüşü" olarak adlandırdığı yeni ulus devlet formunu topluma kabul ettirmek idi. Aynı şekilde Napolyon, kendi fikir bilimi dışında kalan ideolojilere de "karşı ideoloji" tanımını yapıştırarak kötülemiştir de. Ona göre ideolojiler, güzel Fransa'nın başına gelen tüm musibetlerin kaynağı idiler.[2]

İdeoloji kavramının toplumsal dinamik içinde önem kazanması kadar olumsuz bir içerikle tanımlanması da esas olarak kapitalizme karşı işçi sınıfı mücadeleleri ve çatışmasının yükselmesiyle oldu. Marks'ın ideoloji tanımlaması, muhtemelen hayatının sonunda kimi değişimlere gitmişse de genel olarak olumsuzdur.[3] Marks'ın ele alışında ideoloji, düşüncenin yabancılaşmasıdır. Zira toplumda hâkim olan ideoloji, her daim hâkim sınıfın ideolojisidir.[4] Yani topluma hâkim fikirler sistemi olan ideolojiler, egemenler lehine toplum üzerindeki tahakküm ve sömürüyü meşrulaştırma araçlarıdır. Bir diğer yönü ise Marksizm'in materyalist yorumunun ideleri maddi oluşumunun yansımaları olarak ele almaları ve bir nevi yansıma, "epifenomen" biçiminde tanımlamalarıydı. Sebebi ne olursa olsun Marks'ın gözünde ideoloji kavramı oldukça olumsuz bir anlamdadır. Ona göre ideolojiler de ideler gibi toplumsal yapıya hâkim olan ilişkilerin düzenleyicisi değil, ancak yansıması olabilir. Ve bu yansıma gerçekliği ifade eden bir yansıma değil, "insanlar ve aralarındaki ilişkiler camera obscuradaymış gibi baş aşağı görünmesine yol açan"[5] tarzındadır. ***"Buradan üç sonuç çıkar. Birincisi, ideolojinin olumsuz bir anlam taşıdığıdır. Çünkü ideoloji gerçekliği çarpıtılır. İkinci sonuç, ancak gerçekliği çarpıtan fikirlerin ideolojik olduğudur. Demek ki bütün fikirler ideolojik değildir. Üçüncü sonuç, ideolojinin olumsuzluğunun ve gerçekliği çarpıtma işlevinin insanların söylediklerinden, imgelerinden, kavrayışlarından yola çıkmasından kaynaklandığıdır."***[6] Marks'ın ideoloji hakkındaki görüşleri olumsuz olmakla beraber Marks sonrası Marksizm kendisini bir ideoloji, hatta tek bilimsel olarak tanımlardı. Bu biraz da ideolojinin içeriği ve tanımlamasındaki değişimle ilgilidir.

Marks, kendi sistemli düşüncelerini belki ideoloji olarak görmüyordu. Fakat Marks sonrası Marksizm kesinlikle bir ideoloji olarak ele alındı. Bu gelenekte üç farklı ideoloji tanımına rastlarız. Birincisi, maddi temel yapının diyalektik karşıtı olarak ideolojik üst yapı. İkincisi, temel toplumsal sınıfların dünya görüşü olarak ideoloji. Üçüncüsü de, ideolojiyi insanların gündelik pratiklerine, eylemlerine ve yönelimlerine esin veren hâkim fikirler olarak algılıyordu.

2 Anahtar Sözcükler, Raymond Williams, sayfa 185, İletişim Yayınları

3 "Marx ve Engels "ideoloji" projesini, tarihsel idealizmin yeni bir çeşitlemesi olduğu, idealist felsefenin boşluğunu paylaştığı ve bu idealizmin diğer örnekleri gibi, kendisi de baş aşağı çevrilmiş gerçekliğin bir yansıması olduğundan "dünyayı baş aşağı oturttuğu" gerekçesiyle reddederler..." (Z. Bauman-Siyaset Arayışı- Sy. 121 Methis Yayınları İst. 2000)

4 "Egemen sınıfın fikirleri her dönemde egemen fikirlerdir. Yani toplumun egemen maddi gücü olan sınıf aynı zamanda egemen entelektüel gücüdür de. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, sonuçta zihinsel üretim araçlarını da denetler. Öyle ki zihinsel üretim araçlarından yoksun olanların fikirleri tamamen ona tabidir." Alman ideolojisi.

5 Felsefe Sözlüğü, Ahmet Cevizci, camera: fotoğrafçılıkta kullanılan karanlık oda, görüntüleri ters gösterir.

6 Siyaset Bilimi, Hazırlayan: Gökhan Atılgan, sayfa 268, Yordam Kitap

Birincisi ilk dönem Marksistlerin görüşü iken; sınıfsal mücadelelerin keskin çatışmalarla iktidar olma mücadelesi verdiği dönemin görüşü ikincisinde anlam bulur ve Lenin tarafından bir programa kavuşturulur. Lenin, ideolojiye kategorik olarak kötülemez, ancak hangi sınıfa ait olduğuna göre ayrıştırır. Lenin'e göre kapitalizm çağında ya burjuva ideolojisinden ya da sosyalist ideolojiden bahsedilebilir. Burada ideoloji tümel olarak kötülenmiş çarpık fikirler değil, toplumsal sınıfların doğru çıkarlarının, politik yöneliminin sistemli ifadesidir ve topluma aktarılması, taşırılması gereken bir olgudur. Öncü partinin asli işlevi de budur. Üçüncü eğilim ise Antonio Gramsci'nin temsilini yaptığı işçi sınıfı ideolojisinin bir blok olarak iktidarlaşması sonrası karşılaştığı somut gerçeklik çerçevesinde yeniden yapılandırma çabasıdır. Ancak ikisinden tümüyle uzak da değildir. Birinci Dünya savaşı sonrası dünya siyaset sahnesine damgasını vuran esas çelişki ve çatışma da hâkim iki ideolojik kamp arasında gerçekleştiği. Ve ideoloji burada temel bir unsurdur. Her iki kutbun amacı ekonomik, siyasi, askeri ve hatta kültürel başarılarla ideolojinin güçlülüğünü ve zaferini ilan etmektir.

Bu, rekabetin en yoğun yaşandığı bir dönemdir. 20. yüzyılın ikinci yarısında Amerikalı sosyal bilimciler Daniel Bell ve S. M. Lipsett, politik ve toplumsal alana yön veren ideolojilerin yani liberalizm ve sosyalizmin artık önem ve değerlerini yitirdiklerini, toplumsal kitleleri harekete geçirebilme ve taleplerine karşılık verebilme yetilerini kaybettiklerini ileri sürdüler. Zira bu her iki büyük anlatı da toplumsal çatışmaları, iki büyük dünya savaşını, ekonomik depresyonları ve krizleri önleyememişlerdir. Dolayısıyla bu ideolojiler "ölme" sürecine girmişlerdir ve bunun yanında terazinin kefesinin biraz liberalizm lehine bastığı yorumlarına yansıtmıştır. Bu bilimciler, kapitalist ülkelerde ortaya çıkan sosyal refah devleti ve demokratik değerler sistemini katı bir ideolojik ve sınıfsal çatışmayı gereksiz kıldığını her tür sosyal-sınıfsal talebin büyük değişimlere ihtiyaç duyulmadan sistem içi demokratik yöntemlerle çözülebileceğini belirttiler. Bu bakış açısında her ne kadar liberalizmin de sosyalizm gibi erime sürecine girdiği belirtilse de eğilimlerinde liberalizmin zaferi sezinlenmektedir. Zira çözüm olarak gösterilen adresin kendisi "liberal değerler" olarak ele alınmıştır. Daha sonra Francis Fukuyama neredeyse benzer görüşleri savunacak ve bu tartışma 1990'larda sosyalist blokun siyasi olarak yıkılmasıyla liberalizmin zaferi olarak sunulacaktır.

Ancak ilginç olan nokta; bu görüşün sosyalist hareket içinde çıkan revizyonistler tarafından daha 20. yüzyıl başlarında benzer bir biçimde savunulmuş olmasıdır. Leonard Bernstein dahil revizyonistlerin görüşüne göre tarihin zorunlu ilerlemesi nedeniyle kapitalizm, dıştan müdahaleye bile gerek kalmadan iç evrim yoluyla çözülecektir. Bu nedenle ona karşı politik-askeri mücadele vermeye dahi gerek yoktur. Sovyet sistemi blok olarak yıkıldıktan sonra dünyanın çeşitli yerlerinde kimi sosyalist hareketler de benzer biçimde ideolojik mücadele çağının sonuna gelindiğini ileri sürdüler.

Lipsett, Bell ve Fukuyama üçlüsünün öncülüğünü yaptıkları ideolojiler öldü tezi, somut durum tespiti gibi sunulsa da, açıktır ki reel sosyalist blokun çözülüşünü işaret ederler ve daha çok burjuva kapitalizmine karşı bir blok oluşturan reel sosyalizme dönük bir temenniyi de içerirler. Bir "dünya görüşünün" tezahürüdürler. Dünya görüşü olmalar hasebiyle de öldüğünü iddia ettikleri fikirler biliminin konusu olmaktan kurtulamazlar.

Tarihin Sonu ve İdeolojiler Öldü

İdeolojilerin öldüğü 20. yüzyıl sisteminin öncü gücü olan Amerika'da pragmatizmin yegâne felsefe olarak hüküm sürdüğü bir düşünce coğrafyasında ileri sürülmüş olması, bir yönüyle sebep ve amaçlarını da ihsas ettirmektedir. Belki Lipsett ve Bell'i liberalizmin savunucuları olarak ele alıp söylediklerinin gerçeklikle bir bağlantısının olmadığını ileri sürmek bizi rahatlatabilir. Ancak bu iddianın açık veya örtülü bir şekilde sistem karşıtı hareketler içinde de boy verdiğini inkâr edemeyiz. Son dönemlerde dini hareketlerde, dini bir ideoloji olarak yeniden yapılandırma girişimleri olmaktadır. Sosyalist bloğun yıkılmasıyla büyük bir travma yaşayan sosyalist hareketlerin yeni ideolojik arayışlarla paradigmatik değişimleri gerçekleştirerek toparlanmaya çalıştıkları bir dönemi yaşıyoruz. Ancak neredeyse her ideolojik yapının çağda yaşanan krizi diğer ideolojilerin onu ve

kendi ideolojik kampının bir zaferi olarak ele aldığı ve bu formu tarihin sonu olarak mutlaklaştırmayıp çalıştıklarını görmezden gelemeyiz. Sanki her ideoloji, kendisinin mutlaklığı iddiasıyla diğerlerinin sona geldiği iddiasını içinde taşıyor.

Şu açık ki ideolojiler öldü tezi ile tarihin sonu kavrayışları arasında birebir ilişki vardır. Bunu Hegel felsefesi üzerinden kısaca incelemekte fayda vardır. Modern dönem düşüncesinde önemli bir kilometre taşı olan Hegel'in fikirleri ve sistematiği kendisinden sonra gelen neredeyse bütün düşünce akımlarını bir şekilde etkilemiştir. ***"Hegel felsefesi önemlidir ve hala güncelliğini korumaktadır. Kapitalist birikimin ve güç biçiminin felsefesi olarak gerçekten doruk aşamasındadır. Bu sistemin son sözüdür. Daha sonra sağ ve sol felsefeler adına yapılanlar, ayrıntılı program çalışmaları ve propagandalardan öteye gitmez. Her türlü Marksizm, liberalizm ve konservatizm ideolojileri buna dahildir."***[7] Hegel'in tarih felsefesinde açık bir "tarihin sonu" belirlemesi aranmamalıdır. Ancak Hegel felsefesi kendi içinde bütünsel ve sistematik bir yapı oluşturur. Tarihin sonu tezi bu sistematiğin bir sonucudur. Ki bu tezi alenen bir felsefi sistem olarak savunan Alexandre Kojeve, bunun bir iddia değil, somut bir durum tespiti olduğunu söyler.[8]

Hegel'in tarih felsefesi, tarihin başıboş ve rastlantısal veya kaba teleolojik -ereksel- bir yapı olmadığı, ancak Tin'in kendisini gerçekleştirme ve özgürleştirme edimi olduğu iddiası üzerinde şekillenir. Tin'in aslı ereği, kendi özgürlüğüne ulaşmaktır. Bu ereğe ulaşmak için Tin, kendini halkların tarihsel eyleminde somutlaştırır. Özgür olmayandan özgürlüğe, kendi bilincinde olmayandan kendi bilincinde olan özneye doğru akan ilerlemeci bir tarihtir. ***"Tin'in tözü özgürlüktür. Tin'in tarihi sürecindeki ereği böylece söylenmiş oluyor; öznenin özgürlüğü. Yani ereği kendi vicdanına ve ahlakına sahip olmasıdır. Öznenin sonsuz bir değer kazanması ve bu sonsuzluğun bilincine varmasını sağlayacak genel ereklere sahip olmasıdır. Dünya-tininin ereğinin içerdiği bu töze herkesin özgür olmasıyla ulaşılabilir."***[9]

Tin'in gelişimi, zıtların çatışması ve aşılmasına dayalı bir diyalektik gelişimdir. Tarihte toplumsal gerçekleşmede bu diyalektik kutuplar, efendi ve köle şahsında somutlaşır. Tarih, bu ikisi arasındaki mücadeledir. Kölenin özgürlüğünü kazanması, Tin'in ereğine ulaşması ve mükemmeliyetin sonsuz dinginliği içinde devinimsizliğe ulaşmasıdır. Zira devinim ancak diyalektik kutupların varlığına bağlıdır. Köle ile efendi ortadan kalktığında, Tin'in özgürleşme erekli olarak kendini açımlaması gerçekleşmiş yani tarih sona ermiş olacaktır. Bu tez, basit olmakla beraber "mükemmel" bir sistemsel bütünlük ortaya koyar. Diyalektiğin tarihe oldukça bütünlüklü uygulanması vardır.

Hegel'in tarih felsefesi, en baştan ilerlemecidir

Hegel'in Tin kavramı, her ne kadar teolojik bir içerik sunsa da aslında oldukça sekülerdir ve bu dünyaya aittir. Marks, Hegel felsefesini baş aşağı bir felsefe olarak tanımlar ve kendi müdahalesinin onu ayakları üstüne dikmek olduğunu söylerken, aslında Hegel felsefesinden ne kadar etkilendiğini ve ona çok fazla da müdahale etmeden benimsediğini ima etmektedir. Bu gerçekten de doğrudur. Marks, Hegel felsefesinin temel yapı taşlarına dokunmadan onun Tin ideler belirlemesine dönük kimi düzenlemeler dışında bir müdahalesi söz konusu değildir. Hegel'in tarih felsefesi, en baştan ilerlemecidir. Bu, tarihin ve dolayısıyla toplumların aşamalı olarak bir hedefe doğru ilerlediklerini anlamındadır. Motor ise, tinselin pek de net cümlelerle açıklanmayan amacıdır. Marks açısından ise bu, maddi altyapı ve üretim güçleridir. Herhangi bir ideolojik yapı, bu ilerlemeciliği kolayca ödünç alabilir ve politik amaçlarının gerçekleşmesi için uyarlayabilir. Marks'ta efendi-köle çatışması, burjuva-proleter biçiminde formüle edilmiştir. İkincisi bu ilerleme köle-efendi ikiliğinde ortaya konan zıt kutuplu bir diyalektik çerçevede gelişir. İlerleme, düz ve çizgiseldir. Maddi olarak görülebilirdir. Diyalektik ve çizgisel algılama, kendisiyle beraber determinist akışı da getirir. Her ne kadar Hegel bu determineyi Tin'in edimine bağlasa da bu, kolayca bir başka unsura, örneğin ekonomik yapılara veya ulusa indirgenebilir.

---

7 **Hegel'in Felsefesi**

8 **Bkz. J. Besnierre, İmkansızın Politikası, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 96.**

9 **Hegel, Tarihte Akıl, sayfa 66, Kabalcı Yayınları**

Hegel'e göre Tin'in kendini açımlaması olarak tarihte bireyin ve toplumun kendi bilincine vararak özgürleşmesi ancak "devlet"te somutluk kazanır. Ve tarih boyunca en mükemmel devlet, modern devlet ulus formudur. Daha somut bir ifade ile Napolyon ile kurumlaşan devlettir. Ancak bu devlette tüm insanların özgürleşme imkânına kavuştuğu ve köle-efendi çelişkisini ortadan kalkma aşamasına geldiği söylenebilir.

Hegel üzerine yorumlarda bulunan Alexandre Kojeve'in yorumu burada konuyu daha iyi açımlar.[10] Kojeve, Hegelyen köle-efendi diyalektiğinden yola çıkar ve bunu her birinin ediminin bir diğer özne tarafından tanınma arzusu ile güdülen bir özneler-arasılık ilişkisiyle yorumlar. Tarih sahnesi bu ikilinin diyalektik çatışmasıyla var oluyorsa, o halde bu sahnede artık köle ve efendi yoktur ve sahne son temsilini oynamıştır.[11] Modern dönemle beraber Hegel'in deyimiyle Germenik halkların ediminde somutlaşan "herkesin özgürleştiği" aşamaya ulaşılmıştır. Ve tarih artık köle ve efendinin ortadan kalktığını görmek istemektedir. Kojeve, modern devlette herkesin, köle ve efendinin "yurttaş" olarak bir diğer özne tarafından tanındığını ve tanınma arzusunun herkes açısından karşılandığını ve bu nedenle tarihin itici gücü olan köle-efendi çatışmasının ortadan kalktığını belirtir. Bu nokta, tarihin sonudur. Zira bu karşılıklı tanınma, çelişkileri ortadan kaldırmıştır. Modern devlette yeryüzü yürüyüşüne geçen Tin'in, artık mükemmeliyete eridiği için yeni tezahürleri ortaya çıkmayacaktır.

Marks, kapitalizmin vahşi bir sistem olduğunu, bu sistem içinde köle-efendi çatışmasının en keskin sınıf çatışması halini aldığını belirtirken doğru bir noktada durmaktadır. Ve bu noktada Hegelyen felsefeye aykırı durmaktadır. Ki gençliğinde sol Hegelci olarak hareket etmişti. Ancak Marks kapitalizmden sonra bir nevi tarihin zorunlu yasasının sonucu olarak gelecek olan sosyalist-komünist toplum aşamasında "esas çelişkinin" tümden ortadan kalkacağını ileri sürerken, Hegel'i sadece revize etmiştir. Üstelik kapitalizmi, sosyalist toplumun zorunlu öncüsü olarak tanımlayarak istemeden de olsa kapitalizme en büyük övgüyü gerçekleştirmiştir.[12]

Kojeve, köle-efendi çelişkisini sona erdiren durumun yorumunu tipik bir tarzda yapar. İçinde tarihin sona erdiği siyasal yapı ve hukuk artık ne değişecek ne de sönecektir. Burada açık ki Kojeve, Engels'in Anti-Dühring'de belirttiği ***"işçi sınıfının devlet iktidarını ele geçirdikten sonra (...) insanların yönetiminin yerini şeylerin yönetimi alır. Devlet ortadan kaldırılmaz, devlet sönümlenir."***[13] belirlemesini hem desteklemektedir, hem de farklı bir yoruma kapı aralamaktadır. Kojeve'e göre, zaten devlet ortadan kalkmayacaktır fakat bu devlet sönümlenmeyecektir de. Zira eğer tarih, devletin içinde sona ermişse, devletin sönümlenmesini de beklememek gerekir. ***"Bu aşamaya bir kez erişildiğinde, yani her tür anlaşmazlık bir kez sona erdiğinde hukukun evrimi durur. Ve denilebilir ki son biçimiyle hukuk, (yurttaşın hukuku) mutlak bir hukuktur. Tek ve artık değişmez bir hukuk olarak evrensel olarak geçerlidir, mükemmeldir, çünkü hiç değişmediğinden daha iyiye gidemez."***[14] Bu da tarihin şu an sona erdiği değil, o sona götüren evrimin genel yönünün bu anda somutlaştığı anlamındadır. Kojeve, Hegel'in Napolyon'da gördüğü sandığı "tanrı yürüyüşünü" Stalin'de gördüğünü sanır.[15] Ancak Rusya'da komünizmin ilanından sonra yaşananlardan hayal kırıklığına uğrar ve tezini gerçek kurtuluşun komünizmde değil, kapitalizmde, Amerikan zenginliğinde olduğu yönünde yeniden formülleştirir. Ölümüne yakın ise Amerikan rüyasından da umutsuzluğa kapılır ve derin bir hayal kırıklığıyla bu tarihin insanın demirden kafeslere kapatılmasıyla sonuçlandığını ifade eder.

İdeolojiler neden öldü? Kojeve'in özneler-arası köle efendi diyalektiği nihayetinde köle efendinin ortadan kalkışıyla sonuçlanır. Kojeve'in köle efendi tahlili, modern ulus devletin önerdiği "özgür yurttaş"ın gerçek niteliğini anlamak açısından önemlidir.

10 Koejeve'in görüşlerine ilişkin yorumlar ve alıntılarda J.M. Besnier'in "İmkansızın Politikası" eserinden yararlanılmıştır, Ayrıntı Yayınları

11 J. M. Besnier, İmkansızın Politikası, sayfa 78-79, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1996

12 A. Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu (5 ciltlik)

13 Engels, Anti-Dühring, sayfa 400, Sol Yayınları 3. baskı, Ankara 1995

14 Besnier, AGE, Sayfa 79

15 "Hegel, yüz elli yıllık bir zamanlama hatası yapmıştı. Tarihin sonu Napolyon değil, Stalin idi ve Stalin'i penceremin önünden at ile geçerken görme şansım olmamakla beraber bu sonu ilan etme görevi bana düşüyordu." Kojeve'den alıntılayan J. M. Besnier'in "İmkansızın Politikası" adlı eseri, Sayfa 80

Hayatın son dönemlerinde kapitalizmden de ümidini kestiğinde, insanın ölümü olarak tanımlar. Modern yurttaşta somutlaşan kölenin kurtuluşu, efendi karşısında zaferi olarak yorumlanabilecek bir durum değildir. Tam tersine kölenin efendisinin sistemine dâhil olarak onun yenilgisidir. Köleyi köle yapan koşulların ortadan kalkmasından ziyade, kölenin yenilgisiyle biraz da herkese sus payı olarak bir parça efendilik bahşedilmesi ve bunun sonucunda kölenin kölelik bilincinden kopuşu demektir. Bunun için artık köle için bir kurtuluş ideolojisine de, efendinin köleyi tahakküm altında tutacak bir egemenlik ideolojisine de ihtiyaç duyulmaz.

Yurttaşı devlet karşısında koruyacak hiçbir sosyal (devlet-dışı) tampon bırakılmamıştır

Bu noktada işte Lipsett ve Bell'in tezinin başladığı noktaya ulaşıyoruz. Herkesin efendileştiğini sandığı ve her kölenin diğer kölelerce tanındığı ve kabul edildiği tarihsel politik zemin; liberal değerlerine hâkim olduğu ulus devlettir. Refah devleti tanımı bunun arızi bir tanımıdır. Tüm köleler ve efendiler burada "yurttaş"tır. Bu yurttaşlık, en nihayetinde tüm fertlerin tüm sosyal-sınıfsal, etnik ve dini kimliklerinden soyutlandığı ve çırılçıplak kaldığı bir durumdur. Eşitlik böyle tanımlanır. Ancak bu kölenin kendisini de kendi içinde değil, tam egemenlik boyutuna ulaşmış devlet aygıtı karşısında eşit hale gelmesidir. Yurttaşı devlet karşısında koruyacak hiçbir sosyal (devlet-dışı) tampon bırakılmamıştır. Köle ve efendinin eşitliği, asla birbirine karşı değil, yürüyüşe geçen Tin nezdindedir. Lipsett ve Bell'in tezleri bu nedenle tam da Hegelyen ruhun içinde doğmuşlardır. Ancak tarihe diyalektik bir son öngören tüm tezler, kaçınılmaz olarak ideolojinin ölümüne de ulaşırlar. Bu durum sadece spekülatif felsefi bağlamda değil, çok daha canlı olarak sosyo-politik alanda kesin ve çarpıcı sonuçlar üretme eğilimindedir. İdeolojiler için öngörülmeyen tuzak buradadır. Zira lineer-determinist tarih anlayışı, kendini en çok da politik alanda pratikleştirmek ister. Tarihin sonuna gelindiğinde ve ideolojiler ortadan kalktığında politikanın bağlı kalacağı evrensel doğru ve amaçsallık kalmamıştır. "Etik"in ölümü ve "pragmatik"in sonsuz yayılımıdır. Burada artık tek kesin gerçeklik vardır; o da var olacak olan (ütopya) değil, geçmiş (tarih) de değil, ancak şu anda var olandır. Kojeve'in liberal sistem lehine tarihin sonu kararı verdiğinde, diğer kutupta Stalinist Sovyetler artık sınıf çelişkilerinin kalmadığı, komünizme ulaşıldığını ilan etmişti. Yegâne hakikat ***"bu var olandır ve var olduğu gibidir. Şu halde mevcut olanın olumsuzlayıcısı her eylem kötüdür."***[16]

Bu noktada sistemlerin neden var olan durumu ideolojiler olarak tanımlamaktan kaçındıkları bir sorun olmaktan çıkar ve zaten cevaplanmış bir soruya dönüşür. Zira tarihin sona erişi, toplumun mükemmel doğal duruma ulaştığını gösterir. Büyük mücadelelerin, tarihin veya ekonominin doğal yasalarının zorunlu sonucu olarak ulaşılan "doğal durum", bir nevi ideolojinin artık görevini yerine getirdiğini gösterir. Zaten ideoloji, en olumlu tanımlamalarda bile ***"belirli bir sosyal sınıfın veya sosyal grubun dünya görüşü ve eylem yönelimli siyasi fikirler kümesi"***[17] olarak var olan doğal duruma karşı, mevcut olanın olumsuzlayıcısıdır ve günahtır. İnsanları doğal durumdan uzaklaştırmayı ve ifsad etmeyi amaçlayan bir yıkıcılık dürtüsüdür veya ilerici insanlığın, gerici bir tarih-öncesi yaşama döndürmeyi amaçlayan gerici fikirler yığınıdır. Bu tanım daha çok egemenleşmiş ve iktidarlaşmış yapılar tarafından esasa alınır. Oysa doğal durum, ister Stalin'in komünizm ilanı, isterse liberal refah devletinin kendinin tarihin sonu olarak ilan etmeleri olsun, kendi içinde sosyal sınıf farklılıklarının yok olduğu iddiasını açık olarak taşır ve değişimin reddini öngörür. Var olabilecek her tür değişim talebinin sistem içi argümanlar ve parametrelerle çözülebileceğini kabul eder. Bu anlayışta sistemler kendilerini ideolojik olarak tanımlamaktan kaçınırlar; zira kendini ideolojik olarak tanımladığı anda doğal durum olmaktan çıkıp sınırlandırdığının farkındadır.

16 Besnier, age, Sayfa 74

17 Siyaset Bilimi, Hazırlayan: G. Atılgan

Gerçi "doğal durum" tanımı da zaman içinde oldukça farklılaşmıştır. Bu değişim hâkim ideolojik-politik yapının egemenleşme süreciyle de bağlantılıdır. Modern dönemin kendini inşa sürecinde doğal durum "eski yapı"nın ifadesidir ve oldukça kötü bir çağrışıma sahiptir. Hobbes, "insanların birbirinin kurdu olduğu" metaforunu devlet öncesi topluluklar için kullansa da Avrupa kapitalist sisteminin kuruluşunda bu tanım tüm modern öncesi topluluklar ve özelde ise Avrupalı olmayan toplumlar için kullanıldı. Ancak yeni sistem hâkim hale geldikçe doğal durum, daha çok hâkim sistem durumunu ifade etmeye başladı. Napolyon ideolojiye her tür olumsuz anlamı yüklerken de, Marks ideolojiyi insanlar arasındaki ilişkilerin tersyüz edilmesi olarak tanımlarken de bir "doğal durum" varsayımından yola çıkarlar. Fakat sosyalizm için o doğal durum, daha ulaşılmamış ve gelecekte komünist toplumda ulaşılacak olandır.

2- Modernizmin İflası

Hegel, Napolyon'u ve onunla somutlaşan modern devlet Tin'in yeryüzünde yürüyüşe geçmiş hali olarak tanımlarken yanıldı mı? Acaba Napolyon'a gösterdiği bu hayranlık, bu sistematik düşünce dehasının basit bit politik yanılgısı mıdır? Aslında Hegel'in bu yorumu simgesel anlamları tartışılmadan kolayca reddedilebilecek kadar basit değildir kanımızca. Napolyon, ölümünden kısa bir süre önce ***"Benim gerçek başarım, kırk tane muharebe kazanmış olmak değildir. Waterloo muharebesi, bunca zaferin anısını silecektir. Hiçbir şeyin silemeyeceği şey, ebediyen yaşayacak olan benim Medeni Kanun'umdur"***[18] (Burda Medeni Kanunu ile kastedilenin Anayasa olduğunu vurgulayalım.)

Son iki yüzyıllık dünya sistemi gerçekten de 1789 Fransız Devrimi ile kurumlaşan siyasal-sosyal ekonomik yapının kendini açımlaması ve kurumsallaştırmasından öte bir şey değildir. Napolyon, bunun sadece mükemmel bir prototipidir. Modern devlet; yasal sistemleşme, ekonomik ve sosyal yapısı, partileşme, askeri kurumları, eğitim kurumları ve diğer kurumları ile neredeyse Napolyon'un Medeni Kanunu'nun tezahürü ve açılımı gibidir. Hegel modern sistemin tüm imkân ve potansiyellerine bilkuvve olarak Napolyon'da görürken haksız değildir. Daha sonra gerçekleşen reel sosyalist denemeler de bunun birer versiyonu olmanın ötesine geçemediler.

Peki bunu sonsuz bir başarı olarak tanımlayabilir miyiz? Hegel, bu devlet toplumunun mükemmeliyetine övgüler dizerken aslında onun kapanan ve baş aşağı gidecek olan tarihine de işarette bulunmaktadır. Bir son tartışması varsa bu "tarihin sonu" değil, "tarihte bir son"dur. Bu da tüm paradigmasıyla iflas eden sistemin kendi sonudur. Son iki yüzyıllık pratik, kapitalist sistemin tüm mezhepleriyle, sahte demokrasicilik, totaliter despotluk ve faşizmleriyle homojen toplum oluşturma projelerinin ve mühendisliklerinin iflas ettiklerini gösterir. Hegel'in köle-efendi diyalektiğinin sonuna gelinmiştir. Ama bu bir tür mutlak özgürlük inşasının tersine, özgürlüğün yitirilişine doğru bir serüvendir. Kapitalizmin ve reel sosyalizmin modern yurttaşı, köle ve efendiyi kutsayan ve aklileştiren birer kölelik sistemleridir. Herkes bir parça efendi ve herkes bir parça köledir. Hegelyen sentez budur.

Hegelyen Ruh Yaşıyor

Zira egemen sisteme muhalefet adına ortaya çıkan ulusal, dinsel veya sınıfsal hareketlerin iki yüzyıllık tecrübeleriyle 19 ve 20. yüzyıl sistemlerinin ürettikleri vahşet ve yozlaşma göz önüne getirildiğinde bu ideolojilerin yeniden ele alınmaları gerektiği açıktır. Şu açık ki 19 ve 20. yüzyıl ideolojileri gerçekten öldüler ve ölmeleri gerekiyordu (Burada insanlığın gerek dinlerde, gerekse de sosyalizm veya anarşizmde somutlaşan özgür, eşit ve adil bir dünya idealinden, özleminden bahsetmediğimizi net bir ifadeyle vurgulayalım). Yeni bir doğuş için bu gerekli bir şarttır.

Hâkim "ideoloji" tanımını, en başta toplum-üstü bir aydınlanmışlar zümresinin varlığını gerekli kılmaktaydı. Platon'un 250 yıl önceki filozoflar yönetiminin bu yeni duruma kıyasla masumiyeti tartışılamazdır. Marks'ın aydınlanmış, Lenin'in devrimci önder teorisi, bundan ilhamla Georg Lukacs'ın doğrunun herkes tarafından

18 Besnier, age, Sayfa 81

kavranamayacağı, daha tam bir ifadeyle ***"doğruyu kavramak herkesin ulaşabileceği, bütün insanlara özgü bir akıl yetisinin yönlendirdiği bir süreç olmadığı"***[19] idealarının tümü, doğruyu elit bir zümreye hasreden totalitarizmin dogmalarıdır. Aklı özgür kılmayı amentü olarak belleyen aydınlanmacılığın faşist ve "komünist" formlarının aslında tam da aklın reddi, inkârı ve kitlelerin doğru düşünceye ulaşmalarının önündeki engel oldukları açığa çıkmış bulunmaktadır. Totaliter rejimlerin tümünde ideolojik propaganda hakikati inkâr ve çarpıtma aracına dönüştürülmüştür. Burada dil bir araca ve makineye dönüşmüştür. Mutlak azınlık iktidarına dönüşmeyecek bir politik düzenleme tartışılmalı ve ortaya konulmalıdır. Totaliter bürokratik toplum sürekli "şimdiki zamanda" yaşar. Olup biten her şey sadece politikanın alanına indirgenmiştir.

Totaliter rejimlerde "ideolojinin yüksek rahipleri" tüm toplumsal düzlemi kendi ideolojik argümanlarına uydurmaya çalışırlar

İdeoloji, her bir sınıfın "çıkarları"nın sistemleşmiş hali olarak tanımlandığında basit bir politik aygıt halini almaktadır. Ki bu politik aygıtın yegâne amacı da bu "sınıf çıkarları"nı korumaktır. "Çıkar"ın bu derecede ideolojinin genlerine işlemesi, ideolojiyi toplumsallığın ve etiğin de karşı kutbuna yerleştirmektedir. Ve "gerçeklik" bu ideolojiye hapsedildiğinde, hakikat en büyük darbesini almaktadır. Burada gerçeklik nesnel dünyaya değil, sınıfların çıkarlarına bağlanmıştır. Öyleyse her sınıf ancak kendi öznel çıkarlarıyla ulaşabildiği gerçekliği yaşar ve böylece nesnel dünyayı kendi çarpıtmalarıyla ele alır. Dolayısıyla bu nesnel çarpıtmalar yığınına ideoloji der. Oysa toplumsal gerçekliğin bilgisi, tikellik karşıtı ve kısmi olmayan bilgi olmalıdır. Grup, zümre, ulus, din veya sınıflara değil bütüne ait olmalıdır. "Sınıf ideolojisi" olarak tanımlandığında bu durumda bunun tüm topluma taşırılması gerekmektedir. Zira bu bilgi ya da bu dizge gerçekten tam da toplum-dışıdır. Toplumsallıkla bir alakası olmadığında, bu bilgiyi topluma taşıyacak bir zümreye ihtiyaç vardır. Bu da 20. yüzyılın yükselen zümresi olan "entelijansiya"dır. Böylece entelijansiya, ideolog olmayı seçer ve halktan kopuk, sistemin resmi öğretisini halka taşıran, kariyer olarak da, ekonomik ve zihniyet olarak da tamamen sisteme bağlı bir zümre olur. "Nomenklatura" tanımlaması en çok da bu entelijansiya için geçerlidir. Temel görevi sistemi korumaktır. Bu bilimin, ahlakın ve evrensel değerlerin ayaklar altına alınması pahasına olsa da.

Burada sorun gerçekten de sadece politik değil, aynı zamanda ideolojiktir. Daha doğrusu ideolojinin aşırı derecede aydınlanmacı akıl ile örtülmüş olmasındandır. Aydınlanmacı akıl, insan toplumunun muazzam tarihsel mirasını büyük oranda ***"çocukluk hastalığı ve henüz rüşte ulaşmamış aklın hezeyanları"*** olarak yokluğa mahkûm etti. ***"Hiçbir açıklama getirmeksizin diğer tüm ruhsal gıdalardan çilekeş bir vazgeçiş öngören bu soğuk ve kapalı düşünce (hakikatin yegâne sahici kaynağının nesnel bilgi olduğu düşüncesi) bunaltıyı yatıştırmaktan öte, çok şiddetlendiren bir düşünceydi. Bir hamlede insan doğasının bir parçası haline gelmiş binlerce yıllık geleneklerin kesilip atılması sevdasındaydı."***[20] İdeoloji gerçek manada kendisini sadece tinsellikten koparmamış aynı zamanda tinsellik karşıtı bir pozisyona yerleştirmiştir. İdeolojinin aşırı derecede rasyonel bilimci bir içeriğe saplanması aynı zamanda insan toplumunun gerçek tinselliğiyle olan bağını yitirmesine de yol açtı. Bu noktada Benjaminci anlamda bile olsa ideolojinin -ya da diğer deyimle materyalizmin- tinsellikle yeniden bir ilişki kurması ve kendini yapılandırması gerekmektedir. Tinsellikten kastımız nedir? Burada elbet soyut bir "teoloji"den bahsetmiyoruz. İnsanın sadece madde olmadığı, gerçekten de tam kavrayamadığımız bir manevi boyutunun olduğu, tarih içinde bu manevi arayışların çok çok farklı şekillerde tezahür ettiği, "metafizik bir varlık" olduğunu kabul etmek gerekir. Buna göre onun tarihsel zihniyet formlarını, yani dinlerin

19 Baumann, Sayfa 126. (Zygmunt Bauman, Siyaset Arayışı, Metis Yayınları İstanbul 2000)

20 Jacques Monad, Rastlantı ve Zorunluluk, Alıntılayan Paul Feyerabend, Yönteme Karşı, Ayrıntı Yayınları

ve inançlarının aydınlanmacı aklın tanımladığı gibi tanımlamamakla işe başlanabilir. Doğru bir tinsellik, pozitivizmin ve çıkarcılığın hatalarını telafi edebilir. Walter Benjamin, klasik sosyalist ideolojinin tinsellikten koparak insan gerçekliğinden ne kadar uzaklaştığının açık bir şekilde görmüştü. ***"Benjamin için teoloji kendinde bir amaç değildir, ne ebedi hakikatler konusunda sözle ifade edilmeyecek bir tefekküre dalmayı, ne de etmolojik kökeninden de çıkartılabileceği gibi tanrısal duanın varlığı üzerine düşünmeyi hedefler. O, ezilenlerin mücadelesinin hizmetindedir. Daha kesin bir şekilde söylemek gerekirse, tilmizleri tarafından zavallı bir otomata indirgenmiş bulunan tarihsel maddeciliğin patlayıcı mesiyanik gücünü geri getirmeye yaramalıdır."***[21] Tinsellik aynı zamanda var olan gerçeklik içinde yani olguda hapis kalan zihnin doğru bilgeliğe ulaşmak için eleştirisinin temel kaynağıdır. Her ne kadar geniş ve kapsayıcı olursa hiçbir lojik, insan zihnini ve toplumsal zihniyetin tümünü kapsama gücünde olamaz. Lojikler anca gerçekliğin birer temsili olabilirler ki hiçbir temsili gerçekliğin yerini alamaz. Fakat aynı zamanda tüm temsiller de paradoksal bir biçimde bu iddiada bulunur. Öyleyse yeni eleştiri kendi gerçekliğinin sınırlarına hapsetmeyen bir duruşu yakalamalıdır. Joel Kovel'in belirttiği gibi ***"Logos/lojikler, görünüşü ve temsili, gerçeklikle özdeş kıldıkları için, bilgelik; logos/lojik'in eleştirisi ile başlar"*** (...) ***"yeni tinsellik gerçek olanı olumsuzlayan ama aynı zamanda onu kendine de çeken bir diyalektiktir. Öyle ki sentez ne oradadır ne burada. O, şeylerin ötesindedir."***[22] Totaliter rejimlerde "ideolojinin yüksek rahipleri" tüm toplumsal düzlemi kendi ideolojik argümanlarına uydurmaya çalışırlar. Özellikle tarihi yeniden düzenleme sevdası totalitarizmin en belirgin alamet-i farikası haline dönüşmüştür. ***"Bu yüzden rejimin programının ve fiili gücünü korumanın zorunlu bir sonucu olarak önceden var olan gruplaşma, örgütlenme ve kurumlara, daha doğrusu rejimin denetiminden sürekli bağımsız kalmalarıyla rejimin ütopyacı projesinin gerçekleşmesinin önünde engel olarak duran toplumsal yaşamın bütün ögelerine saldırılması olmalıdır."***[23]

21 Walter Benjamin; Yangın Alarmı, Michel Löwy sayfa 35, Versus Yayınları, İstanbul 2007

22 Joel Kovel, Tarih ve Tin, Ayrıntı Yayınları

23 Simon Tourney, Totalitarizmin Kaynakları

Bu durumda 19 ve 20. yüzyıl ideolojilerinin hak ettikleri en gerçek tanımlama Z. Baumann'ın yaptığı "bekçi köpekliği" tanımlamasıydı.

19 ve 20. yüzyılda Marksizm dahil tüm ideolojik yapıların kendilerini yanılmaz bilim olarak dayatmalarının altında yatan saik iyi anlaşılmalıdır. Baumann'ın dediği gibi ***"kendisi de kesin ve kati bir bilim olan ideoloji, bilim dünyasında bekçi köpekliği yerini işgal etmeye çağırılıyordu. Davası, insan bilgisinin diğer bütün dallarını gözlemek, denetlemek ve düzeltmekti. İnsanın bütün bilişsel çabalarını araştırmak, düzenlemek ve gerekirse hizaya getirmekti (...) İdeolojilerin bilimler arasındaki bu merkezi yeri, pratikte ideologlarında aydınlanmış bir toplum yapıcıları ve birleşik vekil harçları arasında merkezi yerlerini almaları demekti."***[24] Destutt de Tracy'de Comte'a, oradan Marks'a kadar temel amaç toplumsal gerçekliğe yön verdiği düşünülen hakikatin tekelini ele geçirmekti. İdeoloji, burada bir araç hatta temel araç olarak ele alınmıştı. Aralarında kimi fikir ayrılıkları olsa da ***"geriye dönüp bakıldığında bütün bunlar aydınlanma kampı içindeki aile kavgası gibi görünmektedir."***[25]

Bu şartlarda ideoloji gerçekten ölmelidir! Ancak bu zorunluluk, büyük anlatılar çağının sonuna gelindiğini, iktidarlaşmaya, tahakküm kurmaya dayalı ideolojilerin ya da inançların sonuna gelindiğini gösterir. Egemen kapitalist sistem de kendi açısından ideolojiyi ve inancı öldürmeye çalışır. Zira sistemin kendi doğal durumunu sürdürmesi ancak ezilenlerin, mustazafların özgürlük taleplerinin ve ideallerinin öldürülmesiyle mümkün olabilecektir. Lipset ve Bell'in geleneksel ideolojilerin sonuna gelindiği iddiaları da her ne kadar bunu kastetmeseler de bu tarzda anlaşılmalıdır. ***"Kapitalist modernitenin tüm mezhepleri"***[26], ideolojileri, toplumsal özgürlük ideallerine cevap verme gücünde değildir. İnsanı gerçek tinsel bir amaçsallıktan koparma, amaçsız, idealsiz insan yetiştirme, rıza imalatının hedefidir. Sisteme rıza; reddin inkârı ve kabulün zorunlu hale gelmesiyle kurulur.

24 Z. Baumann, Siyaset Arayışı, sayfa 120, Ayrıntı Yayınları

25 Baumann, age, Sayfa 122

26 A. Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu)

Sonuç

***"Kapitalizm, insanda idealizm bırakmamıştır. İdeayı, umudu öldürmüştür. Tarihin sonu demek insanda umudun, ideanın tükenmesi demektir."*[27]**

Klasik ideoloji tanımlamaları büyük oranda politik alana endekslidir. Maddi yapıların ve kurumların dönüşümü, temel amaçlardan biridir. 19 ve 20. yüzyılda ortaya her bir ideoloji aslında bir nevi politik bir devrim hedefleyen yapıların parti programları niteliğindeydi. Politik devrim, neredeyse birincil ve tek hedef konumundaydı. Bu nedenle insanın amaçlılık ve metafizik özelliklerini büyük oranda reddettiler veya en azından görmezden geldiler. Oysa kapitalist sistem, tam da bu alanlarda insana saldırmaktadır. İdeolojinin aşırı derece politik alana endeksli tanımlanması, insanı bir yandan homopolitikus derecesine indirgemeye götürdü ki, insanı asli boyutlarından olan ahlak ve metafizik reddedildi. Bunun altında modern devletin bir tahakküm düzlemi olarak bellediği toplumsal sahaların devletin veya kendisine hangi isim verirse versin hâkim politik sistemin yayılım sahası olarak seçmesi yatar. Şu da unutulmamalıdır ki; yaşamın tüm veçhelerinin politize edilmesi, tüm totalitarizmlerin en temel arzusudur. Zira politik bir tahakküm alanına, hem de mutlak gücün dayatıldığı bir alana dönüştürülmüştür. Kültür, sanat, aile, cinsellik vb. alanların ise politikaya bağımlı bir alt alana dönüştürülmeleri amaçlanmaktadır. Toplumsal yapıların özelliklerinin reddi, yani hepsinin özünde politik oldukları, politikanın birer fonksiyonuna dönüştürülmeleri nihayetinde egemen erk sisteminin etki ve denetimine tabi kılınmaları ve giderek kontrol ve düzenlemesine (regülasyonuna) açık hale getirilmeleri anlamına gelecektir. Maalesef çok da düşünülmeden "her şey politiktir" sloganı ilginç bir şekilde muhalif hareketlere de sirayet etmiştir. Böylelikle tüm toplumsal katmanların ve kurumların politik kuruma içerimlenmesi gerçekleşmekte ve politika topluma yön veren yegâne alan haline getirilerek bir tahakküm aracına dönüştürülmektedir.

Devletin politik sahasından kurtulmadan ve buna karşı toplumsal politik alanı kurup korumayı hedeflemeden her bir ideolojinin politik zaferi ancak yeni bir tahakküm ve kölelik zinciri oluşturur. İdeoloji ve inanç, insana dair bir hakikat ise eğer, insana dair tüm fizik ve metafizik boyutları içermesi gerektiği ve böyle yaklaşması gerektiği açıktır. Hele hele devletçi paradigmanın politika kavrayışından kurtulmadıkça her tür politik mücadele ideolojinin ölümüyle sonuçlanacaktır.

Sistem karşıtı hareketler açısından ideoloji sorunsalının ölümden yaşama evrilmesinin ana çıkış yolu, pozitivist aydınlanmacı bilimcilikten ve onların ideolojik tezahürlerinden kurtulmaktır. İnsanlığın gerçek maddi ve manevi mirasını sahiplenmek, binlerce yıllık gelenekleri elbette doğru akli bir süzgeçten geçirmek fakat ret tuzağından uzak durmak gerekir. Her tür kendini yegâne ve tek doğru ilan etme ve kendini tarihin sonu ilan etme arayışları, nihayetinde insanın ve ideolojinin ölümüne ulaşmaktan kurtulamayacaktır. Lineer ve determinist tarih anlayışı nihayetinde diyalektik kutupların eridiği, Hegelyen deyimle öznel ve nesnel Tin'in "Mutlak Tin" haline gelmesi ve sonuçta tarihin son bulmasına yol açacaktır. "Tarih ne düz kaderci bir çizgide seyretmektedir ne de kendi başına beklenen amaca doğru evrilmektedir. Ne kendi başına kötülüğün ne de er geç iyilik sunucusudur."[28]

İçindekiler İçin Tıklayınız...

27 A. Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu

28 A. Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu

Özgür ve Demokratik Yaşam Politikayla İnşa Edilir

Zeynel Günaydın

İktidarlar günlük yaşamda kullandığımız kavramları bile tahakküm altına almışlardır. Farkında olunarak konuşulmaz ve yaşanmazsa devlet bizzat dilimize, zihnimize ve ikili ilişkilerimize bile sızabilir. Örneğin Türkçe sözlükte sunulan politika tanımlarından biri, ***"Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı, siyaset, siyasa"*** şeklindeyken, bir başka tanımı "yöntem"dir. Günlük yaşam kullanımına belki de en çok uyan mecazi anlamıdır. Aynı sözlükte, "Bir hedefe varmak için karşısındakilerin duygularını okşamak, zayıf noktalarından veya aralarındaki uyuşmazlıklardan yararlanmak gibi yollarla işini yürütme" şeklindedir. Politika kavramı, içeriği, tanımlanması ve günlük dile, yazıya, eylemde kullanımına bakılmak istenirse tarihte geriye gidebilme sınırımız Antik Yunan olur ve karşımıza "devlet yönetimi, kent yönetimi" gibi devletçi tanımlar çıkar. Bu kavramın Batılı kökü ve kullanımıyken, günümüz Türkçesinde eşanlamlısı olarak kullanılan "siyaset" kavramı da gerçeğin bir yönünü gözler önüne sergiler niteliktedir: Siyaset, Arapça "at terbiyeciliği" anlamına gelen "seyis" kökünden türetilmiştir. Yani toplum, insanlar terbiye edilmesi gereken atlar/hayvanlardır. Elbette terbiyeci de devletin başındaki zattır.

Özcesi kavramlar, kavramların tanımlanmaları, kullanımları ağır bir hegemonya altında. Peki, Antik Yunan'dan önce politika yok muydu? İnsanlar kendilerini yönetmiyor muydu? Yaşam nasıl düzenleniyordu? Antik Yunan'dan önce de kentler olduğuna göre o kentlerde yönetim nasıldı, yönetimin ismi, içeriği neydi? Antik Yunan'dan daha da geriye gittik diyelim, karşımıza "tarihin sıfır noktası" olarak bu kez de Sümerler çıkarılır. Peki, bu Sümerlerden önce insan yaşamında yönetim kavramı ve olgusu yok muydu? Kuşkusuz vardır; insan ve yaşam yönetimi anlamında politikanın kök hücresi diyebileceğimiz, tüm toplumsal yaşam, eylem, zihin dünyamızın da kökü anlamında ahlaki ve politik toplum gerçekliği vardır. Örneğin bir klan, günümüzün bir dağcı birliği, gerilla grubu kadar düzenli, disiplinli, planlı, duyarlı, yaşama ve coğrafyaya hâkim olmazsa kısa sürede yok olup gider, ki zaten böyle yok olup giden milyonlarca insan vardır. Daha iyi örgütlenen, beslenen, yaşamını ve eylemini düzenleyen, kendini korumasını bilenler, bugün ana-ata dediklerimizdir.

Ahlak ve Politika

Yukarıdaki tanımlardan da rahatlıkla anlaşılabileceği gibi devletli düzenden doğan politika tanımında sakatlıklar vardır. Bu politika tanımında ahlaki yön, toplumsal boyut yoktur. Çünkü devletli düzen süslü sözcüklerle de ifade etse, esas amacını gizlese, hakikati perdelemeye çalışsa da devlet(ler) aslında politika yapmazlar. Yapıyor göründükleri politika değildir, politikanın inkârıdır. Onlar politikaya karşıdırlar. Çünkü politika toplumun kolektif işleri iken onlar bir avuç asalak azınlığın yönetimidirler. Devletçi düzenin politika tanımlamasını düşmanlık yaptığı Kürtçe dilinden bir ek yardımıyla daha iyi ifade edebiliriz; iktidarcı, devletçi düzenin lügatinde politika aslında "dij-politika"dır (Dij: Karşı, karşıt). Bu tanımların doğduğu ahlaktan kopuk politik zihniyetin bizi getirdiği yer ortada. Politika dedikleri, politika olmayan, hatta politika karşıtı olandır. Bu

durum, özünde ahlaki ve politik olan insanın devletçi sistem içinde neden politika ve politikacılardan uzak durduklarını da anlaşılır kılıyor… İnsan toplumsal olduğundan, ahlak da toplumsallık anlamına geldiğinden insan ontolojik olarak ahlaki bir varlıktır. Ahlak canlılar âleminde insanın "ne" olduğunu belirleyen ayırt edici özelliğimizdir. Bu anlamda insan denilen varlık, ahlaki ve toplumsal olduğu kadar insandır. Dolayısıyla onsuz insan olunamaz ve insan kalınamaz. Ahlaksız veya toplumsuz da olunabileceği anlayışı; toplumsallıktan kopmuş bireycilerin, sermayedarların toplumu ve insanı avlamak için uydurdukları bir safsatadır. Bireycilik de sonradan oluşturulan ve dilimize sokulan diğer "cilik"ler gibi (din+cilik, bilim+cilik, milliyet+çilik, cinsiyet+çilik vb.) özünde bir sapmayı, toplumsallıktan, dolayısıyla insanlıktan çıkmayı ifade eder (yargılananın birey olmadığını izaha bile gerek yoktur). Ahlaki ve toplumsal olmayana insani de denilemez.

Politika, insanı insan yapan, nasıl yaşayacağını, neyi nasıl yapacağını belirleyen bir özgürlük sanatıdır

Toplumu bir arada tutan çimento durumundaki ahlak, kendisini hem koruma hem de geliştirme amacıyla yol, yöntem, stratejiler geliştirmiştir. Geliştirilen bu yaşamsal yol, yöntem ve stratejilere ise politika diyoruz. Toplumu harekete geçiren, toplumun varlığını sürdürmesi için gerekli ahlaki ilkeler temelinde toplumun gelişimini ve değişimini sağlar politika. A. Öcalan da ***"Politikayı toplumun özgürlük alanı, gelişmenin anlam ve iradece türetildiği yaratım alanı"*** olarak tanımlar (Soykırım Kıskacında Kürtleri Savunmak-Demokratik Ulus Çözümü adlı eserinde). Politikanın nasıl yapılacağını, niteliğini ilkeler boyutuyla ahlak belirlerken, ahlakın da etkili ve anlamlı varlığını politika gerçekleştirir. İdeolojik ve politika arasındaki ilişkiye de benzetebiliriz, ahlak ve politika ilişkisini. Politika iyi ve doğru işleri belirlerken, ahlak o işleri güzel yapmanın sanatını ifade eder. Ahlak ve politika bu anlamda birbirinden koparılamayacak, biri olmayınca diğerinin de ciddi bir varlık gösteremeyeceği yaşamsal bir ikilidir. Burada kavranması gereken, ilk ve ilke olanın ahlak olduğu gerçeğidir. Ancak ahlak da salt varlık, söz, ilke, töre ve gelenek olarak kalırsa kurur, dogma halini alır, koruyucu ve geliştirici özünü yitirir, geriye çeker ve kaybettirir. Zaten bu nedenle de toplum ahlak ile birlikte politikayı da geliştirmiş, kendini yaratmayı ve yenilemeyi bilmiştir. İnsanlığın, toplumun temeli böylesi sağlam bir zeminde kurulduğu için binlerce yıllık devletli düzenin saldırılarına rağmen geriletilse, kenara itilse, bastırılmaya çalışılsa da halen en güçlü hukuktan daha etkili bir şekilde varlığını koruyarak günümüze kadar gelebilmiştir. Dolayısıyla entelektüel ve politik çalışmalar ahlaki yörüngeye oturtulmazsa gerçek anlamda başarılı olamazlar. Bu nedenle tüm toplumsal çalışmalarda ahlaki olmak en temel şart durumundadır. Çünkü ahlaki olan toplumsaldır, toplumsal olan da ahlaki ve politik olmak durumundadır.

Politika, insanı insan yapan, nasıl yaşayacağını, neyi nasıl yapacağını belirleyen bir özgürlük sanatıdır. Kuşkusuz bu toplum ve toplumsal güçler için böyledir. Bu anlamda politika yapma, demokratik siyaset eylem ve etkinliklerinde bulunma, sadece bir hak değil, ertelenemez, başkasına devredilemez yaşamsal bir görevdir. İnsan politika yapmayı bıraktığı anda insan olmaktan da vazgeçmiş demektir. Klan-kabile toplumlarından devletçi uygarlığın doğuşuna kadar insanlar hep kendi yaşamlarını idame ettirebilmek için politika yaptı. Politikasının sınırlarını toplumsal ahlak kurallarıyla belirledi, bunun için de toplum, özü itibariyle ahlaki ve politik toplumdur, diyoruz. Ahlaki ve politik toplum dışında kalan toplum tanımlamaları bizi gerçeğe götüremez, çünkü eksik ve yanlış olur. Politika kolektif işler üzerine yaratıcı düşünme ve bilgi, birikim, ahlak ve toplumsal gelenek havuzu içinde hareket etmektir. Yani politika toplumun beynidir. Gerçek anlamda politika insana yaşama ve eyleme geçme bilinci verir. Hannah Arendt'in de belirttiği gibi, ***"Politikanın varlık nedeni özgürlüktür, deneyim alanı eylemdir. İnsan eylemde olduğu kadar özgürdür."*** Dolayısıyla politik alandan çekilmek veya başkalarını kendine temsilci seçmek doğru ve mümkün değildir.Ancak elbette doğru temelde politika yapabilir olmak da şarttır.

Politikanın topluma hizmet etme düzeyinde kalması için demokrasiyle güçlü bağlarının olması gerekir. Aksi halde toplumun özgürleştirici faaliyeti olan politika, devlet idaresi haline gelerek iktidara köleler yaratan bir mekanizmaya da dönüşebilir. Nitekim Öcalan "Özgürlük Sosyolojisi" eserinde, iktidar ve devletin temel fonksiyonlarını belirlerken, ***"Güçsüz ve savunmasız bırakılan toplumu tekel sömürüsüne hazır hale getirmektir"*** der, kendi politika kavramının ve içeriğinin rolünü belirler: ***"Özünde toplum için gerekli ahlaki kuralları sağlamak ve bununla birlikte toplumun temel maddi ve zihnî ihtiyaçlarını gidermesinin yol ve yöntemlerini sürekli tartışarak kararlaştırmaktır. Toplumsal politika, bu gerekçeler temelinde sürekli geliştirdiği tartışma ve karar gücüyle toplumu zinde ve açık görüşlü kılar; kendisini yönetebilme ve işlerini çözme yeteneğine kavuşturduğu toplumun en temel varlık alanını oluşturur. Politikasız toplum, başı kopmuş tavuk gibi daha can vermeden sağa sola savrulan toplumdur."***

Devlet, özellikle de ulus-devletler kendi zihinsel inşalarını gerçekleştirirken toplumu köklerinden sarsar. Toplumu dayanaksız bırakacak, ne yapacağını bilemez durumda tutacak "politikalar" geliştirirler. Devlet(ler) ***"toplumun ahlâkı yerine 'hukuk', politikası yerine 'devlet' idaresi adlı kurumları yerleştirir. Toplumu iki temel varlık stratejisi rolünü oynayan ahlâk ve politika gücünden alıkoyma, bunların yerine hukuk ve hükümranlık idaresini koyma, her dönemin temel iktidar ve devlet görevleridir."*** Çünkü devletin arada, üstte, hakim olmadığı yerlerde toplum özüne uygun bir şekilde ahlaki ilkelerini belirler, yaşam alanını ona göre düzenler, ortaya çıkan sorunlarını da yine kendi ahlaki ilke ve ölçüleri temelinde çözüme kavuşturacak politik bilinç ve duruşu sergiler. Özellikle bunun olmaması ve iktidar güçlerine muhtaç, mahkûm ve bağlı kalınması için iktidarlar da medya, her tür istihbarat örgütü, değişik özel savaş kurumları ve ideolojik aygıtları, yöntemleri devreye koymaktadır. En ince gözeneklerine kadar sızdığı toplumu nefessiz bıraktığı, kendini tanıyamaz, hiçbir ahlaki ilkesini uygulayamaz, en temel ihtiyaçları için politik tartışma yapamaz ve karar (demokratik siyaset) alamaz duruma düşürdüğü çok açıktır. Tarihte hiç olmadığı kadar eğitim, öğretim kurumları, imkanları gelişmişken toplumsal sorunların bu denli ağırlaşmış ve adeta dünyanın sonunun getirilmiş olması ancak bununla izah edilebilir. Şimdi dünyada eğitim-öğretim grubunda yer alanların sayısı bir zamanların dünya nüfusundan bile daha fazladır. Toplumsal ahlak, toplumsallık dejenere edilmemişse neden bir tarafta iktidar güçleri/sahipleri milyarlarca dolarlık yolsuzluk yaparken, "görevlerinin başında" olmayı sürdürürken, aç kalmış bir-iki genç yiyecek "çaldıkları"(!) için onlarca yıllık hapis cezalarına çarptırılabiliyor. Kürdistan'da/Farqin'de (Silvan) bir bebek evinin elektriği kesildiği için ölüyor, toplumdan "çıt" çıkmıyor. Zindanlarda faşizme karşı tek başına bir genç kadın (Garibe Gezer) direne direne şehit olurken, ardından bıraktığı manifesto niteliğindeki mektubuna rağmen hala da bu ülkede en üst yönetimini de bırakın, hapishane müdürü bile görevinden alınmıyor ve bu "normal" karşılanabiliyor? Şimdiki gerekçelerimiz Bastille Hapishanesi'ni basanların gerekçelerinden daha mı az?

Devlet, özellikle de ulus-devletler kendi zihinsel inşalarını gerçekleştirirken toplumu köklerinden sarsar

---

Devlet idaresinin, tahakkümünün baskın olduğu koşullarda, ülkemizde ve dünyada durum budur. Ahlaki ve politik toplumun hüküm sürdüğü bir toplumsal, siyasal zeminde böyle bir durum mümkün olabilir mi? Devletlerin idaresi hiçbir zaman toplumun özyönetimi demek olan ahlaki ve politik toplum yönetiminin yerini alamaz, çünkü doğaları, varoluş amaçları farklıdır. Günlük yaşam deneyimlerimizden de çıkarsadığımız gibi devlet ne kadar genişler ve yoğunlaşırsa, politika da o kadar daralır ve gevşer. Öcalan'ın belirlemesiyle, ***"Devlet kural demektir, politika ise yaratıcılıktır. Devlet hazırı yönetir, politika ise oluşturarak yönetir. Devlet zanaattır, politika sanattır."*** Ahlaki ve politik toplumun inşası için politika yönetir, devletler idare eder. Ahlaki ve politik toplum ilkeleri temelinde politika özgürleştirir, devletler köleleştirir. Ahlaki ve politik toplumda politika günlük

yaşam ve eylemlerin nasılını hakikatine uygun olarak belirlerken, devletli düzende sınırlandırır. Buradan da Öcalan'ın ***"Soykırım Kıskacında Kürtleri Savunmak-Demokratik Ulus Çözümü"*** adlı eserinde ortaya koyduğu belirlemelerin hayatiyetine ulaşıyoruz: ***"Hâlbuki politikanın olduğu toplumsal alanda geçerli olan toplumun hayati çıkarlarıdır; onun yapısal ve anlamsal esenliği ve gelişkinliğidir. Politikasız veya zayıf politikalı toplumlar ya dıştan bir imha ve sömürge iktidarının dehşetini ya da içten bir iktidar elitinin ve sömürücü sınıfın baskı ve sömürüsünü yaşamaktan kurtulamazlar. Bir topluma yapılabilecek en büyük iyilik, onu politik toplum seviyesine yükseltmektir. Daha da iyisi, onu demokratik siyasetin yirmi dört saat çalıştığı sürekli ve yapısal bir demokrasiye kavuşturmaktır."*** Bu gerçeklik ışığında örgütsüz insan, özellikle günümüz kapitalist modernite koşullarında insan olmaktan çıkmış insandır, diyebiliriz. Kim aksini iddia ederse etsin, örgütsüz, bilinçsiz, iradesiz insan bireysel onuruna bile sahip çıkamayacak kadar zavallı ve insanlıktan çıkmış bir yaratık durumuna düşer. Özellikle yoğun savaşın yaşandığı Kürdistan açısından bu böyledir ki, daha kırk aşkın yıl önce bu hakikatin diyalektiği belirlenmiştir: Kürdistan'da örgütsüz yaprak kıpırdamaz! Örgütlü toplum, ahlaki ve politik toplumdur. Öcalan aynı eserinde, ***"Ahlaki ve politik toplumun olduğu yerde, iktidar ve hukuk gereksiz olmaktan da öteye, tahammül edilmesi güç bir yük haline gelir. Bir toplum ne denli ahlaki ve politik kılınırsa, o denli demokratik, özgür ve eşitlikçi, dolayısıyla iktidar eliti ve sermaye tekellerinin istismarına kapalı ve direngen kılınır"*** diyerek, çözüm ve çıkış yolunu da gösterir.

Demokratik Modernite İnşası

Yalan ve talan düzeninin düzenbaz siyasetçileri nedeniyle on binlerce yıllık politika, toplumun akıl, ahlak ve özgürlük sanatıyken, sadece iki değil, yüzlerce yüzlü sahtekârların mesleği derekesine düşürüldü. Peki, çaresiz miyiz? Elbette değiliz. Binlerce yıllık tarihsel direniş bilincimiz ve tadına vardığımız özgür yaşam aşkımızla donanımlı, güçlü olduğumuzu biliyoruz. Günümüzden geçmişi çözümlemeyebildiğimiz gibi anda günceli ve geleceği nasıl özgürleştirebileceğimizin bilgisine de sahibiz. Neyi kaybettiğimizi bildiğimiz için ne kazanacağımızı da biliyoruz. Öcalan da ***"Uygarlık sürecinde ahlaki ve politik toplum aşındırılıp sömürü ve iktidar tekelinin sıkı egemenliği altına alındığında, toplumsal hakikat yitirilmiş demektir. Yitirilen, ahlâkî ve politik değerlerle birlikte yitirilmiştir. Tekrar bulmak istiyorsan, kaybettiğin yerde arayacaksın. Uygarlık ve moderniteye karşı ahlaki ve politik toplumu, onun gerçekliğini arayacaksın, bulacaksın. Bununla da yetinmeyeceksin; bu toplumun tanınmaz hale getirilen varoluşunu yeniden inşa edeceksin. O zaman tarih boyunca kaybettiğin altın değerindeki bütün hakikatleri tek tek bulduğunu göreceksin. Bu temelde daha mutlu olacaksın. Bunun da ahlaki ve politik toplumdan geçtiğini anlayacaksın"*** der.

Günümüzden geçmişi çözümlemeyebildiğimiz gibi anda günceli ve geleceği nasıl özgürleştirebileceğimizin bilgisine de sahibiz

Görevimizin hak ve hakikat olanı hakim kılmak olduğunu biliyoruz. Onun için de zihniyet çalışmalarında siyaset felsefesi, siyaset kurumlaşması, maddi hayat eylemleriyle iç içe aşkla örülmek durumundadır, diyoruz. Elbette, bu mücadele bugünden yarına hallolacak bir çalışmayla sonuçlanmayacağı gibi bilinmez yarınlara da ertelenemeyecek an'ın özgürleştirici mücadelesidir. Bu nedenle de her anı soluk soluğa mücadeleyle, inşayla, her anı kendini aşmakla yaşanacak bir özgür yaşamı inşa mücadelesi olacaktır. Bugün yaptığımız bize yarın yetersiz gelebilir, ancak bugün yaptığımız da yarın yapacağımız da ahlaki politik toplum gerçekliğine uygun olma iddiasıyla olacaktır. Çünkü biz ahlaki ve politik olmayana iyi, doğru ve güzel demiyoruz. Bunun için de inşa edeceğimiz yapıların sağlıklı işleyişi de şarttır. Göz organının fiziki olarak varlığı nasıl ki görmek için yeterli değil ve gözün sağlıklı da olması gerekiyorsa, ahlaki ve politik toplum ideali olanların da toplumları-

halkları radikal demokratik temelde örgütlenmeleri, günlük yaşam yönetimine katılabilir kılmaları gerekmektedir. Aksi takdirde ahlaki ve politik toplum adına geliştirilebilecek kurumlaşmalara da iktidarcı, devletçi anlayış mikrobu sızabilir ve demokratik modernite kurumlaşmalarını içten içe çürütebilir. Bunun için de gerçek anlamda ahlaki ve politik yaklaşım, farklılıkların özgür birlikteliği ve demokratik zihniyet şarttır. Demokratik siyasetin hâkim olmadığı siyasal, toplumsal koşullarda ya despotik diktatöryal yaklaşımlar vardır ya da kaotik durum hâkimdir. Bu anlamda ahlaki ve politik toplum temelinde demokratik modernite inşası günlük yaşamda hava ve su kadar önemlidir, dolayısıyla bu temelde halkların yönetime katılmaları, politika yapmaları devredilemez bir özgür yaşam görevidir.

Temsili Demokrasi Yalanı

Tarihsel olarak Antik Yunan ve Roma'ya dayandırılan temsili demokrasi sistemi "gelişmiş dünyanın" popüler makbul yönetim biçimi. 4-5 yılda bir gerçekleştirilen seçimler, seçilen vekiller, belirlenen parlamento aritmetiği, şekillenen kabineler ve halktan uzak, halka rağmen alınan kararlar… Nüfus çokluğu, coğrafik alanın genişliği, meclis binasına herkesin giremeyeceği (İngiltere) gibi gerekçelerle insanlara, ***"Temsilcilerinizi, vekillerinizi seçin ve öyle yönetime dâhil olun"*** denildi. Şekli, içeriği dillendirilen göstermelik amacı ne olursa olsun, bu fikriyatın ve yönetim biçiminin arkasında iktidarcı, devletçi sınıfsal bir bakış açısı vardır. Buna göre herkes siyaset yapamaz, herkes yönetici olamaz. Tercümesi; herkes insan olamaz! İnsan dediğin Batılı, erkek ve beyaz olandır. Sümer'de, Babil'de, Antik Yunan'da, Roma'da, Hindistan'da vb. sınıfların varlığı, izahı daha açık ve kaba yapılırdı. Bir sınıfın yoğrulduğu maden altından, kimisinin gümüşten, kimisinin hamuru demirdendi. Dolayısıyla herkes eşit olamazdı, bu tanrısal düzene de uymazdı. Halkların, özgürlük ve demokrasi güçlerinin binlerce yıllık mücadeleleri ve ödedikleri bedeller sayesinde iktidarlar artık bizi yönetmeyi tanrısal düzen, hamurlarındaki asalet ve ilahi buyruklarla izah edemeyeceklerini gördüler. Dolayısıyla da artık daha inceltilmiş gerekçe ve yalanlara ihtiyaç duydular. Yeri geldi "yönetici" kesimin arasına "bizden" de birilerini alır gibi oldular ki, aslında bu ayıbı örten asma yaprağıydı. Ancak hiçbir vekil, temsilci gerçek anlamda "ben/biz" olamayacağı gibi, bizim de özümüzde, doğamızda var olan, onunla insan ve toplum haline geldiğimiz ahlaki ve politik toplum insanı olduğumuz için düşünen, karar veren, eylemde bulunan insan gerçekliğimizi de, hiçbir gerekçeyle kimse elimizden alamaz. Şimdiye kadar sıraladığımız gerekçelerle de hiç kimse politika yapma hakkını, görevini bir başkasına devredemez. Bu kabaca herkesin bir parlamento binasına sığdırılması gerektiği anlamına gelmez. En küçük mahalle komünü, biriminden kent meclisine, bölge meclislerinden üstte halk kongrelerine kadar toplumun tümüyle demokratik siyaset yol ve yöntemleriyle yönetime dâhil olduğu bir sistemden söz ediyoruz. Bu sistemde kararlar bir kişinin iki dudağı arasına sıkışmaz ya da göstermelik 400-500 kişilik temsilci-vekil parmak demokrasileriyle de şekillenmez.

Dolayısıyla "temsili demokrasi" adıyla toplumlar gerçek anlamda yönetime dâhil olmazlar. Temsili demokrasi, belki de demokrasi ve özgür yönetim adına tarihte geliştirilmiş en büyük demokrasi yalanı ve uydurmasıdır. Çünkü despotluğu, yönetimsizliği, anti demokratikliği, köleliği ve pasifliği demokrasi sözcüğüyle cilalayıp insanları uyutmaktadır. Özcesi tek adam rejiminin, despotluğun, diktatörlüğün alternatifi inceltilmiş kölelik sistemi olan temsili demokrasi olamaz. Tüm toplumsal sorunların özgürce, demokratik katılım, ahlaki ve politik toplum ölçü ve ilkeleri temelinde gerçekleştirilecek, küçük bir köy komününden en üstte halk kongrelerine ve küresel çapta "Dünya Demokratik Konfederal Birliği"nin gelişebileceği doğrudan demokrasinin inşası ve uygulamasıyla mümkündür.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

İnkârdan 'Tanıyarak İnkâra' Kürt Sorunu ve Çözüm Arayışları

Ebru Günay

Türkiye'nin en temel sorunu Kürt sorunudur. Özellikle 1990'lardan bu yana, kafatasçı dar gruplar dışında hemen herkesin kabul ettiği bu toplumsal ve politik gerçeklik, 21. Yüzyılın ilk çeyreğinde çözülmeyi bekleyen sorunların başında gelmektedir. Kürt halkının soykırım tehdidi altında olduğu, uzun yıllar boyunca can ve mal kaybına sebebiyet veren, halen farklı boyutlarda devam eden, 40 yıllık savaşın nedeni olan Kürt sorunu çözülmediği müddetçe Türkiye halklarının ağır sorunlar yaşamaya devam edeceği açıktır. Türkiye'de siyasal, toplumsal ve ekonomik yaşamı her boyutuyla etkileyen Kürt sorunu başkaca sorunların da tetikleyicisi durumundadır. Sorunu çözmek yerine çözümsüzlükte ısrar edenlerin sürdürdükleri kirli ilişkiler ülkenin geleceğini ipotek altına almakta, darbe dinamiğini her daim canlı tutmaktadır. Siyasi iktidarlar tüm kirli ilişkilerini savaşın ardına saklamakta, savaş yüzünden işinden aşından olan milyonlar, kof milliyetçi söylemlerle uyutulmaktadır.

Türkiye'de iktidara gelen partiler tarafından Kürt sorununun varlığı kabul edilse de inkâr ve imha konsepti kesintisiz bir şekilde yüzyılın başından bu yana devam etmektedir. Cumhuriyetin demokrasiyle buluşamaması meseleyi içinden çıkılmaz hale getirmekte, çözülemeyen Kürt sorunu ülkenin geleceğini her geçen gün daha fazla tehlikeye atmaktadır. Gerek ulusal gerek uluslararası hafıza eldeki tüm imkân ve deneyimlere rağmen bu soruna bir çare üretmemektedir. Peki, diyalog ve müzakere temelinde rahatlıkla çözülebilecek, Öcalan'ın ***"İmkan versinler bir haftada çözeyim*"** dediği bu yüzyıllık sorun neden ısrarla çözülmek istenmiyor?

İnkârın gölgesi ve politikanın reddi Bunun en önemli sebeplerinden biri, sorunun gerçek anlamda ve hakkıyla "konuşulamıyor-tartışılamıyor" oluşudur. İkinci başat sebep ise, 'inkâr mekanizmasının' işlevselliğidir. İnkâr, dinamik bir süreç olarak herkesin üzerinden sorumluluğu atarak resmi tarihe eklemlenebildiği, çaba verilmesi gereken konularda cesaret göstermekten kaçındığı bir element olarak duruyor. Çünkü Kürtlerin anavatanlarının parçalanması ve inkârı, toplumsal gerçekliklerinin derinden bölünerek kendileri olmaktan çıkarılmaları, siyasi iradelerine ket vurulması, devletlerin inkârcı ve imhacı yöntemleri karşısında boyun eğmeye zorlanmaları, ekonomik ihtiyaçlarını gidermenin öz kimliklerinden vazgeçme aracına dönüştürülmesi, kültürel ve ideolojik varlık haline gelmelerine fırsat ve yasal statü tanınmaması, çağdaş eğitim araçları ve uygulamalarından mahrum bırakılmaları, tüm bu alanların bütünleşik uygulamalarıyla öz varlıkları ve kimliklerinin yok sayılması Kürt sorununun temelini oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle Kürt sorunu bir ulusal sorun değil, ulus olmaktan çıkarılma sorunudur. Ortada varlığı dahi inkâr edilen ontolojik bir sorun var ve bu sorunun herhangi bir boyutuyla gerçek anlamda yüzleşilmemesi sorunun varlığını ortadan kaldırmıyor.

1990'lar fiziksel şiddet sarmalının, rıza mekanizmalarının, el koyma stratejilerinin ve kaba güçle sonuç alma arzusunun ön planda olduğu bir aralıktır. 2000'ler sonrası farklı politik yüzlerin devreye girdiği, bireysel, toplumsal, zihinsel, mekânsal ve ekolojik bir kıyıma girişilmiştir. 2015 ve sonrası ise özellikle Dolmabahçe Mutabakatı'nın sonlandırılmasıyla devletin kent savaşlarına yöneldiği, "ölüm siyasetini" devreye soktuğu, tüm aygıtlarını

birlikte kullandığı bir süreçtir. An itibariyle özel savaşın yoğun kullanıldığı, başta Kürtler olmak üzere tüm halklara savaş açıldığı yılların içindeyiz. Kürt sorununun derinleştiren bir diğer neden de politikanın reddidir. Toplumu özgürleştiren bir araç olarak politikanın adeta suç haline getirilmesi, müzakere zeminini imkânsız hale getirmektedir. Politikanın yok sayılması da çözüme dair tartışmaları, örneğin "muhataplık" gibi kısır tartışmalara boğmakta, sorun içinden çıkılmaz hale gelmektedir.

Politika Neyi Çözer?

Bu reddedilen politikadan ne anladığımız ve bu kavramdan nasıl bir anlam ürettiğimiz önemlidir. Nedir politika? "Şehir yönetimi" anlamına gelen ve Grek kökenli bir kelime olan politika, yapısal ve anlamsal gelişkinliği içinde barındıran, düzenleme gücü ile gerçek bir özgürlük sanatı, özce toplumun faydasına dönük olan şey olarak tarif edilebilir. Ayrıca kapitalist modernitenin en çok iğdiş ettiği, anlamından kopardığı kavramların başında gelmektedir.

Politika, ahlak ile birlikte anlamlıdır. Politika ve ahlak, toplumu toplum yapan iki temel kriterdir. Çoğu zaman iktidarla özdeşleştirilen politikanın iktidarla bağı kapitalist liberal ideolojinin çarpıtmasından kaynaklanmaktadır. Öylesine yönetim ve iktidarla iç içe geçirilmiştir ki insanların gözünde politika kötü, politikayla uğraşanlar dürüstlükten nasibini almamış kişilerdir. Yurttaşın gözünde politika yapanlar, bir avuç yönetici elitten ibarettir ve sürekli yalan söylerler. Ahlakın yok sayıldığı politikanın insanlık için nasıl bir yıkıma dönüştüğü ortadadır.

Yurttaşın yönetimde olmadığı, "sürü" olarak görüldüğü bir yönetim modelinde demokratik bir politikayı aramak beyhude bir çaba olacaktır. Böyle yapılan bir politika da ne bireyi ne toplumu özgürleştirebilir. Politikanın içinde yönetim olgusu elbette bulunur ancak salt yönetimle özdeşleştirmek de doğru olmaz. Politika bir meslek olarak belirlendiği ölçüde yurttaşın elinden alınan bir kavrama dönüşür ve böylece birey her aşamada yönetimden dışlanır. Oysa bir özgürlük sanatı olarak politika, ahlakla birlikte tam da toplumu toplum yapan, bireyi gerçek anlamda özgürleştiren bir kapsamı bulunmaktadır. Öcalan, özyönetim erki haline gelen politikayı demokratik olarak nitelendirirken, politikanın bir iktidar yönetimi haline gelmesi durumunda kendi öz gerçekliğinden kopacağını düşünmektedir.[1] O halde burada, topluma sirayet ettiği ölçüde o olgunun kendisinin inkarına yol açan, onu yozlaştıran ve demokratik olmaktan çıkaran iktidar kavramıyla karşılaşıyoruz. Böylece kapitalist modernitenin iktidar mefhumuyla iğdiş ettiği alanların başında politikanın geldiğini görüyoruz. Bir özgürleşme imkânı olarak politikanın içeriğinin bu şekilde boşaltılması topluma ve toplumsala yapılan en büyük ideolojik saldırılardan biridir. İktidarların nefes alabildiği tüm yerler, politikanın olmadığı yerlerdir. O halde; ***"Topluma yapılabilecek en büyük iyilik, onu politik toplum seviyesine yükseltmektir."***[2] Daha da iyisi, onu demokratik siyasetin 24 saat çalıştığı sürekli bir demokrasiye kavuşturmaktır. Bu noktada sorulabilir, bir politikaya sahip olmak yeterli midir? Elbette hayır! Politikanın bilince çıkarılması gerekiyor. Bilince çıkarılan şey eylemsel kılınabilir.

Politikanın eylemselliğe dönüşmesi ya da demokratik hale gelmesi ancak iktidarla bağının koparılmasıyla mümkündür. Zordur ancak bu başarılamadan toplumsal üretim alanlarını özgürleştirmenin imkânı yoktur. Demokratik politika bireyin kendi kimliğini bilince çıkarması, geliştirmesi ve onu savunması anlamına gelecektir. Bu yönüyle politika yapmak en çok da sömürge toplumlarının ve ezilen ulusların ihtiyacıdır. ***"Demokratik olmayan politika çok sonraları gelişen hiyerarşik iktidar ve devlet güçlerinin tek taraflı idare kararlarıdır. Bu güçlerin idare kararlarına politika denmez, idare kuralları denilir."***[3] Buradaki politik anlayışın içinde toplumsal katılım yoktur. Bu bağlamda Kürt sorununun çözümsüzlüğü demokratik politikanın yoksunluğuyla ilgilidir. Tam da bu yüzden Kürt sorunu aynı zamanda demokratikleşememe sorunudur. Soruna yönelik geliştirilen politikalarda toplumun değil, adına devlet denilen iktidar ve sömürü mekanizmalarının geleceği düşünülmekte ve kararlar ona göre alınmaktadır. Ahlaktan yoksun demokratik olmayan bir politika

1 Abdullah Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu
2 A.g. e
3 A.g. e

güvenlik konseptiyle hareket etmekte, burada toplum rahatlıkla gözden çıkarılabilmektedir. İçinde bulunduğumuz krizin başlıca nedeni de budur.

Savaşın Bedeli

AKP-MHP iktidarının Kürt sorununa yaklaşımının inkâr ve imha konsepti olduğu açığa çıkmıştır. İktidar bir taraftan içine düştüğü ekonomik, toplumsal ve siyasal krizleri görünmez kılabilmek, iktidarını sürdürebilmek için milliyetçi söylemlerle savaşı derinleştirmekte ama bunu yaptıkça çöküşe doğru sürüklenmektedir. Yürütülen tüm bu inkâr ve imha siyaseti adeta bir bumerang gibi iktidar sahiplerine geri dönmektedir. Toplumsal rıza mekanizmalarını bir kenara bırakıp bütünüyle zor ve şiddet aygıtlarıyla toplumu bastırmaya ve kontrol etmeye çalışan iktidar özü itibariyle Türkiye'yi bir tecrit rejimine mahkûm etmekte, ülkenin geleceğini çalmaktadır. Bunu yaparken de ustaca sorunun çözümü için çabaladığını, tarihsel olarak yüzleştiğini, geçmiş hükümetlerden çok daha farklı davranarak olay-olguları kabul ettiğini ve söylenenlerin aksine bunun ısrarla karşılıksız bırakıldığını[4], muhatap bulunamadığını söylemektedirler.[5]

Peki, gerçek böylemidir?[6] Geçmiş ve geçmişin pratikleri bize neler söylemektedir? Politikanın reddi ve beraberinde getirilen suni tartışmaların gerçekte neye tekabül ettiğini, hangi saiklerle dile geldiğini, bugün üzeri tozlarla kapatılan geçmişin sarih deneyimleri ışığında okuyabiliriz. Kabul edelim, bugün artık savaş bildiğimiz savaş değil. Çatışmalar bildiğimiz çatışmalar değil. Bugün pek çok savaş sınıflandırması yapılmaktadır. Öznelerin direkt devlet olduğu savaşlar ile öznenin güç bağlamında değişkenlik gösterdiği pek çok savaş tipi mevcuttur. Özellikle dünyada yaygın olan devlet içi savaşlarda, devlet dışı aktörlerin/toplulukların birbiriyle ya da devletle olan savaşları önemli bir gündemdir. Bu önemli gündemi belirleyen temel etmenler nedir diye baktığımızda önemli doneler çıkıyor karşımıza. Bunlar yapısal, sistemsel, toplumsal olgulardır. Savaşın sürdüğü yerlerin ekonomik az gelişmişlik içinde olması şüphesiz tesadüf değildir. Bu alanlar egemen güçler açısından "fırsatlar" alanıdır. Şiddet buralarda kazanca dönüşen şeydir. Ekonomik durumun yarattığı avantaj/dezavantajlar çatışma coğrafyasını şekillendirir ve demokrasi gibi bir mefhumu önümüze serer[7]. Demokrasi, müzakere ve barış alanının potansiyelini bize gösterir. Burada politikanın düzenleyici rolü tekrar devreye girer. Politika yoksa demokrasi ve barış arasında bir anlam bağı gelişmeyecektir. Güç dengelerinin nasıl bir dağılıma sahip olduğu da hayatidir. Misal, devlet içi aktörlerin dengesiz dağılımı, kontraların varlığıyla son bulur. Öyle ki karşı aktörleri topyekûn yıkım, etnik temizlik gibi tehlikeler bekler. Neticede ortak bir noktada buluşmayacak her aktör bazlı girişim, bir tarafın yıkım dürtüsünü besleyebilir. Savaş literatürü çalışan pek çok ismin bu anlamda "olgunluk" tavsiyesi veya "karşılıklı zarar dengesini" gözetmesi önemlidir. Bu durum maalesef genelde gerçekleşmez. Bir diğer önemli etmen, devlet kapasitesi denilen şeydir. Bu kapasite devletin sınırlarını, doygunluğunu, taleplerini göstermesi açısından son derece önemlidir. İşte Kürt sorunu tüm bu peyzajlardan bağımsız değildir. Bu bağlamda karmaşık yapısını katlayarak güncel kalmaya devam etmektedir.

Çözüm Arayışları ve Ateşkesler

Kürt sorunun çözümsüz kalmasından kaynaklı Türkiye'de süren savaş süreci boyunca ateşkesler, görüşmeler, barış sürecine giriş ve zaman zaman üçüncü tarafların varlığı vuku bulduysa da soruna dair yeni bir dinamik yaratılamadı. Burada en fazla göze çarpan ateşkesleri odağa almak önemlidir. Taraflar bir irade beyanında bulunur ve bir mekanizma kurulması için çabalar. Aktörler bu mekanizmalara tabidir. Muhataplık müessesi buradan anlam kazanıyor ve kritik bir rolü doğuyor. Baktığımızda Türkiye devlet tarafının ateşkesler boyunca bir reform çerçevesi veya gündemi belirlemediği, bundan ısrarla kaçtığı görülmektedir. Özellikle muhataplık meselesini silikleştirmeleri genel çıkmazın önemli bir sebebidir. (Bknz: Dipnot no 6)

4 **"Erdoğan'a göre Kürt sorunu bir var bir yok" - https://bit.ly/3JtJ1Bl**

5 **"Çözüm süreci ve HDP merkezli 'muhatap' tartışması nasıl başladı, kim nasıl tepki verdi?" - https://bbc.in/3pr0diN**

6 **"Kürt sorununun çözümünde muhatap tartışmaları, Medyascope - https://bit.ly/3mwCWKx**

7 **Düşük Yoğunluklu 40 Yıllık Savaşın Türkiye'ye Ekonomik Maliyeti, 2021 - https://bit.ly/341AEN7**

Türkiye'deki ateşkes süreçlerinin serencamına bakmak son derece öğreticidir. Çünkü her ateşkes bir arayıştır. Ateşkesler sırasında olup biten siyasal-sosyal ve ekonomik gelişmeler, tarafların niyetini de açıkça gösteren en önemli belirteçlerdir. Savaşın yaşandığı ve yıllarca sürdüğü bölgelerde çatışmanın sonlandırılması ve barışın tesis edilmesi için masaya oturur taraflar. Türkiye'de son 40 yıllık savaş süresince ilan edilen ateşkeslerin hepsi tek taraflı olmuştur. Bu ayırt edici bir durumdur. Ateşkeslerin tarihi, Kürt sorunundaki demokratik çözüm ısrarının her defasında karşılıksız bırakılması tarihi olarak da okunabilir.PKK'nin 1984 yılında başlayan aktif silahlı mücadele döneminden 9 yıl sonra bir ilk olma niteliği taşıyan ateşkes çağrısı Lübnan'ın Bekaa Vadisi'nden yapıldı. Mart 1993 tarihinde Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) Lideri Celal Talabani'nin de hazır bulunduğu bir basın toplantısı düzenlendi. PKK Lideri Abdullah Öcalan, PKK tarihindeki ilk tek taraflı ateşkesi ilan ettiğini açıkladı. Talabani'nin bu toplantıda yer alışı dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın istemi üzerine idi. Sorunun yakıcılığını gören Turgut Özal, "Bu sorunu çözmezsek iflah olmayız" diyordu. Ateşkese ilk tepki ise yine dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'den geldi. Demirel, ***"Devlet kan dökenle pazarlığa oturmaz. Bunlar yol yakınken gelip teslim olsunlar, diyorum. Hukuka, adalete teslim olun"*** demişti. Öcalan'ın ilan ettiği ateşkesle başlayan çözüm girişimi, dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 17 Nisan 1993 tarihinde şüpheli ölümüyle bertaraf edildi.

Bu ilklerden sonra savaş tüm şiddetiyle sürdü. Savaş bloğu çözümün olmaması için yoğun mesai harcıyordu. Gerek kırsalda gerekse şehirlerde baskı had safhaya ulaştı. Tam böyle bir dönemde, 15 Aralık 1995'te ikinci ateşkes ilan edildi. Türkiye'ye karşı ilan edilen tek taraflı ateşkes ilkinde olduğu gibi bir karşılık bulmak yerine daha ağır bir cevap alması açısından kritiktir. Hızlıca askeri operasyonlar devreye girdi. Operasyonlar sürerken dönemin Başbakanı Tansu Çiller ve ekibi tarafından Öcalan'a yönelik suikast girişiminde bulunuldu. Böylece ateşkesten eser kalmadı…Üçüncü önemli ateşkes süreci 1 Eylül 1998 ateşkesidir. Dünya Barış Günü'nde ilan edilen ateşkese, Öcalan'a yönelik uluslararası komplonun startının verilmesiyle karşılık verildi. Dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Atilla Ateş, ***"Suriye'ye karşı sabrımız kalmadı. Türkiye beklediği karşılığı alamazsa, her türlü tedbiri almaya hak kazanacaktır"*** açıklamasıyla Suriye yönetimine adeta savaş açtı. Suriye, Öcalan'ın ülkeden çıkarılmasıyla gereğini yaptı. 9 Ekim 1998'de başlayan uluslararası komplo, 15 Şubat 1999'da Öcalan'ın esaret altına alınmasıyla devam etti. Böylece bir ateşkes daha sonuçsuz kaldı. Dördüncü ateşkesi ise 1999 yılına denk geliyor. 2 Ağustos 1999'da PKK silahlı güçlerini Türkiye sınırlarının dışına çekme kararı alarak, 1 Eylül 1999'da tek taraflı ateşkes ilan etti. Ateşkes tarihinin en zor ve karanlık günleri bu süreçte yaşandı. Çünkü PKK güçlerinin geri çekilme sırasında askerler tarafından kurulan pusularda 500'e yakın gerilla yaşamını yitirdi. İyi niyetle devreye sokulan geri çekilme bir katliamla sonuçlanmıştı. Fakat sürece ara verilmedi.

Ateşkeslerin tarihi, Kürt sorunundaki demokratik çözüm ısrarının her defasında karşılıksız bırakılması tarihi olarak da okunabilir

Öcalan'ın çağrısıyla biri Kandil'den biri de Avrupa'dan olmak üzere iki barış grubu gönderildi. Sekizer kişiden oluşan barış gruplardan ilki 1 Ekim 1999 yılında Kandil'den, ikincisi ise 29 Ekim 1999'da Avrupa'dan geldi. Fakat bu iyi niyet girişimi de baltalandı. Gelen gruptakiler cezalandırılıp, hapse atıldılar. Barış ve ateşkes umutları bir kez daha söndü!

"Ara ateşkes" denilebilecek bir sonraki ateşkes, 1 Ekim 2006'da oldu. Elbet aradan geçen 6 yılda siyasi ve sosyolojik olarak çok şey değişmişti. 2000'de PKK 7.Olağanüstü Kongresi'nde Demokratik Barış Projesi kapsamında çağrıda bulunarak, somut adımlar atmaya başladı. 20 Ocak 2000'de Barış Projesi, 4 Kasım 2000'de Demokrasi ve Barış İçin Acil Eylem Planı, 19 Haziran 2001'de Yeni Bir Savaşın Gündemleşmemesi ve Çözüm Sürecinin Gelişmesi İçin Acil Talepler Bildirisi, 22 Kasım 2002'de Acil Çözüm Bildirgesi ve 2000'in başında ve 2002'nin sonunda olmak üzere iki defa Cumhurbaşkanı,

Meclis Başkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve tüm siyasal partilere Kürt sorununun çözümü konusunda düşüncelerini ortaya koyan mektuplar gönderildi. Bunların hepsi yanıtsız bırakıldı. 2002, yeni bir hükümet dönemidir. 3 Kasım 2002'de Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidar olmuş, Türkiye'de bazı dengeler ciddi anlamda değişmişti. Muhafazakâr sağ ile milliyetçi sağ bir noktada birleşmiş, neoliberal ekonomi modeller devreye konulmuştu. Ulusalcılar cephesinde yeni kaygılar gün yüzüne çıktı. Türkiye sahasında bunlar gelişirken, 8. Kongresi'ni yapan PKK, KADEK (Kongreya Azadi û Demokrasiya Kürdistanê - Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) ismini aldığını duyurdu. İdeolojik ve askeri alanda değişim-dönüşüm sinyalleri böylece kamuoyuyla paylaşılmış oldu.

2004 yılında da önemli gelişmeler ve adımlar atıldı. Somut adımlara karşılık sürekli olumsuz yanıtlar verildi. Devlete göre, karşı güç mecbur olduğu için ateşkesler ilan etmektedir. Bu bakış açısı kendini ulusal basın-yayın faaliyetlerinde açıkça göstermektedir. İşte 1 Ekim 2006'da ilan edilen beşinci ateşkes böyle zorlu bir dönemeçte yapıldı. Yine tek taraflıdır. Bu ateşkese de savaşın daha da şiddetlendirilmesiyle yanıt verildi. Dönemin Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt ile dönemin Başbakanı Tayyip Erdoğan arasında 4 Mayıs 2007'de Dolmabahçe'de varılan anlaşma ve 5 Kasım 2007'de Erdoğan-Bush görüşmesinden sonra hava ve kara saldırıları yoğunlaştırıldı. Hatırlanacağı üzere AKP savaş düzenine geçerek, 2007'de savaş tezkeresini Meclis'ten geçirip yoğun saldırılarda bulundu.

Demokratik Çözüm Süreci 2009 yılında başlatıldı. Altıncı ateşkes de bir umut olarak bu yıl ilan edildi. Öcalan'ın çağrısıyla KCK (Koma Civakên Kurdistanê - Kürdistan Topluluklar Birliği), 29 Mart yerel seçimler sonrasında ortaya çıkan siyasi sonuçları dikkate alarak, 13 Nisan'da geçerli olmak üzere çatışmasızlık kararı aldı. Bu karara AKP hükümeti "KCK" adı ile bilinen siyasi soykırım operasyonlarıyla cevap verdi. Tutuklamalar başlamadan hemen önce Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, ***"Kürt sorunu konusunda çok iyi şeyler olacak"*** demişti. Böylece iyi şeylerin ne olduğu da zaman geçmeden netleşmişti. Sürecin karmaşıklaştığı 2010 yılı ise hem ateşkeslerin bozulması hem de tekrar gündeme gelmesiyle sürdü. Bu sefer farklı olarak sivil toplum örgütleri de devreye girerek ateşkes istedi. KCK, Haziran 2010 tarihinde yaptığı açıklamada, Öcalan'ın ve kendilerinin barış ve demokratik bir çözüm için attıkları bütün adımlarının AKP tarafından boşa çıkarıldığını belirterek, 13 Nisan 2009 tarihinde tek taraflı olarak ilan ettikleri eylemsizlik kararını sonlandırdıklarını açıkladı. Bunun üzerine STÖ'ler, aydınlar, Demokratik Toplum Kongresi (DTK) ile Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) çift taraflı ateşkes çağrıları oldu. Öcalan tekrar devreye girerek, KCK'ye diyalog ve müzakere sürecine vesile olması için eylemsizlik sürecinin başlatılmasını önerdi. KCK Yürütme Konseyi de yeniden ateşkes kararı aldıklarını belirterek, bu süreçte tek taraflı ateşkes ilan etti. Bunlar olurken KCK operasyonları hız kesmedi ve daha da tırmanarak binleri bulan gözaltı ve tutuklama furyasına dönüştü.

2013 Newroz Manifestosu ve Sonrası

Ve son ateşkes... Taleplerinden birinin de Öcalan ile görüşmelerin sağlanması olan 12 Eylül 2012'de tüm cezaevlerinde başlayan açlık grevinin 68'inci gününde Mehmet Öcalan, İmralı'da Öcalan ile yaptığı görüşme sonrası ***"yeni bir dönemin başladığını ve açlık grevlerinin derhal bitirilmesi gerektiği"*** mesajı kamuoyuna yansıdı.

Birçok görüşmeden sonra 21 Mart 2013 tarihinde Amed Newrozunda okunan Öcalan'ın mektup ve çağrısından sonra 23 Mart 2013 tarihinde KCK ateşkes ilan ettiklerini açıkladı. KCK, 8 Mayıs'ta ise geri çekilme sürecini başlattı. Bu süreç barış görüşmelerinin yaşandığı bir aralıkta olduğu için farklıydı. Öyle ki somut olarak 11 Temmuz'da TBMM'den Cumhurbaşkanı onayına gönderilen çözüm süreciyle ilgili kanun 15 Temmuz'da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından onaylanarak, ***"Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun"*** adıyla Resmi Gazete'de yayınlanarak yasalaştı. Bu yasa kapsamında gerekli görülmesi hâlinde, yurt içindeki ve yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlarla temas, diyalog, görüşme ve benzeri çalışmalar yapılmasına karar verilmesi ve bu çalışmaları gerçekleştirecek kişi, kurum veya kuruluşların görevlendirilmesi maddesi getirilerek İmralı Heyeti genişletildi. Bu süreçte çalışma yürütenler yasal güvence altına alındı!

Bu noktada Dolmabahçe Mutabakatına özel bir sayfa açmak gerekiyor. Çünkü 2012 yılının sonuna doğru başlayan çözüm sürecinin en önemli sonucuydu Dolmabahçe Mutabakatı. 28 Şubat 2015'te İmralı Heyeti'nde yer alan dönemin HDP milletvekilleri Pervin Buldan, Sırrı Süreyya Önder, İdris Baluken ve dönemin Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, İçişleri Bakanı Efkan Ala, AKP Grup Başkanvekili Mahir Ünal ile Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarı Muhammed Dervişoğlu, Dolmabahçe Sarayı'nda bir araya geldi.

HDP Heyeti ile hükümetin Dolmabahçe Başbakanlık Ofisin'de yaptığı görüşmenin ardından 10 maddelik deklarasyon paylaşıldı. Öcalan'ın PKK'yi bahar aylarında silah bırakmak için kongreye davet ettiği bildirildi. 1 Mart 2015'te, KCK Eş Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, Öcalan'ın "silah bırakma" çağrısını tarihi bir adım olarak nitelendirildi ve hükümet üzerine düşeni yaptığı takdirde sorumluluklarını yerine getirecekleri kaydedildi. 22 Mart 2015'te Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Dolmabahçe toplantısını doğru bulmadığını açıkladı. Ve 2015 Temmuz son haftasıyla yıkıcı bir savaş yeniden başladı. Özetle, 20 Mart 1993'ten 2 Ağustos 1999'a, 1 Ekim 2006'dan 21 Mart 2013'e kadar gösterilen tüm çözüm çabalarına komplo ve tecritle cevap verildi.

Dünya Deneyimleri

Türkiye fotoğrafından çıkıp biraz geniş bir skalada bakalım duruma. Süreçler öncesi ve sonrasıyla nasıl işliyor, tetikleyici dinamikler nelerdir, başarı ve başarısızlık neleri getiriyor? Denilebilir ki dünyada yaşanan çatışma ve barış süreçlerinin hemen hepsi bugün bizim içinde olduğumuz sürecin bir prototipidir. Guatemala'dan İrlanda'ya, İspanya'dan Kolombiya'ya süreçlerin dünü bugünü, öznel koşulların dışında Asya'dan Amerika kıtasına dek benzer özelliklere sahip.

Asya deneyimleri, Avrupa ve Amerika kıtasındaki süreçlerden Kürt sorunu deneyimine daha yakın durmaktadır. Bu elbette sadece dar bir gözlemdir. Örneğin yüzlerce yıllık sömürge deneyiminden sonra bugün iki yüze yakın dilin konuşulduğu Filipinler/Bangsamoro deneyimi, Avrupa kıtasındaki vakaların öncüsüdür. Çatışma çok uzun sürdü ve tüm girişimlere rağmen halen kalıcı bir barışa, uzlaşıya sahip olabilmiş değil. İlginç bir şekilde Türkiye hem devlet olarak hem de bazı sivil toplum örgütleriyle çözüm sürecinde üçüncü bir taraf olarak katılıyor. ***"Filipinler'de iki silahlı çatışma var. Bir tanesi tüm ülkeye yayılmış olan komünist direniş, diğeri ise ağırlıklı olarak Katolik olan bir ülkede özerklik için ülkenin güney kısmında savaşan Müslüman gerillalar. Her iki çatışma da 50 yıldan fazla süredir devam ediyor. Bunlarla ilgili geçmişten gelen ihtilaflar elbette farklı. Komünist gerillalar için konu toprak paylaşımı ve marjinalize olmuş kesimlerin siyasi güce erişimiyle ilgili. Çok güçlü Maoist bir anlayışa sahip bu gerillaların amacı yarı feodal güç dinamiklerini sürdürdüğünü ve aslında Birleşik Devletler tarafından yönetildiğini düşündükleri rejimi yıkmak. Bu anti-emperyalist bir mücadele. Güneydeki Müslümanlar mücadelelerini temelde 'eşit itibar' adını verdikleri kavram için sürdürüyorlar. Ülke 60 yıl önce bağımsızlığını kazandığından beri ulusal Filipin tarihinde marjinalize edildikleri için buna karşı mücadele ediyorlar."***[8]

Diğer önemli bir örnek Endonezya Açe deneyimi. ***"Endonezya'nın çoğunluğunu oluşturan Cavalıların denetimindeki ülke yönetimine karşı bağımsızlık kazanmak amacıyla 1976 yılında Özgür Açe Hareketi'ni (GAM) kuran bazı Açeler, silahlı mücadeleye başladı. Önemli bir bölümü Suharto'nun 31 yıllık baskıcı yönetimine denk düşen bu savaşta 15 bin kişi yaşamını yitirdi. 1998'de Suharto yönetiminin sona ermesiyle müzakere ihtimali gündeme gelmeye başladı. 2000 ve 2001 yıllarında İsviçre'nin Cenevre kentinde ilk müzakereler yapıldı ancak başarısız oldu. Çok uzun uğraşlara rağmen gelmeyen barış ve uzlaşı süreci, 30 yıllık Suharto diktatörlük rejiminin yıkılması ile başladı. Bu sayede bazı reformlar yapıldı ve demokratik alanda söz kurulabildi. 2005 itibariyle de kısmen başarıya ulaştı. 2005'ten bu yana silahlar sustu, silahlı mücadele yürütmüş olanların topluma uyumu için projeler geliştirildi ve Açeliler kendi yöneticilerini kendileri seçmeye başladı."***[9]

Guatemala Devrimci Ulusal Birliği (URNG) deneyimi de incelemeye değerdir. URNG 1980 başlarında

8 Kristian Herbolzheimer ile söyleşi- https://bit.ly/32ua7au

9 Barışa Giden Yol: Endonezya'da Müslümanların barışı- https://bbc.in/3prGS0Y

kuruldu ve kurulur kurulmaz bir imha politikasıyla karşı karşıya geldi. 1980'lerin ilk yarısında barışın sağlanması yönünde adımlar atıldı. Bu adımlar arasında yeni bir anayasa hazırlanması ve sivil bir başkanın seçilmesi bulunmaktaydı. Devletle gerillalar arasında ilk gayrı resmi görüşme 1987'de İspanya'da yapıldı, resmi müzakerelerse 1990'da Norveç'in desteğiyle Oslo kentinde başladı. İç savaş ile 200 binden fazla insanın yaşamını yitirdiği ve silahlı karşı mücadelenin de yaşandığı Guatemala'da çözüm süreci hala tartışmalı olsa da büyük oranda çözüme kavuşmuş durumda. O dönem Birleşmiş Milletler (BM) adına arabuluculuk faaliyetlerini yürüten Frank William La Rue, aldıkları en büyük dersi "Barış süreci ancak barışı inşa süreciyle sürdürülürse başarıya ulaşabilir" olarak özetledi.

FARC ve ETA örnekleri de çerçevemiz açısından bakmaya değer. El Salvador'da FMLN (Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi) diktatöryaya karşı bir örgüt olarak çıktı ve 1992 yılındaki barış görüşmeleri sonrası aktif siyasetle yönetimi kazandı. 1960'lı yıllarda Kolombiya Komünist Partisi'nin askeri kanadı olarak kurulan FARC, (Kolombiya Devrimci Mücadele Güçleri) hareketinin 2011'de çözüm adımları atılan süreci ise Kürt hareketinin ateşkes tarihine benzer doneler içermesi açısından önemli. Devletin söylemi de çok benzer içerikte. Örneğin 2011 yılında FARC elindeki asker esirleri serbest bıraktı, bu müzakereye başlamak için devletin istediği son adımdı. Bırakılınca FARC'a saldırı başladı ve devlet başkanı "FARC'ın sonu" içerikli açıklamalar yaparak savaş dayattı. 2011'de başlayan ve Oslo şehrine sıçrayan barış görüşmelerinin faturası da oldukça ağırdı.

Çözüm sürecinin konuşulduğu 5 yıllık süre zarfında FARC'lı 173 bin 183 kişi devlet ve onların desteklediği faşist çeteler tarafından öldürüldü. Yine FARC'a yakın politik görüş taşıyan yaklaşık 35 bin kişi kayıplara karıştı. Kolombiya hükümeti ve FARC arasında yaklaşık 50 yıldır süren savaşta ise 220 bin kişi yaşamını yitirdi. Barış görüşmelerinin faturası halen ağır şekilde seyretmektedir. Direniş liderleri faili belli cinayetlerle katledilmeye devam edilmektedir.

1959 yılında Franco diktatörlüğüne karşı kurulan ETA (Bask Vatanı ve Özgürlük) 5 Eylül 2010 tarihinde kamuoyuna bundan böyle "demokratik" yollarla mücadele edeceğini deklare etti. 10 Ocak 2011'de ise kalıcı ateşkes ilan ettiğini duyurdu. Ancak hükümet ETA'dan ateşkes değil, silah bırakmasını istediklerini vurguladı. Bunun üzerine ETA, 20 Ekim 2011 yılında silahı bıraktığını ve silahlı mücadeleye son verdiğini açıkladı. 60 yılı bulan aktif mücadele döneminde pek çok kazanım elde edildi. Bunlardan biri 1979'da Bask bölgesine verilen özerklik idi. ETA defalarca ateşkes ilan edip barıştan yana söz almak istediğini açıklamıştı ama her seferinde operasyonlarla karşı karşıya kaldı. Kürt hareketinin siyasi parti sürecine benzer bir dönemden geçti.

Asya deneyimleri, Avrupa ve Amerika kıtasındaki süreçlerden Kürt sorunu deneyimine daha yakın durmaktadır

ETA'ya yakın sol partiler, 2007 yılında oluşturduğu seçim bloku özerk bölgede birinci olup yerel başbakanını çıkarabildi. Son olarak bugün hala tartışılan ve aktüalitesini korumaya devam eden bir sürece, Güney Afrika'daki Apartheid ve sonrasına bakalım. Uzun yıllar boyunca beyaz ırkın yönetiminde olan Güney Afrika'da siyahilere ve diğer beyaz olmayan etnik gruplara karşı uygulanan ayrımcılık, 1948 yılı genel seçimlerinden sonra resmileşerek sürdü. 1958 yılından itibaren yasalarla da desteklenen Apartheid sistemi, insanların kökenlerine göre sınıflandırılmaları sonucu, beyaz azınlık dışında kalanların vatandaşlık hizmetlerinden daha az yararlanmaları, devletin sağladığı sağlık ve eğitim hizmetleri gibi sosyal hizmetlerden daha az yararlanmaları gibi ırkçı uygulamalara zemin olmuştur

Güney Afrika'da Apartheid sistemine karşı Anti-Apartheid Hareketi oluşturulmuş, ülkenin ilk siyahi devlet başkanı olarak bu makama gelen Nelson Mandela yönetimiyle ırkçı-ayrımcı uygulamalar durdurulunca Apartheid yönetiminin ortadan kalkmasıyla bu hareket de son buldu.Bilindiği üzere 1962 yılında ırkçı Apartheid rejimi tarafından "ömür boyu hapis" verilen, 27 yıl Robben Adası'nda hücrede tek başına kalan ve çoğu zaman devletle işbirliği yapması

için baskı gören, Afrika Ulusal Kongresi (ANC) Lideri Nelson Mandela'nın serbest kalmasıyla müzakere süreçleri başlamıştı. Mandela'nın avukatlığını yapan Essa Moosa verdiği bir röportajda, bu süreci Türkiye üzerinden örnekleyerek, şöyle anlatıyor: ***"Apartheid rejimi güçleriyle oturacak bir masanın kurulması önemliydi. O dönemde müzakereler için gereken iklimi yaratılması önemliydi. Barış görüşmeleri için ihtiyaç duyulan bir ortamın hazırlanması gerekliydi. Barış sürecinin başlamasında Apartheid rejimi, toplumda bir değişiklik yaratmaya ve birlikte yaşam yaratma çabası yürüttüler. Görüşmeler başladıktan sonra halkın barış sürecine dair umutları dirildi. Halkın barış sürecinin geleceğine, sorunların çözüleceğine dair umutları büyüdü. Bu deneyimlerin Türkiye'de kullanılması önemlidir."*** Yukarıda kısaca anılan bazı örnekler, kaba bir deyimle ortak bir havuza sahip ve genel devlet refleksi açısından da benzerdir. Genel olarak barış ve müzakere süreçlerini bir oyalama, zaman kazanma olarak ele aldıkları görülmektedir. Bu hareketlere karşı oluşturulan psikolojik duvarların yıkılması kendileri açısından sakıncalı görüyorlar. Bunun başlıca sosyolojik sebeplerinden biri bu hareketlere karşı devlet adı altında, "yasa" zırhına saklanarak işledikleri günahların/suçların gün yüzüne çıkma ihtimalinden çekinmeleridir. Çünkü devlet hesap vermekten kaçınan bir mekanizma olduğu için devlet olabilmekte ve bu gücü sürdürebilmektedir. Devlet, aklını komplo ve inkâr üzerinden kurabilen bir yapıdır. Müzakere veya barış görüşmeleri görece savaştan daha zor süreçler olarak kabul edilir. Çünkü bir geçiş kapısıdır ve burada her şey çok daha fazla şiddetlenebiliyor.

Nitekim Güney Afrika deneyiminde de böyle oldu. Görüşmelerin sürdüğü 1990-94 arası dönem, şiddetin en fazla tırmandığı, en fazla ölümlerin olduğu bir döneme dönüştü. İronik şekilde barış görüşmelerinde savaşın ayak sesleri yükseliyordu. O dönemin tanıkları, sonuç olarak ırkçı rejimin yıkılışını getiren ve kısmen de olsa bir sonuca götüren şeyin "silaha değil diplomasiye" verilen önem ve ısrarda olduğunu vurguluyor. Bir ikincisi, masadan kalkan taraf olmadıklarını, bundan çok ısrar ettiklerini ve bunun için de cesaretli olunması gerektiğini önemle vurguluyorlar. Kurulan Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'nun, geçiş dönemi sürecindeki yeri, kuruluş amacı ışığında hareket etmesi ve geri adım atmaması da bir başka faktördür. Komisyonun, geçici bir anayasaya, barışçıl seçimlere ve demokratik bir hükümetin görevlendirilmesine uzanan, çok aktörlü, kesintilere uğrasa da sonuca ulaşan siyasi müzakerelerin üzerine kurulduğunu unutmamak gerekiyor.

'Karşılanmayan Talep'

Sonuç yerine; Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana aktif bir özne olarak sürekli edilgen durumuna getirilmek istenen Kürtlerin söyledikleri, düzeltilmesini ve en önemlisi konuşmak istediği her şeyin, kavramı Danimarkalı filozof ve teolog Knud Ejler Logstrup'tan devralarak, "karşılanmayan talep" statüsünde olmasıdır diyebiliriz.10 Bu talep bir varlık yokluk alanı olarak cereyan ediyor. Bu talebe devlet tarafından verilen en istikrarlı ve geçerli yanıt, sürekli bir disipline etme yöntemi olarak şiddet ve el koyma stratejileridir. Bu şiddetin içeriğini bazen topyekûn savaş bazen sembolik şiddet bazen de "tanıyarak dışlama" pratiği olarak deneyimledik.11 Yani Kürtlüğün kendisi şimdiye kadar total bir karşılanmayan, gri alana terk edilen ve istendiği zaman fırça darbeleriyle konjonktürel zemine çekilen talepler ve "ilişkisiz ilişki" süreçleridir.

Çözüm süreçleri, çıplak yüzün karşıdakini de soyduğu zamanlardır. Çözüm süreci kendi mutluluğuna katlanabilmek için bir başkasının acısını taşıyabilmeyi öğrendiğimiz yoldur, her şeyden önce bir konuşma pratiğidir ve burada taraflar birbirinin yüzünü görmek zorundadır. Bundan ötürü yapılan tüm işlerde anayasal güvence istenmektedir. Savaş çıkmaz bir sokak olabilir fakat "kaynağa ulaşmak için akıntıya karşı yüzülmesi gerekir". İşte sorumluluk budur! Kürt hareketinin şimdiye kadar yaptığı tüm ateşkesler akıntıya karşı bir kürektir. Bu boşa çekilmiş kürek değildir, bilerek isteye ve sorumluluğuna katlanılarak yapılmıştır. Bu sayede bir hafıza oluşturulmuştur. Yakın geçmişin hafızası ve deneyimleri bize bunu somut olarak

10 Sonsuz Talep-Bağlanma Etiği, Direniş Siyaseti, (Simon Critchley, Metis Yayn.)

11 Kürt Meselesini 'Tanıyarak Dışlama' - Birikim Dergisi, 2011 – https://bit.ly/32yibab

sunmaktadır. Burada sorulması gereken, kaynağın kendini neden sürekli "saklamak" zorunda kaldığıdır. 2013 Newrozunda gösterilen kaynak, açılan kapı çok geçmeden kapanmıştır. Bu diskurun sebebi ve motivasyonu nedir? Buna verilecek bir cevap, zaten başından beri sorduğumuz soruların da özet cevabı niteliğinde olacaktır.

HDP'nin Rolü

Burada, belki HDP perspektifi üzerinden bir parantez açmak gerekiyor. HDP demokratik siyaseti inşa etmek, politikayı demokratikleştirmenin yollarını açmak için kuruldu. Politikayı iktidarın elinden almak ve bir özgürleşme aracı olarak toplumun her bir bireyinin politika yapmasını sağlamak için yola çıktı. O günden bu yana da demokratik siyaset yapmaktan asla taviz vermiyor. Bir müzakere partisi olarak HDP, politikayı demokratik hale getirmek, yani toplumsallaştırmak istiyor. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana egemen olan iki blokun müzakere tanımayan, yurttaşı dışlayan anlayışına karşı çıktı ve halklara seçeneksiz olmadıklarını gösterdi.

Toplumsal sorunların çözümü demokratik siyasetten uzaklaştıkça imkânsız hale gelmektedir. Bu yüzden Kürt sorununun çözümsüzlüğü de demokratik siyasetin reddiyle yakından ilişkilidir. HDP, devletçi bakış açısından sıyrıldıkça çözüm imkânlarının artacağını bilir. Ortada olan bir sorunun reddi toplumun reddi anlamına gelir ki içinden geçtiğimiz çoklu krizlerin de başlıca nedeni budur. Kürt sorununun çözümsüzlüğünde ısrar edenlerin HDP'yi kapatmak isteyenlerle aynı yapılar olduğu ortadadır. HDP için düşünülen siyaset yasağı özü itibariyle toplumun politika yapma istencinin yasaklanmasıdır. Son süreçte yaşanan kısır muhataplık tartışmaları ibretliktir. Kürt sorunu sıradan bir sorun değildir, çözüm de sıradan olmayacaktır. 40 yıllık savaşın tarafları da, barış isteyenleri de, muhatap arayanları da bellidir. HDP'nin müzakere anlayışı, toplumu politikaya dahil etmek üzerine inşa edilir. Toplumun çıkarları esastır. Dolayısıyla demokratik politika büyüdükçe savaştan rant devşiren devletçi, cinsiyetçi sömürgenlerin saltanatı da son bulacak, sorunlar gerçek anlamda diyalog ve müzakere temelinde çözülebilecektir.

HDP bu işin neresindedir? HDP, Kürt sorununun çözümünde çoklu muhataplardan birisidir. Sadece Kürt sorunu da değil, bu ülkenin tüm sorunlarının muhatabı ve çözüm gücüdür. Kürt sorunu ise çok özel bir yerde durmaktadır. Silahlı bir hareket ve onun 22 yıldır İmralı'da gayri insanı ve ahlaki olarak mutlak tecrit altında tutulan Önderliği var. İmralı'nın rolünü tartışmak bile abestir. Tecrübe edilen bir çözüm süreci var. HDP İmralı Heyeti'nin çözüm çabaları var. Çözüme ne kadar da yaklaşıldığı ama nasıl da iktidar uğruna ters tepildiği gerçeği var. Tüm bunları görmezden gelerek muhatap kim tartışmalarına girmek özünde bu sorunu çözmemekte ısrar edenlerin ekmeğine yağ sürmek anlamına gelir. Evet, sorun çok boyutludur, muhataplar da öyle. Bu yüzden HDP muhataplardan birisidir diyoruz. Aksi durum bütünlüklü bir yaklaşım olmayacağı gibi gerçekçi de olmayacaktır. Kalıcı bir barışın bütünlüklü bir yaklaşımla tüm muhatapların ve aktörlerin dahliyle mümkün olabileceğini idrak etmemiz gerekiyor. Burada kim meşru, kim yasal gibi tartışmaların içine girmek hakikati görmemek anlamına gelir. 40 yıllık savaş artık bir şeyleri bilince çıkarmanın zamanının geldiğini söylüyor bize.

HDP, Kürt sorunun çözümünde kendisini doğrudan muhatap olarak görür ve demokratik çözümün Meclis'ten geçtiğini savunur. Geçmişten bu yana, tecrübe edilen süreçte de böyle düşünür. Meclis'ten yasa çıkması gerektiğini, çözümün adresinin parlamento olduğunu Öcalan da defalarca söylemiş, görüştüğü HDP ve devlet heyetine bu konuda ne kadar ısrarcı olduğunu ifade etmiştir. Çözümün adresini Meclis olarak görmeyen AKP iktidarı olmuştur. CHP başta olmak üzere diğer partiler devletçi kodlarından sıyrılamadıkları için sürece dahil olmamışlardır. Bir tarafta "Ne kandırırız ne de kandırılırız" diyen var, diğer tarafta ise bırak talepleri karşılamayı sürekli müzakere etiğini ihlal eden bir taraf! Masada durmayı başaran geleceği, hakikati de kazanacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Zihniyet Devrimi ve Politik Görevler

Emran Emekçi

Zihniyet devrimi, insanın bir parçası olduğu evren, doğa, tarih ve toplumuna doğru ve yetkin anlam verme gücüdür. İnsanlık bu işi İlk Çağ'da mitoloji, Orta Çağ'da din, Greklerde felsefe, Yakın Çağ'da ise bilimle yapmaktadır. Bilimin geldiği aşamaya göre, gerek izafiyet gerekse kuantum teorileri, fizik bilimlerinde dahi mutlak doğru olamayacağını ancak doğruya yakın olunabileceğini ortaya koyduğuna göre toplum gibi çok daha izafi, esnek zihniyet inşaları olarak varlık kazanmış oluşumları kesin yasalarla açıklayamayız. Tarihte nasıl oluşmuşsa öyle ele almak gerekir. İlk büyük patlamadan yıldızların, galaksilerin, gezegenlerin, güneş sisteminin ve dünyanın oluşumuna, yaşam için elverişli atmosfer, su, bitki, hayvanlar ile insan ve toplumunun oluşumuna kadarki gelişme, enerjinin değişik hallerini ifade eder. Evren adeta en rafine enerji olarak düşünce tarzında kendini insan beyninde Homo Sapiens olarak görünür kılmaktadır. Evrenle ilgili tüm madde atomlarının insanda mevcut olması ve zekâ bakımından diğer canlılara göre en gelişkin varlık olması farkını ortaya koymaktadır. Günümüzde bile tıp, insanın ölümünü beyin ölümüne bağlı olarak rapor etmektedir. Homo Sapiens (Akıllı İnsan) aşama olmadan insandan söz edemeyiz. Ama bu insanın da biyolojik tür olarak doğa karşısında en zayıf varlık konumunda olduğunu ilk elden gözlemek de zor değildir. Diğer tüm hayvan yavruları günlük ve hatta çok daha kısa sürelerle yaşamlarını olanaklı kılabilirler ama insan yavrusu ancak on beş yaşlarından sonra çocukluktan tam çıkabilir ki, bu süre, toplum olmadan yaşanamayacak bir zaman dilimidir. Dolayısıyla her şeyden önce bizzat insanın biyolojik yapısının kendisi toplumsallığı zorunlu kılmakta, onu toplumsallığa mecbur etmektedir. Evet, doğadaki birçok biyolojik tür veya türler de kendine özgü birlikteliğe ihtiyaç duyar ama insan türüne özgü olan toplum birlikteliği, bir araya gelme olgusunun çok üstünde varoluşsal nitelik taşır. Toplumsallaşmazsa ya Homo Sapiens'den geriye doğru evrimleşme (ki bu primatlığa geri dönüştür) geçirecek ya da yok olacaktı. Homo Sapiens, varlığını ve geleceğini toplumsallıkla güvenceye aldığı gibi evrensel ve doğal evrimle kazandığı potansiyel zekâsını da ancak toplumsallaşmakla aktifleştirebilmektedir. Bir nevi potansiyel enerji olarak zekâ, toplumsallaşmayla kinetik enerjiye dönüşmektedir. Çünkü toplumsallaşma aynı zamanda toplumun ortak sorunları (beslenme, güvenlik, savunma) üzerinde sürekli düşünmeyi, bir araya gelerek (doğrudan demokrasi) konuşmayı, tartışmayı çözümler üretmeyi ve uygulamaya geçirmeyi, hareket, örgütlenme ve eylemi ifade eden politikayı (kinetik enerjiyi) gerektirir.

Politika, Homo Sapiens'in zekâ potansiyelini açığa çıkardığı gibi, doğal doğrudan demokrasi tarzında icra edildiği için de toplumun diğer üyeleriyle karşılıklı düşünce alışverişiyle zekâsını daha da geliştirmesine olanak sunmaktadır. Bu temelde yaşadığı toplumundan aldığı kadar kendisi de katarak yine toplumuna aktarmaktadır; böyle karşılıklı birbirini besleyen simbiyotik bir ilişki söz konusudur, biri diğersiz olamamaktadır. Bunu da doğrudan demokrasi tarzında politika yaparak icra ederken toplum için en iyi ve doğru işlerin deneyimle toplum hafızasına işlenmesiyle kalıcı kural-gelenek haline gelmesi olan ahlak ile de varlığını ve birliğini korumaya almaktadır. Söz konusu ahlak ve politika, henüz sınıf-iktidar, devlet, yalan, hile, kurnazlık, zor ve baskının olmadığı en uzun süreli tarihinde (toplumlar tarihinin yüzde doksan dokuzu) doğal özgürlük ortamında işlev görmektedir. Bir başka deyişle henüz dıştan bir dayatma, saptırma, hile, yalan zor ve baskı söz konusu olmadığından toplumun doğal özgürlük ortamında şekillenen öz zihniyet ve yapılanmaları da toplumsal

gelişmenin doğal ürünü olarak anlam kazanır. Son tahlilde toplumun doğal evrim ve özgürlük ortamında şekillenen öz zihniyeti, evren-doğa-toplum eksenli varoluşuna verdiği anlam olurken, politika ve ahlak da onun varoluş organları işlevini görmektedir. İlk toplum olan klan toplumunun düşüncesi-zihniyeti, doğal özgürlük ortamında şekillenen animizmdir. Animizm (canlıcılık, ruhçuluk) zihniyeti ile evren ve doğaya kutsallıkla bakmaktadır. Doğadaki bütün varlıkların canlı olduğuna ve bir ruhu olduğuna, örneğin taşın bile ruhunun olduğuna inanmaktadır. Günümüzün cansız doğa ve ölü madde zihniyetine göre daha anlamlı olduğu kesindir. Zaten kuantum teorisi madde altı atom parçacıkların canlı olduğunu kanıtlamıştır. Dolayısıyla bilimsel olarak da kanıtlanan animizm zihniyeti olup, çürütülen kapitalist pozitivizmin cansız doğa ve ölü madde zihniyetidir. Animizm, aynı zamanda doğayı ve tüm varlıkları kutsayan doğayla uyumlu ekolojik bir zihniyettir. Bununla birlikte ahlaki bir zihniyettir. Klan insanı sadece ihtiyacı kadar avlamakta ama avladığı hayvanı da totem olarak kutsamakta, çeşitli tören ve danslarla onu aslında öldürmediğini ruhunu kendisinde yaşattığını göstererek rızasını aldığını düşünmektedir. Özellikle avcılıkta en yetenekli ve tecrübeli olan, topluluğun beslenmesine daha fazla katkısından dolayı kutsal adam (Şaman) ilan edilmektedir. Şaman, avcılıkla ilgili bilgi birikim ve deneyimini mağara resimleriyle gelecek nesillere de aktarmaktadır. Buradaki kutsallık topluma yararlılıkla bağlantılıdır. Toplum bu şekilde ilk haliyle animizm temelli zihniyet ve totem olarak inanç kimliği kazanırken politika ve ahlak organlarının işlevselliğiyle de varlığını ve birliğini korumaya almaktadır. Klan toplumu örneğin beslenme sorunuyla ilgili her gün bir araya gelerek (doğal doğrudan demokrasi) kararlar alıp uygulamazsa (politika yapmazsa) yaşamını sürdüremezdi. Yine toplumsal birliğini koruyan ahlak kuralını ihlal eden klan üyesinin toplum dışına atılması, politika gibi ahlakın da hayati önemini göstermektedir. Ahlak ve politika en yalın haliyle klan toplumunda temel varoluş organları olarak işlev görmektedir. Yalın olması hakikatini de gösterir; hakikat yalındır aynı zamanda ahlaki ve politiktir. Son tahlilde toplum zihniyet-ahlak-politika eksenli bir var oluştur. Zihniyetsiz, ahlaksız, politikasız toplum var olmamıştır, tarihte böylesi toplumlar yoktur.

Tanrıçaya Dayalı Zihniyet Konumu

Henüz sınıf, devlet, hile, yalan, kurnazlık, aldatma, zor ve askının olmadığı en uzun süre toplumu olarak klan insanı, doğal özgürlük ortamında ve doğrudan demokrasi tarzında icra edilen politikayla süreklileşen ortak sorunları üzerine düşünce ve çözümler üretme faaliyetiyle iç içe zekâsıyla birlikte dilini (işaret dilinden simgesel dile geçiş) ve inancını da geliştirmektedir. Klan sayılarının artmasıyla birlikte giderek ortak tapınak etrafında bir araya gelmektedir. Arkeolojik kazılarla ortaya çıktığı gibi ilk tapınakların kentlerin kuruluşundan çok önce var olduğu (Göbeklitepe) bugün kanıtlanmış durumdadır. Yatay ve yuvarlak mimariye sahip olması, henüz hiyerarşi ve sınıfların etkin olmadığı sayıları giderek artan klanların totemleri ile temsilini yaptığı tapınak etrafında özgür, eşit, gönüllü temelde bir araya geldiği doğal demokratik toplum haline işaret eder. Klan toplumu avcı ve toplayıcıdır. Erkek avcılık, kadın toplayıcılık yapmaktadır. Erkekte hayvanları avlama, tuzak kurma faaliyeti kurgusal zekâyı geliştirirken, kadındaki duygusal zekânın hayvanları avlama yerine evcilleştirmeye ağırlık vermesi farkını ortaya koymaktadır. Yine avcılık dönemindeki toplayıcılığı bitkileri daha yakından tanımasını, onların iklim döngüleriyle bağlantısı konusunda bilinçlenmesini, giderek bitki tohumlarını derleyerek ekime, tarıma geçişi sağlama beraberinde getirmektedir. Her iki alandaki başarısı nedeniyle totemden kadın eksenli bir kutsallaştırma (ana-kadın kültü) zihniyetine ve klandan daha gelişkin bir toplumsal aşamaya (kabileler çağına) geçilmektedir. Bu geçişi sağlayan kadın, duygusal zekâ yaratıcılığı ve topluma yararlı icatları nedeniyle tanrıçalıkla kutsanmaktadır. Totem sembollerinin yerini kadın heykelleri almaktadır. Bu gelişme kadının sınıf ve hiyerarşisinden dolayı değil, aksine emek ve üretimle bağından, yarattığı topluma yararlı icatlardan dolayıdır. Burada kutsallaştırmanın topluma yararlılıkla, emekle, üretimle ve icatlarla bağı kesindir. Neolitik dönemde emek ve üretime katkıda bulunan icatlarıyla başta kadın olmak üzere tüm icatlara tanrısal sıfatlar yükleyip kutsayarak, bu gelişmeyi tanrıça tapınağı merkezi etrafında gerçekleştirdiği dini törenlerle şölen havasında kutlamaktadır. Bundan daha doğal ne olabilir. Tanrıça tapınakları da bu anlamda toplumun doğal gelişmesinin ürünü öz zihniyet

merkezi ve topluma yararlı olanın kutsandığı, üretime ve icatlara ilişkin deneyimlerin yeni nesillere aktarıldığı okul rolünü de oynamaktadır. Yine arkeolojik araştırmaların ortaya çıkardığı kentler, hiyerarşi, sınıf ve devletin damgasını taşıyan Sümerlerden çok önce neolitik toplum döneminde gelişmeye başlamıştı. O dönem kent ve köy arasında birbirini besleyen simbiyotik ilişki söz konusudur. Henüz köy-kent karşıtlığı oluşmamıştır. Köy-kent karşıtlığını yaratan da sınıf-iktidar-devlet eksenli zihniyettir. Kaldı ki ilk Sümer kentleri de koruyucu ana-tanrıça kültüne ve okul görevi gören zihniyet merkezi tanrıça tapınağı ve Yaşlılar Meclisine dayalı olarak inşa edilmişlerdir. Yani neolitik dönemdeki kadın eksenli kutsallaştırmaya dayalı ana-kadın zihniyeti, doğal özgürlük ortamında doğal doğrudan demokrasi tarzında icra edilen politika ve özgür ahlak üçlüsü ortak işlevini Sümer kentlerinin kuruluşunda da sürdürmektedir. Tersyüz edilmesi aldatıcı mitolojiyle gerçekleştirilmektedir.

Hayvanları avlamada ustalaşan kurgusal zekâ, Sümer rahipleri şahsında zihniyet avcılığına dönüşmüştür

Sümer mitolojisi, o güne kadarki tüm evren, doğa, insan ve toplum tarihinin yok sayılarak, dönemin yükselen erkek egemen sınıfı olarak tarihi erkek tanrılar şahsında kendisiyle başlatmaktadır. Tüm evren, doğa, denizler, hayvanlar, bitkiler, kadının, insanın kısacası tüm varlıkların yaradılışını erkek tanrılarla başlatan Sümer mitolojisiyle erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı iddia edilen kadının konumu ikinci plana atılır. Bununla aslında kadın şahsında tüm neolitik maddi ve manevi değerlerin gaspı sağlanmaktadır. Özünde neolitik dönemin kadın eksenli topluma yararlılık, emek ve icatlara dayalı kutsallık zihniyeti tersyüz edilerek, her şey toplumsal gerçeklikten, emek ve üretime dayalı kutsallıktan soyutlanıp gökten emir veren tanrıya ve onun sözcüsü rahibe (dönemin egemen sınıfına) bağlanmaktadır. Kutsallık kavramı böyle toplumsal gerçeklikten soyutlanarak tersyüz edilmektedir. Yine aynı aldatıcı mitolojiyle insan, çamurdan yaratılarak tanrılara (dönemin egemen sınıfına) hizmetle yükümlü kul olarak önce zihniyette inşa edilmektedir. Böylece erkek egemen tanrı veya tanrılar, özne haline getirilen egemen sınıfın çıkarını ifade ederken; tüm toplum, kadını, çalışanı ve bireyleriyle onlara hizmetle yükümlü nesne (kul-köle) haline getirilmektedir. Sümer mitolojisi ile toplumun öz zihniyeti (topluma yararlılık, emek ve üretime dayalı kutsallaştırma) tersyüz edilirken, yatay mimariye sahip tanrıça tapınağı yerine de dikey mimariye sahip hiyerarşi ve sınıfları konumlandıran ziggurat ikame edilir. İkincisi toplumun o güne kadarki söz ve kararı (toplumsal sorunlarını bir araya gelerek, tartışarak çözme politikası) yerine egemenin sözünü (buyruk veren tanrı sözü ve sınıf bürokrasisi) ikame edilir. Üçüncüsü, toplumun öz ahlakı yerine, egemenin çıkarlarını, malı mülkünü korumaya alan hukuk (Tanrı-Kralın emri Ur-Namu, Hamurrabi yasaları en iyi bilinenleridir) ikame edilir. Bu temelde toplum, beyni (topluma yararlı emek ve üretimi, icatları ve icat sahiplerini kutsayan öz zihniyeti) ve organları özgürlük ahlakı ve doğrudan demokrasi tarzından icra edilen politikasından koparılarak özne rolünden çıkarılıp nesne konumuna getirildikten sonradır ki kulluk-kölelik altına alınmaktadır. Hayvanları avlamada ustalaşan kurgusal zekâ, Sümer rahipleri şahsında zihniyet avcılığına dönüşmüştür. Sümer rahipleri, toplumsal gelişmenin doğal ürünü olan neolitik zihniyeti tersyüz etmeden, yani zihniyet avcılığı, zihniyet tutsaklığı veya zihniyet hegemonyasını aldatıcı mitolojiyle zihinlerde inşa etmeyi başaramadan, kadını, insanı ve toplumu kul-köle olarak kendi hizmetlerine koşturamayacaklarının farkındadır. Sümer mitolojisi bunun hangi yalan efsanelerle sağlandığını açıkça ortaya koymaktadır. Yalan, hile, kurnazlıkla zihinleri aldatma ve avlamaya dayalı kurgusal zekâ ürünü sınıf ve devlet oluşumu, toplumun emek ve üretime dayalı kutsallığı ifade eden öz zihniyeti, ahlak ve politikasına (demokrasi) karşıt yönde aldatıcı mitoloji temelinde inşa edilmiştir. Yalan, hile, kurnazlıkla zihinleri avlamayı ve aldatmayı esas aldığından toplumsal gelişmenin doğal ürünü zorunlu ve daha gelişkin bir zihniyet aşaması değil, aksine zihniyet avcılığı kurnazlığıyla toplumun o güne kadar biriktirdiği tüm manevi ve maddi değerlerinin gasp edilmesi eylemi olduğundan ancak zihniyet karşı devrimi olarak tanımlanabilir. Yine ileriye doğru bir gelişme

değil, toplumun emek ve üretimi kutsallaştıran öz zihniyetiyle doğrudan demokrasi tarzından icra edilen politika ve ahlakında bir düşüş ve gerilemedir. Topluma yararlı emek ve üretime dayalı kutsallık kavramının aldatıcı mitolojiyle (buyurgan tanrı inşasıyla) ters yüz edilmesi, zihinlere toplum, demokrasi, politika ve ahlak karşıtı sınıf, hiyerarşi, iktidar, devlet, hukuk, bürokrasinin (Tanrı-Kral ve avanesi) yeni kutsallar olarak işlenmesiyle yalan, hile, kurnazlık, gasp ve hırsızlık eylemi meşrulaştırılmaktadır. Örneğin Sümer mitolojisi ve ardılı tüm sınıf-iktidar-devlet eksenli resmi tarih anlatımlarının Sümer sınıf ve devlet oluşumlarına mal ettiği icatlar aslında neolitik dönemde yaratılmış icatlardır. İnanna Destanı, bu icatların (me'lerin) Enki tarafından nasıl kurnazlıkla çalındığını, İnanna'nın onları geri almak için verdiği mücadele, icatların gerçek sahiplerinin kimler olduğunu gayet açık ortaya koymaktadır. Bunu Gordon Childe, "Tarihte Neler Oldu" kitabında, Neolitik dönemdeki icatların ancak Avrupa Rönesans sürecindeki icatlarla kıyaslanabileceğini, aradaki geçen zamanda neolitik icatları aşan bir yaratıcılığın olmadığını tespitiyle de doğrulamıştır. Dolayısıyla Rönesans'a kadar geçen zaman diliminde Rahip Kral, Tanrı-Kral, Nemrut, Firavun, İmparator, Sultan, Efendi, Senyör düzenlerinin, aldatıcı, yalana dayalı inşa edilen "kutsal" sınıf, iktidar ve devletlerinin bütün yaptıkları neolitik değerler üzerinde asalakça yaşamak, sömürü, gasp, fetih, talan ve ganimet savaşları olmuştur. Çokça görkeminden bahsedilen Mısır Piramitleri, dev heykeller, Roma arenaları, topluma hiçbir yararlı işlevi olmayan sadece Tanrı-Kralın azametini kanıtlama amaçlı milyonlarca kul-kölenin emeği, canı pahasına gerçekleştirilmiştir. Buradan çıkarılması gereken sonuç, düşüncenin özgür olduğu ortamlar bütün iyi, güzel ve yararlı yaratımların (yeni ve daha gelişkin icatların) temelidir. Yaratıcı düşünce ve anlamlı yaşam ancak özgürlük ortamında doğrudan demokrasi tarzında işleyen politika ve özgürlük ahlakıyla mümkün hale gelmektedir.

Toplumun öz zihniyet, ahlak, politika (demokrasi) ve özgürlük sorununu yaratan Sümer aldatıcı mitolojisine dayalı zihniyet ve yapılanmadır. O güne kadarki en uzun süre toplumlarının (toplumlar tarihinin yüzde 99'unda) özgürlük sorunu yoktur. Henüz sınıf, devlet, tepeden dayatılan yalana dayalı ideolojik hegemonya, zor ve baskı olmadığından insan ve toplumu doğal olarak özgürdür. Doğal özgürlük ortamında şekillenen topluma yararlı emek ve üretimi kutsallaştıran öz zihniyeti, ahlakı ve politikası özgürce işlev görmektedir. Sümer rahiplerinin geliştirdiği sınıf-iktidar-devlet eksenli yalan, hile ve kurgusal zekâ ürünü aldatıcı mitolojiyle zihinlerin avlanması temelinde ve gerektiğinde zorla topluma dayatılan kulluk-kölelik zihniyetiyle birlikte özgürlük sorunu doğmaktadır. Sümer tabletlerinde "Amargi" kelimesiyle ifade edilen Ana'ya, doğal toplum özgürlüğüne dönüş özlemi, daha başlangıç aşamasında kulluk-kölelik zihniyetine karşı özgürlük arayışına ve sorununa işaret eder. Özellikle İnanna Destanı, sınıflı devletli uygarlığa karşı ilk kadın direnişi ve Yaşlılar Meclisinin itirazları erkek egemen hiyerarşi, sınıf ve devlet lehine aldatıcı mitoloji, hile, kurnazlık, yalan ve gerektiğinde zorla bastırılmamış olsaydı, uygarlığın kadın eksenli demokratik uygarlık olarak doğuş yapması kuvvetle muhtemeldir. Bu durumu ahlaki ve politik toplum tarihinin o güne kadarki doğal gelişme akışından da anlamak zor değildir. Yine ilk Sümer kentlerinin koruyucu tanrıça kültüne ve Yaşlılar Meclisine dayalı olarak inşa edilmesi gerçeği de doğal, ahlaki ve politik toplumun, kent uygarlığının kuruluşunda da başat kültür ve zihniyet olduğunu göstermektedir. Kaldı ki yansımasını Sümer panteonunun ilk halindeki tanrıça ve tanrıların mitolojik öykülerinde de göstermektedir ki orada tanrıçaya dayalı zihniyet konumu hala başattır. Fakat panteonun erkek tanrısı kurnaz Enki ile tanrıça İnanna arasında yaşanan çelişki ve mücadele, özünde ahlaki ve politik toplum-demokrasi-özgürlük ile sınıf-devlet-kulluk-kölelik mücadelesidir. Kurnaz erkek egemen tanrı Enki'nin süreçten galip çıkmasının temelinde toplumun yalana dayalı aldatıcı mitolojiyle kandırılma "ustalığını" sergilemesidir. Hayvanları tuzağa düşürme ustalığını ifade eden kurgusal zekâ ürünü avcı kültürü, Sümerlerde zihniyet avcılığına ve zihniyeti tutsak olmak ustalığına dönüşmüştür. Bu temelde inşa edilen Sümer sınıf-iktidar-devlet yapılanması, dışa doğru açılımda da kulluk ve köleliği kabul etmeyen ve son ferdine kadar ahlaki ve politik toplum olmakta ısrar eden klan, kabile ve aşiretlerin direnişleriyle karşılaşmıştır. Kulluk-köleliği karşı kabile direnişinin Sami kolu, peygamberlik hareketleri tarzında Sümer mitolojisini tek tanrılı din olarak restore ve reforme edip kulluk-köleliği (reddetme ve yasaklama değil) yumuşatma rolü (Sümer mitolojisinin

birinci versiyonu Tevrat, İkinci versiyonu İncil ve üçüncü versiyonu Kuran'da kölelik kesin olarak yasaklanmamakta, sadece köleye iyi davranılması ve azat edilmesi tavsiye edilmektedir) oynarken, Aryen kolu ise Zerdüşt şahsında özgür ahlaka dayalı daha radikal bir zihniyet devrimi olarak, kulluk-köleliği ahlaki bir düşkünlük olarak kökten reddetmekte, insanın iyi ile kötü, doğru ile yanlış, güzel ile çirkin, aydınlık ile karanlık arasında seçme özgürlüğü olduğunu, tercihini kulluk-kölelikten yana değil özgürlükten yana yapması gerektiğini öğütlemektedir. Bu temelde özgürlüğe ve demokrasiye giden yolu açan en köklü zihniyet devrimi olarak rolünü Asur köleci imparatorluğunun yıkılması (halkların özgürlük bayramı Newroz, kaynağını bu gerçeklikten alır) ve Med Aşiretler Konfederasyonunun kuruluşuyla göstermiştir. Aşiretler konfederasyonu, adı da üzerinde sınıf ve devlet saldırılarına (kulluk-kölelik seferlerine) karşı kabilelerin kendilerini savunmak için aşiret formunda ahlaki ve politik toplum birimi olarak yeniden örgütlenmeleri olup, en gelişkin hali aşiretler konfederasyonudur. Bir nevi günümüzdeki demokratik birimlerin demokratik konfederalizm tarzında bir araya gelmesi gibidir. Ancak bağrında sınıflaşmaya uğramış aşiretler ve onların aristokrat sınıf temsilcilerini de barındırmaktadır. Bunlardan bazıları konfederasyonu kendi sınıf-devlet iktidarına dönüştürme eğilimini taşımaktadır. Harpagos, bu eğilimin temsilcisidir. Ama gerek konfederasyon bünyesinde aşiretlerin ağırlıklı olarak ahlaki ve politik yapıda ısrar etmesi, köleliği yıkan bir yapının tekrar köleliği kabul etmemesi, gerekse sınıf (kölelik) karşıtı Zerdüşti özgür ahlak zihniyetinin güçlü etkisi buna geçit vermemektedir. Aynı zamanda Med ordusu komutanı ve sınıf-iktidar-devlet eğiliminin temsilcisi Harpagos ihaneti, kaynağını bu gerçeklikten alır. İçeride sınıfsal çıkışını gerçekleştiremeyeceğini bildiğinden yine bir Pers soylusu olan aristokrat sınıfın temsilcisi Kyros ile işbirliğine yönelir. Heredot Tarihi bu süreci anlatmaktadır. Sonuçta içten Harpagos dışarıdan Kyros ortak darbesiyle tipik bir doğal demokrasi örneği olan Med Konfederasyonu yıkılsa da etkilerini Pers sarayında (yönetim demokrasi mi, oligarşi mi, monarşi mi olsun tartışmasının monarşiye karar kılınmakla sonuçlanması) sürdürür. Böylece Zerdüşti zihniyetin zemin sunduğu demokrasi fikrinin monarşiye dönüştürülmesi bu topraklar için kayıp olurken, etkilerini taşıdığı (Heredot Tarihi, bu geçişi anlatmaktadır) Grek yarımadası için kazanım olmaktadır. Zihniyette Doğu-Batı ayrımı bu temelde gelişmektedir.

Batı'nın Doğu'ya Üstünlüğünde Rönesans ve Reform Devrimleri Bulunmaktadır

Grek yarımadasında, Doğu'nun mitolojik ve dini dogmalara dayalı zihniyetini aşan felsefeye dayalı yeni ve daha gelişkin zihniyet devrimi yaşanmaktadır. Felsefe ise mitoloji ve dini dogmaları, yani tanrıyı karıştırmadan evren, doğa ve toplumu yorumlamaktadır. Fakat bu dönemde de bu sefer toplum, özgürlük ahlakı, politika (demokrasi) eksenli zihniyet ile sınıf-iktidar-devlet eksenli zihniyet arasındaki çelişki ve mücadele felsefi boyutta sürmektedir. Sokrates, Zerdüşt'ün izinden giden bir ahlak filozofu olarak her şeyi sorgulamakta, sürekli sorular sorarak doğruya, hakikate ulaşmaya çalışmaktadır. Perikles ise ateşli bir demokrasi, özgürlük ve aktif yurttaşlık savunucusudur. Demokratios, atomik evren teorisini geliştirmektedir. Daha başka birçok filozofun öncülük ettiği doğa, toplum, demokrasi, ahlak eksenli zihniyet durumuyla Platon'un "Devlet" eksenli (Platon, tanrının yerine ideaları koyarak devleti meşrulaştırmaya çalışmaktadır), Aristoteles'in sınıf (Aristokratik yönetimi savunur) eksenli zihniyet durumu arasındaki çelişki ve çatışmaların yoğunca yaşandığı bir dönemdir. Atina demokrasisi, demokrasinin ilk defa sistem haline geldiği dönem olsa da henüz köleci zihniyet dünyasının aşılamaması, kadının yurttaş sayılmaması, sınıf demokrasisi olması, temsili demokrasinin ağır basması gibi kusurları nedeniyle tüm topluma mal olmadığından sınıf ve devlet eksenli zihniyet ve yapılanmasına (Aristo'nun öğrencisi İskender darbesi) yenik düşer. Ama etkilerini Roma Cumhuriyeti'nde ardından Rönesans, Reform ve Aydınlanma devriminden günümüze dek sürdürür. Roma Cumhuriyeti de Atina örneğiyle benzer kusurları taşıması nedeniyle tüm topluma mal olamadığından Agustus darbesiyle tekrar imparatorluğa dönülür. İmparatorluk kendini köleci zihniyet ve Roma mitolojisiyle meşrulaştırmaya çalışsa da felsefe, Atina demokrasisi ve Roma Cumhuriyeti deneyimi ile aydınlanmış toplum nezdinde inandırıcı olamamaktadır. Çıplak zor ve baskıyla da krizi aşmak mümkün olmayınca imdadına Hristiyanlık yetişir.

Hristiyanlık resmi din ilan edilerek zihniyet krizi aşılmaya çalışılmaktadır. Başlangıçta 300 yıl boyunca Roma köleciliğine karşı bir toplumsal hareket olarak direnen Hristiyanlık resmi din haline gelip sınıf-iktidar-devlet eksenine kaydığından yozlaşma sürecine (Engizisyon) girecektir. Engizisyon, katı dogmatik düşünce kalıplarıyla özgür düşünce üzerinde yoğun bir baskı mekanizmasına dönüştüğünden zihniyet krizi daha da derinleşmektedir.

Sokrates, Zerdüşt'ün izinden giden bir ahlak filozofu olarak her şeyi sorgulamakta, sürekli sorular sorarak doğruya, hakikate ulaşmaya çalışmaktadır

Yer yer sınıf ve devlet eksenli Aristo ve Platon felsefesine geri dönerek zihniyet krizine yanıt olma çabaları da sonuç vermemektedir. Ancak bunu yaparken dolaylı da olsa Aristo ve Platon dışındaki dönemin doğa, demokrasi ve özgür ahlak eksenli filozofların (Demokratios, Sokrates, Perikles vd.) görüşlerinin de öğrenilmesini, yeniden canlanmasını, daha gelişkin Rönesans, Reform ve Aydınlanma zihniyetinin doğuşuna kaynaklık etmesini de beraberinde getirmiştir. Kaldı ki bu süreç aynı zamanda Avrupa'nın hala neolitik kültür ve kabile toplulukları aşamasını yoğunca yaşadığı doğal toplumun özgürlük ruhuna tekabül ettiğinden Engizisyona karşı güçlü direnişin temeli olmuştur. Hristiyanlık aşısı Avrupa'da hala neolitik kültürün ağır basması nedeniyle tam tutmamıştır. Rönesans, Reform ve Aydınlanma Devrimi düşünürleri, Engizisyon dogmalarına rağmen hapis (Roger Bacon 1220-1292, aykırı görüşlerinden dolayı 14 yıl hapis yatmıştır) ve yakılarak ölümü (Giordano Bruno 1548-1600) göze alarak ısrarlı bir biçimde otoriteden bağımsız özgür düşünce ve özgür doğayı savunmuşlardır. Onların açtığı yolda Grek filozoflarının yeniden canlanmasını ifade eden felsefi düşünüş ve öngörülerin deney ve gözlemle doğrulanması olan bilim yöntemine (Francis Bacon 1561-1626, Galileo Galilei 1564-1642) geçilmesi, bilimsel devrime yol açmıştır. Rönesans zihniyet devrimi bilim yöntemiyle kendinden önceki tüm mitolojik, dini ve felsefi zihniyetleri aşan, daha anlamlı gerçekçi, hakikate yakın evren, doğa, toplum ve insan yaklaşımı geliştirmekle üstünlüğünü her yönüyle kanıtlayacaktır. Batı'da felsefe ve bilimde bu gelişmeler yaşanırken, Doğu'da ise tersine İmam Gazali, saltanat-iktidar İslam'ı lehine ve toplum aleyhine bilim, felsefe ve içtihat kapısını tamamen kapatmaktadır. Ortadoğu bu nedenle hala kendi Rönesans, Reform ve Aydınlanmasını gerçekleştirememiştir.

Batı'nın Doğu'ya üstünlüğünün temelinde Rönesans, Reform ve Aydınlanma Devrimi yatmaktadır. Ama bu devrimin kapitalizmin ön aşaması ve zihniyet süreci olarak değerlendirilmesi liberalizmin propagandasıdır, gerçeklikle alakası yoktur. Bir kere burjuvazinin Rönesans süreciyle ne düşünsel (Toplumsal ve siyasal programı) ne de maddi bağı (para yardımı) söz konusudur. Rönesans sürecinin bilim insanları, felsefe ve edebiyat yapanları, sanatla uğraşanları zorlukla geçinen emekçi insanlardır. Yine Rönesans ütopyaları (Thomas More 1478-1535, Campenalla 1568-1639) bile kapitalist değil komünalisttir ve birçok yerde geçerli ve yaygın olan hayat tarzı hala komünaldir. Rönesans'ın insana saygıyı canlandırması, kendini bilinçlendiren, bilimle donatan bireyselliği güçlendirmekle onun kendisiyle birlikte etkide bulunduğu toplumunu da geliştiriyordu. Bu temelde Rönesans bireyi ile toplumu arasında birbirini besleyen simbiyotik bir ilişki vardır. Bu bireyin/bireyselliğin de doğa ve toplum karşıtı kapitalist bireycilik olmadığı, tersine doğa bilgisi, sanat ve felsefeyle yüklü olduğu, barışçıl, doğal, eşit ve özgür bir toplum arayışında olduğu açıktır. Kuvvetler ayrılığı ilkesiyle despotik devlet geleneğinden gedikler açan Montesquieu'nun (1689-1755) kanunların ruhu adlı eseri, kanunların doğa ve toplumsal gerçeklikle uyumlu, bilimsel olması gereğine işaret etmektedir. J.J. Rousseau (1712-1778) ise toplum sözleşmesi kuramıyla devletin toplumsal sözleşmeye bağlı olması gerektiğini savunması, mutlak devlet iktidarının özgürlükler lehine sınırlanması temelinde demokratik anayasalara giden yolu açmıştır. Tüm bu doğa, toplum, demokrasi ve özgürlük eksenli gelişmelerin kapitalizmle alakası yoktur. Zaten 19. Yüzyılın sonuna kadar kapitalist toplum sisteminden de bahsedilemez. Sermaye birikimiyle uğraşanlar sınırlı olup, özellikle faizcilik ve tefecilikten ötürü toplumsal nefreti toplayan bir

kesim olarak hala ahlaki yargıya tabidir. Kant'ın (1724-1804) ahlâkı, aynı zamanda bir özgürlük seçimi imkânı olarak yorumlaması adeta Zerdüşt'ün izini takip ettiğini göstermektedir. Yeni doğan kentlerde hâkim olan ruh da hala demokrasiden yanadır. 1640'taki İngiliz Devrimi ezici bir demokratik özellik taşımaktadır. Eşitliğe ve özgürlüğe ilişkin çeşitli ve oldukça güçlü kişisel ve kolektif anlayışlara rastlamak mümkündür. Burjuva devriminden ziyade halkçı bir devrimdir. 16. Yüzyıldaki İspanya şehir komünarları demokrat karakterlidir. Amerikan Devrimi'nin niteliği de açıkça özgürlükçü ve demokratiktir. 1789 Fransız Devrimi'nde komünistler dâhil birçok renk vardır. Yine Rönesans'ın bilimsel yöntem ve özgür düşünce devriminin ortaya çıkardığı bilimsel gelişmeler olmasaydı, Sanayi Devrimi'ne yol açan teknolojik gelişmelerden de söz edilemezdi. Bu temelde Rönesans zihniyetine (bilim yöntemine) sahip bilim adamlarının geliştirdiği icatların (1758-1791 tarihleri arasında gerçekleşen dokuma ve buhar makineleri, 1800'li yıllarda pancardan şeker çıkarma, biçerdöver gibi tarım teknolojisindeki gelişmeler, yine 1800-1830 arası yıllarda madencilik tekniğindeki gelişmeler gibi) ürünü sanayi devrimi de kapitalizme mal edilemez.

Kapitalizm ancak 1848-1871 devrimlerinin yenilgisinden sonra hâkim sistem haline gelebilmiştir. Burjuvazinin bu ana kadar bütün yaptığı, Rönesans zihniyet devrimiyle (bilim yöntemiyle) aşama kaydeden binlerce yıllık tarihsel toplum birikiminin ürünü sanayi devrimine yol açan icatlarını satın alarak kendi kâr ve sermaye gücünü artırma yönünde kullanma fırsatçılığıdır. Bu yolla kâr ve sermayesini olağanüstü artıran burjuvazinin sermaye gücüyle önce borçlandırarak kendine bağladığı daha sonra ele geçirdiği devlet ve iktidar gücüyle birlikte kurduğu bilim-sermaye-iktidar tekeliyle Rönesans, Reformasyon ve Aydınlanma Çağı'nın tüm bilimsel, felsefi ve sanatsal kazanımlarını kendi sınıf çıkarlarıyla uyumlulaştırıp özünden boşaltarak kendisine mal edecektir. İktidara ve sermayeye bağlanmış bilimin, bilimcilik (pozitivizm) tarzında saptırılmış karşıdevrimci rolünü bu süreçte daha iyi görmekteyiz. Bilimi, bilimcilik biçiminde yeni bir din (pozitivizm) haline dönüştüren burjuvazi, din ve metafizikle mücadele adı altında aslında kendi en değme metafizik dinini (pozitivizm) oluşturmuş ve egemen kılmıştır. Üniversitelerde İngiliz ekonomi politiği, tarih boyunca ahlaki-politik toplumun kötü ve zararlı yargısına tabi tuttuğu hatta köleci ve feodal devlet yönetimlerinin bile hep kontrolde tuttuğu, ahlaki kaygılarla hâkim toplum sistemi haline gelmesini engellediği tüccar, tefeci, faizci, fırsatçı özellikleriyle aslında ekonomi olmayan, tarih boyunca ahlaki ve politik toplumun esas işi olan ekonomiyi tekeline alıp istismar eden tekelci kliğin Pazar karşıtı eylemini, ekonomiyi istismarını, devalüasyon, enflasyon, senet, borsa, para-faiz-finans oyunlarını ekonomi olarak yutturmanın teorisi olarak geliştirilir. Fransız pozitivist sosyolojisi ise sanki öz zihniyeti, öz ahlak ve politikası yokmuş gibi toplumu olgular yığını olarak yorumlayıp nesneleştirerek, özne rolü verdiği burjuvazinin her türlü sömürüsüne açar. Yine Rönesans'ın canlı ve coşkun özgür doğa anlayışı, kapitalist iktidar dönemiyle birlikte özne-nesne zihniyetinin inşasıyla azami kâr kanuna tabi nesne konumuna (Endüstriyalizm) indirgenir. Hegel (1770-1831) felsefesi de birey ve toplumun nesneleştirilmesi, burjuvazinin tanrılaştırılmasını felsefi boyutta tamamlar. Yeryüzüne inen tanrı olarak kutsadığı ulus-devlet tanrısıyla bireyciliği burjuvazi şahsında (Napolyon'u yeryüzünde yürüyen tanrı olarak tanımlar) yeni tanrı (özne) ilan ederken, burjuvazi dışında kalan bireyleri ise ulus-devletin yeni kulu (nesne-vatandaş) olarak inşa etmektedir. "Birey ve toplum devlet (özünde burjuvazi) içindir" diyen Hegel felsefesi, devlet dolayısıyla burjuvazi karşısında birey ve toplumu yeniden hiçleştirmenin teorisi olur. Tıpkı Sümer rahiplerinin neolitik özgür doğa, ahlaki ve politik toplum zihniyetine karşı geliştirdiği zihniyet karşıdevrimini (kulluk-kölelik inşasını), burjuvazi de canlı doğa ve bilim yöntemine dayalı Rönesans devrimine karşı (Rönesans'ın bilimi yerine bilimciliği-pozitivizmi, bireyselliği yerine bireyciliği, demokratik, özgür birey ve toplumu yerine antidemokratik katı merkeziyetçi ulus-devletini ve yeni kulu vatandaşını, nesne proletarya-ücretli köleliğini, canlı doğa yerine kâr kanuna tabi cansız-nesne doğayı alt-üst eden endüstriyalizmi ikame ederek) gerçekleştirmiştir.

Politika Her Yerde Olmak Zorundadır

19. Yüzyıl bu temelde kapitalizmin her alanda zihniyet karşıdevrimini gerçekleştirerek zihniyet hegemonyasını kesinleştirdiği yüzyıldır. Bu döneme denk gelen K. Marks (1818-1883) ve F. Engels (1820-

1895) öncülüğünde ilan edilen Bilimsel Sosyalizm teorisi ise, kapitalizmin zihniyet hegemonyasının, bilim değil bilimciliğinin (pozitivizmin) ağır etkisi altındadır. Zaten K. Marks ve F. Engels, kendi bilimsel sosyalizmlerini, kapitalizmi meşrulaştırma teorileri olarak tanımladığımız Hegel felsefesi, İngiliz ekonomi-politiği ve Fransız sosyalizminin bir sentezi olarak ilan etmektedir. Bu temelde liberalizmin içini boşalttığı bilimin, pozitivist (bilimcilik) tarzında tersyüz edilmiş zihniyetine, özne-nesne (burjuvazi-proletarya) ayrımına göre yapılmış kapitalizm değerlendirmeleri, liberalizmin zihniyet dünyasını aşamadığını gösterir. Teorideki yetersizlikleri (ayrıntılarına girme bu yazının sınırını aşar) pratikte başarısız olmalarının ana nedenidir. Özellikle kapitalist sistemin üç temel ayağı olan aslında ekonomi değil ekonomi karşıtı olan tekelci kapitalizmi, doğayı nesneleştirip kâr kanuna tabi tutarak alt-üst eden ekolojik dengeyi yıkan doğa düşmanı endüstriyalizmi ve toplumu demir kafese alıp nesneleştiren antidemokratik katı merkeziyetçi ulus-devleti olumlu ve ilerici olarak değerlendirmeleri farkında olmadan kapitalizmin küreselleşmesine de büyük katkıda bulunmuştur.

Toplumlar sınıfsız ve devletsiz var olabilir ama ahlaksız ve politikasız var olmamıştır

Son tahlilde Hegel'in ulus-devlet eksenli "Devlet özgürlük getirir" zihniyetinin özgürlük getirmediği Hitler faşizmi örneğiyle yeterince kanıtlanmıştır. Hegel'i ayakları üzerine oturttuğunu iddia eden Marks, Engels, her ne kadar devletin kökeni ve devlet öncesi toplum incelemelerine girişmiş ve devletin sönümlenmesi gereğinden bahsetmişlerse de alternatifini netleştirememişlerdir. Komünist Manifesto'da "Devlet olmayan devlet" deniliyor, yani devlete alternatif olarak yine devlet öngörülüyor, demokrasiden kelime olarak bile söz edilmiyor. Sönümlenmesi gerektiği tespit edilse de devlet yönetiminin (demokrasinin zıttı olarak şekillenen bürokratik yönetim) alternatifi demokratik toplum ve özgürlükler değil proletarya diktatörlüğü adı altında yeni bir sınıf devleti olarak pratikleşir. Sonuç devletin sönümlenmesi bir yana daha da azmanlaşarak şişen gövdesinin altında kalan toplumun ezilmesi olmuştur. Her ne kadar Lenin, devrim öncesi "Sosyalizme giden yol demokrasiden geçer" tespitini yapmış ve Sovyet meclisleri o süreçte devrime gidişte önemli işlev görmüşse de devrim sonrası Lenin, "Bana sosyalist devlet ile ilgili kitaplar getirin" diyerek devlet ve iktidar eksenli sosyalizm inşacılığına girişmiştir. Sonuç Sovyet meclislerinin işlevsiz bırakılarak parti-devlet bürokrasisinin daha da azmanlaşması, kolektif devlet kapitalizmi olarak yozlaşma ve çöküş süreci olmuştur. Rosa Lüksemburg bu yetersizliği daha yolun başındayken ilk eleştiren (çelişki dar anlamda burjuvazi ile proleter arasında olmayıp, onu da kapsayan genel anlamda kapitalist olmayan toplum ile burjuvazi arasındadır) olarak bedelini hayatıyla ödemiştir. Teorideki yetersizlik (dar sınıf bakış açısı) burjuvazinin işine yaramış, işçiyi belli tavizlerle, sosyal devlet politikalarıyla satın alıp sistemine eklemlediğinde, toplum kapitalizm karşısında tamamen savunmasız kalmıştır. Son tahlilde "Sınıf özgürlük getirir" zihniyetinin de özgürlük getirmediği yaşanan reel sosyalizmin çöküşü deneyimiyle de doğrulanmıştır.

Abdullah Öcalan, Hegel ve Marks'tan farklı olarak savunmalarında özgürlüğün temeline sınıf ve devleti değil politikayı koymuştur. Tarih boyunca politika ile onun karşı kutbunda yer alan sınıf, iktidar, devlet kutupları arasındaki diyalektik çelişki ve mücadeleye dikkat çekmiş, sınıfsız-iktidarsız-devletsiz en uzun süre toplumlarının ahlaki ve politik varoluşunu ifade eden ahlaki ve politik toplumu esas almıştır. O'na göre toplum tektir, o da ahlaki ve politik toplumdur.

Toplumlar sınıfsız ve devletsiz var olabilir ama ahlaksız ve politikasız var olmamıştır. 5 bin yıllık sınıf-iktidar ve devlet zihniyet ve yapılanmalarıyla alanı daraltılsa da yok edilemeyecek olan ahlaki ve politik toplum gerçekliğidir. Zaten en uzun süre tarihi (toplumlar tarihinin yüzde 99) boyunca sınıfsız ve devletsiz ahlak ve politika organlarının işlevselliğinde var olmuş, beş bin yıllık kısa süreli (toplumlar tarihinin yüzde biri) sınıf-iktidar-devlet oluşumlarına karşı da sürekli direniş (İnanna direnişinden, kabile ve aşiret direnişlerine, peygamberlik hareketlerinden felsefi hareketlere, Atina demokrasisi ve Roma

Cumhuriyet deneyimlerine, Rönesans ve Reform hareketinden demokratik anayasa hareketlerine, sınıf hareketlerinden, sosyal demokrat, anarşist, ekolojik, feminist, kültürel ve ulusal hareketlere kadar) halinde olmuştur. Politikanın özgürlük sanatı olarak tanımlanması bu tarihsel rolünden ötürüdür. Öcalan demokratik moderniteyi, tarih boyunca direniş halinde günümüze kadar gelen politik hareketlerin alternatif zihniyet ve yapılanması olarak tanımlamış, kapitalist sistemle varlıkları, çıkarları çelişen tüm toplumsal birimler ve bireylerinin varlık ve duruşu olarak formüle etmiştir. Kapitalist sisteme karşı mücadele eden güçlerin son 200 yıllık mücadelelerin kapitalizme karşı çözümsüz ve başarısız kalmalarının nedenini de taşıdıkları iktidar-sınıf-devlet perspektifine ve politik alanı boş bırakmalarına bağlamıştır. Bir bütün olarak sınıf-iktidar-devlet eksenli kapitalizmi, endüstriyalizmi ve ulus-devleti aşmak yerine olumlayan zihniyet ve yapılanmaları nedeniyle kapitalist moderniteye alternatif olamadıklarını belirten Öcalan'a göre, ***"Alternatif olmak, ancak kapitalist modernitenin üç temel ayağı olan kapitalizme, endüstriyalizme ve ulus-devlete karşı kendi sistemini geliştirmekle mümkündür."*** Bunu kapitalizme karşı anti tekel piyasa ekonomisi, komünal ekonomi, demokratik komünalizm veya demokratik toplum ekonomisi, endüstriyalizme karşı eko-endüstri, ulus-devlete karşı demokratik konfederalizm ve demokratik ulus olarak formüle etmiş ve "Demokratik Modernite" adıyla karşıt sistem olarak önermiştir.

Bu temelde "Demokratik Uygarlık Manifestosu" başlıklı beş ciltlik savunmalarında, beş bin yıllık sınıf-devlet zihniyetiyle onun en gelişkini olan kapitalist modernite zihniyet ve yapılanmalarını çözümleyerek aşmakla yetinmemiş, alternatifi demokratik modernite zihniyet ve yapılanmasını ve onun entelektüel, ahlaki ve politik inşa görevlerini de netleştirmiştir. Bununla da yetinmeyerek "Özgürlük Sosyolojisi" başlıklı savunmasında, ayrıntısıyla tanımladığı beş bin yıllık sınıf, iktidar ve devlet eksenli zihniyetinin yarattığı 12 temel toplumsal sorunun ***(1-İktidar ve devlet sorunu, 2- Toplumun ahlaki ve politik sorunu, 3- Toplumun zihniyet sorunları, 4- Toplumun ekonomik sorunları, 5- Toplumun endüstriyalizm sorunu, 6- Toplumun ekolojik sorunu, 7- Toplumsal cinsiyetçilik, aile, kadın ve nüfus sorunu, 8- Toplumun kentleşme sorunu, 9- Toplumun sınıf ve bürokrasi sorunu, 10- Toplumun eğitim ve sağlık sorunları, 11- Toplumun militarizm sorunu, 12- Toplumun barış ve demokrasi sorunu olarak sıraladığı)*** çözümünü politik program olarak ortaya koymuştur. Politikayı bu temelde ortak toplumsal sorunları çözme sanatı olarak tanımlamıştır. Sadece ortak toplumsal sorunların çözümünde değil, öz savunma da dâhil toplumun tüm hayati çıkarlarının belirlenmesinde, korunmasında ve sürdürülmesindeki hayati rolünü de yerine getirmek durumundadır. Politikanın bunun dışındaki sınıf-iktidar-devlet eksenli tanımlamaları yalandır, sahtedir, demagojidir.

İktidar ağları her yerde olduğuna göre, politika da her yerde olmak zorundadır

Tüm sayılan 12 temel toplumsal sorun devlet-iktidar-sınıf eksenli olarak ortaya çıktığına göre demokratik politikanın görevi de yeni bir sınıf, iktidar, devlet haline gelerek kendi toplumunu zor ve baskı altına alıp yeni sorunlara boğmak değil, tersine kendisini sınıf-iktidar-devlet haline getirmemekle başarısını kanıtlayabilir. Gerçek politika toplumun ortak sorunlarını çözme sanatı olmak kadar sınıf-iktidar-devlet saldırılarına karşı direnç halinde ahlaki ve politik toplumu savunmaktır. Öcalan'a göre; ***"Demokratik politikayı daraltma konusunda uygarlığın bir yaptığını kapitalist modernite bin yaparak sürdürmektedir. Tüm dünya ekonomisini ağ gibi saran sermaye tekelleri olarak kapitalizm, azami kâr getirecek düzeyde yayılmasını tamamlamış, artık yayılacağı tek bir köşe bile bırakmamıştır. Ayrıca ekoloji alanındaki krizi de hesaba katarsak, derinliğine erişemediği tek bir aile ve birey bırakmamıştır. Endüstriyalizmin kapitalistik yasalarının sonuçları, toplumun iç ve çevre yapısında yarattığı yıkımı, felaket düzeyine taşırmıştır. Ulus-devlet, tarihin en güçlü tanrısal gücü olarak sızmadığı ve üzerine hegemonya kurmadığı tek bir vatandaş bırakmamıştır. İktidarın bu gerçekliği (kapitalizm, endüstriyalizm ve ulus-devlet) karşısında, politika da karşı kutup olarak, tarihteki hiçbir dönemle karşılaştırılmayacak bir farklılığı yaşamak zorundadır. İktidarın tüm toplum düzlemindeki ağlarını karşılayacak politik ağların oluşması ve yayılması***

gereği, anlaşılır bir husustur. Politika, iktidara karşı direnç olarak başlamak durumundadır. Kısaca formüle edecek olursak, iktidar ağları her yerde olduğuna göre, politika da her yerde olmak zorundadır. İktidar her toplumsal birime ve bireye dayandığına göre, politika da her birim ve bireye dayanmak durumundadır. İktidar, hedeflediği her toplumsal birim ve bireyi fethetmeye, sömürgeleştirmeye çalıştığına göre, politikada dayandığı her birim ve bireyi kazanmaya ve özgürleştirmeye çalışır. Gerek birimsel gerek bireysel olan her ilişki iktidarsal olduğuna göre, karşıt anlamında politiktir de. İktidar, liberal ideoloji, endüstriyalizm, kapitalizm ve ulus-devlet doğurduğuna göre, politika da özgürlük ideolojisi, eko-endüstri, komünal toplum ve demokratik konfederalizm temelinde demokratik ulus üretmek, inşa etmek durumundadır. İktidar, her birey ve birimde, kent ve köyde, yerel, bölgesel, ulusal, kıtasal ve küresel düzeyde örgütlendiğine göre, politika da bireysel, birimsel, kentsel, yerel, bölgesel, ulusal, kıtasal ve küresel düzeyde örgütlenmek zorundadır. İktidar, tüm bu düzeylerde propaganda ve savaşlar dâhil her tür eylem biçimini dayattığına göre, politika da tüm bu düzlemlere propaganda ve eylem biçimleri dayatmak zorundadır. Günümüzde ahlaki ve politik toplumu koruma ve geliştirmeyi hedefleyen demokratik konfederal sistemi geliştirerek ulus-devlet krizine yanıt olmak temel görevdir."

Yerelde doğrudan demokrasiyi, kültürel çeşitliliği ve çoğulculuğu yadsıyan katı merkeziyetçi ulus-devletin homojenleştirme saldırılarına karşı toplumu her yönüyle savunmayan, demokratikleştirip özgürleştirmeyen politika, politika değildir, yalan ve aldatmadır. Yapılması gereken yeni sınıf ve iktidar aygıtlarına koşarak toplumunu boğmak değil, tarih boyunca sınıf-iktidar-devlet yapılarınca alanı sürekli geriletilip daraltılan toplumun ahlak ve politik organlarına demokratik toplum olarak yeniden işlerlik kazandırmaktır. Bu yönlü zihniyet devrimini gerçekleştirmektir. Kapitalizmin özne-nesne ayrımına dayalı zihniyetinin bilim değil bilimciliğinin amacı, yaşamın anlamına varmak ve topluma yararlılık değil, daha çok para kazanmaktır. Bilim insanları da dâhil herkesin tanrısı, dini, imanı, hayali, ütopyası para olmuştur; böylece toplum ve ahlakla bağı kopan bilim, sanat, kültür, edebiyat her şey bireyciliğin ve paranın emrine girmiştir. Paranın satın alamayacağı değer kalmamıştır; hatta "kendini, onurunu, ahlakını satmayana ekmek yok" denilmiştir. 19. Yüzyıla kadar insan ve toplumu için para hiçbir şeydi ama kapitalist çağda artık para her şeydir. İktidar, "kâr ve para için her şey mubahtır" zihniyetiyle ahlaksızlığın, atom bombası ve nükleer dehşetin, ekolojik yıkımın, bireyciliğin zirve yaptığı bu çağda politika da katı merkeziyetçi ulus-devlete kurban edilmiştir. Katı merkeziyetçilik adına politikanın alanı, yerel demokrasi, doğrudan demokrasi yok edilerek toplum ulus-devletin demir kafesine alınmış, demokrasi, temsili demokrasi adı altında demokrasicilik oyununa dönüştürülmüştür. Ancak temsili demokrasi ile gizlenemeyen asıl özü faşizm olarak ortaya çıkmıştır. Zihniyet tekeli de resmi ideoloji olarak herkese dayatılan milliyetçi tekçi bakış açısıyla üstün ırk yarışına girişilmiş, her millet tarihi kendinden başlatmış, egemen ulus yaratma ve homojenlik adına toplumsal çeşitlilik fiziki-kültürel soykırıma tabi tutulmuştur. Adorno, "Yanlış hayat doğru yaşanmaz" özdeyişiyle soykırıma varan kapitalist zihniyetin yanlışlığına ve aşılması gerektiğine işaret etmiştir. Öcalan'a göre; *"Demokratik modernite, bu anlamda toplum savunulduğu oranda özgürlüğün de kazanılmasında tek çıkış yoludur. Demokratik siyasetle kendini bireyciliğe, ulus-devlete ve tekellere karşı savunan toplum, politik dokusunu işlevselleştirerek kendini modern demokratik topluma dönüştürür. Modern demokratik toplum ise, tüm toplumsal işleri üzerinde düşünen, söyleyen ve kendini kararlaştırarak eyleme geçiren toplum olarak farklılaşmayı, çok kültürlülüğü, bu temelde eşitliği yaşamsallaştırarak üstünlüğünü kanıtlar. Böylelikle demokratik modernite sadece sınıfsal mücadeleyi doğru temelde vermekle kalmaz; aynı zamanda (reel sosyalizmin tarihsel trajik yanlışına düşüp) yeni bir iktidar veya devlet yaratarak kendi toplumunu da boğmaz, bu tarihsel tuzağa düşmez. Ne kadar iktidarlaşır ve devletleşirse sınıfsallığın da o oranda geliştiğinin dolayısıyla sınıfsal mücadelenin kaybedildiğinin farkındadır.*

Kapitalist modernite, gittikçe merkezileşen, toplumun en iç gözeneklerine kadar yayılan iktidar ve devlet aygıtlarıyla kendini sürdürmeye çalışırken aslında politik alanı da yok etmiş oluyor. Buna mukabil demokratik siyaset, toplumun her kesimine ve kimliğine kendini ifade etme ve siyasi güç olma olanağını sunarken, politik toplumu da birlikte oluşturmuş oluyor. Politika, yeniden toplumsal yaşama giriyor. Politika devreye girmeden, devlet ve demokrasi krizi

çözümlenemez. Krizin kendisi, politik toplumun yadsınmasından kaynaklanmaktadır. Demokratik siyaset, günümüzde derinleşen devlet krizlerini aşmanın yegâne yoludur. Toplumu savunmadan politika yapılamaz. Tekrar vurgulamalıyım ki toplum tektir, o da ahlaki ve politik toplumdur. Sorun, öncelikle uygarlığın hayli aşındırdığı, iktidar ve devletin istila ve sömürgeciliğine uğrayan toplumu modernitenin daha da gelişmiş koşullarında demokratik toplum olarak yeniden inşa etmektir. " Burada inşa derken yeni bir toplum projesi veya mühendisliği önerilmiyor, aksine beş bin yıllık sınıf ve devlet oluşumlarının hakikat algısını tersyüz ederek, doğal ahlaki ve politik toplumun elinden çalıp, işlevsizleştirdiği öz zihniyetine (topluma yararlılık, emek ve üretime dayalı kutsallık zihniyeti), özgürlük ahlakına (bedeli ne olursa olsun tercihini her zaman toplumdan, emekten, üretimden, iyiden, doğrudan, güzelden, hakikatten yana yapmaktan) ve doğrudan demokrasi tarzında icra edilen politikasına (toplumun söz ve karar yetkisine) kavuşturulmasından söz ediliyor.

Sonuç Olarak;

Toplumun zihniyet, politika (demokrasi), ahlak ve özgürlük sorunu, beş bin yıllık sınıf-iktidar-devletleşmeyle başladığına ve alanları hep sınıf-iktidar-devlet lehine daraltılıp son 200 yıllık katı merkeziyetçi ulus-devletle neredeyse tamamen işlevsiz kılındığına göre, ne kadar az sınıf-iktidar devlet, o kadar çok toplum, doğrudan demokrasi tarzında icra edilen politika ve özgürlük demektir. Bu yönüyle tarihte olduğu gibi günümüzde de politikanın temel görevi, sınıf-iktidar-devletin karşı kutbu olarak toplumu savunmak, demokratikleştirerek özgürleştirme eylemidir. Bunun teorisini ortaya koyan yeni zihniyettin (demokratik modernite) aydınlattığı toplum, ekonomik sorunları başta olmak üzere diğer tüm ortak toplumsal sorunlarının çözümünde (politikada) de söz ve karar sahibi haline gelerek, yerelde kendi kendisini bizzat ve bilfiil yönetme (doğrudan demokrasi) olanağına kavuştuğunda, özgürlüğünü de bizzat kendi eliyle gerçekleştirmiş olacaktır.

Bu temelde politikanın görevi, bilimsel gelişmelerin ve özellikle tarihsel-toplumu esas alan sosyal bilimin ışığında alanı gittikçe geriletilen ve günümüzde işleyemez hale getirilen ahlaki ve politik toplumu, öz zihniyetine (topluma yararlı emek ve üretime dayalı kutsallık) ve zihniyet merkezlerine (siyasi, ahlaki, dini, kültürel, felsefi sosyal bilim akademilerine), öz ahlakına (özgürlük ahlakı) ve politik organlarına (toplumun ortak sorunlarını yerelde bir araya gelerek tartışarak çözme olanağını sunan köy, ilçe, mahalle ve kent meclislerine) kavuşturmaktır. Buna karşı devletin, özellikle günümüzde katı merkeziyetçi en gelişkin siyasi, ekonomik, sosyal tekel olarak ulus-devletin bu gelişmeyi bastırmaya çalışması da doğası gereğidir. Çünkü o kendisini tarih boyunca karşı kutup olarak toplumun ahlaki ve doğrudan demokrasi tarzında icra edilen politikasını daraltma veya işlevsizleştirme üzerinden var etmiştir. O nedenle günümüzde ulus-devletin katı merkeziyetçi, vesayetçi, kayyımcı saldırılarına karşı toplumun öz savunması da olmazsa olmazdır. "Öz savunmayla birlikte demokratik siyaset, dönem politikacılığının özüdür." Demokratik siyaset, toplumu ahlak ve politika organlarının işlevselliğine kavuşturup demokratik toplum olarak geliştirirken, öz savunma onu, iktidarın kendi varlığına, özgürlüğüne, eşitlikçi ve demokratik yapısına yönelik saldırılarına karşı korumaktadır. Son tahlilde gerek tarih boyunca gerekse günümüzde özgürleştiren toplumsal politikayla köleleştiren sınıf-devlet oluşumları arasındaki gerginlikte devletin, toplumun demokratik örgütlenmelerini tanıması ve demokratik anayasayla genel görevlerle sınırlı asli konumuna çekilerek yerele kendi kendini yönetme olanağı tanıması hali, demokratik çözüm ve barış halidir.

"Devlet artı demokrasi" veya "Demokratik anayasa yerel demokrasi" olarak da formüle edilecek bu ilişkide politikanın nihai hedefi, devletin giderek sönümleneceği, kaynaklık ettiği 12 temel toplumsal sorununu çözmüş, sınıfsız, sömürüsüz, kadın özgürlüğü eksenli doğrudan demokrasi zihniyet, kültür ve bilinciyle donanmış özgür yurttaşların aktivitesinde ahlak ve politika organlarının özgürce işlev gördüğü toplumun bizzat ve bilfiil kendi kendini yönettiği tam demokratik topluma varmaktır. Tam demokratik toplum ise, sınıf-iktidar-devlet, yalan, hile, aldatma, zor ve baskının olmadığı ahlaki olduğu kadar politik, politik olduğu kadar da özgür bir toplumdur.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Like-Dislike Sarmalında Teknoloji ve Ahlâk Üzerine

Nesimi Aday

İlk insanların tarihinde üç şeyin çok yaşamsal olduğu söylenebilir. Başat olan bu üç şey hiç kuşkusuz; beslenme, barınma ve soy devamlılığıdır. Ama ille de beslenme. Karnını doyuramayan insanın yatacak yer arama ve soyunu sürdürme düşüncesi ve isteği güçlü olmasa gerek. Canlıların temel reflekslerinden biri olan beslenme, yaşam sürmenin de dinamiğidir çünkü. Yemek yerken 'şükretmek' geleneği, bu avcı toplayıcı çağlardan kalmış olmalı. 'Ekmeğin aslanın ağzında olduğu' koşullarda karnı doyduğunda şükür eden insan, yiyecek bulmakta daha az sıkıntı çektiği ve karnı doyduğu günümüzde artık şükretmiyor. Dünyadaki varlığı pamuk ipliğine bağlı olan ölümlü çağ insanı; iklim değişikliği, doğal afetler, kendisinden daha güçlü olan canlıların saldırı gibi badirelerden geçip serüvenini ortalama bir düzeye taşımayı başardı; o düzeye de 'uygarlık' deniliyor.

M. İlin ve E. Segal'in yazdığı "İnsan Nasıl İnsan Oldu" kitabı "Bu dünyada bir dev var" şiiriyle başlar. "Dev" olarak betimlediği şey ise insandır. İnsanın doğaya karşı verdiği mücadeleyi abartılı bir şekilde anlatırlar:

Bu devin öyle kolları var ki, hiç güçlük çekmeden bir lokomotifi kaldırabilir.

Bu devin öyle ayakları var ki, günde binlerce kilometre koşabilir.

Bu devin öyle kanatları var ki, bulutlar üzerinde, kuşların çıkamadığı yüksekliklerde uçabilir.

Bu devin öyle yüzgeçleri var ki, su altında balıklardan daha iyi yüzebilir.

Bu devin öyle gözleri ve kulakları var ki, görülmeyeni görür, başka bir kıtada konuşulanları işitir.

Bu dev o kadar güçlüdür ki, dağları delip geçer ve doludizgin akıp giden suları durdurur.

Bu dev, yeryüzünü istediği gibi değiştirir, ormanlar diker, denizleri birleştirir, çölleri sular.

Kimdir bu dev?

Bu dev insandır."

SSCB sürecinde yazılan ve emeği yüceltmesi 'telkin edilen' bu kitap, doğayı dize getirmeyi marifet sayan, insanın doğaya müdahalesini 'gelişim' olarak kutlayan insan merkezli bir yaklaşım içeriyor ki bugün bu yaklaşımın medeniyet ya da gelişim adına dünyada nasıl doğal felaketleri tetiklediğini yaşayarak görüyoruz. Sanayi Devriminden bu yana atmosfere yayılan yüksek karbon salınımı ile atmosferin ısınması, bu ısınma sonucu dünyada buzulların erimesi, eriyen buzulların eko sistemde doğal ve yaşanabilir olan dengenin bozulmasını hızlandırması, yine güneşten gelen zararlı ışınların üstümüze boca edilmesini engelleyen ozon tabakasının atmosfere salınan bu sanayi atıkları sonucu delinmesi vb. çokça anomali oluşmuş durumda.Babil Kulesini kibriyle inşa eden insan, yıkımına da rıza göstermeliydi; öyle de oldu. Çağımızın vebası olarak tarif edilen ve dünyayı sarsan pandemi, doğanın bilgisinin, insanın bilgisinden evla olduğunu gösterdi.Dünyanın kaynakları sonsuz değil, doğada var olan her şey transforme oluyor. Bilinen bir doğal yasadır; doğa verdiğini geri alır. Ölüm de doğanın bu reaksiyonlarından biri değil mi? Peki yakın gelecekte insanın soyu tükenebilir mi?

2020 yapımı La Valla (The Barrier) dizisi, son yıllarda sık sık tercih edilen 'gelecek' konusunu işliyor. Distopik bir dizi olan La Walla (Bariyer, Duvar) 2045'te İspanya'da geçiyor. Dünyanın tamamında görülen virüsler, doğal yıkımlar, su ve yiyecek gibi doğal kaynakların tükenmesi, az miktarda olan kaynakların da seçkin bir sınıfın kullanımında olması ve bu seçkin sınıfı koruyan

dikta bir rejimin sürmesi konusu sarsıcı bir şekilde işleniyor dizide. Filmin orijinal ismi "The Barrier" yani bariyer-duvar. Çünkü hükümet hastalık ve açlık içinde kırılan halk ile burjuva sınıfı arasında bir duvar inşa etmiştir. Duvarın arkasında güllük gülistanlık bir hayat süren insanlar yaşar. Ahlakın ve vicdanın elit sınıfa göre şekillendiği bu rejimi ise ordu korumaktadır. Acı olan ise insanların doğal yıkım sonrası, bir kurtuluş ümidi olarak kendi iradeleriyle diktatörlüğe onay vermeleri en azından itiraz etmemeleridir.Ordunun burjuva sınıfı lehine koruduğu bu bariyer, devrimci bir örgütlenme ile halkın müdahalesine neden olacaktır. Bir film olarak kurgulanan bu olası gelecek için ilerleyen bölümlerde tekrar cümle kuracağız. Keza gidişatın o yönde olduğuna dair güçlü emareler var.

Homo Babilis'ten Homo Erectus'a Hayatta Kalma Serüveni

Şimdi yazının meramı daha iyi anlaşılsın diye daha geriye, insanın dünyadaki varoluş- yok oluş günlerine gidelim. İlk insanların yaşamlarına, onların ilk yaratımlarına, toplumlaşma süreçlerine ve ilk ahlaki kuralların ile yasaların oluşmasına bakalım kısaca. İnsanın evrimi üzerine çalışma yapan bilim insanları, insanın yaklaşık 100.000 yıl avcı toplayıcı bir hayat sürdüğü görüşünde birleşirler. Mezopotamya'da yapılan ilk tarım ve yaklaşık 100.000 bin yıl önce gündelik hayatın kullanımına sokulan ateş hiç kuşkusuz soyumuzun devamı ve gelişimi için büyük devrimsel süreçler olarak tarif edilebilir. Yetenekli İnsan anlamına gelen Homo Habilis'in yaptığı ilk el aletleri ile yaşamına yeni bir evre kazandıran insan, kazandığı özgüvenle daha da dik yürümeye başlamış olmalı. Bu dik yürüyüş boyunun da uzamasına neden olacak ve yeni bir 'tür' olarak tanımlanacaktı: Homo Erectus; yani günümüz insanın ana/atası.

Beslenme ve barınma gibi temel sorunlarını gideren insan, alet yapımı ve hayatını kolaylaştıracak diğer araç ve gereçleri üretmeye başladığında artık toplumsallaşmanın ilk adımlarını da atmış olacaktı. Ama yine de bu süreçlerin 100 binlerce ve günümüze yaklaştıkça da 10 binlerce yıl içerisinde cereyan ettiğini hatırlayalım. İnsanlık tarihinin en önemli buluşları arasında sayılan Yazı ve Tekerlek günümüzden 5 bin yıl önce Mezopotamya'da keşfedildi ve hala insanlığın kullanımında. Bugünün gençliği ilkel bir alet olarak tanımlayacağı ama yaratıldığında muhteşem işlevlere sahip ilk silahımız olan baltanın 1 milyon yılı aşkın bir süre kullanımda olduğunu unutmayalım. Yani 100 binlerce yılda yaratılan devrimsel süreçler zamanla 10 binlerce, binlerce yıla inecek ve günümüzde ise saatlere ve dakikalarla bile sığmayacak bir hıza erişecekti.

100 bin yıl önce ateşi keşfeden, ondan yararlanan 'erectuslar' insan evriminin hızlanmasına da katkı sundular. Ateşte yiyecek pişirmeyi öğrenen erectusun çene yapısı değişmeye başlayacak, 'evrim ekonomisi' diye tarif edilen süreci başlatacaktı. Bugün günlük dil kullanımında, sıkça kullandığımız, çok konuşan ve laf kalabalığı yapan birine "çene yapma" dediğimizde çok da anlam yüklemeden söyleyiveririz. Ama ilk insanların (mesela Neandertallerin) alt çenelerinin hemen hiç olmadığı, doğrusu gelişmediği biliniyor. Beslenme alışkanlığı değişen insanın, işaret dilinde konuşma diline geçtiği süreçte evrimleşen ağız ve çene yapısı da değişir.

Ateşi bulan ve etrafında sosyalleşen ilk insanlar, olası ki ilk muhabbetleri de bu ortamda yapmışlardır. Byron Reese, dil ve ateş ilişkisi üzerinden bu süreci İlk Çağ olarak nitelendiriyor.[1] Ateş etrafında sosyalleşen, çoğunlukla kan bağı olan küçük akraba topluluklar ilk komünlerin ve ilk kolektif davranışların gözlendiği topluluklar olarak tarihteki nadide yerini almışlardı. Marshall Sahlins In tanımıyla 'müşterek yaşamlar' belki de ilk bu ateş ve av partisi (alet geliştirdiği için) etrafında gelişmişti.[2] Toplum dediğimiz kategorinin ilk hali de bu alet ve gereçlerin işlevsel kılınması döneminde mayalanacaktı.

Müşterek yaşamlar insanlar arasında ortak davranış, ortak inanış gibi normların oluşmasının motor gücü olacaktı. Sosyalleşmenin de başladığı bu evrede, ava ortak gidildiği, besinlerin ortaklaşa toplandığı, tüketimin ortak yapıldığı, hatta takas edildiği sonradan üretildiği bir sosyal süreç de başlayacak, hatta özel mülkiyetin oluşması ve ilk devletleşme nüveleri de bu ortamlarda görülecekti.Toplum: "Her yaşta bireyin içinde yer aldığı, ihtiyaçlarını karşılamak için etkileşen, belli bir mekânda yaşayan ve ortak bir kültürü (din,

1 **Tarım ve Şehirleri ikinci çağ olarak tarif eden Resse; Üçüncü Çağı "Yazı ve Tekerlek" ve Dördüncü Çağı da "Robotlar ve Yapay Zekâ" olarak isimlendiriyor. Bkz.: Byron Reese, Yapay Zeka Çağı, Say Yay.**

2 **M.Sahlins, Akrabalık Nedir, Ne değildir, Dipnot Yay.**

dil vb) paylaşan pek çok sayıdaki insanın oluşturduğu birlikteliğe “toplum” denir. (Anonim tanım)

İnsan, Doğayı İzleyerek Öğrenir

İnsan yaşadığı çevre ve iklim şartlarına göre birikimler elde eder. Gözlem ve tecrübeye dayanan bu birikimini soyunu devam ettirmek için kullanır. İklimleri ve mevsimleri gözlemleyerek barınma ihtiyacını gideren insan; gece ve gündüz şartlarında korunmayı, savaşı ve savunmayı, kuşları izleyerek uçmayı, uçağı ve diğer gök araçlarını keşfeder.

İnsanın hayattan biriktirdiği ve yaşamını idame ettirmede enstrüman olarak kullandığı birçok değer normları edinir. Hayatı yaşanır kılan ve doğal toplum süreğinde oluşan bu normlar bütünü, günümüzde totem ve tabu olarak ifade bulur. Ahlak da bu formların toplamından beslenip değer olarak hayata anlam kazandırır. Totem, mitoloji ve felsefe bu süreğin sonuçları olarak görülebilir. Günümüz insanı için hemen hiçbir anlam ifade etmeyen ve anlamsız bulunan bu formlar aslında hayat tecrübesinden başka şey de değildir. Yakın zamana kadar köy toplumlarında varlığını sürdüren ateş ve su totemleri tamamen yaşamsal tecrübelerden kaynaklı değer yargılardan başka şey değildi. Ateşi zor şartlarda bulan Buzul Çağ insanın doğal ki onu koruması, sürekliliğini sağlaması hayatı için elzem olmuştur.

Yine kurak bir iklimde tatlı su kaynaklarının kıymetine binaen oluşturduğu tabular aslında yaşamını devam ettirmek için başvurduğu bir araçtan başka şey değil. Yani ateşin sürekliliğini sağlamak, varlık nedeni olan suyu korumak için toteme ihtiyaç duymuştur. Günümüz ifadesiyle "yasa" oluşturmuştur aslında. ‘Bizi haksızlıklardan koruyan ve yazılı olmadığı halde uyulmaması ayıp olarak kabul edilen yasalarımız var’ diyor Atinalı Perikles.[3] Örneğin ateşin gündelik yaşam içerisindeki değerini anlayacak bilinçte, birikimde olmayan çocuğun ateşi söndürmemesi için: "Eğer ateşe işersen annenin memeleri yara olur" totemi yaratılmış ve ateşe zeval gelmemesi sağlanmıştır. Bu ve benzeri totemler zaman içerisinde bağlamından koparılıp dini değer olarak insanların önüne konulduğu da sık rastlanan bir olgudur. Modern zaman insanı için pek bir şey ifade etmeyen bu totemlerin arkaik pratiği bilinmeden inanç olarak hala varlığını sürdürmesi hiç kuşkusuz dogma ile açıklanabilir. Doğal toplum süreğinde oluşan ve yaşam devamlılığına pozitif katkı sunan totemleri, günümüz yaşam koşulları ile bağlantılamak da dogmatik bir yaklaşım olacaktır. Olguları zaman, mekan ve şartlar göz önünde bulundurularak değerlendirmek, hiç kuşkusuz tarihi doğru anlamamıza katkı sunacaktır.

Ahlaki-Politik Toplum

İnsanın, diğer canlıların aksine zekasını kullanarak iklim ve doğa şartlarıyla baş etmesi, yiyecek ve barınma sorunlarını azami ölçüde çözdükten sonra nüfusunun da çoğalmasıyla, küçük topluluklardan büyük topluluklara dönüşmesi (köy, şehir ve devlet süreci) yaşamsal kuralların da daha işlevli hale gelmesini, getirilmesine ihtiyaç duymuştur. Rousseau ‘insanın doğal halinden yurttaşlık haline gelmesi’ diyor.[4] Toplumsallaşma sürecinde, üretimin de kolektifleşmesi ile büyüyen ve yurt edinen insanda yurttaşlık bilinci de oluşur. İhtiyaç üzere hasıl olan kurallar bütünü de denilen ahlaki değerler, kamu otoritesinin oluşmasıyla yasalara dönüşür. Aslında bugün çoğu insanın birer pranga olarak gördüğü yasalar insan topluluklarının birlikte yaşaması ihtiyacından kaynaklı oluşmuş, oluşturulmuştur. Fakat devletli uygarlık sürecinde bu yasalar hiyerarşi ve otoritenin emri altına girmiş ve büyük yığınları baskı altına alma aracına dönüşmüştür. Bu bağlamda ahlaki normların oluşması, insanın ahlaki politik topluma evirilmesi sürecine bakalım biraz.

İnsanlık tarihinin en önemli aşamalarından biri hiç kuşkusuz Cilalı Taş Devri de denilen Neolitik Toplum süreğidir. Hatta insanlık tarihi açısından devrim olarak da adlandırılan bu çağın başlangıcı Ortadoğu ve Mezopotamya olarak kabul görmüştür. İlk tarımın yapıldığı, ilk hayvanların evcilleştirildiği Neolitik Toplumun hiç kuşkusuz, devrimsel bir sürecin motor gücü de olmuştur.

Ahlak felsefesinin oluşumuna entelektüel katkı sunan Aristoteles, ‘insanı politik bir hayvan’ olarak tanımlar. Felsefe teorik iken ahlak pratiktir. Ahlak yerel özellikler taşır, hatta yerel görülebilir ama etik evrensele işaret eder, daha kapsayıcı bir aurası vardır. Çocuk aile içinde ilk ahlaki normları ödül ve ceza ikilemi içinde öğrenir.

3 Aktaran Leslie Lipson, Demokratik Uygarlık, T.İ.B.Kültür Yay.

4 J.J. Rousseau, İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı, Say Yay.

Büyüyünce çevresi genişler; klan, aşiret, toplum derken daha geniş bir çevre içinde değer oluşturur, olan değerlerini yeni edindiği, gördükleri ile harmanlar. Güzeli-çirkini, iyiyi-kötüyü, yanlışı-doğruyu toplum normları ile anlamlandırır. Kişisel normlarını toplumsal olan ile buluşturur. Böylece ahlakın felsefesi de oluşmaya başlar; etik bu süreçte oluşur. Sokrates birey ahlakını öne çıkarırken, Platon devlet ahlakının önemine vurgu yapar. Ama Aristoteles birey ve toplumu birlikte ele alır, toplumsal-kolektif ahlakı önceler. İnsanlar için iyi olduğunu önerdiği politikanın ahlaka içkin kılınması gerekliliğini savunur. Ama o da görece elit bir sınıfın varlığına itiraz etmez; bireyin kendini gerçekleştirmesi için, iyi yönetilen bir topluma ihtiyaç duyacağı savındadır.

Kamu otoritesinin henüz olmadığı bu toplumsal yapı Ali Fırat'a göre Ahlaki-Politik Toplumdur. Çünkü 'toplum esas olarak hem ahlaki hem de politiktir'. Bu bağlamda Doğal Toplum ile Ahlaki-Politik Toplum iç içe geçmiş, sarmal bir yapı olarak varoluşunu yapısal bir forma dönüştürmüştür. Ama daha çok devletleşme ile oluşan hegemonya Doğal Toplumun ahlaki-politik normlarını değiştirmiş, hatta bozmuştur. Seneca, 'Doğa, Tanrısal akıldan başka nedir ki? diye sorar. Çünkü ona göre 'evrenin düzenini sağlayan akıldır Tanrı'. (Bkz. Seneca, Ahlak Mektupları) Ama 'Ahlakın kaynağı insandır' der Kant. Ona göre, evrensel ahlak yasaları insanı özgürleştirir. Yani Kant'a göre, insan bu yasalara uyduğu sürece de özgürdür. (I.Kant: Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi, Türkiye Felsefe Kurumu) Burada asıl soru şu; bu yasaları kim kontrol edecek ve eşit kullanımı nasıl bir sistem içinde sağlanacaktır. Doğal toplum sürecinde klan kuralları (yasaları) özel mülkiyeti korurken, devletli uygarlık sürecinde evrensel yasalar benzeri bir ayrıcalıklı yapıya hizmet etti.

Politika, Yalan Üretimi mi?

Politika kavramı kent devletlerden başlamak üzere, günümüz modern devletlere kadar; yani devletçi uygarlık süreçlerinde yönetici sınıflar tarafından iğdiş edilmiş, itibarsızlaştırılmış, yalan ve hile ile özdeş kılınış ve politika yapan insanların kahir ekseriyeti de halkın gündemine bir yalan makinesi olarak lanse edilmiştir. Sınıflı toplumlarda ezen-ezilen mücadelesi süreğinde ezenin (erkek+iktidar+devlet) kendi maddi bekasını koruması, daha fazla kar elde etmesi, elde ettiği karı koruyabilmesi için başta, kendisi için bir düzen sistemi olan devlet ve onun yasaları olmak üzere, politika insanlarını da bir enstrüman olarak kullanmıştır. Politika ve yalan kavramı sosyal bilimlerin gündemini sıkça meşgul etmiş ve etmektedir de. Özellikle Hannah Arendt'in siyaset ve yalan üzerine çalışmaları, politikayı yeniden değerlendirmemize olanak sunmuştur. Arendt, yalanı 'modern' ve 'klasik' olarak ikiye ayırır. Modern yalanı ise daha tehlikeli bulur. Hatta ona yoğunlaşır. Modern yalanın bürokrasi tarafından manipülasyon amaçlı üretilmesi ona göre daha tehlikelidir.[5] Yine ahlak kavramı da bu devletçi uygarlık süreğinde, çoğunlukla sistemin tasarrufunda olmuştur. Hele kapitalist modernitenin haşarı çocuğu olarak ahlaki-politik toplumun 'evine' salınan tüketim toplumu, ahlaki değerleri, adeta kapitalist elitlerin meta sistemine yedeklemiştir. Bu sitem içerisinde neyin ahlaklı olup, neyin olmadığını artık pazar ilişkisine indirgemiştir.

Medya çağının başlamasıyla, daha önce görece korunaklı olan doğal toplum büyük sarsıntı geçirmiş ve kısmen de teslim olmuştur. Sovyetler Birliğinin (SSCB) dağılış sürecinde Arnavutluk için "bir ciklet için terk edildi" yorumu yapılmıştı. Elbette Sovyet sisteminin kolektivizm adına bireysel özgürlükleri kısıtlaması bir neden olarak görülüp eleştirilebilir ama meselenin rengi noktası kapitalizmin tüketim aparatının iletişim kanalları (o yıllarda yazılı, işitsel ve görsel basın) aracılığıyla kolektif yaşama ve onun değerlerine saldırı olduğu gözden kaçırılmamalı. Bu saldırı sistemi bugün en vahşi haliyle tüm ekosistemi bir rant alanına dönüştürmüştür. Sanal medya ve onun araçları üzerinde çalışan medya uzmanları insanın da bir satış ve pazarlama enstrümanı olarak kullanılmasını 'ürün yoksa ürün sensin'[6] mottosuyla anlatıyorlar. Artık insan da ulus ve dünya ötesi şirketlerin birer satış enstrümanı, promosyon olarak verilen ürünü olarak görülüyor. Bugün çoğumuzun iletişim cihazlarında yüklü olan uygulamaların çoğunun ücretsiz kullanıma açılmasının nedeni insanın ürün olarak pazarlanmasından kaynaklanıyor. İnsan evrimi üzerine kitaplarıyla tanınan Y. Noah Harari, 'artık bilgisayarımız, telefonumuz heckleniyorun ötesine

5 **Bkz.: Hannah Arendt, Siyasette Yalan, Sel Yay.**

6 **Bkz.: Nesimi Aday, Sosyal İkilem ya da Distopya Olmak, Yeni Yaşam Gzt.**

geçiliyor. Yakın bir gelecekte elit bir grup, diğer insan yığınlarını bir makine gibi hackleyecek' diyor.

Robotlar İnsanları Dünyadan Kovabilir mi?

Profesör Harari "gereksiz sınıf" diye bir kavram kullanıyor. Yakın gelecekte algoritmaların (yapay zeka; AI) egemenliğinin kurulacağını (ki S.Hawking insanlık için tehlikeli, durdurun demişti), kontrol edilemeyen elit bir sınıfın tüm insanlığı kontrol altına alacağını, büyük insan topluluklarının 'gereksiz sınıfa' dönüşeceğini söylüyor. Pek de yabana atılmayacak bu görüşe göre emek üretimi, emek sömürüsü, burjuvazi ve işçi sınıfı olguları ve kavramları ortadan kalkacak ve üstün bir sınıf ile 'gereksiz sınıf' oluşacak. İkinci Makine Çağı olarak tarif edilen (ilki Sanayi Devrimi) bu dünyada, beden ve kol gücüyle çalışan biyolojik üretim elemanları (insan) yerine hiç durmaksızın çalışacak otomasyon sistemleri olacak. İnsana ya hiç ya da çok az ihtiyaç duyulduğu bu spiritüel çağın başlamış olduğu da malum.[7] Fiziki anlamda insanın makinelerle yarışamadığı bir dünyada insana da ihtiyaç kalmayacaktır. Bu durumda, hala bilişsel yapısı kurulamamış, yazılamamış, kodlanamamış makinelere karşı insana bir süre daha ihtiyaç duyulacaktır. Peki ya sonra? Gerçek ötesi dediğimiz ve yakın çağ olarak da okunabilecek post truth zamanda ne olacak insana? Bu can sıkıcı duruma, konuya liberal yaklaşım gösterse de Kevin Drum'un "Hoşgeldiniz Robot Efendiler, Lütfen Bizi Kovmayın, Olur mu?" yazı başlığı oldukça sarsıcı.[8]

Yapay Zekanın Ahlak Normlarını Kim Belirleyecek?

İnsan tanrıya mı dönüşüyor? Harezmi'nin 8.Yy'da bulduğu algoritma post truth çağda insanı Tanrı seviyesine yükseltebilir mi? El Cezeri'nin yaklaşık bin yıl önce, saray elitleri için tasarladığı robotlar, yakın gelecekte yeni bir elit sınıfın hizmetine mi girecek tekrar? Algoritmaları etkin kullanan sermaye sınıfı tanrısal bir varlığa dönüşebilir mi? Günümüzde bu ve benzeri sorular çoğaltılabilir. Bu sorular elbette bilinmez bir süreci anlamaya dönüktür. Teknolojik gelişimin hızına yetişmekte zorlanan büyük insan topluluklarının sürece adapte olması, dahil olduğu sınıfın başına gelecek olası olumsuzluklara cevap üretmesi, karşı bilgi ve direnç göstermesi için düşünmesi gerekiyor.Günümüzde yapay zekanın hızlı yükselişi, yaşamı kolaylaştırıcı etkisiyle sempatiyle karşılanması yakın gelecekte bir kabusa dönme ihtimali taşıyor. Aslında ihtimal ötesi bir realite söz konusu. 3D yazıcılar sayesinde biyonikleşen insanın gelecekte ölümsüzlüğe ulaşması ve benzeri gelişmeler tüm canlıların olmasa da insan için ölümcül olabilir. Bugün özgürlük ve görece mutluluk veren, yaratan teknolojik gelişim, çok da uzak olmayan bir gelecekte insanın sonunu getirebilir mi gerçekten? Eğer önlem alınmazsa süreç oraya eviriliyor. Tüp bebek yöntemleri ve embriyoları dölleyen tıp Silikon vadisinde kim bilir neler geliştiriyor?

Organizmaların yapısını değiştiren, onlara yeni biçimler veren, üreten, klonlayan tıp, tamamen yapay zekâ etkisine girdiğinde neler yapmaz ki? Ticari amaçlı Yapay Zekâ eğitimi veren bir kurum, eğitim amaçlı ürünlerini pazarlamak için şu cümleleri sayfasında kurmaktan çekinmemiş; "..ticari açıdan yapay zekanın çok karlı olması ve insan faktörünü ortadan kaldırdığı için maliyeti düşürmesi.." Görüldüğü gibi satıcı, insanı ortadan kaldıran bu uygulamaları gurur ve başarı aracı olarak pazarlamakta etik bir sorun görmüyor. Peki insanlar açısından ölümcül olacağı düşünülen bu gelişmelere kim dur diyecek veya sınırlayacak? Makinelerin ahlak ve etik kuralları olacak mı? Olacaksa hangi esaslara göre belirlenecek? Kurallar insan esaslı mı doğa esaslı mı olacak? Dünyaya büyük zarar veren insanı korumak ve diğer canlıları korumamak, tüm ekosistem söz konusu olduğunda ahlaki olacak mı? Gerçekten bu kadar çok insanın yaşamını dünyanın ve tüm diğer canlıların yok oluşuna tercih edecek miyiz?

Bu optikten bakıldığında robot çağının doğa ve insan dışındaki canlılar için daha yararlı olacağı düşünülebilir. En azından elimizdeki veri ve olası senaryolar ışığında böyle düşünebiliriz. Ama işte asıl soru yine cevapsız kalıyor; robotların fiziksel gücü dünyayı ve evreni bilişsel varlık insan gibi algılayabilir mi? Robotlar insanın ruhsal yapısıyla birleşip avatara dönüşürse kurtuluş sağlanabilir mi? Alevilerin İnsani kâmil dediği, Nietzsche'nin üstün insan olarak tarif

7 **Geniş bilgi için bkz.: Peter Frase, Dört Gelecek-Kapitalizm Sonrası Hayat KÜY Yay.**

8 **Mother Jones Dergisi, 2013. Aktaran P.Frase**

ettiği bir varlık, dünya ve evrenimiz için daha iyi ve doğru olmaz mı? Yapay zekâ insanın evrimine bu yönlü bir katkı sunabilir mi?Bu yeni 'Makine Çağı' (ilki Sanayi Devrimi) dediğimiz zaman aralığında, insanlar ve makineler (yapay zekâ) arasında oluşacak anomaliye dair birçok uyarıcı makale yazıldı, Stephan Hawking gibi bilim insanları yapay zekanın durdurulması gerektiğini söyledi (aksi halde insanın soyunun tehlikeye gireceğini ikaz etti).

Biz meseleye başka bir bağlamdan, ahlaki politik çerçevede bakmaya çalışacağız bu bölümde. Çünkü negatif pozitif etkileri bir yana meselenin bir de etik boyutu var. İnsanın yerine ikame edilen otomasyon sisteminin yani yapay zekanın, çiplerin, makinelerin sosyal hayatımıza olumlu olumsuz etkileri, toplumsal ve bireysel normlarımıza etkileri ne olacak. Yakın gelecekte daha da çoğalacağı, üretim ve iş hayatımızda daha fazla yer kapacağı öngörülüyor. Bu durum kaçınılmaz gibi.

Bugün insan davranış ve değerler sistemi sanal dünyanın normlarına göre yeniden şekillenmiyor mu? Sanal medyada yaptığımız bir paylaşımın beğeni (like) alıp almaması ile güncel hayat içindeki varoluşumuzu sorgulamıyor muyuz? Paylaşımlarımızın like (beğeni) almasını bir dostun selamı olarak alıyor, paylaşıma tıklanan beğeni olumlu eleştiri olarak değerlendiriliyor ve dislike (beğenmemeyi) de verilmemiş selam ve eleştiri olarak algılıyoruz artık. Üstelik bu norm sadece gençlik normu değil, tüm sanal medya kullanıcılarında, kuşak farkı olmaksızın gündelik hayat bilgisine ve değer yargısına dönüşmüş durumda.

Yapay zekanın gündelik yaşamın bir parçasına hızla dönüştüğü günümüzde, bu sürece cevap olacak çalışmalar da yapıyorlar. Yazılımcılar yapay zekâ için, ismini Eski Yunan kahinlerinden alan "Delfi" isimli bir ahlak ve etik kuralları uygulaması hazırlamış. Henüz yeni olan bu uygulama ile makine etiğinin ilk adımları da atılmış oluyor. Böylece yeni çağın yeni anayasasının ilk yasaları da yazılmış oluyor aslında. M.Ö. yaşayan Platon'un yazının bulunmasına, 'unutkanlığı arttıracağı' için karşı çıktığı söylenir. Haksız mı? Değil galiba ama yazının pozitif etkileri daha yüksek olmuş görünüyor. İlk radyo ve televizyon yayını yapıldığında da benzeri kaygılar yaşanmış ama sürece adaptasyon da o denli hızlı olmuştu. İnsanlar standartlarını değiştiren çoğu hareket ve fikirlerden korkarlar. Değişime direnç gösterilmesi insan için yeni bir şey değil. Ama günümüzdeki hızlı teknolojik yenilikler artık insanı şaşırtmıyor ve insan ve topluluklar eskiye nazaran daha rahat uyum sağlıyor. Yani dijital yayıncılığa karşı direnç gösteren kâğıt türevli kültür araçlarına günümüzde direnç gösteren bir orta ve yaşlı kuşak olmasına rağmen genç kuşak şaşkınlık yaşamıyor ve bu değişimi normal görüyor.

Peki Bu Hızlı Teknolojik Gelişimler Gerçekten Normal mi?

Elbette diyalektik akış içerisinde normal karşılanmalı. Ama kapitalizmin gelişimi ve ona koşut modern insan araç ve gereçlerine dünyanın kaynakları yetişemiyor artık. Dünyayı adeta tüketmiş durumdayız. İnsan nüfusunun dengelenmesi dünyanın yararına olacağı kesin. Yeni dönem, dijital ve sanal gelecek bu yönüyle ekosistem için daha zararsız görünüyor. Binlerce fabrika işçisi yerine artık birkaç makine ve onların aparatlarının çalışması insanın yeryüzünde daha iyi şartlarda yaşamasını sağlayabilir. Meseleye insan odaklı bakmazsak ahlaki olmayan bir durum da yok aslında. Burada sınıflar meselesini de tartışmaya açmalı tabi. Harari'nin iddiası-öngörüsü doğru ise şayet artık elit bir insan grubu (şirketler demeli belki de) dünyanın ve sonsuz uzayın yönetimine hazırlanıyor ve belki de hazır. Distopik görünen bu yeni durum ve benzeri olası proje ve programlar insan nüfusunun da azalmasını sağlayacaktır. Öyle ya artık insanın kol ve akıl gücüne az ihtiyaç duyulacak. Böylece nüfus planlaması dünyanın kaynaklarına göre, belki de yakın-uzak gelecekte dünyanın tükenişine* (yok oluşuna) göre biçimlemek mecburiyeti doğacaktır. Burada da işte ahlaki değer ve normlar tartışma konusu olacak. Gerçekten de bizim klasik ahlak anlayışımız o süreçte işlev görecek mi, tartışılır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Son notlar

* **1. Yüzyılın ekolojik ve otomasyon felaketleri yüzyılı olacağı öngörüsü yapan bilim insanları atmosferde 3 milyon yılın toplamında oluşmayan karbondioksit yoğunluğunun oluştuğunu, yakın gelecekte buzulların eriyeceğini, okyanusların asitleneceğini, kuraklığın ölümcül derecelere ulaşacağını söylüyor. Yani güneş sistemimizdeki bu muhteşem mavi nazar boncuğu, türümüzün de yoğun katkısıyla ölüyor. Yakın-uzak bir gelecekte dünyanın doğal kaynakları canlılara yaşam desteği veremeyebilir öngörüsü yüksek. Bu durumda canlıların yaşam olasılığını robotlar sağlayabilir mi, yapay zekâ canlı türleri için kurtarıcı rol üstlenebilir mi? Ya da Hawking'in işaret ettiği gibi, bu küçük metal böcekler insanın sonunu hızlandırabilir mi?**

Özgürlüğün Ekonomisi Eşitliğin Siyaseti

Sezai Temelli

A. Çerçeve

Özgürlük ve eşitlik eleştirel düşüncenin normatif temellerini oluşturan en önemli değer kümeleri. Fransız devriminden bugüne özgürlük, eşitlik ve dayanışma üçlemesi kapitalizmin ahlaki açıdan eleştirisinin değişmez dayanaklarını oluşturmaya devam ediyor. Kapitalizmin bir iktidar formu olduğunu, üretim meselesinin siyasi, iktisadi ve toplumsal olarak bütünlüklü bir formasyona sahip olduğunu, ekonomik indirgemeciliğin güçlü bir illüzyon yarattığını, sistemik hareketlerin 'özgürlüğün tahakkümü eşitsizliğin düzenlenmesi' biçiminde kendisini var edegeldiğini kapitalizmin uzun tarihi içinden okumak mümkün. Bu çoklu üretim formasyonu içinde yol alan sermaye birikim rejimi olarak kapitalizm aslında gelişmiş ve karmaşık bir iktidar yapılanmasını bize anlatmakta. Bu bağlamda tahakküme ve eşitsizliğe karşı konuşmak kapitalizme, bu iktidar aklına karşı değerler kümesi içinden konuşmak anlamına geliyor.

Bütünlüklü çoklu üretim şemasını parçalayarak, özellikle siyaseti ve ekonomiyi birbirinden olabildiğince yalıtarak düzenleyen kapitalizm, yarattığı üretim şemasıyla özgürlüğü iktisadi alanın çitleriyle tahakküme alırken, eşitsizliğin yeniden üretimini de özgürlük yoksunluğunda var edebiliyor. Yönetici sınıfların ve akademinin elbirliğiyle ürettiği bu dogmatik liberal düşünsellik hakikatin üstünün örtülmesini sağlayan belki de en önemli örtü! Kapitalist sisteme karşı eleştirel düşüncenin özgürlük ve eşitlik değerler kümesinden hareket etmesi bizatihi hem maddi hem de düşünsel dünyada üretilmiş bu yoksunluğa ve eşitsizliğe karşı olma hali olarak praksisi var ediyor. Diğer anlatımla, özgürlük ve eşitlik arayışlarını bize anlatılan hâkim öğreti ötesinde sürdürmek ekonomi ve siyaset alanlarının yalıtılmışlığını ortadan kaldırmaya yönelik bir uğraşı olmak zorunda…

Sermaye birikim rejimi özünde kompleks bir artı değer üretimidir. Farklı dönemsellikler ve formasyonlar altında artı değer üretiminin genişleyerek ve büyüyerek sürdürülebilirliğinin sağlanması ve el konulan artığın yeniden paylaşımı kapitalist iktidar ilişkilerinin temel belirleyenidir. Bu çerçevede iktidar ilişkilerinin düzenleyicisi olarak devlet bu formasyon altında kapitalist devlettir. Kapitalist devlet en yalın haliyle bir artı değer yönetim modelidir diyebiliriz. Çünkü artı değer üretimi bir yanıyla eşitsizliklerin yeniden üretimidir, diğer yanıyla özgürlüğün tahakkümünü gerekli kılar. Burada belirtmek gerekir ki; bu yaklaşım tüm toplumsal ilişkilerin ve maddi olan olmayan üretim ilişkilerinin artı değer üretimine gömülü olduğunu kabul eden bir tezdir. Artı değer üreten veya üretme potansiyeli olan tüm üretici güçlerin ve üretim sürecinin militarist bir akılla disipline edilmesi, kontrol altına alınması ve düzenlenmesi iktidar için mutlak bir zorunluluktur.

Bu model modernite olarak adlandırılan bir yaşam tarzı üzerinden toplumla buluşurken yarattığı ilişkilerin düzenleyicisi olarak devlet eliyle kendi toplumsal üretim mekaniğine de

böylece kavuşabiliyor. Kapitalizm sürdürülebilir üretkenliğine uygun toplumsallığı sağlamak adına bir düzenleyici olarak devleti de bu bağlamda tarihsel mirasını gözeterek bu ilişkiler içinde yeniden üretir. Şiddet ve kutsal rızanın kapitalist iktidar formunda yeniden ortaya çıkmasını sağlayıcı mekanizma burada modern kapitalist devlettir artık. Devletin tarihsel olarak kapitalist sistem içinde kendi tarihselliğinden kopuşu işte bu iktidar ve üretim ilişkileriyle olan bağında saklıdır diyebiliriz. Kapitalizmin devletin içinde iktidar örgüsünü genişletip onunla özdeş hale gelmesi kapitalist sistemin gelişimi adına kritik bir rol oynarken, toplumsalın buna uygun gelişimi de devletin modern zamanlarda zor ve ideolojik aygıtlarını sisteme uygun hale getirmesiyle başarılmıştır.

Sermaye birikim rejimi özünde kompleks bir artı değer üretimidir

Liberal düşünce tarihinin kapitalist iktidar tarihiyle senkronize bir yolculuk sergilemesi şaşırtıcı olmasa gerek. Bu sistemin biricik düşünsel referansı olan liberal düşünce siyasi ve iktisadi alanları sistemin işleyiş dinamiklerine en uygun biçimde birbirinden kopartmayı başardı. Hatta bu 'bilimsel çabanın' eleştirel düşünceyi de fazlasıyla etkilediğini söyleyebiliriz. Ekonominin piyasa alanına, siyasetin de yönetsel alana taşındığı bu ayrışma tahakküm ilişkilerinin dikotomik bir anlayışla gelişmesinin sonucudur. Dikotomi burada özellikle ekonominin siyasetten koparılmasını ifade ediyor. Para ve vergi otoritesi olarak devletin piyasa tanrısının emrine girdiği bu sapkın ilişkide piyasa da iktidarın kendisini yeniden üretebileceği ilişkiler ağını var ediyor. Piyasa burada kuşkusuz bir pazar değil, bu anlamıyla kapitalist sistemin kamusallığının üretildiği bir alan ve toplumsalın buraya gömülmesi toplum ve birey özgürlüğünün çitlenmesi adına büyük önem taşımakta. Piyasa aslında ekonomik gerçeklikten kopuk bir dinamiğe sahiptir diyebiliriz.

Tahakküm özünde piyasa - devlet kamusallığın da sistemin toplumsal emeğe yönelik düzenleyiciliği barındırıyor. Artı değerin üretimi ve ona el konulması her şeyden önce toplumsal emeğin sömürü ilişkileri içinde özgürlüğünden yoksun kalmasına muhtaçtır. Diğer taraftan toplumsal alanda eşitsizliğin yeniden düzenlenmesi bir yanıyla üretim - tüketim ilişkilerinin düzenlenmesi anlamına gelir, bu bizatihi piyasa tarafından yutulmuş kamusallığın sistemik ilişkiler içine sıkışmasını gerekli kılar. Bu gereklidir ama yeterli değildir. Bu kamusallık bir ulus ihtiyacı duyar ki, bu da devletin ulusla buluşmasıyla yeterlilik koşulunun da sağlanması anlamına gelir. Modern ulus devlet kapitalist devletin sahne yüzü olarak tarihte yerini alır. Neden ulus sorusunun yanıtı aslında nasıl bir tahakküm gerekliliğiyle açıklanma olanağına sahip. Militarist bir düzeneğin, disipline edilmiş emeğin ve kontrol toplumunun yaratılmasında bir ulus gereksiniminin oynadığı rolün ne denli kritik olduğunu kapitalist sistemin büyük sancılar içinde kıvrandığı zamanlardan öğrendik. Faşizmin neden sisteme içrek olduğu, liberal demokrasinin kaçış rampasını nasıl oluşturduğunu mutlaka aklımızda tutmalıyız.

Piyasanın kamusalı yutması gibi ulus da çokluğu yutmaktadır.Bu kısa çerçeve özgürlük meselesinin politik ve ekonomik düzlem içinden bütünlüklü bir anlayışla nasıl okunmasına yönelik basit bir çabayı barındırıyor. Liberal düşünce ve onun karşıtlığında biçimlenen eleştirel düşüncenin birçok varyantında özgürlük meselesinin ekonomiden yalıtılmış bir siyaset içinden okunmasının yetersizlikleri veya ekonomizm içinden okunması nedeniyle düşünselliğin barındırdığı eksiklikleri aşmaya yönelik bir çabayı güçlü ve ısrarlı şekilde sürdürmek zorundayız. Meselenin çok boyutlu ve birçok değişkeni barındıran ama bütünlüklü çözümü amaçlayan bir anlayışla ele alınıp yorumlanması kapitalizmin tarihinin önemli uğraklarının sağlıklı bir analizini gerekli kılıyor.

Bu analiz bir kriz analizidir. Bolluğun ortasında düzenli olarak yoksulluk ve yoksunluk üreten bir sistemin kriz döngüleriyle yol alması bizi şaşırtmamalı. Kapitalizm bir büyüme makinesidir, öncelikle büyüttüğü şey artı değer ve bu büyüme eşitsizliği büyütmeye devam ediyor. Kapitalist

gelişim kriz sıçramalarıyla kendi tarihselliğini oluşturuyor. Bu kriz eşikleri bir yanıyla aslında eşitsizliklere ve emeğin tahakkümüne karşı yürütülen mücadelelerden kaynaklanmakta. Özgürlük ve hakkaniyet mücadelesinin genişlemesi sistemi krize sürüklerken, krizden her çıkış yeni tahakküm ve eşitsizlik ilişkilerini ortaya çıkarıyor. Krizin yeni bir kapitalist evreyle aşılması aslında kapitalizme karşı yürütülen politik mücadelenin başarısızlığına da işaret ediyor. Ne yapmalı sorusunu her eşikte yeniden sormak, bu tahakküm rejimine ve eşitsizlik makinesine son vermek adına önemli bir soru. Fakat bu soruya verilecek yanıtı kendi dönemselliği içinde yeni tezlere dayanarak üretmek en az bu soru kadar kıymetli bir çabaya muhtaç.

B. Katı Olan Her Şey Buharlaştı Mı?

Marx için modern olmak katı olan her şeyin buharlaşıp gittiği bir dünyanın parçası olmaktı. Modernitenin bugünkü anlamına kavuşması kendinden önceki iki yüzyıllık serüvenine bakmayı mutlaka gerekli kılar. Kapitalist modernite olarak adlandırdığımız şey, kendisinden bir kopuşu değil, devamlılığı betimleyen post moderniteyi de bu kapsamda değerlendirirsek, 19. Yüzyıl ortalarından bugüne uzanan bir tarihselliği ifade ediyor. Ekonomik ilerlemeyi önceleyen, özgürlük tellallığını devasa ekonomik gelişmenin içinden seslendiren, insan hayatını salt maddi bir güce çeviren ve kapitalist üretim ilişkileri içinde tahakküme tabi kılan bu gelişme burjuvazinin 'devrimci' aklına işaret etmekteydi. Yeni insan katı olan her şeyi buharlaştırıcı gücüyle tarih sahnesinde yerini alıyordu. Modernite tanrıyı gömerek yeni insanı yaratıyordu.

Marx'ı ve döneminin tüm sosyalistlerini de heyecanlandıran katılıkların buharlaşmasıydı ve insanın maddi güce dönüşmesi ve üretici bir güç olması büyük dönüşümün belirleyicisiydi. Aslında bu güç işçi sınıfıydı ve geleceğin dünyasını, komünist dünyayı kuracak güçtü. Tüm kutsallıkların toplumsaldan koparılması büyük bir enerjiyi açığa çıkarıyordu. Kapitalizmin gelişimini besleyen o büyük enerji kapitalizmin de sonunu getirebilecek güçtü. Artık bu gücü zapt edecek bir katılık da kalmıyordu…Bütün bu gelişim öyküsünün salt iktisadi bir gelişime bağlanması modern ekonomik düzen üzerinden tüm kurgunun yaratılmasına neden oldu. Ekonomik gelişmenin kendiliğinden toplumsal gelişimi ve dönüşümü sağlayacak anlayışı siyaseti bağıl bir ilişkiye sürüklemekle kalmadı, tüm toplumu demir bir kafesin içine sürükleyerek insanların o kafesin parmaklıklarıyla biçimlenmesine de neden oldu.Süreç boyunca modern kapitalist yaşam aslında bir özgürlük alanı bırakmayacak şekilde kurumsallaşmaktaydı. Post modern döneme kadar düzenli bir kurumsallığı koruya gelen, disiplin toplumunun tüm gereklerine uygun biçimlenen bu tarihsellik, post modern dönemde iletişim teknolojisinin gelişimiyle birlikte kontrol toplumu özelinde yeniden özgürlük alanlarını düzenlemeye, tahakküm altına almaya devam etmeyi başarmıştır.Hapishaneler başta olmak üzere tüm gözetim mekanizmaları, savaş ve şiddet düzenlemeleri, medya etkisi, kutsal katılıkların geri çağrılması, kamusalın büyüyen ölçekte piyasalaşması topyekûn topluma saldırırken, bütün bu gelişmeler ironik bir özgürlük savunusuyla post dönemin kafesini oluşturdu.

Moderniteden post modern döneme geçişteki bu süreklilik olabildiğince kafa karışıklıklarıyla eleştirel düşünce alanını da fazlasıyla etkiledi. 68 kırılmasından sonra siyaset bir kez daha tali işlevine geri döndü…

Oysa kapitalist devletin kendisini var ettiği zemin hiç değişmedi ve her zaman için kontrole muhtaçtı. Bu toplumsal emeğin tahakkümünün gerekliliği ve toplumsalın bu eksende düzenlenmesinin zorunluluğunun bir sonucuydu.

Kapitalist modernitenin son büyük döngüsü küreselleşme dönemi belki de yeni katılıkların nasıl yeniden üretildiğinin karşımıza çıktığı bir dönem oldu. Kapitalizmin kendinden önce katı olan her şeyi buharlaştırmadığı gibi, kendi katılıklarını da var etmişti. Küreselleşme dönemi bu katılıkların akışkan hale gelmesiydi; bu dönem akışkan modernite dönemi olarak da okundu. İnsanı sürekli olarak istihdam fazlası haline getiren, onu kodlayan, çokluğu ulus vatandaş kimliğine sıkıştıran

takıntılı bir anlayış olan modernleşme sürecinin akışkan bir forma kavuşması onun katılıklarından kurtulduğu anlamına gelmiyor. Akışkanlık bu anlamıyla bir kopuşu değil, mekânın yeniden düzenlenmesi anlamını taşımaktadır diyebiliriz. Daha fazla üreterek, ekonomik büyüme yoluyla kendi ütopyasının gerçekleşeceğine inanan liberal yaklaşım küresel-neoliberal dönemde piyasa fetişizminin o denli peşine takılmıştır ki siyasi özgürlükler meselesi de bu dönemde daha silik hale gelmiştir. Bu ekonomik özgürlüklerin var edildiği anlamına gelmemeli, tam tersine derinleşen ekonomik eşitsizliklerin kabulüne yönelik bir siyasetsizliğin üretimi olarak değerlendirilmesi gereken bir sürüklenme halidir. Bu sürüklenme beklendiği üzere ekonomik performansın otoriter rejimler eliyle yükselmesine yol açarken demokrasi meselesinin de giderek daha fazla özgürlük yoksunu bir yere evrilmesine neden oldu. Bu kapitalist iktidarın geçici bir kaçışı değil, artık süreklileşmiş bir sistem arzusuna işaret ediyor. Teknolojik gelişme, iklim krizi, nüfus artışı, sürdürülmesi giderek güçleşen büyüme dinamiği demokratik sistem içinde tüm katılıklara rağmen aşılamaz hale gelmişse o zaman iktidarın 'tahditli özgürlük' alanına yönelik tahammülsüzlüğü de artar. Başıboşların, işsizlerin, göçmenlerin, ezilen sömürülen halkların büyük tehdit olarak algılanması meseleyi fazlasıyla izah etmekte…

Profesyonel emek döneminden kitlesel emeğe ve nihayetinde toplumsal emeğe giden gelişme çizgisinde emeğin tahakkümü bir özgürlük alanı düzenlemesine tekabül ediyor ki, bu da sistemin kendi katılıklarının, kafesinin biçimini bize sunuyor. Politik alanda bir özgürlük meselesinin bağıl bir durum olarak ele alınması, ekonomik anlamda bir düzeneğe bağlanması başlı başına bir sorunsal olarak kendisini kapitalist modernite tarihi boyunca koruya geliyor.Bu denli büyüme ve gelişmeye karşın bunca yoksulluk ve yoksunluğun var olması özgürleşemeyen toplumsal emeğin sömürü ve tahakküm ilişkileri içine sıkışmasını ifade ediyor. Bu kafesin, kırılması ve kapitalizmin katılıklarının buharlaşması ancak kapitalist iktidara karşı ortaya çıkacak olan çok yönlü özgürlük mücadelesinin gelişiminde saklı olsa gerek.

C. Ekonomi Üzerine Tezler:

Özgürlük ve Eşitlik İçin Nasıl Bir Ekonomi, Nasıl Bir Siyaset?

Öcalan Kapitalist Uygarlık incelemesinde bir alt başlık olarak "Kapitalizm Ekonomi Değil İktidardır" başlığıyla kapitalist sistemi farklı bir çerçevede inceler. Burada ileriye sürülen tezleri yukarıda tasvir etmeye çalıştığımız yaklaşım üzerinden kısaca ele alarak özgürlüğün tahakkümü eşitsizliğin düzenlenmesi çerçevesinde değerlendirmek kapitalizmi yorumlamak adına önemli bir çabayı barındırmakta. Diğer yandan özgür ekonomi eşitlikçi siyaset adına da önemli bir başlangıç olarak değerlendirmek gerekir. Kapitalist sistemi salt ekonomik alan içinden okumanın veya bu alanın belirleyici ağırlığını öne alan yaklaşımların, genelde siyasal sistemi kapitalist sistemden yalıtan sağ ve sol ortodoksinin tıkanmışlığını aşma adına önemli tezler ile buluşuyoruz. Bu tezlerin yukarıdaki tartışmanın davet ettiği çerçeve özelinde ne yapmalı sorusuna 'belirleyici zaman-uzam' üzerinden yine önemli yanıtlar üretme gücünün olduğunu da söylemeliyiz.

Tez 1: Kapitalizm ekonomi karşıtıdır. Sistemi salt liberal düşüncenin betimlediği ekonomik ilişkiler içinden okumaya veya ekonomi indirgemeciliğine karşı kapitalizmi iktidar formunda okuma adına bu tez ileri sürülmektedir. Krizlerin ekonomik krizlere indirgenemeyeceğini, krizlerin bir iktidar, kapitalist modernitenin krizi olduğunu, ekonomik krizler olarak tezahür eden krizlerin bu iktidar krizi içinden okunabileceği ileri süren Öcalan, kapitalist iktidar ilişkileri dışında bir ekonomi anlayışına dair vurgu yaparak ekonomik alanın özgürleştirilmesine yönelik bir düşünceyi paylaşıyor. Liberal düşüncenin ekonomi anlayışı 'ekonomi bilimi' olarak sunulan piyasa ekonomisidir ve bu ekonomi anlayışı kapitalist sistemin yeniden üretimi adına toplumsal emek üzerinde bir düzenlemeyi barındırır. Piyasa dışında bir ekonomik düzlemi kabul etmeyen, bunu bilimsel görmeyen bu dogmatik anlayış kamusal alanı da piyasa içine çekmeye ve kendi sermaye döngüsü içinde rasyonalize etmeye çalışır. Bu kuşkusuz bir iktidar ilişkisidir.

Tez 2: Kıtlığa dayalı krizler yapay krizlerdir. Kapitalist sistemin ürete geldiği krizlerin bir diğer önemli açıklaması kıtlık meselesi üzerinden ele alınmaktadır. Üretim ilişkilerinin iktidarın yeniden üretilmesi ile birlikte ele alındığında kıtlıkların yaratılması hegemonya adına vazgeçilmez bir tahakküm ilişkisi yaratma aracıdır. Kapitalist sistemde ekonomi bir kıtlık fiyatlaması üzerinden eşitsizlikleri yeniden yaratarak artı değeri büyütür ve el koyar. Fiyat tanrının görünmez elidir ve bu mekanizmaya olan bağımlılık ve onun yüceltilmesi de kapitalist iktidarın vazgeçilmez ekonomiyi düzenleme aracı olmasından dolayıdır.

Tez 3: Kapitalizmin sadece ekonomi karşıtlığı değil, aynı zamanda toplum karşıtlığıdır. Kapitalist modernitenin toplumsal alanı emeğin tahakkümü ve eşitsizlerin yeniden üretimi bağlamında nasıl düzenlediğini yukarıda kısaca ele aldık. Öcalan iktidar toplum karşıtlığı üzerinden toplumsalın özgürlüğünün de nasıl boyunduruğa alındığını kapitalist iktidar çözümlemesiyle ele alıyor. Kapitalistlerle işçilerin tarafsız bir hakem gözetiminde boğuşmadığını, kapitalist devletin tüm mekanizmalarıyla toplumu kuşattığını, sermayenin cansız bedenine ruh katan şeyin bu iktidar sınıfı olduğunu bu tez kapsamında değerlendirmek özgürlük ve eşitlik mücadelesinin neden bir karmaşık ve kapsamlı bir politik mücadele olması gerektiğini vurucu bir biçimde açıklıyor.

Tez 4: İşsizlik bilinçli yaratılan bir süreçtir. Marx'ın yedek işsizler ordusu tezinin geliştirildiği bu başlık aslında kapitalizmi iktidar formunda okumayla özdeş bir yaklaşım. İşsizlik salt ekonomik değil, yönetsel bir amaca da uygun olarak yaratılır. Gerçek bir ekonomide işsizlik sorunu kendiliğinden ortadan kalkar, çünkü kapitalist üretim ve dolaşım ağı ücretli emek tahakkümünü bu ilişki içinde üretmektedir.

Tez 5: Kapitalizm sadece ekonominin değil, ekonomiyi optimal düzeyde gerçekleştirebilecek bilim ve tekniğin de düşmanıdır. Bilimin, tekniğin ve kapitalizmin son döneminde endüstri 5.0 olarak tanımlanan teknolojik gelişmenin toplumun özgürleşmesini sağlayabilecek bir ekonomik yaşamın gelişimine değil, kapitalist iktidar ilişkilerinin yeniden üretimine hizmet ettiğini bu tezle ileri sürer. Teknolojinin gelişimini yapay zekâ örneğinde ele aldığımızda aslında bu tezin ileri sürdüğü gerçeklik insanlığın kendi mezar kazıcılarını nasıl ürettiğini açıklaması adına çok çarpıcıdır.

Toplumun bunca sorununa, yoksulluğa, açlığa çare üretemez bir bilimin Mars yolculuğuna ve yapay zekaya odaklanması işsiz kalabalıkların, tehlikeli sınıfların yönetilme sorununu da büyütmeye devam ediyor. Otoriter rejimlerin de daha fazla kapitalist sistem tarafından tercih edilmesi teknolojik gelişimin yaratıcı yıkımında saklıdır diyebiliriz. Karlar için yaratıcı, toplum için yıkıcı…

Tez 6: Kapitalizm ekonominin en temel ilkesi olan ahlâkın, moral değerlerin de düşmanıdır. Ahlak meselesini ekonomik tercihler ve ekonomik yönetim meselesinin içine taşımak ekonomin insani boyutunu yeniden hatırlatmaya yönelik önemli bir tez. İnsanı, toplumu görmeyen, üretici ve tüketicilerden oluşmuş robotik kimlikler üzerinden sistemin çözümlemelerine karşı insanın bir arada yaşama ve toplumsal gerçekliğini üretme adına moral değerlere atıf yapılması sermayenin cansız bedenine tutsak bir aklın eleştirisi olarak karşımıza çıkıyor.

Tez 7: Kapitalizm ekonominin ana gücü, yaratıcısı kadının da düşmanıdır. Toplumsal eşitsizliklerin birincil kaynağı cinsiyet eşitsizliğidir ve kapitalist sistem tarafından sürekli üretilen bu eşitsizlik tahakkümün toplumsallaşması adına kritik önemdedir. Kadın emeğinin boyunduruk altına alınması sistem için kritik önemdedir. Katılıkların sürekliliğini belki de en iyi tasvir eden kısım kadına yönelik toplumsal eşitsizliklerin kapitalist modernite içinde nasıl sofistike yöntemlerle yeniden üretilmesidir.

Tez 8: Küreselleşmeyle birlikte spekülatif zihniyetin (Finans Kapitalin) gerçek yaşamdan kopuk bir alana dönüştürülmesi kapitalist ekonominin gerçek niteliğini ortaya koymaktadır. Küreselleşme ve finans kapital sürecini analiz eden bu tez, yoksulluğun, açlığın ve tüm yaşanan ıstırapların finans piyasalarında ortaya çıkan spekülatif sermaye hareketlerinden kaynaklandığı görüşünü burada formüle etmektedir. Finans kapital çağı gerçekten de kapitalizm tarihi açısından en yakıcı eşitsizliklerin, savaşların ve şiddet girdaplarının yaratıldığı bir dönem oldu.

Tez 9: Tarihte hiçbir savaşın, doğal felaketin insan toplumuna yapamadığı kötülüğü ve düşmanlığı kapitalizm denilen sistem ekonominin can damarlarına basarak, sıkıştırarak, kopartarak, suni damarlar takarak gerçekleştirmektedir. Bir uygarlık aşaması olarak kapitalizme ilişkin saydığımız bu dokuz başlık şüphesiz ciltler dolusu kanıtlamalı çözümleme gerektirmektedir. Öcalan'ın kendi yöntemi içinde ele aldığı ekonomi çözümlemesi öncelikle bir kapitalist sistem-iktidar eleştirisidir. Bu eleştiri aynı zamanda ekonomiyi özgürleştirme adına önemli düşünsel bir hamledir. Radikal demokrasi anlayışı çerçevesinde ekonomik alanın inşası adına bu eleştirilerin önemi büyük. Bundan öte nasıl bir kurucu siyasetin var olacağı adına da kendi özgürlükçü eşitlikçi ekonomi politiğini yaratma çabasını barındırdığını da söylemeliyiz.

Artı değer üretimi ve toplumsal emeğin tahakkümü ekonomik alan özelinde ağırlıklı olarak belirginleşse de aslında politik ve toplumsal alanı da bütünleyen bir üretim ve tahakküm ilişkisi yaratıyor. Modern kapitalist ulus devletin tüm kodları bu üretim sürecinin içinden çıkıyor. Marx'ın meta ile başlaması da aslında tüm bu kompleks üretim ilişkisinin açıklanmasına yönelik. Metaya gömülü artı değerin meta üretiminden öte bir toplumsal formasyon olarak tüm iktidar ilişkilerini üreten meta soyutlaması tüm bu karmaşık ilişkilerin doğru bir şekilde yerli yerine oturtulması açısından önemli. Marx'ın eksik bıraktığı iktidar-devlet çözümleme sürecini Marxistler uzun yirminci yüzyıl boyunca geliştire geldiler. Kapitalizmin tüm büyük dönüşümlerine, kriz uğraklarına dair kapitalizmi anlamak, yorumlamak hep öncelikli oldu. Ama değiştirebilecek siyasetin üretimi, yıkıcı bir anti kapitalist hattı üretme konusunda hala eksiğiz.

Öcalan'ın kapitalist sisteme ve onun ekonomi anlayışına karşı geliştirdiği tezler kapitalist modernite ve ulus devlet eleştirileri ve çözümlemeleriyle birlikte okunmalı. Yukarıda dile getirilen eksikliği giderme adına çok önemli bir praksisi aslında konuşuyoruz. Demokratik modernite ve demokratik ulus çözümlemeleri ekonominin nasıl demokratikleşebileceğine, kapitalist iktidarın tahakkümünden ekonominin nasıl kurtulacağına dair bütünlüklü bir çözümlemeyi günümüzde ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Kendisinin de belirttiği üzere bu tezlerin üzerinde daha fazla çalışmalı ve konuşmalı…

Okuma Listesi;

- **Bauman, Z. Akışkan Modernite, 2017, Can yay., İstanbul**
- **Berman, M. Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor, 1999, İletişim yay., İstanbul**
- **Bonefeld, W. (der)., Açık Marksizm, 2016, Otonom yay., İstanbul**
- **Finchelstein,F. Faşizmden Popülizme, 2019, İletişim yay., İstanbul**
- **Hardt,M. ve Negri,A. Ortak Zenginlik, 2009, Ayrıntı yay., İstanbul**
- **Hardt,M. ve Negri,A. Meclis, 2017, Ayrıntı yay., İstanbul**
- **Jessop, B. Devlet, 2016, Epos yay., Ankara**
- **Marx,K. Grundrisse, 1979, Birikim yay., İstanbul**
- **Neocleous,M. Faşizm, 2018, NotaBene yay., İstanbul**
- **Öcalan,A. Kapitalist Uygarlık, Demokratik Uygarlı Manifestosu II. Cilt, 2013, Azadi Matbaası**
- **Sennett,R. Yeni Kapitalizm Kültürü, 2009, Ayrıntı yay., İstanbul**
- **Thalheimer,A. Ve Diğ. Faşizm ve Kapitalizm, 2018, Ayrıntı yay., İstanbul**
- **Wright,E.O. Yirmi Birinci Yüzyılda Anti-Kapitalist Olmak, 2020, NotaBene yay., İstanbul**

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Demokratik Modernitenin Politik Bireyi

Rojdan Erez

Birey ve toplum yaşamının demokratik ve özgürlük ölçüsüne ulaşmasında olmazsa olmaz diyebileceğimiz yeri ve önemi olan politikayı, birey ve toplumun kendi hakikatini sorgulaması ve tanıması sonucu, insanı insan yapan temel irade ve kimliğe kavuşması olarak tanımlamak mümkündür. İnsanın toplumsal irade ve kimliğe kavuşması aynı zamanda özgürleşme yolunda en sağlam adımların atılması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kendi kimliğine, iradesine en önemlisi de toplumsal bütünlüğü içinde hakikatine ulaşma yoluna girmeyen bireyin politikliği söz konusu olamayacağı gibi özgürlüğü de gerçekleşmeyecektir.

Kapitalist modernitenin yaratmak istediği tipler de politikliğin karşıtı olan apolitik tiplerdir. Kim olduğunu, ne olduğunu, nereden gelip nereye gideceğini sorgulamayan sahte özgürlük fikirleriyle kandırılan, pasifize edilip edilgenleştirilen kişilik tipleri, yaratılmak istenen tipolojilere örnek olarak verilebilir. Günümüzde politika dendiği zaman akıllara gelen toplum üstü iktidar simgelerinin varlığı, çarpıtılan doğrular ve bireysel gerçekliklerle bağı vardır. İktidarın kurumsallaşmış hali olan devlet ve onun katları olan partiler, meclisler, hükümetler ve onların başkanları politik alanın sahipleri olarak zihinlerde inşa edilmiştir. Bu tipe göre, birileri veya biri onların yerine düşünür ve onlar yerine uygular. Bunu yapan politikacıdır, yaptığı şey de politikadır. Bunun ulus-devletlerdeki karşılığı ise sadece seçim dönemlerinde adı geçen seçmenlerdir. Dincilik, milliyetçilik, cinsiyetçilik, bilimcilik gibi ulus-devlet hastalıklarıyla körelen, aşınmaya uğrayan bir ülkenin yurttaşı olma konumu, ulus-devletin ideolojileriyle sınırlandığı birey, söylenenden ve istenenden daha fazlası olduğunun, olacağının farkına varamaz duruma getirilmiştir. İnsanlık tarihine baktığımız zaman kapitalist modernitenin çarpıtmalarını daha net görmekteyiz. Primatlıktan kopuş döneminden neolitik devrime kadar insan toplulukları politik üretim halinde olmuşlardır. Doğa içerisinde hayatta kalmak, kendilerini korumak için yaptıkları en basit aletlerden zihinsel yaratımlarına kadar tüm maddi-manevi üretimlerini politik nüveler olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır. Bu nüvelerin en önemlisi doğa içerisinde fiziken en savunmasız tür olan insan türünün hem fiziki hem de zekâ olarak gelişimini sağlayan ve hızlandıran topluluk yaşamını tercih etmesidir. Topluluk yaşamı insan için temel ihtiyaçların karşılanmasında bir güvencedir. Birlik olarak yaşamın ne anlama geldiğini bizzat yaşayarak deneyimlemiştir.

İlk varoluştan bu yana klan, kabile, aşiret, ulus gibi toplumsal formların temelinde, öncelik olarak bu gerçeklik yatmaktadır. Ahlaki ve politik toplumun, yapısallığını ve anlamsallığını esas olarak oluşturduğu dönem neolitik dönemdir. Burada birey, toplumun etkin ve değerli bir üyesidir. Kadın öncülüğünde inşa edilen bu toplum bireyleri aynı zamanda ahlaki ve politik toplumun ve sürdürücü sıfatlarına sahiptir. Bireyin kendini ve fikirlerini değerli hissettiği topluluğuna yönelik aidiyet ve bütünlük hissiyatı yüksek olduğundan toplum yararına sarf ettiği çabası da gönüllülük temelinde en yüksek düzeyde olacaktır. Neolitik bireyi ve toplumu arasındaki ilişki, içerisinde maddi olanı olduğu kadar metafiziği de kapsayan doğal bir ilişki boyutunu geliştirdiği için fikirsel üretimler de politik çizgide oluşmaktadır.

Murray Bookchin, "Ortak irade oluşturmak ve topluluklar yaratmak sanki yalnızca toplumsal yönden istenen bir şey değil de insan ruhundan kaynaklanan etik bir arzudur" der. Topluluk yaşamının bazı hayvan türlerinde de olduğunu bilmekteyiz. Ancak insan topluluklarının, zorunlu veya tercihen, maddi ihtiyaçların ötesinde yarattıkları ortak akıl ve ruh onu doğa içerisinde farklı bir yere konumlandırmıştır. İster insan ruhundan kaynaklanan isterse de sonradan öğrenilmiş olsun, oluşturulan ortak akıl, irade ve ortak ruhun bir diğer ifadesi olan ahlaki ve politik gelişim, insanı insan yapan temel özellikler oldukları için önemlidir. Bu özellikleri olgunlaştıran ve de belirleyici kılan şey ise insanlığın bir üst aşaması olan toplumsallığa geçiştir.

Ahlaki ve politik toplumun, yapısallığını ve anlamsallığını esas olarak oluşturduğu dönem neolitik dönemdir

İnsanlık bu geçişi neolitik devrim dediğimiz dönemde zirveleştirmiştir. Neolitik devrim sürecinde henüz belirgin olarak bir iktidar yapılanması yoktur. Birey, toplum ve doğa üstünlüğünü esas alan özne-nesne gibi ayrımların olmadığı bu dönemde dayanışma esastır. Bu gerçeklik, arzu edilenin ötesinde artık ispatlanmış, herkesçe bilinen tarihi bir gerçektir. Bu gerçekliğin bilince çıkarılması; her şeyi kendisiyle başlatan, kendine mal edip uygulayan, toplumun maddi-manevi değerlerini sapmaya uğratan iktidar yapılanmalarının gerçek yüzünü görmek ve açığa çıkarmak anlamına gelmektedir. Politikanın iktidarsal kurumlarla hiçbir bağının olmadığı da bu ifşa durumuyla açığa çıkmaktadır.

Politikanın iktidarsal olduğu tezinin tersine neolitikle başlayan ve gelişen politika olgusu uygarlıkların ortaya çıkışı itibariyle özünden boşaltılarak çarpıtılır. Bu değişimin hemen olup bittiğini söyleyemeyiz. Kurnaz avcı ve şaman tiplerinin açığa çıkmasıyla başlayan mücadelelerle dolu bir dönemden bahsetmekteyiz ki bu mücadele halen devam etmektedir. Kurnaz avcı ve şaman erkeğin, bu mücadelelere karşın giderek toplum üzerinde baskıcı bir güç unsuru olarak şekillenmesi, başta en büyük korkusu olan kadının ana tanrıça şahsında kırılmasına, onun şahsında da tüm bir toplumda ahlaki ve politik tahribatına yol açmıştır.

Toplumsallığın Suyunu, Ekmeğini Yemeyen İnsanlaşamaz

İlk oluşumundan beri geçen 500 yıllık süreçte kurumsal iktidar yapıları şekil değiştirse de birey ve toplumun aleyhine özünü korumuştur. İktidar dediğimiz yapı tekçi bir yönetim anlayışıyla hareket ederek, kendini var etmek için imha, inkâr, katliam, asimilasyon gibi uygulamalara dayanır. Birey ve toplumun doğasında olmayan suni gündem ve sorunlarla tüm kesimlerin birbirleriyle çatıştırıldığı bir sistem oluşturulmuştur. Burada insan hem kendisinin hem de toplumun kurdu haline getirilmiştir. İnsanı çürümeye bırakan iktidarsal sistem içerisinde birey artık bu durumu içselleştiren, kader olarak gören, anlamsız ve amaçsız bir hayata mahkûm durumdaki tiplere indirgenmiştir.

Abdullah Öcalan, "Ahlakın aşınmış veya ahlaktan yoksun kalmış toplumların politik hafızasını, dolayısıyla geleneksel kurum ve kural gücünü zayıflatmış ve yitirmiş demektir. Bu da bir toplum için öz savunmadan yoksun kalmak her tür iç ve dış tahakkümü sömürgen ve asimilasyonist uygulamalara açık düşürülmektir" belirlemesiyle birey ve toplumun politika yoksunluğuyla gelişecek tehlikelere işaret eder. Politik hafızasını yitiren birey egemenlerin kolayca şekil verebilecek tiplere dönüşür. Bu nedenle egemenler, düşünen ve sorgulayan bireyleri bir tehlike olarak görüp istemezler, dışlarlar veya imha ederler. Bu durum beş bin yıl öncesinde böyleydi. Çünkü politik birey iktidarların yalanlarını, ikiyüzlüklerini, sömürücü ve zalim yanlarının farkındadır ve bunları teşhir eder. Bu anlamda boyun eğmezler ve mücadele ederler.

Erkek egemenlikli iktidar oluşumlarının ilk ortaya çıkışından bugüne insanların toplumsallaşma ve buna paralel olarak insanlaşma mekânı olan Mezopotamya ve Ortadoğu topraklarında günümüze kadar devam eden devrimsel direniş hareketleri, çok

yönlü bir mücadele gerçekliğini ortaya koymuştur. Bu mücadeleye karşı olarak, kendi kimliği ve özgürlüğü için direnen halklar acımasız bir imha ve inkâr uygulamalarıyla yüz yüze bırakılmıştır. Bu topraklarda geçmişten bugüne her zaman bir savaş gerekçesi bulunmuştur. Kimi cennet için kimi demokrasi için dese de altında yatan ana sebepler hep aynıdır. Hegemonya için gerekli maddi kazanç ve bunu elde etmek için kök hücrenin genleriyle oynamak! İnsanlık onuru bu kazançların yanında hiçbir anlam ifade etmez. İnsanlıktan çıkış toplumsallıktan çıkış dediğimiz şey de bu saldırıların sonucudur.

İnsanın insanlaşma sonucu uzun soluklu bir yürüyüştür. Binbir badireden sonra evrenin ve içinde yaşadığımız dünyanın oluşturduğu ahenk ve denge şuan yaşadığımız evren ve dünya gerçekliğinde somutlanır. Bu gerçeklik içerisinde "insan organik farklılaşma ve gelişme süreçlerini içinde taşır. Bütün karmaşık canlı türleri gibi bizde doğal evrimin yalnızca parçası değil, aynı zamanda mirasçısıyız; doğanın doğurganlığının ürünleriyiz." Prematüre veya evrim zincirindeki bozukluk olarak ele alınsa da insan türü muazzam beyin ve zihin gelişimi ile doğa içerisinde özgün yerini almayı başarmıştır. İnsanın hayvan türünden ayıran en önemli özelliği de gelişen beyin ve zihin yapısı ile çocukluk dönemini aşıp olgunlaştığının ifadesi olan topluluğuyla açığa çıkardığı ortak zekâ, ortak iradesidir. Burada baskın olan içgüdüler değil ortak zekânın geliştirdiği iradesel güçtür.

İstek ve güdülenmelerin yerini toplumsal amaç ve bu doğrultuda gelişen düşünce ve eylem alır. Burada biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçların inkârı söz konusu değildir. Ancak sadece biyolojik ve fiziksel ihtiyaçların giderilmesiyle insanlaşma gerçekleşmez. İnsanın toplumsallığı, insanlaşma olgusunun suyu ve ekmeğidir. Toplumsallığın suyunu, ekmeğini yemeyen insan, insanlaşamaz. Kısacası, "insandan toplumsallığını çıkardığımız zaman geriye insan adına bir şey kalmaz." Toplumun ekmeği ve suyu da onun politik üyeleridir. Birey ve toplum politik düzeyiyle anlamına kavuşur ve farklılığını ortaya koyar. Çünkü ahlak ve politika gelişen zekâ ve iradenin temsiliyetini yapar. Bu aynı zamanda yaşadığı doğa ve evrenle bütünleşmeyi ifade eder.

Doğa ve evren hakikati insan zihninde oluşur ve oradan zihne aktarılır. Bu bütünleşme hali aynı zamanda duygu ve his dünyasının derinleşmesine ve de gelişmesine neden olur. İnsanın politik özelliğinin sorgulayıcı, gözlem ve uygulayıcı yanının burada büyük payı vardır. Politik hafıza gelişimi de bu şekilde başlar. Bu hafıza deneyim tecrübelerle doludur. Bu deneyim, tecrübelerini an'da şekillendirirken birey aynı zamanda gelecek için de hazırlık yapmış olur. Evrenin, doğanın, tüm bir yaşamın diyalektik döngüsü politik bireyde de işlerlik kazanır. Bahsettiğimiz birey ve toplumun politik dokusu kapitalist modernite eliyle önce fiziki sınırlarla bölünmüş, parçalanmış, sonrasında ise aynı parçalanma insan zihninde ve ruhunda yaratılmıştır.

Mezopotamya ve Ortadoğu topraklarında günümüze kadar devam eden devrimsel direniş hareketleri, çok yönlü bir mücadele gerçekliğini ortaya koymuştur

Beş bin yıllık hegemonik sistemin tek mirası hastalıklı toplum tipleridir. Ezen sınıfların fiziki ve psikolojik savaş yöntemleri sonucunda politik özelliğini kaybeden, ahlakın aşınmış çok farklı kişilik özellikleri edinmiş tiplerle karşılaşmaktayız. Ezen sınıfın faşizan, cinsiyetçi, liberal veya gerici geleneksel propaganda aletleri her açıdan bireyi edilgen hale getirmiştir. Yaratılan algı şudur: "Tek bir sistem vardır, onun da kuralları vardır. Ya onu yaşarsın ya da ölürsün!" Faşizmin "Ya sev ya terk et" sloganı da tam olarak bu durumu ifade eder. Edilgenliğinin bir yansıması olan faşizm, bu yalanların kabulleniş haliyle gelişir. Edilgen tipler kendilerine biçilen rol ve verilen görev dışına çıkmama eğilimlerini bu kabullenişiyle pekiştirirler. Sırf hayatta kalmak için kaybedecekleri karşısında kapıldıkları korku ve kaygı psikolojisiyle de bu eğilimlerini sürdürürler.

Bu durumu birey ve toplumun kendi özüne yabancılaştırılması olarak da ele alabiliriz. Bu yabancılaşma durumu da birey ve toplumun maruz kaldığı özel savaşın uzun süreli ve çok katmanlı uygulamaları sonucu açığa çıkmıştır. Birey ve toplum tıpkı doğa gibi uzun süreli kaos ve krizleri taşıyamaz. Yapısallığını ve anlamını kaybeder. Onun yerine başka bir şey koymazsa, yaşadığı boşluk ve kriz, özün yitimi ve hastalıkların ortaya çıkışını engelleyemeyecektir. Kapitalist modernitenin birey ve toplum karşıtı yürüttüğü savaş o kadar kirli bir savaştır ki insanlık onurunun ayaklar altına alındığı gerçeğini göremeyecek kadar iradesiz, bencil tipler yaratılarak, insanlık insanlaşmadan sapıp karanlık bir dünyaya mahkûm edilmiştir.

İnsan dediğimiz varlık, içine doğduğu toplumda şekillenmeye başlar. Doğduğumuz andan itibaren içine doğduğumuz toplumun maddi-manevi değerleri, kabul-retleri benlik oluşturma sürecine etki ederek kişiliklerimizi şekillendirir ve etkisi altına alır. Bireysel yaşantıların, gözlem ve deneyimlerinde benlik oluşumunda etkisi büyüktür. Genel olarak her iki ediminde kişilik oluşumunda belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Kişilik oluşumunda mekanik bir işleyiş söz konusu değildir. Her bir birey ve toplumda farklı arayışlar, farklı edinimler, var olandan çok uzak istisnai durumlar gelişebilir, üreyebilir. İnsanın sosyal bir varlık olma gerçeği, şekillenişinden uzak bir olgu değildir. Günümüzde Ortadoğu halklarının ve batıda yetişen birey arasında bu kadar farklı tipolojilerin ortaya çıkışı biraz bu gerçeklikle bağlantılıdır. Ortadoğu halklarında bazı temel toplumsal değerler korunmaya çalışılsa da bölgedeki hegemonik savaşlar ve iç çatışmalar sonucu birey ve toplum nezdinde çarpıklıklar ve yozlaşma kaçınılmaz olarak ortaya çıkmıştır. Tarihsel direniş geleneğinin yanında sömürülen din ve gelenek etkisi derin bir itaat anlayışı yaratmıştır. Yüzyıllardan beri sürdürülen iç ve dış çatışmalar, savaşlar toplum üzerinde oynanan, bölücü parçalayıcı oyunlar, yaratılan düşmanlık ortamı bir cehennem tasvirine uygundur. Bu karmaşa içerisinde ayakta kalmaya çalışan tüm toplumsal kesimler ve birey tüm tehlikelere açık hale getirilmiştir. Çünkü en başta iradesi yok edilmiş, ahlaki ve politik dokusu zedelenmiş ve tüketilmiştir. Böyle bir atmosferde bastırılan, iradesiz hale getirilen tipler, genelde itaate meyilli, özentili vb. belirtiler gösterir. Kendi olmaya izin verilmeyen tipler, kendi olamadığı için ona benzemeye çalışır. Egemenine benzediği zaman yaşayabileceğine inanır. Bu da onun gibi olmakla mümkün olacaktır. Onun diliyle onun gibi konuşur, onun gibi davranır, onun gibi sever veya nefret eder. Zaten olması istenilen tiplerde budur. Kendi özüne, toplumsal gerçekliğine yabancılaşan, kendi olma ile başkası gibi olma arasında sıkışıp kalan iradesiz kişiliklerin oluşumu hegemonların düşünen ve sorgulayan politik bireye karşı duydukları nefret ve yok etme isteminin sonuçlarındandır. Batı ülkelerinde birey ve toplum aynı trajedinin farklı sonuçlarını yaşamaktadır. Batı halkları, Ortadoğu halkları gibi dönem dönem farklı anlayışların etkisi altında kalmıştır. Dinin katı uygulamaları, feodalite, mekanik bilim anlayışının derinleştirdiği sapmalar, liberal ideolojinin sahte özgürlükçü anlayışı ve bunun insan psikolojisine etkisi çok boyutlu olarak açığa çıkmıştır. Kuşkusuz batı toplumuna en ağır darbeyi vuran kapitalizmin gelişimi ve moderniteye damgasını vurmasıdır.

Asıl tehlike ise sömürünün salt maddi ve fiziki boyutunun yanında insan ve toplumun manevi değerlerinin tek tek ortadan kaldırılarak, özgürlük adı altında büyük bir yalnızlığı, iradesizliği ve sonuç olarak kendine yabancılaşmayı dayatmasıdır. Demokrasi, özgürlük adı altında maskelenmeye çalışılsa da en ağır kölelik koşullarını, belki biraz da makyajlanmış olarak, bu coğrafyada görmekteyiz. Tüm zenginliklerine, gelişmişlik iddialarına karşın en trajik yoksullukların, trajik toplumsal olayların buralarda görülmesi kapitalist anlayışla bağlantılıdır. Güçlü olanın ayakta kalabildiği bu sistemde güç denilen şey, insanlık değerlerinden ziyade tamamen maddiyata dayalı olandır.

Birey Varoluşunu Toplumsallığıyla Sağlar

Kapitalizmin liberal ideolojisi içerisinde şekillenen tiplerdeki hastalıklar, farklı şekillerde açığa çıkar. En başat olanı sahte özgürlük anlayışının yarattığı benmerkezci bencil, duyarsız tiplerin yaratımıdır. Politik olmayan, edilgen bencil tipler hem kendi iç dünyasında hem de dış ilişkilerinde büyük bir doyumsuzluk durumu yaşarlar. Doyumsuzluk

sonucu tatminsizliği yaşayan tiplerde de gerginlik, mutsuzluk, umutsuzluk gibi duygu ve düşünceler öne çıkar. Bu nedenle sürekli bir kriz ve kaos içerisindedirler. Şiddet, bunalım, intihar, cinayet gibi durumlar bu krizlerin dışa vurumu olarak yaşanır. Öfke ve nefretin yarattığı tahammülsüzlük söz konudur. Yine kendini değersiz, yalnız hissediş gibi ben odaklı duyguları yoğun olarak yaşanır. Tüm bunları bu tiplerin edilgen özellikleri adı altında da toplayabiliriz. Her bir noktada pasifizm yani mücadeleden yoksunluk vardır. Bu nedenle de başkalarını anlama, hissetme noktaları zayıftır. Kendi yaşadıklarının, hissettiklerinin ek ve örneksiz olduğunu düşünerek aynı zamanda hastalıklarına meşru bir zemin hazırlamaya çalışırlar. Tam tersi de olabilmektedir. İçsel olarak yaşadığı duygu ve düşünceleri bastırıp, kendini ideal bir tipe büründürme çabası içerisinde olabilir. Ancak bu uzun süreli değildir, olamaz. Gerçek benlik ile ideal benlik arasındaki çatışma, muhakkak kendini ele verecektir. Politik bireyin aksine sorumluluk duygusu gelişmez. Tek gerçek kendi duyguları, hisleri ve çıkarlarıdır. Hiçbir toplumsal olay onu harekete geçirmez. Zaman zaman içerisine gireceği bireysel isyanları kendi çıkarsal ilişkileriyle bağlantılıdır.

Bu tür edilgen tipler aynı zamanda narsist özellikler taşır. Narsizm, kendine sevdalılık olarak tanımlansa da aslında öz sevgiden çok öz nefret olarak kabul görmektedir. Bu özelliğe sahip tipler sadece kendini sevmeye, kendi için yaşamaya odaklanırken, aslında yaşadıkları temel duygu büyük bir boşluk ve değersizliktir. İnsanın salt kendiyle yetinemeyeceği gerçeğinden doğan bir boşluğa koyacak başka bir şey bulamaması onu nefret duygusuna yönlendirir. Yaşadığı bu kısır döngü içerisinde elde ettiği tek duygu da mutsuzluktur. İnsanın kendi öz benliğini oluşturduğu, kendini bir değer olarak hissedişinin en temel koşulu diğer bireylerle kurduğu olumlu ilişkiler, toplumsal bütünlüğüdür. Çünkü birey varoluşunu toplumsallığıyla sağlar. Toplum bireyin aynası olarak ona ne olduğunu ve nasıl olması gerektiğini sürekli olarak hatırlatır. Bu nedenle de narsist tipler kendilerini aşmadıkları sürece, kendi kendilerinin yabancısı, nefreti ve düşmanı olarak kalacaklardır. Kendine düşman olan tipler de kendilerine olduğu kadar topluma da düşman olacaklardır.

Danah Zohar, narsizmi bir “ilişki hastalığı” olarak tanımlar. “İnsanın kendisiyle ve başkasıyla anlamlı bir ilişki kuramamasından doğan bir hastalıktır” der. Narsizmin kanıtı olarak da “yaşama bağlılığın, uğraşımın, sevginin, kendini kurban etme ve hatta en uçta belki şehit olmanın önemini vurgulayan bir yaklaşımı” dile getirir. Sonuçları açığa çıkarırken olguların nedenleri üzerinde de durmak gerekmektedir. Bu noktada da karşımıza kapitalist modernitenin, insanın sadece kendisiyle bile sağlıklı bir bütünlük oluşturamama durumuna neden olan ahlaki ve politik toplumsal dokunun tüketimi, tahribatı gerçekliği çıkmaktadır. Sanat, spor, seks (3S’ler) gibi argümanlarla bu doku saptırılmış, tüketilmiş buna paralel olarak da zihinler uyuşturulmuştur. İnsanın temel fonksiyonlarından olan toplumsallığın ortadan kaldırılmasıyla, enerjisini aktaracak veya şekillendirecek alanlar bu üç temel argümanla dizayn edilmeye çalışılmaktadır.

Sanat, spor, seks (3S'ler) gibi argümanlarla bu doku saptırılmış, tüketilmiş buna paralel olarak da zihinler uyuşturulmuştur

---

Sürekli ve doyumsuz sapkın kişiler, holiganlık, çarpık, amaçsız sanat adı altında yürütülen akımlar bunlardan sadece bir kaçıdır. Bu tarz suni ve anlamı olmayan yönlendirme ve yönelimlerle tatmin olma durumu asla gerçekleşmez. Doyma hissi yoktur ki amaç da budur. Çünkü beden ve bilinci üzerindeki irade kaybedilmiştir. Burada derin bir maneviyat yitimi söz konusudur. Bu maneviyat yitiminde liberalizmin bireyci özgürlük dayatmasının etkileri vardır. Özcesi iradesizleşen, bilinçli yaratılan edilgen tipler kapitalizmin yegâne ürünleri olarak yaratılmış, yaratılmaya devam etmektedir.

Kapitalizmin kişi üzerindeki hastalıklarını ele alırken, dolaylı veya doğrudan bu tiplerin açığa çıkmasında etkili olan, toplumsal hakikatten uzak bilimsel çalışmalar üzerinde durulabilir. Sigmund Freud, “uygarlığın birey üzerindeki istemlerinin

yarattığı baskının bireyde farklı yansımalara neden olduğunu" belirtir. Bunun ise ilkel benliğe (id) zarar verdiğini söyler. Çünkü uygarlığın yüklediği bu sorumluluklar (buna ego da diyebiliriz) içgüdüsel isteklerle çatışır. Gönülsüz bir benimseme süper egoyu açığa çıkarmaktadır. Yani ona göre, asıl istediğimiz şeyleri bastırıp, dışarıdan beklenene göre kendimizi mükemmel görme ve gösterme durumu açığa çıkar. Sonuç olarak içsel çatışmanın yoğunluğu sağlıklı bir dengeyi engeller. Bu dengesizlik durumu ise sadizm ya da mazoşizm gibi eğilimlerle dışa vurulur. İd'in özgür hareketine sürekli vurgu yapan Freud'a göre, süje (özne) karşısında herkes potansiyel obje de olabilir. Bu durumda da herkesin hem nesne hem de özne olma durumu açığa çıkmaktadır. Freud, uygarlığın birey üzerindeki istemlerinin ağırlığından bahsederken bunların neler olduğu noktasına takılmamıştır. Özne-nesne ayrımına yaptığı vurgu, bireyi iradeden yoksun mekanik bir varlık olarak ele alması salt biyolojik gelişim ve cinsel güdülerin başatlığı Freud'un psikanalizine yapılacak eleştirilerin başında gelmektedir. Toplumsallık üzerinde sağlıklı bir biyolojik gelişme elbette önemlidir. Ancak insanlaşma dediğimiz olgu, biyolojiyi de içerisine alan toplumsallıkla ancak mümkün olabilir. Bu toplumsallık içerisinde bireyin iradesi belirleyicidir. İradesi olmayan bireyden elbette sağlıklı bir birey çıkması mümkün değildir. Freud, uygarlık güçlerinin, iktidarların birey üzerinde yarattığı hastalıklarının krizlerini ele alıp, uygarlık eleştirisini ortaya koysaydı daha doğru bir tanım yapmış olacaktı. Bu nedenle de vurguladığı gibi insan, ilkel güdülerini gerçekleştirdiği oranda değil, bunlar karşısında irade alabildiği oranda insanlaşır. Bunu da gerçekleştirebileceği tek yer ahlaki ve politik toplumdur.

Sonuç olarak bu iki toplumsal gerçeklikte açığa çıkan temel özellikler, kendisine yabancılaşan, iradesizleşen ve edilgen hale getirilen birey ve toplum gerçekliğidir. Ahlaki ve politiklikten, onun ruhundan uzak olan, bu doğrultuda isteği ve çabası olmayan her tip insan ve toplum edilgendir. Genel olarak sorgulamadan uzak bir kabulleniş söz konusudur. Kabul etmeyenler de kendilerince bir doğru yaratmışlardır. Çoğu zaman da bu bireysel arayışlar, bireyciliği daha fazla geliştirici unsurlar olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Edilgenliğe Karşı Politik Birey

Antik Yunan kent yönetimlerinin politikaya verdiği anlam oldukça ilgi çekicidir. Murray Bookchin, Antik Yunan yönetimleri üzerindeki araştırmalarında politikanın yönetim ve yurttaşlık arasındaki bağını ortaya koyar. Buna göre, "Polis yalnızca değerli bir amaç değil, aynı zamanda yurttaşın en yüksek erdemlerinin şekillendirildiği ve ifade bulduğu bir okuldu." Sonuç olarak politika "polis"in idare işleri anlamına gelmiyor. Aynı zamanda yurttaşların kamu çıkarlarına uygun şekilde davranan topluluk üyeleri olarak eğitilmelerini de ifade ediyordu. Paideia, "bireyin kişisel olduğu gibi politik eğitimini de aldığı bir okul şekliydi. Bu eğitim aklın bağımsızlığını, yurttaşlık sorumluluğunu ve derin bir kişisel sorumluluk duygusunu içinde kökleştirir." Kentte yaşayan her bireyin tartışabilmesi, fikir üretebilmesi ve dolayısıyla "polis"ine yakışır bir yurttaş olabilmesi için bu eğitimler büyük önem taşımaktaydı. Antik Yunan filozoflarının idealini oluşturdukları yönetim şekline ulaşmak için eğitim üzerinde fikri ve fiziki durmaların bir gerçeklikle bağı vardır. Antik Yunan yurttaşlığı, politik yurttaşlıkla yakınlık gösterse de toplumun her kesimini, başta kadınlar ve köleler olmak üzere kapsamadığı için eksik kalmıştır. Bu yönlü bir gelişme düzeyine kavuşması da tam olarak devletleşmemeye borçludur.

Yaşadığımız yüzyılda politikanın doğru bir zeminde yaşamını mümkün kılacak alternatif, demokratik modernite paradigmasıdır. Demokratik modernitenin ideolojisi olan demokratik ulus, birey ve topluma politik ve ahlaki gelişmişlik kazandırmayı amaç edinerek, kapitalist modernitenin sahte özgürlük hastalıklarını aşarak, onlarla mücadele eder. Kapitalizmin liberal ideolojisinin hiçleştirdiği insanlıktan çıkardığı birey, demokratik ulusta tarihi, toplumsal değerlerini inşa ederek kazanır. Bireyin politik anlamda kazanımları ve gelişmişliği ise aynı zamanda demokratik ulusun kazanım ve gelişimi olacaktır.

Demokratik modernitenin politik bireyini kapitalist modernitenin edilgen tiplerinin tam tersi olarak okuyabiliriz. Buna göre politik birey, liberalizmin tersine özgürlüğünü toplumsallığı içerisinde oluşturma ve arama çabası içerisindedir. Toplumsallığı

olmadan kendini gerçekleştiremeyeceğinin farkında olan birey, ait olduğu kendini ait hissettiği komün veya topluluğu içerisinde politikleşecektir. Demokratik ulusun bireyi kendi özgürlüğünü toplumun komünalitesinde, yani daha işlevsel küçük topluluklar halindeki yaşamında bulur.

Özgür ve demokratik komün veya topluluk, demokratik ulus bireyinin gerçekleştirdiği temel okuldur. Komünü olmayan, komünal yaşamayan insan birey de olamaz. Komünler son derece çeşitlidir ve toplumsal yaşamın her alanında geçerlidir. Önemli olan yeteneklerine, emeğine ve farklılıklara uygun olarak bireyin komünal topluluk içinde yaşamayı bilmesidir. Birey komüne ve bağlı olduğu toplumsal bireylere karşı sorumluluğunu ahlaki olmanın temel ilkesi sayar. Ahlak, toplumsallığa, komünal yaşama saygı ve bağlılık demektir. Komün veya topluluk da bireylerine sonuna kadar sahip çıkarak onları korur ve yaşatır. Zaten insan toplumunun temel kuruluş ilkesi, bu ahlaki sorumluluk ilkesidir. Komünün veya toplulukların demokratik karakteri kolektif özgürlüğü, diğer deyişle politik olmayan topluluk veya komün ise özgür olamaz.

Komünün demokratikliği, politikliği ve özgürlüğü arasında sıkı bir özdeşlik vardır. Bu çözümlemesiyle sonuç olarak politika ve özgürlük arasındaki bağı ortaya koyan Öcalan, bir yanıyla da topluluk yaşamını küçümseyen salt bireyi öne çıkaran kapitalist modernitenin çarpıtmalarını açığa çıkarır. M. Bookchin'in deyimiyle insani bir olgu olan özgürleşme yarı insanlar tarafından başarılamaz. Topluluk ve komünü olmayanın ne kendisiyle ne de kendi dışındaki tüm varlık veya oluşumlarla sağlıklı, hakikat temelli bir ilişkisi gerçekleşmeyeceğinden özgürleşmesi de söz konusu olmayacaktır.

Paulo Freire, "Ezilenler aynı anda hem kendileridir hem de bilinçlerine içselleştirmiş oldukları ezenlerdir" der. Öcalan'ın vurguladığı gerçeği görmek her şeyden önce sorgulama ve farkındalık gücü gerektirmektedir. Bu noktada amacın varlığı ve netliği önemlidir. Mücadele ettiğimiz şey iktidarın, ezenin varlığını her boyutuyla ortadan kaldırmak mıdır, yoksa onun yerine geçme mücadelesi midir? Bu nedenle de politik birey, bu tür tehlikelerle karşılaşmamak için radikal bir zihni ve eylemsel değişimi esas almalıdır. Kuşkusuz Freire'nin bu çözümlemesinin altında derin bir psikolojik gerçeklik yatmaktadır. Karşısındakine benzeme, insanların başka bir alternatif bulamadığı veya görmediği durumlarda yapacakları ilk şeydir. Ancak bu farklı yaşam alternatifi içinde bir gerçeklik taşımaz. Çünkü bireyin ortadan kaldırmak istediği şeyin yerine koyacak yeni bir şeyi vardır. Kölelik, sömürü, cinsiyetçilik, faşizme karşı demokratik, eşit, kadın özgürlüğüne, ekolojik bir yaşamda sadece demokratik modernite koşullarında yaşanılacağından bireyin de yegane adresi demokratik ulus olacaktır.

Yaşadığımız yüzyılda politikanın doğru bir zeminde yaşamını mümkün kılacak alternatif, demokratik modernite paradigmasıdır

Demokratik ulusun politik birey gerçekliği, irade ve öz kimliğe kavuşan özgür yurttaşlık temeline dayanır. Bu temel ne sadece yönetim olgusuna dayanır ne de salt bir topluluk üyeliğiyle gerçekleşir. Özgürleşme olgusunun hakikati içerisinde gelişir. Birey özgürlüğünü, evrensel hakikatin mikro, mezo ve makro düzeninde kendi varoluşunu anlamlandırarak, hem toplum hem de doğa içerisindeki tüm canlılarla bütünlük duygusuna ulaşarak, zaman ve mekân kavramlarını aşarak yakalayacaktır.

Bu nedenle politik birey aşkın ve içkin olarak özgürlüğe felsefi bir bakış açısı, derinlik kazandırır. Bunun için de politik bireyde sürekli bir gelişim için sürekli bir eğitim esastır. Sürekli bir akış içerisinde olan yaşam ile kendi düşünsel, ruhsal, fiziksel akış halini buluşturmak ve ortaklaştırmak için eğitim ve gerekli bilinç düzeyini kazanmayı, geliştirmeyi amaçlar. Bu noktada politik birey için yaşamın her alanı birer eğitim alanıdır. Tamamlanmış kişilik düşüncesini kendinde barındırmaz. Tamamlanmışlık düşüncesinin, politik bireyin yaratıcılık ve fikir üretmesi önündeki en büyük engel olduğunun farkındadır ve bunu reddeder.

Demokratik modernitenin üç temel ilkesiyle şekillenen politik birey yaşamın her alanında sorumluluk hisseder. Dogmatik, sekter yaklaşımlardan kaçınarak, esnek zekâsı ile komünün en küçük biriminden en büyüğüne kadar ahlaki çerçevede yaratıcı fikirler ortaya koyar. Geliştirici olmayan sığ ve dar yaklaşımlardan kaçınır.

Diyalektik bir bakış açısıyla yaşamı ele alır ve sürdürür. Yaratıcılığın ve iradeyi ortaya koymayı engelleyen bağımlılık tarzı ilişkilenmeleri veya ele alışların yerine ilkesel bağlılıkları geliştirmek edilgenliğin hastalıklarını önler. Politik birey ve bu tarz doğru yöntemlerle öz savunmasını da geliştirir. Bu aynı zamanda topluluk veya komünün öz savunması olacaktır. Politik birey, ait olduğu ulusun kültürel kimliğini taşımakla beraber tekçi anlayışı reddederek, farklı toplum kesimleriyle demokratik bir yaşam çerçevesinde birlikteliğinden yanadır. Ulus-devletlerde olduğu gibi ait olduğu ulus veya inancın üstünlük arayışına girmez. Tam zıddı olarak kendi ulusu ve kültürü için duyduğu sorumluluk duygusunu ve özgürlük istemini, toplumun diğer tüm kesimleri için de üstler ve çabalar. Politik birey için sosyal ve toplumsal alanların bütünlüğü de esastır. Politiklik tek yönlü bir gelişim olmadığı için yönetimden sanata, spordan siyasete, edebiyattan ekonomiye kadar tüm alanlar politik alanlardır. Kapitalist modernitenin en büyük çarpıtmalarından biri de bu politik alanların işgalidir. Politiklik aynı zamanda etik-estetik bir şekillenıştir. Bu nedenle de politik birey siyasalı sanatla, sanatı da siyasetle buluşturur. Bunlar birbirinden ayrı olgular değildir. Birey ve toplum için hiçbir anlam ifade etmeyen ne olduğu, ne için olduğu belli olmayan kültürel ve sanatsal faaliyetler diğer alanlarla buluşarak form kazanır.

Bireysel maddi kazanç beklentisinin yerine toplumsal gelişmişliğin amaç edinilmesi politik bireyin özelliklerinden biridir. Edilgen bireyin tersine politik bireyde kabul ve ret ölçüleri belirgindir. İnşacısı olduğu demokratik ulus anlayışının temel ilkeleri doğrultusunda gerektiğinde müdahale etme yetkinliğine sahiptir. Demokratik yaşamın var olmasında müdahale etme iradesinin varlığı büyük önem taşır. Yerinde ve zamanında yapılan müdahalelerle birey çaresizlik ve çözümsüzlük hissiyatından da uzaklaşır. Bu hissiyatlardan uzak duran birey müdahale gücünü yeni yöntemler geliştirerek zenginleştirir. Sonuç her zaman olumlu olmasa da umutsuzluğa kapılmadan olumsuzu aşmaya çalışır. Kaba retçiliği aşmış, dinleme ve anlama düzeyine ulaşan politik birey etkin ve sağlıklı iletişim kurma becerisiyle çözümleme ve çözüme ulaşma becerisini anlamlı kılar.

Özcesi, politik birey demokratik ve politik toplumun temsilcisi olarak, kapitalist modernitenin yaratılan tiplerine karşı bireysel ve toplumsal bir panzehirdir. Demokratik modernitenin birey ve topluma verdiği değer, insanlık onuruna yaraşır bir şekilde en doğru yaşam alternatifi olan demokratik ulus ilke ve felsefesinde somutlaştırır. Bu nedenle de özgür, eşit, demokratik bir yaşam arayışçısı olanların buluşacağı tek nokta demokratik modernite paradigması olacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar:

- **Abdullah Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu / Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü, 5. Cilt**
- **Murray Bookchin, Kentsiz Kentleşme**
- **Danah Zohar, Kuantum Benlik, Ayrıntı Yayınları, 2017, İstanbul**
- **Paulo Freire, Ezilenler Pedagojisi, Ayrıntı Yayınları, 2019, İstanbul**

İçindekiler İçin Tıklayınız...